Пролетарии от всички страни, съединявайте се!

ИНСТИТУТ МАРКС—ЕНГЕЛС—ЛЕНИН при ЦК на ВКП(б)

И. В. СТАЛИН

СЪЧИНЕНИЯ

*

ИЗДАТЕЛСТВО НА БЪЛГАРСКАТА КОМУНИСТИЧЕСКА ПАРТИЯ

И.В.СТАЛИН

ТОМ 4

НОЕМВРИ 1917–1920

ПРЕДГОВОР

В четвъртия том от Съчиненията на И. В. Сталин влизат произведенията, написани след Октомврийската революция, от ноември 1917 до декември 1920 година.

Произведенията от този период са посветени на въпросите по заякчаването на социалистическия държавен строй, по националната политика на Съветската власт, създаването и укрепването на Червената армия, военната стратегия и тактика през годините на чуждестранната военна интервенция и гражданската война.

Въпросите по държавното строителство и националната политика на съветската власт са развити в изказванията на И. В. Сталин на III Всеруски конгрес на Съветите, в беседата „Организирането на Руската федеративна република“, в „Общите положения на Конституцията на РСФСР“, в статиите „Октомврийският преврат и националният въпрос“, „Политиката на съветската власт по националния въпрос в Русия“ и в други трудове.

В редица произведения (статиите „Украинският възел“, „За Донския край и за Северен Кавказ“, „Светлина от Изток“ и други) се осветлява борбата на народите на Украйна, Кавказ и Прибалтика срещу чуждите завоеватели за установяване на съветска власт.

На анализа за положението по фронтовете през време на гражданската война са посветени: „Отчетът на комисията при ЦК на партията и Съвета на отбраната пред другаря Ленин върху причините за падането на

Перм през декември 1918 год.", „Проектът на писмото на ЦК на РКП(б) „До всички партийни организации", статиите „За военното положение на Юг", „Новият поход на Антантата срещу Русия", военните прегледи на Царицинския, Петроградския и Югозападния фронт, а също така и редица писма и телеграми до В. И. Ленин.

Заключенията за резултатите от борбата и победата на съветския народ в гражданската война са направени в докладите на И. В. Сталин: „За политическото положение на Републиката" и „Три години пролетарска диктатура".

В този том са напечатани: статията „Ленин като организатор и вожд на РКП(б)" и речта на събранието в Московския комитет на РКП(б) по повод 50-годишнината на В. И. Ленин, които рисуват образа на великия Ленин.

В този том се публикуват за пръв път: писмото на И. В. Сталин до В. И. Ленин от Царицин (юли 1918 г.), писмото за положението на Западния фронт (август 1919 г.), записката и заявлението до ЦК на партията за създаване на бойни резерви на Републиката (август 1920 г.) и други документи.

В този том не са включени многобройните телеграми, писма, бележки и разговори по телефона, заповеди и други оперативни документи, а така също и поздравления до отделни войскови части, бойци и командири от Червената армия.

Всички дати до момента на преминаването към новия стил (14 февруари 1918 година) са дадени по стария стил.

Институт Маркс–Енгелс—Ленин
при ЦК на ВКП(б)

НОЕМВРИ 1917–1920

РЕЧ НА КОНГРЕСА НА ФИНЛАНДСКАТА СОЦИАЛДЕМОКРАТИЧЕСКА РАБОТНИЧЕСКА ПАРТИЯ В ХЕЛЗИНГФОРС

14 ноември 1917 г.

Другари!

Делегиран съм при вас, за да ви поздравя от името на работническата революция в Русия, която разклаща издъно основите на капиталистическия строй. Дойдох при вас, за да поздравя вашия конгрес от името на работническото и селско правителство на Русия, от името на Съвета на народните комисари, роден в огъня на тази революция.

Но не само за поздравления съм дошъл при вас. Бих искал, преди всичко, да ви предам радостната вест за победите на руската революция, за дезорганизираността на нейните врагове и за това, че в атмосферата на издъхващата империалистическа война шансовете на революцията растат от ден на ден.

Разгромено е помешчическото робство, защото властта в селата премина в ръцете на селяните. Разгромена е властта на генералите, защото властта в армията е съсредоточена в ръцете на войниците. Обуздани са капиталистите, защото бързо се установява работнически контрол във фабриките, заводите и банките. Цялата страна, градове и села, тил и фронт са осеяни с революционни комитети на работниците, войниците и селяните, които вземат в свои ръце юздите на управлението.

Плашеха ни с Керенски и с контрареволюционните генерали, но Керенски е изгонен, а генералите са оградени

от войниците и казаците, които също са солидарни с исканията на работниците и селяните.

Плашеха ни с глад, пророкуваха, че съветската власт ще загине в ноктите на продоволствената разруха. Но достатъчно беше да обуздаем спекулантите, достатъчно беше да се обърнем към селяните, и житото почна да се стича в градовете със стотици хиляди пуда.

Плашеха ни с разстройване на държавния апарат, със саботаж на чиновниците и пр. И самите ние знаехме, че новото, социалистическото правителство няма да може да вземе просто стария, буржоазния държавен апарат и да го направи свой. Но достатъчно беше да се заемем с обновяването на стария апарат, с прочистването му от антисоциалните елементи, и саботажът започна да изчезва.

Плашеха ни със „сюрпризите" на война, с възможни усложнения от страна на капиталистическите клики във връзка с нашето предложение за демократически мир. И действително, опасност, смъртна опасност съществуваше. Но тя съществуваше след превземането на Езел[1], когато правителството на Керенски се приготовляваше за бягство в Москва и за предаване на Петроград, а англо-германските империалисти преговаряха за мир за сметка на *Русия*. Върху почвата на *такъв* мир империалистите действително можеха да разрушат делото на руската, а може би и на международната революция. Но Октомврийската революция дойде навреме. Тя взе делото на мира в своите собствени ръце, тя измъкна от ръцете на международния империализъм най-опасното оръжие и с това предпази революцията от смъртна опасност. На старите империалистически вълци остана едно от двете: или да се подчинят на разгарящото се във всички страни революционно движение, като приемат мира, или да водят по-нататък борбата върху почвата за *продължаването* на войната. Но да се продължи войната през четвъртата ѝ година, когато целият свят се задушава в ноктите на войната, когато „предстоящата" зимна кампания предизвиква всред войниците от всички страни буря от възмущение, когато нечистите тайни договори са вече публикувани, да продължиш войната при такива условия, ова значи да се обречеш на явен неуспех. Старите

империалистически вълци този път се излъгаха. И именно затова „сюрпризите“ на империалистите не ни плашат.

Плашеха ни, най-сетне, с разпадането на Русия, с раздробяването ѝ на многочислени независими държави, при това намекваха, че провъзгласеното от Съвета на народните комисари право на нациите за самоопределение е „пагубна грешка“. Но аз трябва най-категорично да заявя, че ние не бихме били демократи (не говоря вече за социализма!), ако не бихме признали на народите в Русия правото на свободно самоопределение. Аз заявявам, че бихме изменили на социализма, ако не бяхме взели всички мерки за възстановяване на братското доверие между работниците на Финландия и Русия. Но всекиму е известно, че без решително признаване правото на свободно самоопределение на финския народ е немислимо да се възстанови такова доверие. И важното тук е не само словесното, макар и официално признаване на това право. Важното е, че това словесно признаване ще бъде потвърдено от Съвета на народните комисари на дело, че ще бъде проведено в живота без колебание. Защото мина времето на приказките. Защото настана време, когато старият лозунг „Пролетарии от всички страни, съединявайте се!“ трябва да бъде проведен в живота.

Пълна свобода на финландския, както и на другите народи в Русия да устрояват своя живот! Доброволен и честен съюз на финландския народ с руския! Никакво опекунство, никакъв надзор върху финландския народ! Такива са ръководните начала на политиката на Съвета на народните комисари.

Само в резултат на такава политика може да бъде създадено взаимно доверие между народите в Русия. Само върху почвата на такова доверие може да бъде проведено в живота сплотяването на народите на Русия в една армия. Само в резултат на такова сплотяване могат да бъдат закрепени завоеванията на Октомврийската революция и да бъде тласнато напред делото на международната социалистическа революция.

Ето защо ние се усмихваме всякога, когато ни говорят за неизбежно разпадане на Русия във връзка с провеж-

дането в живота на идеята за правото на нацията на самоопределение.

Такива са трудностите, с които враговете ни плашеха и продължават да ни плашат, но които ние преодоляваме с растежа на революцията.

Другари! До нас дойдоха сведения, че вашата страна преживява приблизително същата криза на властта, каквато преживяваше Русия в навечерието на Октомврийската революция. До нас дойдоха сведения, че вас също ви плашат с глад, саботаж и пр. Позволете ми да ви заявя на основание опита, получен от практиката на революционното движение в Русия, че тези опасности, макар и да са реални, съвсем не са непреодолими. Тези опасности могат да се преодолеят, ако се действува решително и без колебания. В атмосферата на войната и на разрушенията, в атмосферата на разгарящото се революционно движение на Запад и на нарастващата победа на работническата революция в Русия — няма опасности и затруднения, които биха могли да устоят на вашия натиск. В такава атмосфера може да се задържи и да победи само една власт, социалистическата власт. В такава атмосфера е полезна само една тактика, тактиката на Дантон: смелост, смелост и още веднаж смелост!

И ако ви потрябва нашата помощ, ние ще ви я дадем, протягайки ви братски ръка.

В това можете да бъдете уверени.

„Правда“ № 191,
16 ноември 1917 г.

ОТГОВОР НА ДРУГАРИТЕ УКРАИНЦИ В ТИЛА И НА ФРОНТА

От деня на изострянето на отношенията с Украинската рада[2] аз получавам много резолюции и писма от другари украинци по въпроса за конфликта с Радата. Да отговарям на всяка резолюция и на всяко писмо поотделно смятам за невъзможно и излишно, тъй като тези резолюции и писма почти всички се повтарят едно друго. Ето защо реших да подбера от тях най-често срещащите се въпроси и да отговоря на тях с определеност, която не оставя съмнение. Тези въпроси са известни на всички:

1) как възникна конфликтът,

2) по кои точки възникна конфликтът,

3) какви мерки са необходими за разрешаването на конфликта по мирен начин,

4) нима ще се пролива кръвта на двата братски народа?

След туй следва общата увереност в това, че конфликтът между двата родствени народа ще бъде разрешен мирно, без проливане на братска кръв.

Преди всичко трябва да се отбележи известно забъркване на понятията у другарите украинци. Тѐ представят понякога конфликта с Радата като конфликт между украинския и руския народ. Но това не е вярно. Между украинския и руския народ няма и не може да има конфликт. Украинският и руският народ, както и останалите народи на Русия, се състоят от работници и селяни, войници и моряци. Всички те заедно се бориха срещу царизма и керенщината, срещу помешчиците и

капиталистите, срещу войната и империализма. Те всички заедно проливаха кръвта си за земя и мир, за свобода и социализъм. В борбата с помешчиците и капиталистите всички те са братя и другари. В борбата за своите кръвни интереси между тях няма и не може да има конфликти. На враговете на трудещите се, разбира се, е изгодно да представят конфликта с Радата като конфликт между руския и украинския народ, защото така най-лесно могат да насъскат едни срещу други работниците и селяните на родствените народи, за радост на потисниците на тези народи. Но нима е трудно да се разбере от съзнателните работници и селяни, че това, което е полезно за потисниците на народите, е вредно за народите?

Конфликтът възникна не между народите на Русия и Украйна, а между Съвета на народните комисари и Генералния секретариат на Радата.

По какви въпроси възникна конфликтът?

Казват, че конфликтът е възникнал по въпроса за централизма и самоопределянето, че Съветът на народните комисари не дава на украинския народ да вземе властта в свои ръце и свободно да определи своята съдба. Вярно ли е това? Не, не е вярно. Съветът на народните комисари се стреми именно към това, щото цялата власт в Украйна да принадлежи на украинския *народ*, т. е. на украинските работници и войници, селяни и моряци. Съветската власт, т. е. властта на работниците и селяните, войниците и моряците, *без* помешчиците и капиталистите — това именно е и самата *народна* власт, за която се бори Съветът на народните комисари. Генералният секретариат не иска такава власт, защото не желае да мине без помешчиците и капиталистите. В това, а не в централизма е същината.

Съветът на народните комисари от самото начало стоеше и продължава да стои на гледището за свободното самоопределяне. Той няма нищо дори против това, украинският народ да се отдели в независима държава. Той заяви това официално няколко пъти. Но когато самоопределянето на народа се смесва със самодържавието на Каледин, когато Генералният секретариат на Радата се опитва да представи контрареволюционните

безчинства на казашките генерали като проява на народно самоопределяне — Съветът на народните комисари не може да не отбележи, че Генералният секретариат играе на самоопределяне, като прикрива с тази игра своя съюз с Каледин и Родзянко. Ние сме за самоопределянето на *народите*, но сме против това, щото под знамето на самоопределянето да се промъква контрабандно самодържавието на Каледин, ратуващ до вчера за удушването на Финландия.

Казват, че конфликтът възникна по въпроса за Украинската република, че Съветът на народните комисари не признава Украинската република. Вярно ли е това? Не, не е вярно. Съветът на народните комисари официално призна Украинската република в „ултиматума" и „отговора" на Петроградския украински щаб[3]. Той е готов да признае републиката на която и да е национална област на Русия, при желанието за това на трудовото население от тази област. Той е готов да признае федеративното устройство на политическия живот на нашата страна, ако пожелае това трудовото население от областите на Русия. Но когато народната република смесват с военната диктатура на Каледин, когато Генералният секретариат на Радата се опитва да представи монархистите Каледин и Родзянко в ролята на стълбове на републиката, то Съветът на народните комисари не може да не каже, че Генералният секретариат играе на република, като прикрива с тази игра своята пълна зависимост от чорбаджиите-монархисти. Ние сме за Украинска република, но сме против това, щото под знамето на републиката да се прикриват заклети врагове на народа, монархистите Каледин и Родзянко, които до вчера ратуваха за възстановяването на стария режим и смъртното наказание за войниците.

Не, въпросите за централизма и самоопределянето нямат отношение към конфликта с Радата. Спорът не възникна около тия въпроси. Централизмът и самоопределянето са преплетени с въпроса от Генералния секретариат изкуствено, във вид на стратегическа хитрост, с която разчитат да скрият от украинските маси действителните причини за конфликта.

Конфликтът възникна не по въпроса за централизма и самоопределянето, а по следните три конкретни въпроса:

Първи въпрос. Конфликтът започна със заповедите по фронта на члена на Генералния секретариат Петлюра, които водеха към пълната дезорганизация на фронта. Петлюра започна със своите заповеди да свиква в Украйна всички украински части от армията и флотата, без да държи сметка за Главната квартира и интересите на фронта, без да държи сметка за мирните преговори и за делото на мира изобщо. Лесно е да си представим, че фронтът веднага би се разпаднал, ако украинските части се бяха подчинили на заповедите на Петлюра: северните украински части биха потеглили на юг, южните неукраински — на север, другите националности също така биха потеглили „у дома си", железопътните линии биха се заели само с превозването на войници, а снаряженията, продоволствените продукти биха престанали да отиват на фронта, защото не би имало с какво да се превозват — и от фронта би останал само един спомен. С това би се разклатило от основи делото на примирието и мира. Не ще и дума, че в обикновено време мястото на украинеца-войник е преди всичко в неговия дом, в Украйна. Не ще и дума, че „национализацията" на армията е нещо приемливо и желателно. Това официално се заяви няколко пъти от Съвета на народните комисари. Но в условията на войната, когато делото на мира още не е уредено, а фронтът не е построен по националности, когато, предвид на слабостта на нашия транспорт, незабавното провеждане на „национализацията" на армията заплашва с разотиване на войниците и с разпадане на фронта, с подриване на мира и примирието — не ще и дума, че при тези условия не може и дума да става за незабавното изтегляне на националните части. Аз не знам дали Петлюра съзнаваше, че със своите безразсъдни заповеди той разрушава фронта и проваля делото на мира. Ала украинските войници и моряци разбраха веднага това, защото всички те, с редки изключения, отказаха да се подчинят на Петлюра, като останаха на своите постове до сключването на мира. С това войниците-украинци спасиха делото

на мира, а въпросът за необмислените заповеди на Петлюра загуби поне засега своята изключителна острота.

Втори въпрос. Конфликтът, започнат със заповедите на Петлюра, бе изострен от политиката на Генералния секретариат на Радата, който започна разоръжаването на Съветите на депутатите в Украйна. Отреди на Генералния секретариат нападнаха нощем в Киев съветските войски и ги разоръжиха. Направиха се подобни опити в Одеса, в Харков, при което тези опити се провалиха, тъй като се натъкнаха на отпор. Но нам е добре известно, че Генералният секретариат събира войска срещу Одеса и Харков с цел за разоръжаване на съветските войски. Нам е добре известно, че в редица други по-малко значителни градове съветските войски са вече разоръжени и „пратени по домовете". Следователно Генералният секретариат на Радата си е поставил за цел да осъществи програмата на Корнилов и Каледин, на Алексеев и Родзянко за разоръжаване на Съветите. Но Съветите са опората и надеждата на революцията. Който разоръжава Съветите, той разоръжава революцията, той погубва делото на мира и свободата, той предава делото на работниците и селяните. Съветите спасиха Русия от игото на корниловщината. Съветите спасиха Русия от позора на керенщината. Съветите завоюваха за народите на Русия земя и примирие. Съветите, и само те, са способни да доведат народната революция до пълна победа. Затова, който вдига ръка против Съветите, той помага на помешчиците и капиталистите да душат работниците и селяните в цяла Русия, той помага на Каледин и Алексеев да заздравят своята „желязна" власт над войниците и казаците.

Нека не ни говорят, че в Генералния секретариат седят социалисти, че поради това те не могат да предават делото на народа. Социалист се нарича и Керенски, но при все това той поведе войска срещу революционния Петроград. Социалист се нарича и Гоц, при все това той дигна юнкерите и офицерите срещу петроградските войници и моряци. Социалисти се наричат и Савинков и Авксентиев, но при все това те въведоха смъртно наказание за войниците на фронта. За социалистите трябва

да се съди не по техните думи, а по делата. Генералният секретариат дезорганизира и разоръжава Съветите в Украйна, като улеснява делото на Каледин за затвърдяването на кървавия режим на Дон и в каменовъгления басейн — ето факта, който е невъзможно да се скрие с никакви социалистически знамена. Затова именно Съветът на народните комисари твърди, че политиката на Генералния секретариат е контрареволюционна политика. Затова именно Съветът на народните комисари се надява, че украинските работници и войници, които се борят в първите редове на борещите се в Русия за революционната съветска власт, ще съумеят да вкарат в пътя своя Генерален секретариат или да го преизберат в интереса на мира между народите.

Говори се за „размяна“ на войскови части между Украйна и Русия, за разграничаване и пр. Съветът на народните комисари напълно съзнава необходимостта от разграничаване. Но разграничаването трябва да бъде братско, полюбовно, по споразумение, а не насилствено, по „принципа“: „вземай, каквото можеш да вземеш“, „разоръжавай, което можеш да разоръжиш“, както сега прави това Генералният секретариат, като заграбва продоволствието и задига товарите, обричайки армията на глад и студ.

Трети въпрос. Конфликтът стигна до най-високата точка, когато Генералният секретариат решително отказа да пропусне революционните войски на Съветите срещу Каледин. Отреди на Генералния секретариат спират влаковете с революционни войски, развалят пътищата, заплашват със стрелба, като заявяват, че не могат да пропуснат през своя територия „чужди“ войски. Тия руски войници, борещи се до вчера заедно с украинците срещу обесниците-генерали, които искаха да смажат Украйна, се оказват сега „чужди“! И то в същото време, когато този Генерален секретариат свободно пропуска в Ростов през своя територия калединскй казашки части и контрареволюционни офицери, които се стичат от всички краища при Каледин!

Корниловци и калединци повдигат на пики ростовските червеногвардейци, а Генералният секретариат на

Радата пречи да помогнем на нашите другари в Ростов! Калединските офицери разстрелват нашите другари в рудниците, а Генералният секретариат ни пречи да подадем ръка за помощ на другарите миньори! Чудно ли е, че разбитият вчера Каледин сега се придвижва все по-далече на север, като завзе Донецкия басейн и заплашва Царицин? Нима не е ясно, че *Генералният секретариат се намира в съюз с Каледин и Родзянко?* Нима не е ясно, *че Генералният секретариат предпочита съюза с корниловци пред съюза със Съвета на народните комисари?*

Говорят за необходимост от споразумение на Съвета на народните комисари с Генералния секретариат на Радата, но нима е трудно да се разбере, че споразумение със сегашния Генерален секретариат е споразумение с Каледин и Родзянко? Нима е трудно да се разбере, че Съветът на народните комисари не може да отива към самоубийство? Не за това ние започнахме революцията срещу помешчиците и капиталистите, че да я завършим със съюз с обесниците-калединци. Не за това работниците и войниците проливаха кръвта си, че да се предадат на милостта на алексеевци и родзянковци.

Едно от двете:

или Радата ще скъса с Каледин, ще протегне ръка на Съветите и ще открие път на революционните войски срещу контрареволюционното гнездо на Дон — и тогава работниците и войниците на Украйна и Русия ще заздравят своя революционен съюз с нов изблик на побратимяване;

или Радата не ще поиска да скъса с Каледин и да даде път на революционните войски — и тогава Генералният секретариат на Радата ще постигне това, което напразно се стремяха да постигнат враговете на народа, т. е. проливане кръвта на братските народи.

От съзнателността и революционността на украинските работници и войници зависи да вкарат в пътя своя Генерален секретариат или да го преизберат в интереса на мирното разрешение на опасния конфликт.

От твърдостта и решителността на украинските работници и войници зависи да се застави Генералният секретариат да се изкаже определено за кой съюз той

държи сега: за съюза с Каледин и Родзянко срещу революцията, или за съюза със Съвета на народните комисари срещу кадетско-генералската контрареволюция.

Делото на мирното разрешение на конфликта е в ръцете на украинския народ.

12 декември 1917

Нарком *И. Сталин*

„Правда" № 213,
13 декември 1917 г.

ЗА УКРАИНСКАТА РАДА

Реч на заседанието на ВЦИК,
14 декември 1917 г.

Може да изглежда странно, че Съветът на народните комисари, който винаги защищава решително принципа за самоопределянето, влезе в конфликт с Радата, която също така изхожда от принципа за самоопределянето. За да се разбере произхода на този конфликт, необходимо е да се постави въпроса за политическата физиономия на Радата.

Радата изхожда от принципа за делението на властта между буржоазията, от една страна, пролетариата и селячеството — от друга страна. Тогава когато Съветите отричат такова разделяне, като цялата власт отдават в ръцете на народа, без буржоазията. Ето защо срещу лозунга „Цялата власт на Съветите" (т. е. на народа) Радата противопоставя своя лозунг „Цялата власт на градските и земските самоуправления" (т. е. на народа и на буржоазията). Казват, че конфликтът се е зародил по въпроса за самоопределянето. Но това не е вярно. Радата предлага да се установи федеративен строй в Русия. Съветът пък на народните комисари отива по-далеч от Радата, чак до правото на отделяне. Следователно разногласието между Съвета на народните комисари и Радата не е по тоя въпрос. Съвсем неправилно е също така твърдението на Радата, че точката на разногласието е централизмът. Областните центрове, изградени по типа на Съвета на народните комисари (Сибир, Белорусия, Туркестан), се обръщаха в Съвета на народните комисари за директиви. Съветът на народните комисари отговори:

вие самите сте власт на места, сами трябва да изработите директиви, следователно разногласието не е в това. Действителното разногласие между Съвета на народните комисари и Радата стана по следните три точки.

Първи въпрос: притеглянето на украинските части на Южния фронт. Несъмнено е, че националните войски могат най-добре да защищават своята територия. Ала сега нашият фронт не е построен по националности. Преустройването на фронта по националности, при раз строен транспорт, би довело до пълно разрушаване на фронта. С това би се подкопало делото на мира. Украинските бойци излязоха по-благоразумни и честни от Генералния секретариат, тъй като мнозинството украински части не пожелаха да се подчинят на заповедите на Радата.

Втори въпрос: за разоръжаването на съветските войски в Украйна. Украинската Рада, която защищава интересите на украинските помешчици и буржоазия, нанася удар на революцията с разоръжаването на съветските войски. Дейността на Радата в това отношение никак не се различава от дейността на Корнилов-Каледин. Не ще и дума, че Съветът на народните комисари ще се бори с всички сили срещу тази контрареволюционна политика на Радата.

Най-сетне, третият въпрос: за непропущането на съветските войски срещу Каледин, около когото се събраха всички контрареволюционни сили в Русия. Непропущането на съветските войски се мотивира от Радата с „неутралитета" по отношение на „самоопределящия се" Каледин. Ала Радата смесва тук самоопределянето на трудовото казачество със самодържавието на Каледин. Като спъва преминаването на съветските войски, Радата помага на Каледин да се движи на север. В същото време калединските казашки части свободно се пропущат от Радата на Дон. В момента, когато нашите другари се разстрелват в Ростов и в Донецкия басейн, Радата ни пречи да им изпратим помощ. Не ще и дума, че това изменническо поведение на Радата не трябва да бъде търпяно.

Съветът на народните комисари не може да се откаже от борбата срещу Каледин. Контрареволюционното гнездо̀ на Каледин трябва да бъде разрушено. Това е неизбежно. Ако Радата пречи на нашето придвижване срещу Каледин, закриляйки го зад себе си, то ударите, насочени срещу Каледин, ще паднат върху Радата. Съветът на народните комисари няма да се спре пред решителна борба против Радата, защото за него не е тайна, че Радата се намира в таен съюз с Каледин. Съветът на народните комисари залови шифрована телеграма, от която става ясно, че Радата е непосредствено свързана с френската мисия, с цел да се отлага мира до пролетта, а чрез френската мисия и с Каледин. Този съюз е насочен срещу мира и революцията. Този съюз трябва да бъде и ще бъде разрушен.

Упрекват ни, че провеждаме решителна политика срещу Радата. Но именно тази решителна политика отвори очите на украинските работници и селяни, като разкри буржоазната същност на Радата. Това се вижда поне от телеграмата за образуването на нова украинска революционна власт[4] в Украйна, която признава съветската власт и действува срещу буржоазната Рада (*Ръкопляскания*).

„Известия“ № 254,
17 декември 1917 г.

КАКВО ПРЕДСТАВЛЯВА УКРАИНСКАТА РАДА?

По-долу читателят ще намери доловената от съветската власт шифрована телеграма, която изобличава действителната природа на Радата и действителните намерения на военните мисии на „нашите съюзници“ по въпроса за мира. От телеграмата се вижда, че е вече създаден известен съюз между френската мисия и Радата, при което „чинове от френската мисия работят в непосредствена връзка с Радата“. От телеграмата се вижда, по-нататък, че този съюз има за цел „да поддържа привидно руския фронт до февруари или март и да *отложи* окончателното сключване на примирието до пролетта“. От телеграмата се вижда, най-сетне, че френската мисия е влязла в „споразумение с войсковия кръг“ (т. е. с „правителството“ на Каледин) за „Снабдяването на Румънския и Югозападния фронт (които според плана трябва да бъдат заети от Радата. *И. Ст.*) с въглища и продоволствие“.

Накратко: съществува, както се вижда, съюз между Радата, Каледин и френската военна мисия за провалянето на мира, за неговото „отлагане“ „до пролетта“. При това, френската военна мисия не действува самостоятелно, а по „срочните инструкции на френското правителство“.

Не искаме тук да засягаме поведението на военните мисии на „нашите съюзници“. Тяхната роля е достатъчно изяснена: през август те помагаха на Корнилов, през ноември — на Радата и на Каледин, през декември снабдяват метежниците с броневи машини. Всичко това

е в интереса на „войната докрай". Не се съмняваме, че насилническият план на „съюзниците" ще бъде осуетен от борбата на народите в Русия за демократически мир. Мисиите се държат като в Централна Африка. Но в скоро време „съюзниците" ще се убедят, че Русия не е Централна Африка... Тук нас ни интересува главно тази некрасива роля, с която се е заела Радата.

Сега ние знаем за какво Радата струпва украински части към Румънско-югозападния фронт: под знамето на „национализацията" на армията тя се опитва да прикрие своя договор с френската мисия за отлагане на примирието до пролетта.

Сега ние знаем защо Радата не пропуска съветските войски срещу Каледин: под знамето на „неутралност" по отношение на Каледин тя се старае да прикрие своя съюз с Каледин срещу Съветите.

Сега ние знаем защо Радата протестира срещу „намесата" на Съвета на народните комисари във вътрешния живот на Украйна: с фразите за ненамеса тя се старае да прикрие действителната намеса на френското правителство в живота на Украйна и на цяла Русия с цел да се ликвидират завоеванията на революцията.

Другари украинци постоянно се обръщат към мен с въпроса: какво представлява Радата?

Отговарям:

Радата, или по-вярно нейният Генерален секретариат, е правителство на изменниците на социализма, които наричат себе си социалисти, за да заблудят масите. Точно както правителството на Керенски и Савинков, които също наричаха себе си социалисти.

Радата, или по-вярно нейният Генерален секретариат, е буржоазно правителство, което се бори срещу Съветите в съюз с Каледин. По-рано правителството на Керенски в съюз с Корнилов разоръжаваше руските Съвети. Сега правителството на Радата в съюз с Каледин разоръжава украинските Съвети.

Радата, или по-вярно нейният Генерален секретариат, е буржоазно правителство, което в съюз с англо-френските капиталисти се бори срещу мира. По-рано правителството на Керенски отлагаше делото на мира,

обричайки милиони войници да стават пушечно месо. Сега правителството на Радата се стреми да провали делото на мира, „отлагайки примирието до пролетта".

Заради това правителството на Керенски бе свалено с общите усилия на руските работници и войници.

Не се съмняваме, че правителството на Радата също така ще бъде свалено с усилията на украинските работници и войници.

Само новата Рада, Радата на Съветите на украинските работници, войници и селяни, може да защити народните интереси на Украйна срещу калединци и корниловци, срещу помешчиците и капиталистите.

Нарком *И. Сталин*

„Правда" № 215,
15 декември 1917 г.

ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА НА ФИНЛАНДИЯ

Доклад на заседанието на ВЦИК, 22 декември 1917 г.

(Вестникарски отчет)

Тези дни представителите на Финландия се обърнаха към нас с искането за незабавното признаване на пълната независимост на Финландия и утвърждаване факта на нейното отделяне от Русия. В отговор на това Съветът на народните комисари постанови да удовлетвори това обращение и реши да издаде декрет за пълната независимост на Финландия, който е вече публикуван във вестниците.

Ето текста на решението на Съвета на народните комисари:

„В отговор на обращението на финландското правителство за признаване независимостта на Финландската република Съветът на народните комисари, в пълно съгласие с принципите за правото на нациите на самоопределяне, постановява: да направи в Централния изпълнителен комитет предложение: а) да се признае държавната независимост на Финландската република и б) да се организира, по споразумение с финландското правителство, специална комисия (от представители на двете страни) за разработването на онези практически мероприятия, които произтичат от отделянето на Финландия от Русия."

Ясно е, че Съветът на народните комисари не можеше да постъпи иначе, защото ако народът, в лицето на своите представители, иска признаването на своята

независимост, то пролетарското правителство, като изхожда от принципа за предоставяне на народа правото на самоопределяне, трябва да се съгласи.

Буржоазният печат заявява, че ние сме довели страната до пълен развал, че сме загубили редица страни, в това число и Финландия. Но, другари, ние не можехме да я загубим, защото фактически тя никога не е била наша собственост. Ако бихме задържали Финландия насила, то това съвсем не би означавало, че сме я спечелили.

Ние отлично знаем как Вилхелм чрез насилие и произвол „спечели“ цели държави и каква почва за взаимоотношения се създава поради това между народа и неговите потисници.

Принципите на социалдемокрацията, нейните лозунги и стремежи се състоят в създаването на дългоочакваната атмосфера на взаимно доверие между народите, и само на тая почва е осъществим лозунгът „Пролетарии от всички страни, съединявайте се!“ Всичко това е старо и общоизвестно.

Ако се вгледаме по-внимателно в картината на получената от Финландия независимост, то ще видим, че фактически Съветът на народните комисари даде свобода, мимо своята воля, не на народа, не на представителите на пролетариата във Финландия, а на финландската буржоазия, която по странно стечение на обстоятелствата завзе властта и получи независимост от ръцете на руските социалисти. Финските работници и социалдемократи се намериха в такова положение, че трябва да приемат свободата не непосредствено от ръцете на руските социалисти, а с помощта на финската буржоазия. Виждайки в това трагедията на финския пролетариат, ние не можем да не отбележим, че финските социалдемократи само поради нерешителност и необяснима страхливост не предприеха решителни стъпки, за да вземат сами властта и да изтръгнат от ръцете на финската буржоазия своята независимост.

Може да се ругае Съвета на народните комисари, може да се отнасяме критически към него, но няма хора, които биха твърдели, че Съветът на народните комисари

не изпълнява своите обещания, защото няма на света такава сила, която би заставила Съвета на народните комисари да се откаже от своите обещания.

Това ние доказахме с факта, че се отнесохме съвършено безпристрастно към исканията на финската буржоазия за даване независимост на Финландия и незабавно пристъпихме към издаването на декрет за независимостта на Финландия.

Нека независимостта на Финландия улесни делото на освобождението на финландските работници и селяни и създаде здрава основа за дружба между нашите народи.

„Правда" № 222,
23 декември 1917 г.

ЗА „ТУРСКА АРМЕНИЯ“

Така наречената „Турска Армения“ изглежда е единствената страна, заета от Русия „съгласно правото на войната“. Това е същият този „райски кът“, който дълги години е служил (и продължава да служи) като предмет на алчните дипломатически въжделения на Запада и на кървавите административни упражнения на Изтока. Погромите и клането на арменците, от една страна, фарисейското „застъпничество“ на дипломатите от всички страни, като прикритие на ново клане, от друга страна, и в резултат — окървавена, измамена и поробена Армения — кому не са известни тези „обикновени“ картини на дипломатическото „художество“ на „цивилизованите“ държави?

Синовете на Армения, героични защитници на своята родина, но далеч не далновидни политици, които неведнаж са се поддавали на измамата от страна на хищниците на империалистическата дипломация — не могат да не видят сега, че старият път на дипломатическите комбинации не е пътят за освобождението на Армения. Става ясно, че пътят за освобождението на потиснатите народи минава чрез работническата революция, започната в Русия през октомври. Сега е ясно за всички, че съдбата на народите в Русия, особено пък съдбата на арменския народ, е тясно свързана със съдбата на Октомврийската революция. Октомврийската революция разби веригите на националното потисничество. Тя разкъса царските тайни договори, които сковаваха ръцете и краката на

народите. Тя, и само тя, може да доведе докрай делото на освобождението на народите в Русия.

Изхождайки от тия съображения, Съветът на народните комисари реши да издаде специален декрет за свободното самоопределяне на „Турска Армения". Това е особено необходимо сега, когато германо-турските власти, верни на своята империалистическа природа, не скриват своето желание да задържат насила окупираните области под своята власт. Нека знаят народите в Русия, че на руската революция и на нейното правителство са чужди завоевателни стремежи. Нека знаят всички, че на империалистическата политика на национално потисничество Съветът на народните комисари противопоставя политиката на пълното освобождение на поробените народи.

Нарком *И. Сталин*

„Правда" № 227,
31 декември 1917 г.

ИЗКАЗВАНЕ НА ЗАСЕДАНИЕТО НА ЦЕНТРАЛНИЯ КОМИТЕТ НА РСДРП (б) ПО ВЪПРОСА ЗА МИРА С НЕМЦИТЕ

11 януари 1918 г.

(Кратка протоколна бележка)

Другарят *Сталин* смята, че ако приемем лозунга за революционна война, ще окажем услуга на империализма. Позицията на Троцки не може да се нарече позиция. Революционно движение на Запад няма, няма налице факти на революционно движение, а има само потенция, е добре, но ние не можем да разчитаме в своята практика само на една потенция. Ако немците започнат да настъпват, това ще засили контрареволюцията у нас. Германия е в състояние да настъпи, тъй като тя има своя корниловска войска — „гвардията". През октомври ние говорехме за свещена война срещу империализма, защото ни съобщаваха, че само думата „мир" ще повдигне революцията на Запад. Но това не се оправда. Провеждането от нас на социалистически реформи ще раздвижи Запада, но за тяхното провеждане ни е нужно време. Ако приемем политиката на Троцки, ние ще създадем най-лоши условия за революционното движение на Запад. Затова другарят Сталин предлага да се приеме предложението на другаря Ленин за сключване на мир с немците.

Напечатано за пръв път в книгата: Протоколи на Централния комитет на РСДРП. Август 1917 — февруари 1918. М.-Л., 1929.

ЗА КИЕВСКАТА БУРЖОАЗНА РАДА

Буржоазните вестници разпространяват усилено слухове, че уж „са започнати преговори между Радата и Съвета на народните комисари". Кръгове, близки до контрареволюционерите, всячески преувеличават тия слухове, подчертавайки тяхното „особено" значение. Работата стигна дотам, че много другари са склонни да повярват на приказката за преговори с Киевската рада, при което много от тях се обърнаха вече към мен с писмени запитвания за нейната правдоподобност.

Заявявам на всеуслишание, че:

1) Никакви преговори с Киевската рада Съветът на народните комисари не води и няма намерение да води.

2) С Киевската рада, която се свърза окончателно с Каледин и води изменнически преговори с австрогерманските империалисти зад гърба на народите в Русия — с такава рада Съветът на народните комисари смята, че е възможно да води само безпощадна борба до пълната победа на Съветите в Украйна.

3) Мир и успокоение за Украйна могат да настъпят само в резултат от пълното ликвидиране на Киевската буржоазна рада, в резултат от заменяването ѝ с нова, социалистическа рада на Съветите, чието ядро вече се е образувало в Харков.

Нарком *И. Сталин*

„Правда" № 9.
13 януари 1918 г.

ИЗКАЗВАНИЯ НА III ВСЕРУСКИ КОНГРЕС НА СЪВЕТИТЕ НА Р., В. и С. Д.

10—18 януари 1918 г.[5]

ДОКЛАД ПО НАЦИОНАЛНИЯ ВЪПРОС

15 януари

(Вестникарски отчет)

Един от въпросите — сочи докладчикът, — който особено вълнува понастоящем Русия, е националният въпрос. Сериозността на този въпрос се увеличава от това, че великорусите не съставляват абсолютно болшинство от населението в Русия и са заобиколени като в пръстен от други, „недържавни" народи, които населяват нейните краища.

Отчитайки сериозността на националния въпрос, царското правителство се стремеше да държи националните работи в ежови ръкавици. То провеждаше политика на насилствена русификация на пограничните народи и негов метод на действие бяха забраняването на родния език, погромите и други притеснения.

Коалиционното правителство на Керенски унищожи тия национални прегради, но не можа, поради своя класов характер, да разреши националния въпрос в цялата му пълнота. Правителството от първия период на революцията не само не тръгна по пътя на пълното освобождение на нациите, но не се спря в много случаи пред прилагането на репресивни мерки за подавяне на националното движение, както това стана по отношение на Украйна и Финландия.

Само съветската власт открито провъзгласи правото на всички нации за самоопределяне, дори до пълно отделяне от Русия. Новата власт се оказа по-радикална в това отношение отколкото дори националните групи вътре в някои нации.

И при все това възникнаха редица конфликти между Съвета на народните комисари и покрайнините. Тия недоразумения обаче се създаваха не около въпроси от национален характер, а именно, около въпроса за властта. Ораторът привежда цяла редица примери за това, как наскоро скърпените буржоазно-националистически правителства на покрайнините, съставени от представители на горните слоеве на заможните класи, са се старали, под формата на разрешаване на свои национални въпроси, да водят определена борба със съветските и други революционни организации. Коренът на всички конфликти възникнали между покрайнините и централната съветска власт, лежи във въпроса за властта. И ако буржоазните кръгове от едни или други области се стремят да дадат национална окраска на тия конфликти, то е само защото така им е изгодно, защото е удобно под националния костюм да се прикрие борбата срещу властта на трудовите маси в границите на своите области.

Ораторът подробно се спира на примера с Радата и убедително доказва по какъв начин принципът за самоопределянето бе използуван от буржоазно-шовинистическите кръгове в Украйна за свои класови империалистически цели.

Всичко това доказва необходимостта от тълкуване на принципа за самоопределянето като право на самоопределяне не на буржоазията, а на трудовите маси на дадена нация. Принципът за самоопределяне трябва да бъде средство за борба за социализъм и трябва да бъде подчинен на принципите на социализма.

По въпроса за федералното устройство на Руската република ораторът сочи, че върховен орган на Съветската федерация трябва да бъде Конгресът на Съветите. В промеждутъка от един конгрес до друг функциите на конгреса преминават към ЦИК.

2 ПРОЕКТОРЕЗОЛЮЦИЯ ЗА ФЕДЕРАЛНИТЕ УЧРЕЖДЕНИЯ НА РУСКАТА РЕПУБЛИКА

1) Руската социалистическа съветска република се учредява върху основата на доброволния съюз на народите в Русия, като Федерация на Съветските републики на тия народи.

2) Висш орган на властта в границите на федерацията е Всеруският конгрес на Съветите на р., в. и сел. депутати, свикван не по-рядко от един път след всеки три месеца.

3) Всеруският конгрес на Съветите на р., в. и сел. депутати избира Всеруски централен изпълнителен комитет. В периодите между конгресите върховен орган се явява Всеруският централен изпълнителен комитет.

4) Правителството на федерацията, Съветът на народните комисари, се избира и сменя изцяло и отчасти от Всеруския конгрес на Съветите или от Всеруския централен изпълнителен комитет.

5) Начинът за участието на съветските републики на отделните области във федералното правителство, на областите, които се отличават с особен бит и национален състав, както и разграничаване сферите на дейност на федералните и областни учреждения на Руската република, се определят незабавно след образуването на областните съветски републики от Всеруския централен изпълнителен комитет и от Централните изпълнителни комитети на тия републики.

3. ЗАКЛЮЧИТЕЛНО СЛОВО ПО ДОКЛАДА ЗА НАЦИОНАЛНИЯ ВЪПРОС

15 януари

(Вестникарски отчет)

Със заключително слово по повод предложената резолюция за федералните учреждения на Руската република излезе другарят *Сталин*.

Той посочи, че предложената резолюция не е закон, а набелязва само общите основи на бъдещата Конституция на Руската федеративна република.

Докато още не е завършена борбата между двете политически течения: националистическата контрареволюция, от една страна, и съветската власт — от друга, дотогава не може да става дума за напълно изработена конституция, ясно и точно определяща всички детайли на държавното устройство на съветските републики.

Резолюцията съдържа само общите основи на конституцията, които ще бъдат предадени за подробна разработка на Централния изпълнителен комитет и представени за окончателно утвърдяване на най-близкия конгрес на Съветите.

В отговор на упреците по повод извънредната суровост, проявена от съветската власт в борбата с буржоазната Рада, другарят *Сталин* сочи, че става дума за борба срещу буржоазната контрареволюция, облечена в национално-демократическа форма.

Другарят *Сталин* подчертава, че демократическото знаме на едни или други политически дейци (като Виниченко), стоящи начело на Радата, съвсем не е гаранция за действително демократическа политика.

Ние съдим за Радата не по нейните думи, а по делата ѝ.

В какво се проявява социализмът на „социалистите" от Радата?

В манифеста [6] на думи те се обявиха за привърженици на предаване всичката земя на народа, а на дело с обнародваното разяснение те ограничиха това предаване, като обявиха за неприкосновена част помешчическата земя, неподлежаща за предаване на народа.

На думи те обявиха своята лоялност към Съветите, а на дело водиха отчаяна борба с тях, като разоръжаваха съветските войски, арестуваха съветските работници и пресичаха всяка възможност за по-нататъшно съществуване на Съветите.

На думи те говореха за преданост към революцията, а на дело се показаха като най-зли врагове на революцията.

Те говореха за неутралитет в борбата с Дон, а на дело оказваха пряко и активно съдействие на генерал

Каледин, като помагаха да се разстрелват съветски войски и не пропускаха жито на север.

Това са известни на всички факти и обстоятелството, че Радата е по същество буржоазна и антиреволюционна, не подлежи на никакво съмнение.

За каква борба на Съветите срещу демокрацията говори тук Мартов?

Ораторите от дясно, и особено Мартов, вероятно поради това хвалят Радата и я защищават, защото виждат в нейната политика отражение на своята собствена политика. В Радата, която представлява коалиция от всички класи, толкова мила за сърцето на г-да съглашателите, те виждат първообраза на Учредителното събрание. Радата, като чуе речите на представителите на десния сектор, навярно също така усърдно ще ги хвали. Не напразно се казва: рибар рибаря вижда отдалече (*Смях, аплодисменти*).

По-нататък ораторът се спира на самоопределянето на Кавказ и доказва въз основа на точни данни, че Кавказкият комисариат[7] води явно агресивна политика срещу съветските организации в Кавказ и фронтовия съвет, като поддържа същевременно контакт с героя на контрареволюционното движение в Кавказ — генерал Пржевалски.

Предвид на всичко това, трябва да се продължи така наречената гражданска война, която се явява всъщност борба между течението, което се стреми да утвърди в покрайнините коалиционна, общоделска власт, и другото течение, което се бори за затвърдяването на социалистическата власт, за властта на Съветите на трудовите маси — на работническите, войнишките и селските депутати.

Ето какво е съдържанието и историческият смисъл на тези остри конфликти, които възникват между Съвета на народните комисари, от една страна, и буржоазно-национални коалиционни правителства от покрайнините — от друга. Позоваванията на тези правителства на това, че те водят борба за отстояване на националната си независимост, не са нищо друго, освен лицемерно прикритие на похода, който се води срещу трудовия народ (*Бурни аплодисменти*).

Отговаряйки на упрека на Мартов по адрес на съветската власт за това, че тя си противоречи, като иска пролетарска власт в руските покрайнини, а се задоволява с референдум за Курландия, Литва, Полша и т. н., отстояван от Троцки в Брест, другарят *Сталин* отбелязва, че би било пълна безсмислица да се иска съветска власт в западните области, когато в тях не съществуват още Съвети, когато там няма още социалистическа революция.

— Ако — казва ораторът — се постъпи по рецептата на Мартов, то би трябвало да се измислят Съвети там, където не само че ги няма, но още не е открит пътят към тях. При такива условия говоренето за самоопределяне чрез Съвети е пълен абсурд.

В заключение докладчикът още веднаж се спира на основната разлика между дясното и лявото крило на демокрацията. Докато лявото крило се домогва до диктатура отдолу, до властта на мнозинството над малцинството — дясното крило препоръчва връщане назад, към изминатия вече етап на буржоазния парламентаризъм. Опитът от парламентаризма във Франция и Америка ясно показва, че привидно демократическата власт, която се ражда в резултат на всеобщо избирателно право, на дело се оказва най-далечна и чужда на истинския демократизъм коалиция с финансовия капитал. Във Франция, в тази страна на буржоазния демократизъм, депутатите се избират от целия народ, а министрите се поставят от Лионската банка. В Америка изборите са всеобщи, а на власт се оказват агенти на милиардера Рокфелер.

— Нима това не е факт? — пита ораторът. — Да, ние погребахме буржоазния парламентаризъм и напразно Мартовци ни теглят към мартенския период на революцията (*Смях, аплодисменти*). На нас, представителите на работниците, е нужно народът не само да гласува, но и да управлява. Властвуват не тия, които избират и гласуват, а тия, които управляват (*Бурни аплодисменти*).

„Правда“ №№ 12 и 13,
17 и 18 януари 1918 г.

ТЕЛЕФОНОГРАМА ДО ПЕТЕРБУРГСКИЯ КОМИТЕТ НА РСДРП (б)

Съветваме Изпълнителната комисия на Петербургския комитет и всички районни комитети на партията на болшевиките, без да се губи нито час, да вдигнат на крак всички работници, съгласно решението на Петербургския съвет, което ще бъде прието тази вечер, да организират десетки хиляди работници и да вдигнат поголовно цялата буржоазия за копаене окопи при Петербург под контрола на работниците. Сега, когато революцията е в опасност, само в това е спасението на революцията. Линията на окопите ще бъде дадена от военните, приготвяйте оръжие, а главно — организирайте се и се мобилизирайте поголовно.

Ленин
Сталин

21 февруари 1918 г.
Печата се за първи път.

ТЕЛЕГРАМА ДО НАРОДНИЯ СЕКРЕТАРИАТ НА УКРАИНСКАТА СЪВЕТСКА РЕПУБЛИКА[8]

Преди пет дни генерал Хофман ни заяви за изтичане срока на договора за примирие[9], а един ден след това откри военни действия. На заявлението на Совнаркома относно съгласието му за възобновяване на мирните преговори няма още отговор. Германското правителство, очевидно, не бърза с отговора, за да ограби докрай страната и едва след това да започне преговори за мир. Немците завзеха Двинск, Ровно, Минск, Волмар, Хапсал и се движат към Питер и Киев. Очевидно, целта на похода не е само завладяването, но главно, задушаване революцията и нейните завоевания.

Совнаркомът реши да организира отпор откъм Питер, да мобилизира цялото работническо население, а също така и буржоазията, а ако последната не иска да копае окопи, да се мобилизира насила и под контрола на работниците да се застави да копае окопи.

Общото мнение на другарите е такова, че вие, киевчани, сте длъжни, без да губите нито минута, да организирате същия отпор откъм запад на Киев, да мобилизирате всичко жизнеспособно, да изкарате артилерия, да копаете окопи, да изкарате буржоазията на окопна работа под контрол на работниците, да обявите обсадно положение и да действувате най-строго. Общата задача е да се брани Петроград и Киев и да се задържат германските банди на всяка цена.

Положението е по-сериозно, отколкото може да ви се види — за нас е несъмнено, че немските банди

искат да се поразходят от Питер до Киев и там, само там, в тия столици да водят мирни преговори. Аз мисля, че договорът на старата Рада с немците[10] още не е анулиран от вас. Ако е така, струва ни се, че не би трябвало да се бърза с това.

Още веднаж: без да губите нито минута, заловете се за работа без разисквания и покажете на всички, че съветската власт е способна да се защищава.

Цялата наша надежда е в работниците, защото демобилизирващата се така наречена армия се оказа способна само за паника и бягство.

Чакам незабавен отговор.

По поръка на Совнаркома *И. Сталин*

Петроград
21 февруари 1918 г.

Печатано най-напред в книгата:
Документи за разгрома на германските окупатори в Украйна през 1918 година,
Госполитиздат, 1942 г.

ЗАПИСКА ПО ТЕЛЕГРАФА ДО НАРОДНИЯ СЕКРЕТАРИАТ НА УКРАИНСКАТА СЪВЕТСКА РЕПУБЛИКА

По поръка на Съвета на народните комисари, народният комисар *Сталин*.

Онзи ден, 22 февруари, получихме от германското правителство тежки, може да се каже зверски условия за мир, при което немците искат приемането на тия условия в четиридесет и осем часа. Същевременно немските отреди настъпват към Ревел и Псков, като застрашават Петроград, а нашите войски окончателно се отказват от съпротива. Известни ли ви са тези условия, аз не зная. Ние ги предадохме навсякъде по радиото. Съобщавам главните от тях.

„Пункт четвърти. Русия сключва незабавно мир с Украинската народна република. Украйна и Финландия незабавно се очистват от руските войски и Червената гвардия". „Руските военни параходи по Черно море и т. н. трябва да бъдат незабавно прехвърлени в руски пристанища и оставени там до всеобщото сключване на мира или разоръжени". „Търговското мореплаване в Черно и другите морета се възобновява, както бе предвидено в договора за примирие. Чистенето от мини започва незабавно."

„Пункт трети. Литва и Естония незабавно се очистват от руските войски и Червената гвардия и се заемат от германска полиция дотогава, докато устройството на страната не гарантира там обществената безопасност и

държавния ред. Всички жители, арестувани по политически причини, трябва да бъдат незабавно освободени.“

„Пункт пети. Русия, според силите си, трябва да направи всичко, щото незабавно да осигури на Турция планомерното връщане на нейните източни анадолски провинции и да признае отменяването на турската капитулация.“

По-нататък следват пунктове за търговски договор, в основата на които лежи известният ви договор на старата Рада с Австро-Унгария.

Изобщо, трябва да се каже, че условията са неимоверно зверски. Струва ни се, че пунктът за Украйна означава не възстановяване властта на Виниченко, която сама по себе си не представлява ценност за немците, а най-реален натиск върху нас, с който разчитат, че ние с вас ще се съгласим да приемем договора на старата Рада с Австро-Унгария, защото на немците им трябва не Виниченко, а размяна на фабрични стоки с жито и руда.

Настоящото положение във връзка с настъпването на немците и бягството на нашите войски ние преценяваме така: смъквайки своите империалисти, ние, поради бавния темп на революционното движение на Запад, неиздържливостта на нашите войски и нечуваното хищничество на немските империалисти, попаднахме временно в лапите на чуждия империализъм, против когото ние трябва сега да готвим сили за организиране на отечествена война с надеждата за развързване на революционните сили на Запад, което според нас е неизбежно. За такава подготовка е необходим минимален отдих, който би могъл да даде даже и зверският мир. В никакъв случай не трябва да си правим илюзия. Трябва да имаме мъжество да гледаме действителността в лицето и да признаем, че временно попаднахме в лапите на немския империализъм. От тия съображения се ръководеше Всеруският централен изпълнителен комитет на Съветите, който днес в 3 часа през нощта реши да сключи мир при зверските условия и натовари Совнаркома да изпрати делегация в Брест, което бе направено днес. ЦИК реши, че само при такива условия ще бъде възможно да се запази съветската власт. А засега да се готвим и

да се готвим за организирането на свещена война срещу немския империализъм.

Ние всички смятаме, че вашият Народен секретариат трябва да изпрати своя делегация в Брест и да заяви там, че ако авантюрата на Виниченко не бъде поддържана от австро-германците, Народният секретариат няма да възразява против основите на договора на старата Киевска рада. Такава стъпка от ваша страна, първо, би подчертала идейното и политическо братство на Съветите от юг и север; второ, би запазила съветската власт в Украйна, което е огромен плюс за цялата международна революция. Ние особено силно желаем да ни разберете и да се съгласите с нас по тия кардинални въпроси на нещастния мир.

Аз чакам незабавен отговор по два въпроса: първо: ще изпратите ли днес делегати в Петроград или, още по-просто, направо в Брест за съвместни преговори с немците? Второ: споделяте ли нашето мнение за приемливостта на виниченковския договор без Виниченко и неговата шайка? Чакам отговор на тия въпроси, за да приготвя мандат и да организирам вашето заминаване за Брест.

Нарком *И. Сталин*

Петроград,
24 февруари 1918 г.

Печата се за първи път.

УКРАИНСКИЯТ ВЪЗЕЛ

В края на февруари, преди сключването на мира с Германия, Народният секретариат на Украинската съветска република изпрати делегация в Брест, която да заяви, че е съгласна да подпише с германската коалиция договора, сключен от бившата Киевска рада.

Представителят на германското командуване в Брест, известният Хофман, не прие делегацията на Народния секретариат, заявявайки, че не смята за нужно да преговаря с последната.

Едновременно с това германските и австро-унгарски ударни части, заедно с хайдамацките отреди на Петлюра-Виниченко, предприеха нападение срещу Съветска Украйна.

Не мир, а война срещу Съветска Украйна — такъв е смисълът на Хофмановия отговор.

Според договора, подписан от бившата Киевска рада, Украйна трябва да отпусне на Германия до края на април 30 милиона пуда жито. Да не говорим тук за „свободното извозване на руда", искано от Германия.

На Народния секретариат на Съветска Украйна, несъмнено, бе известна тая точка от договора и той знаеше какво върши, когато официално изрази съгласие да подпише виниченковския мир.

При все това германското правителство, в лицето на Хофман, отказа да води мирни преговори с Народния секретариат, признат от всички Съвети на Украйна — градски и селски. То предпочете съюза с мъртвите, съюза със сваленета и изгонена Киевска рада, пред

мирния договор с признатия от народа Народен секретариат, единствено способен да даде „нужното количество“ жито.

Това означава, че австро-германското нашествие има за своя цел не само получаването на жито, но главно — свалянето на съветската власт в Украйна и възстановяването на стария буржоазен режим.

Това означава, че немците не само искат да извлекат от Украйна милиони пуда жито, но се опитват още да обезправят украинските работници и селяни, като им отнемат спечелената с кръв власт и я предадат на помешчиците и капиталистите.

Империалистите от Австрия и Германия носят на своите щикове ново, позорно робство, което с нищо не е по-добро от старото, татарското — такъв е смисълът на нашествието от Запад.

Както изглежда, украинският народ чувствува това и трескаво се готви за отпор. Формиране на селска Червена армия, мобилизиране на работническата Червена гвардия, редица успешни сблъсквания с „цивилизованите“ насилници след първите прояви на паника, възвръщането на Бахмач, Конотоп, Нежин и похода към Киев, все повече усилващия се ентусиазъм на масите, отиващи с хиляди на бой срещу поробителите — ето с какво отговаря народна Украйна на нашествието на насилниците.

Срещу чуждото робство, което иде от Запад, Съветска Украйна започва освободителна *отечествена* война — такъв е смисълът на събитията, които се разиграват в Украйна.

Това означава, че всеки пуд жито и всяко късче метал германците ще трябва да го вземат с бой, в резултат на отчаяната схватка с украинския народ.

Това означава, че Украйна трябва да бъде напълно завоювана, за да получат немците жито и да поставят на трона Петлюра-Виниченко.

„Краткият удар“, с който немците разчитаха да убият изведнаж два заека (и жито да получат, и Съветска Украйна да сломят), има всички изгледи да се превърне в продължителна война на чуждите поробители с два-

десетмилионния украински народ, комуто искат да отнемат житото и свободата.

Трябва ли да добавим към това, че украинските работници и селяни няма да пожалят своите сили за героична борба с „цивилизованите“ насилници?

Трябва ли още да доказваме, че *отечествената* война, започната в Украйна, може да разчита на всякаква подкрепа от страна на цяла Съветска Русия?

А какъв ще бъде резултатът, ако войната в Украйна, придобивайки продължителен характер, се превърне, на края, във война на всичко честно и благородно в Русия срещу новото робство от Запад?

А какъв ще бъде резултатът, ако немските работници и войници в хода на такава война разберат най-сетне, че управниците в Германия се ръководят не от целта да се „защищава немското отечество“, а от простата ненаситност на преялия империалистически звяр, и като разберат това, направят съответните практически изводи?

Не е ли ясно от всичко това, че сега в Украйна се завързва основният възел на цялата международна съвременност — възелът на работническата революция, започната в Русия, и на империалистическата контрареволюция, идеща от Запад?

Преялият империалистически звяр, разбил главата си в Съветска Украйна — не към това ли сега води неумолимата логика на събитията?...

„Известия“ № 47,
14 март 1918 г.

Подпис: *И. Сталин.*

ЗА ТАТАРО-БАШКИРСКАТА СЪВЕТСКА РЕПУБЛИКА

От времето на III конгрес на Съветите, който провъзгласи федеративния строй на Руската република, изминаха вече два месеца, а покрайнините, заети все още със затвърдяването на съветската власт по места, не са се изказали досега ясно и определено за конкретните форми на федерирането. Ако не се смята Украйна, зверски измъчвана сега от „цивилизованите" насилници, и Крим, и Донската област, които вече се изказаха за федеративни връзки с Русия, Татаро-Башкирия е, изглежда, единствената област, чиито революционни организации начертаха определено плана на федерирането със Съветска Русия. Ние имаме предвид сполучливо очертаната обща схема за организиране на Татаро-Башкирската съветска република, за която сега говорят всички и която разработиха най-влиятелните съветски организации на татарите и башкирците.

Отзовавайки се на желанията на татаро-башкирските революционни маси и изхождайки от решенията на III конгрес на Съветите, който провъзгласи Русия за федерация на съветските републики, Народният комисариат по националностите, в съгласие с указанието на Съвета на народните комисари, изработи следващото по-долу положение за Татаро-Башкирската съветска република от Руската съветска федерация. Учредителният конгрес на Съветите на Татаро-Башкирия, чието свикване

не е далеч ще разработи конкретните форми и подробности на това положение. Централният изпълнителен комитет и Съветът на народните комисари ще утвърдят — нямаме основания да се съмняваме в това — резултатите от работата на този конгрес.

Нарком *И. Сталин*

„Правда“ № 53,
23 март 1918 г.

КОНТРАРЕВОЛЮЦИОНЕРИТЕ ОТ ЗАКАВКАЗИЕТО ПОД МАСКАТА НА СОЦИАЛИЗМА

От всички покрайнини на Руската федерация Закавказието, изглежда, е най-характерният кът в смисъл на богатство и разнообразие на национален състав. Грузинци и руснаци, арменци и азербайджански татари, турки и лезгинци, осетини и абхазци — това е далеч не пълната картина на националното разнообразие на седеммилионното население на Закавказието.

Нито една от тези национални групи няма рязко очертани граници на национална територия, всички те живеят разпръснато, премесени едни с други, и не само в градовете, но и в селата. С това, собствено, се обяснява, че общата борба на националните групи на Закавказието срещу центъра в Русия на всяка стъпка тук се засенчва от тяхната ожесточена борба помежду си. А това създава най-„удобна" обстановка за прикриване на класовата борба с национални знамена и дрънкалки.

Друга, не по-малко характерна черта на Закавказието е неговата икономическа изостаналост. Ако не се смята Баку, този промишлен оазис, движен главно от външни капитали, Закавказието е аграрна страна с повече или по-малко развит търговски живот в краищата, по морския бряг, и с още силни остатъци от чисто крепостнически строй в центъра. Тифлиската, Елизаветополската, Бакинската губерния и досега изобилствуват с крепостнически татарски бейове и феодални грузински князе, които владеят огромни латифундии, разполагат

със специални въоръжени банди и държат в ръцете си съдбата на татаро-армено-грузинските селяни. С това, собствено, се обясняват и тия остри форми на аграрни „безредици", в които нерядко се излива там недоволството на селяните. Тук именно трябва да се търси причината за слабостта и некристализираността на работническото движение в Закавказието (като не се смята Баку), много често затъмнявано от аграрните „безредици". Всичко това създава благоприятна почва за политическа коалиция на имотните класи и така наричаната „социалистическа" интелигенция, дворянска в мнозинството си, против разиграващата се сега в страната работническо-селска революция.

Февруарската революция не внесе съществени изменения в положението на трудовите класи в този край. Войниците, тия най-революционни елементи на селото, бяха още на фронта. А работниците, слаби изобщо като класа по силата на икономическата изостаналост на този край и още неукрепнали както организирана единица, изпаднаха в състояние на упоение от добитите политически свободи, не се готвят, както изглежда, да отидат по-далече. Цялата власт оставаше в ръцете на имотните класи. Последните здраво държаха властта и изчакваха, охотно предоставяйки на есеро-меншевишките стратези да приспиват работниците и селяните с мъдри речи за буржоазния характер на руската революция, за неосъществимостта на социалистическата революция и пр.

Октомврийската революция рязко измени положението. С един замах тя обърна всички отношения, като постави въпроса за преминаването на властта в ръцете на трудовите класи. Повикът „Цялата власт на работниците и селяните!" като гръм се разнесе из страната, вдигайки на крак потиснатите маси. И когато този повик, пуснат в Северна Русия, започна да се осъществява там в живота, имотните класи от Закавказието с очите си видяха, че Октомврийската революция и съветската власт им носят неминуема смърт. Поради това борбата срещу съветската власт стана за тях въпрос на живот и смърт. А „социалистическата" есеро-меншевишка интелигенция, вкусила вече от дървото на познанието на

властта и поставена сега пред перспективата да загуби последната, автоматически се оказа в съюз с имотните класи.

Така се създаде антисъветската коалиция в Закавказието.

Закавказкият комисариат със своите татарски бейове, от рода на Хан-Хойски и Хасмамедов, от една страна, и с грузинските дворянски интелигенти, от рода на Жордания и Гегечкори — от друга, е живо въплъщение на тази антисъветска коалиция.

За коалирането на класите вътре в националните групи се организират „национални съвети": грузински, татарски, арменски. Техен вдъхновител е меншевикът Жордания.

За коалирането на имотните слоеве от всички главни националности на Закавказието се създава Закавказки комисариат. Негов ръководител е меншевикът Гегечкори.

За обединяването на „цялото население" от този край в борбата срещу съветската власт се организира така нареченият „Закавказки сейм", който се състои от есеро-меншевишко-дашнако-хански членове на Учредителното събрание от Закавказието. Негова декорация като председател е меншевикът Чхеидзе.

Тук има и „социализъм", и „национално самоопределение", и още нещо по-реално от тия стари дрънкалки, а именно: реален съюз на имотните слоеве срещу работническо-селската власт.

Но на дрънкалките не е съдено дълго да живеят. Съюзът иска „дела". И „делото" не закъсня да излезе на сцената, щом се появи първата реална опасност. Става дума за революционните войници, връщащи се от турския фронт след започването на мирните преговори. Тези войници трябваше да минат през Тифлис, столицата на антисъветската коалиция. Те можеха да представляват в ръцете на болшевиките сериозна заплаха за съществуването на Закавказкия комисариат. Най-реална опасност. И ето тук, пред лицето на тази опасност, отпаднаха всички и всякакви „социалистически" дрънкалки. Контрареволюционният характер на коалицията излиза наяве. Комисариатът и „националните

съвети“ разоръжават връщащите се от фронта части, излагайки ги на изменнически обстрел, и въоръжават диви „национални“ орди. За по-голяма сигурност на „делото“ и за да се обезпечи откъм север, Закавказкият комисариат влиза в съглашение с Караулов и с Каледин, изпраща на последния цели вагони с патрони, помага му да разоръжи ония части, които сам не е успял да разоръжи, и изобщо го поддържа с всички средства в борбата срещу съветската власт. Да запази имотните класи на Закавказието от покушения от страна на революционните войници, без да се гнуси от никакви средства — такава е същността на тази низка „политика“. Насъскване на несъзнателните въоръжени мюсюлмански отреди срещу руските войници, примамване на последните в предварително устроени засади, избиване и разстрел — такива са средствата на тази „политика“. Най-ясна илюстрация на тази позорна „политика“ на разоръжаване е разстрелването на руските войници, идещи от турския фронт срещу Каледин, при Шамхора, между Елизаветопол и Тифлис.

Ето какво съобщава за това „Бакинский Рабочий“[11]:

„В първата половина на януари 1918 година по железопътната линия между Тифлис и Елизаветопол хилядни банди от въоръжени мюсюлмани начело с членовете на Елизаветополския мюсюлмански национален комитет и с помощта на брониран влак, изпратен от Закавказкия комисариат, извършиха редица насилствени разоръжавания на пътуващи за Русия войскови части. При това, има убити и осакатени хиляди руски войници, с чиито трупове е осеяна железопътната линия. Иззети са от тях около 15,000 пушки, 70 картечници и двадесет оръдия.“

Такива са фактите.

Съюз на помешчиците и буржоазията срещу революционните войници на Закавказието, действуващ под знамето на официалния меншевизъм — такъв е смисълът на тези факти.

Ние смятаме за необходимо да приведем тук извадки от статията на „Бакинский Рабочий“, която хвърля светлина върху елизаветополско-шамхорските събития.

„Меншевиките се стараят да скрият истината за елизаветополските събития. Дори вестникът на техните довчерашни съюзници,

тифлиските есери, „Знамя Труда", констатира техните опити да „замажат работата" и иска открито обсъждане на въпроса в краевия център.

Ние приветствуваме това искане на есерите, защото от това, дали ще бъдат официално разобличени виновниците за шамхорската трагедия, дали ще бъде хвърлена пълна светлина върху събитията от 6—12 януари или не, в значителна степен зависи по-нататъшната съдба на революцията в Закавказието.

Ние заявяваме, че в числото на виновниците за елизаветополските събития трябва да бъде назован преди всичко някогашният водач на кавказката социалдемокрация, така нареченият сега „баща на грузинската нация" — Ной Николаевич Жордания. Под неговото председателство президиумът на краевия център е решил да се разоръжават преминаващите ешелони и за тяхна сметка да се въоръжават националните полкове. С негов подпис бе отправена телеграма до Елизаветополския мюсюлмански национален комитет за разоръжаване на ешелоните, струпани около Шамхора. Той, Ной Жордания, изпрати делегация от Тифлис със същата поръка да се разоръжават ешелоните. Това бе официално заявено от члена на делегацията, войника Крупко, на многолюдното заседание на Гражданския комитет в Елизаветопол. Ной Жордания и неговият винаги не по ум ревностен помощник Н. Рамишвили изпратиха брониран влак начело с Абхазов, който раздаваше оръжие на мюсюлманите и им помагаше да разстрелват хиляди войници и да разоръжават ешелоните.

Ной Жордания се оправдава с това, че той не подписвал телеграмата. Десетки хора, арменци и мюсюлмани, твърдят, че телеграмата е подписана от него и тази телеграма съществува. Жордания казва, че като узнал за усложненията, говорил по телефона с Абхазов, молил да не се разоръжават насилствено ешелоните и да се пропуснат. Абхазов е убит; това изказване не можа да бъде проверено, но ние допускаме, че разговор е имало . . .

Ако оставим мъртвия, върху когото, според пословицата, всичко може да се стоварва, има живи свидетели, които опровергават показанията на Жордания и потвърждават както адреса на телеграмата, така и подписа на Жордания и изпращането на делегация с поръка за разоръжаване и пр.

Защо Жордания не ги подведе под отговорност, щом те не казват истината? Защо той и неговите другари искат да „забулят работата"?

Не, граждани Жордания, Рамишвили и К-о, върху вас лежи тежката отговорност за кръвта на хиляди войници, убити от 7—12 януари.

Можете ли вие да се оправдаете за това тежко престъпление? Ала не става дума тук за лично оправдание.

В дадения случай Жордания ни интересува не като личност, а като вожд на партия, ръководеща политиката в Закавказието, като най-авторитетен и отговорен представител на закавказката власт.

Той извършваше своето престъпно дело, първо, по постановлението на президиума на краевия център и на Международналния съвет и, второ, със знанието на Закавказкия комисариат. Обвинението, което ние хвърляме в лицето на Жордания, се разпространява върху цялата партия на меншевиките, върху краевия център, върху Закавказкия комисариат, където господата Чхенкели и Гегечкори в тесен и открит блок с мюсюлманските бейове и ханове правят всичко, за да погубят революцията. Ние говорим за Жордания и Рамишвили, доколкото техните имена са свързани с телеграмите, със заповедите, с изпращането на „разбойническия" брониран влак. С тях трябва да се започне следствието за изясняване на истината.

Но има още имена, които трябва да бъдат споменати, има още едно гнездо на престъпници, което трябва да бъде изметено. Това гнездо е Мюсюлманският национален комитет в Елизаветопол, състоящ се изцяло от реакционни бейове и ханове, който на 7 януари вечерта, основавайки се на телеграмата на Жордания, решава да разоръжи ешелоните „на всяка цена" и с невероятно безсрамие и кръвожадност изпълнява своето решение на 9—12 януари.

Меншевишката преса, говорейки за елизаветополските събития, представя работата така, че това уж било обикновено за Закавказието „разбойническо" нападение на железопътната линия. Това е най-безсрамна лъжа!

Не разбойници, а хилядно мирно мюсюлманско население, ръководено официално от Мюсюлманския национален комитет, съблазнени за богатата плячка, уверени, че това се върши по заповед на закавказките властници, извършваха престъпното дело в Шамхор и Даляр. Мюсюлманският национален комитет открито съсредоточаваше в Елизаветопол хиляди мюсюлмани, въоръжаваше ги, качваше ги на влака на ст. Елизаветопол и ги отправяше в Шамхор. И когато „победата" е била одържана, по думите на очевидци, качен на оръдие, отнето от „врага", „есерът" Сафикюрдски влязъл тържествено в града, съпроводен от другите герои от Мюсюлманския комитет.

За какви разбойнически нападения „става дума"?" („Бакинский Рабочий", № 30 и 31.)

Това са главните герои на тази престъпна авантюра.

А ето и документите, които изобличават авторите на авантюрата:

Телеграма на председателя на краевия център на С. Р., В. и С. депутати Н. Жордания до всички Съвети за разоръжаване на ешелоните.

„До всички съвети на Закавказието.

От Тифлис, № 505, а. Приета 6. 1. 1918 год., изход. № 56363. Приел Наумов. Брой на думите 59. Подадена 5—28—24. Циркулярно.

Предвид на това, че войсковите части, оттеглящи се в Русия, отнасят със себе си оръжието и в случай че не се постигне примирие, националните части могат да останат без достатъчно въоръжение

за защита на фронта, краевият център на Съвета на работническите, войнишки и селски депутати реши да предложи на всички Съвети да вземат мерки за отнемане оръжието на оттеглящите се части и за всеки случай да осведомява краевия център.

Председател на Краецентра *Жордания*

Телеграма на ротмистър Абхазов до командира на Татарския конен полк Магалов

„Елизаветопол.

До командира на Тат. конен полк Магалов от Дзегама. № 42. Приета на 7. 1. 1918 година от Жу № 1837. Приел Вата. Брой на думите 30. Подадена на 7-и 15 ч.

Следват пет въоръжени ешелона с оръдие, заловили са представители на Съвета, отивам с бронирания влак за отпор. Моля помощ от всякакъв род оръжие.

Ротмистър *Абхазов*
Дс. Шатирашвили".

„Бакинский Рабочий", № 33.)

Такива са документите.

Така в хода на събитията отпаднаха „социалистическите" дрънкалки, отстъпвайки място на контрареволюционното „дело" на Закавказкия комисариат. Чхеидзе, *Гегечкори, Жордания само прикриват със своите партийни* знамена мерзостта на Закавказкия комисариат. Логиката на нещата е по-силна от всяка друга логика.

Разоръжавайки идващите от фронта руски войници и борейки се по тоя начин с „външните" революционери, Закавказкият контрареволюционен комисариат разчиташе изведнаж да убие два заяка: от една страна, той унищожаваше сериозна революционна сила, руската революционна армия, на която, главно, можеше да се опре болшевишкият комитет в тоя край; от друга страна, той получаваше по този начин „необходимото" оръжие за въоръжаване на националните грузински, арменски, мюсюлмански полкове, съставящи главна опора на меншевишко-контрареволюционен комисариат. Войната срещу „външните" революционери следователно имаше за цел да осигури „гражданския мир" вътре в Закавказието. И тази коварна политика се провеждаше от господата Гегечкори и Жордания толкова по-решително, колкото по-осигурени те се чувстват откъм „тила", т. е. откъм Северен Кавказ, с неговите Калединци и Филимоновци.

Но ходът на събитията обърка съвсем всички сметки на контрареволюционерите от Закавказието.

Падането на Ростов и Новочеркаск, които служеха за убежище на Каледин — Корнилов, разклати от корен „северния тил“. Окончателното прочистване на цялата Северо-Кавказка линия, чак до Баку, го сведе до нула. Вълната на съветската революция, идеща от север, безцеремонно нахълта в царството на закавказката коалиция, като застраши нейното съществуване.

Тъй „неблагоприятно“ се стекоха обстоятелствата и в самото Закавказие.

Завърналите се от фронта закавказки войници разнесоха по селата аграрната революция. Пламнаха чифлиците на мюсюлманските и грузински помешчици. Опората на крепостническите остатъци се подхвърли на решителен щурм от страна на „болшевизираните“ войници-селяни. Очевидно, празните обещания на Закавказкия комисариат за предаване земята на селяните не можеха вече да задоволят обхванатите от аграрната вълна селяни. От него се искаше дело, но не контрареволюционно, а революционно дело.

Не изостанаха и не можеха да изостанат от събитията и работниците. Първо, революцията, която идваше от север и носеше на работниците нови завоевания, естествено вдигаше закавказкия пролетариат на нова борба. Дори работниците от заспалия Тифлис, опора на меншевишката контрареволюция, започнаха да се отдръпват от Закавказкия комисариат, обявявайки се за съветската власт. Второ, след победата на Съветите в Северен Кавказ, който при Каледин — Филимонов снабдяваше с жито Тифлис, продоволствената нужда не можеше да не се изостри, което, естествено, предизвика редица продоволствени „безредици“ — революционният Северен Кавказ решително се отказа да храни контрареволюционния Тифлис. Трето, липсата на парични знаци (боновете не могат да ги заменят!) разстройваше стопанския живот и преди всичко железопътния транспорт, което, несъмнено, засили недоволството всред градските низини. Най-сетне, революционният пролетарски Баку, който още от първите дни на Октомврийската революция призна

съветската власт и неуморно водещ борба срещу Закавказкия комисариат, не даваше спокойствие на закавказкия пролетариат да спи, служейки му като заразителен пример и жив маяк, осветяващ пътя към социализма.

Всичко това, взето заедно, не можеше да не доведе до революционизирането на цялата политическа обстановка в Закавказието. Работата най-сетне стигна дотам, че дори „най-надеждните" национални полкове започнаха да се „разлагат", като преминаваха на страната на болшевиките.

Пред Закавказкия комисариат се постави дилемата:

Или с работниците и селяните против помешчиците и капиталистите, и тогава — разтуряне на коалицията

Или решителна борба против селяните и работническото движение, за запазване на коалицията с помешчиците и капиталистите.

Господата Жордания и Гегечкори избраха втория път.

Да започнем с това, че Закавказкият комисариат обяви аграрното движение на грузино-татарските селяни за „разбойничество" и „хулиганство", като арестуваше и разстрелваше „подстрекателите".

За помешчиците, против селяните!

По-нататък, комисариатът спря всички болшевишки вестници в Тифлис, а работниците, които протестираха срещу това безобразие, започна да арестува и разстрелва.

За капиталистите, против работниците!

Най-сетне, работата стигна дотам, че господата Жордания и Гегечкори, изглежда с цел да „отстранят опасността", прибягват до допущането на армено-татарското клане — позор, до който не бяха паднали досега дори кадетите!

Закавказки комисариат, Закавказки сейм и „национални съвети" срещу работниците и селяните — такъв е смисълът на този „нов" курс.

Така закавказките контрареволюционери борбата с „външните" революционери, борбата с руските войници, допълниха и развиха в борба със „своите собствени" работници и селяни.

Крайно интересно за характера на този „поврат" в политиката на закавказките коалиционери е полученото

тия дни до Съвета на народните комисари писмо от един другар от Кавказ, очевидец на контрареволюционните безчинства на г-да Гегечкори — Жордания.

Ето го:

„Тук станаха нови събития през последните дни и положението сега е много сериозно. На 9 февруари сутринта арестуваха четирма наши другари, между тях и члена на новия болшевишки комитет Ф. Каландадзе. Бяха подписани заповеди за арестуването и на други другари: Филип Махарадзе, Назаретян, Шавардов и други членове на краевия комитет. Пощадиха само Миха Цхакая, очевидно поради болестта му. Всички преминаха в нелегалност. Заедно с това спряха нашите вестници: „Кавказкий Рабочий", „Брдзола" (груз.) и „Банвори крив" (арм.), и запечатаха печатницата ни.

Това предизвика възмущение всред работниците. В същия ден, на 9-и, се състоя митинг в железопътните работилници, на който присъствуваха около 3,000 работници. Митингът единодушно, само с четирма въздържали се, реши да обяви стачка с искане да се освободят другарите и да се разреши излизането на вестниците. Бе решено да се стачкува, докато исканията бъдат изпълнени. Но стачката се оказа непълна. Фанатичната меншевишка шайка, която на митинга не възрази и не гласува против, работила. В същия ден имаха събрание словослагателите и печатарите, решиха с 226 гласа срещу 190 да обявят еднодневна стачка-протест със същите искания. Поединодушно решиха да стачкуват електроработниците, кожарите, шивачите, арсеналните работници, заводите на Толле. Заргарянц и др.

Възмущение обхвана и дребнобуржоазната маса в града. Но на другия ден, 10 февруари, стана събитие, което накара да се забравят арестите и вестниците.

Стачният комитет на железопътните работници и др. определи на този ден, 10-и сутринта, протестен митинг в Александровската градина. На митинга, въпреки взетите мерки за провалянето му, се явиха над 3,000 работници и войници (последните бяха малко, понеже ешелоните стоят на 15 версти от града). Явиха се на митинга и укрилите се другари — Кавтарадзе, Махарадзе, Назаретян и др. Към средата на митинга в градината влязоха (приблизително около две роти) милиционери и „червеногвардейци". С червени знамена в ръцете и успокоявайки митинга със знаци, те се примъкнаха до събралите се.

Една част от митинга, която възнамеряваше да се разотива, остана и като смяташе, че идват свои, започна дори да ги приветствува с викове „ура". Председателят Кавтарадзе поиска да прекъсне оратора и да приветствува дошлите. В това време дошлите бързо се разпръснаха във верига, заобиколиха митинга и откриха бесен пушечен и картечен огън към митинга. Целеха се главно в президиума, който стоеше на естрадата. Убити бяха 8 души, а ранени над 20 души. С 10 куршума бе убит един другар, приличащ на Кавтарадзе, облечен също като него, и „червеногвардейците" викаха един на друг, че Кавтарадзе е вече убит. Една част от пуб-

ликата се разбяга, друга легна на земята. Стрелбата продължи 15 минути.

Именно в тази минута току-що се откри първото заседание на разширения Закавказки сейм и Чхеидзе държеше реч под акомпанимента на пушките и картечниците, които трещяха почти до самия дворец.

Този разстрел, извършен без всякакво предупреждение и по такъв предателски начин, предизвика ново възмущение всред работниците и, считам, че вече окончателно ги откъсна от меншевиките.

Назаретян и Цинцадзе били настигнати след митинга и поведени на разстрел, спасил ги есерът Мерхалев. Есерите се „възмущават", протестират и пр. Възмутени са и дашнакцаканите * и изобщо целият град. Но не може нищо да се направи. Докараха от селата въоръжени „червеногвардейци" и мюсюлманската дива дивизия и свирепствуват. Заплашват открито с разстрел всички другари — лидери. В деня на стрелбата по митинга се появиха в града много офицери с бели превръзки — белогвардейци, които обикаляха из града и търсеха болшевики. Свалиха от трамвая един, уж приличащ на Шаумян, и го застреляха в упор — крякаха, че това е Шаумян, но се разочароваха.

Вчера, на 11-и, се състоя митинг при ешелоните с участието на наши другари. Там шест хиляди войника, без артилерия, решиха да искат освобождението на арестуваните другари, разрешаване излизането на вестниците и разследване събитията на 10-и (стрелянето по митинга, на който е убит, между другото, и един войник от тези ешелони). Изпратиха вчера делегация с ултиматум и дадоха 24 часа за отговор.

Днес срокът изтича, съобщават, че комисариатът събира сили за отпор. Подробности засега не зная. Отговорните другари от ешелоните досега не се връщат, страхувайки се от арестуване по пътя: те са избрани там във Военно-революционния комитет на ешелоните. Чакам по-точни сведения.

За утре е насрочено заседание на Градската дума, есерите и дашнаките ще излязат с протест, ще има представители и от нас. Настроението в града е много тревожно. Днес има демонстрация на жените около Думата ** поради започващия глад. Навсякъде из града стават летящи митинги. Из цяла Грузия започва селско движение под влиянието на завърналите се от Русия войници-грузинци, които всички са или болшевики или са болшевишки настроени. Меншевиките обявяват това движение за погромническо, разбойническо и изпращат „червеногвардейци" за потушаването му. В Гори са арестували наши другари. Днес съобщават, че там са разоръжили наши войници и вече стават разстрели. От Кутаис съобщиха, че градът е в ръцете на болшевиките, начело с Буда Мдивани. Натам са насочени отвсякъде меншевишки сили, от изпратените от нас още нямам отговор. Чакам всяка минута. Вчера в Мухрани е арестуван един

---

* Членовете на арменска националистическа партия. — *Б. пр.*

** Градския съвет. — *Б. пр.*

болшевик, старецът Церцвадзе, който отиде там във връзка с очакваната вчера акция на селяните срещу Мухранските князе и княжеските имения.

Сега са арестувани и седят в Метех 9 души. Есеровската червена гвардия, която пазеше досега затвора, поради арестите се вдигна и ни предлага услугите си.

Вчера стачният комитет, състоящ се от представители на изброените от мен в началото предприятия, издаде възвание с призив за обща стачка. Днес въпросът се обсъжда навсякъде. Ще видим как ще се прояви тифлиският пролетариат.

При откриването на сейма на 10-и февруари са присъствували само меншевики (37 души) и 1 мюсюлманин. Други не е имало. Мюсюлманският депутат помолил да се отложи заседанието до 13-и, което е било направено. Ще изпратят, вероятно, и дашнаците, и есерите."

Такава е „картината".

Още дълго ли ще просъществува този контрареволюционен комисариат, на който историята е вече написала смъртната присъда — трудно е да се каже. Във всеки случай, това ще се изясни в най-близко бъдеще. Но едно е несъмнено: последните събития окончателно смъкнаха социалистическата маска на меншевишките социал-контрареволюционери и сега целият свят има възможност нагледно да се убеди, че в лицето на Закавказкия комисариат и неговите „сеймо-национални" украшения ние имаме работа с най-злостния контрареволюционен блок, насочен срещу работниците и селяните в Закавказието.

Това са фактите.

Ала кому не е известно, че думите и дрънкалките загиват, а фактите и делата остават...

„Правда" №№ 55 и 56;
26 и 27 март 1918 г.

Подпис: И. Сталин

ОРГАНИЗАЦИЯТА НА РУСКАТА ФЕДЕРАТИВНА РЕПУБЛИКА

Беседа със сътрудник на вестник „Правда“

Във връзка с възникналата през последните дни на страниците на съветския печат дискусия върху принципите и начините на конструкцията на Руската федерация наш сътрудник се обърна към народния комисар на националностите другаря *Сталин* с предложение да се изкаже по този въпрос.

На поставените от нашия сътрудник редица въпроси другарят *Сталин* даде следния отговор.

Буржоазнодемократическите федерации

От всички съществуващи федеративни обединения — най-характерни за буржоазнодемократическия строй са американската и швейцарската федерация. Исторически те са се образували от независими държави — чрез конфедерацията към федерацията, при което на дело са се превърнали в унитарни държави, като са запазили само федералната форма. Целият този процес на развитие — от независимост към унитаризъм — е минал през редица насилия, угнетявания и национални войни. Достатъчно е да си спомним войната между южните и северните Американски щати [12] и войната на Зондербунд [13] с останалите кантони в Швейцария. Не може да не се отбележи при това, че кантоните в Швейцария и щатите в Америка са изградени не по националния признак и дори не по икономическия, а съвсем случайно — по силата на случайно заграбване на едни или други територии от емигрантите-колонисти или от селските общини.

По какво се отличава от тях намиращата се в процес на образуване руска федерация

Федерацията пък, която сега се строи в Русия, представлява, трябва да представлява, съвсем друга картина.

Първо, оформилите се области в Русия са напълно определени единици по отношение на бит и национален състав. Украйна, Крим, Полша, Закавказието, Туркестан, Средно Поволжие, Киргизкият край се отличават от центъра не само по своето географско разположение (покрайнини!), но и като цялостни икономически територии с определен бит и национален състав на населението.

Второ, тия области не съставляват свободни и независими територии, а насила вмъкнати в общоруския политически организъм единици, които сега се стремят да получат необходимата свобода на действие във вид на федеративни отношения или на пълна независимост. Историята на „обединението" на тия територии представлява непрекъсната картина на насилия и потискане от страна на старата руска власт. Установяването на федеративен строй в Русия ще означава освобождаване на тия територии и населяващите ги народи от стария империалистически гнет. От унитаризъм — към федерализъм!

Трето, там — в западните федерации — строителството на държавния живот се ръководи от империалистическата буржоазия. Не е чудно, че „обединението" не е могло да мине без насилия. У нас, в Русия, обратно, политическото строителство се ръководи от пролетариата, от заклетия враг на империализма. Поради това в Русия може и трябва да се установи федеративен строй върху основата на свободния съюз между народите.

Такава е съществената разлика между федерацията в Русия и федерациите на Запад.

Принципите на конструкцията на Руската федерация

От това става ясно — продължава другарят Сталин, — че Руската федерация е съюз не от отделни самостоятелни градове (както мислят карикатуристите от

буржоазната преса) или области (както смятат някои наши другари), а съюз на определени, исторически оформили се територии, които се отличават както с особения си бит, така и с националния си състав. Работата тук съвсем не е в географското положение на едни или други области или дори не и в това, че едни или други части са отделени от центъра с водни пространства (Туркестан), планински вериги (Сибир) или със степи (също Туркестан). Този географски федерализъм, пропагандиран от Лацис, няма нищо общо с провъзгласения от III конгрес на Съветите федерализъм. Полша и Украйна не са отделени от центъра с планински вериги и водни пространства. При все това никой не мисли да твърди, че липсата на тия географски признаци изключва правото на посочените области за свободно самоопределяне.

От друга страна, несъмнено е — казва другарят *Сталин*, — че своеобразният федерализъм на московските областници, които се стараят изкуствено да обединят около Москва 14 губернии, също така няма нищо общо с известното постановление на III конгрес на Съветите за федерацията. Няма съмнение, че централният текстилен район, който обхваща всичко няколко губернии, представлява известна цялостна икономическа единица и като такъв той несъмнено ще се управлява от свой областен орган като автономна част на Висшия съвет на народното стопанство. Но какво общо може да има между западналата Калуга и промишления Иваново-Вознесенск и по какъв признак ги „обединява" сегашният областен совнарком — това никой не може да разбере.

Състав на Руската федеративна република

Ясно е, че субекти на федерацията трябва да бъдат и могат да бъдат не всякакви части и единици и не всяка географска територия, а само определени области, които естествено съчетават в себе си особености на бита, своеобразие на националния състав и известна минимална цялостност на икономическа територия. Такива са Полша, Украйна, Финландия, Крим, Закавказието (при което не е изключена възможността Закавказието

да се разпадне на редица определени национално-териториални единици, като грузинска, арменска, азербайджанско-татарска и пр.), Туркестан, Киргизкият край, татаро-башкирската територия, Сибир и т. н.

Правата на федериращите се области. Правата на националните малцинства

Границите на правата на тия федериращи се области ще бъдат изработени в цялата им конкретност в хода на изграждане на Съветската федерация изцяло, но общите черти на тия права могат да се набележат още сега. Военното и военноморското дело, външните работи, железопътните линии, пощата и телеграфът, монетата, търговските договори, общата икономическа, финансова и банкова политика — всичко това, вероятно, ще бъде област на дейност на централния Съвет на народните комисари. Всички останали работи и преди всичко формите за провеждането на общите декрети, училището, съдопроизводството, администрацията и т. н. ще преминат към областните совнаркоми. Никакъв задължителен „държавен“ език — нито в съдопроизводството, нито в училището! Всяка област избира този език или тия езици, които отговарят на състава на населението на дадена област, при което се спазва пълно равноправие между езиците на малцинството и мнозинството във всички обществени и политически учреждения.

Конструкцията на централната власт

Конструкцията на централната власт, начините на нейното изграждане се определят от особеностите на Руската федерация. В Америка и Швейцария федерализмът доведе на дело до двукамарната система: от една страна — парламент, избиран по принципа на общите избори, от друга страна — федерален съвет, конструиран от щатите или кантоните. Това е същата двукамарна система, която довежда на дело до обикновения буржоазен законодателен бюрократизъм. Не ще и дума, че трудовите маси в Русия няма да се примирят с такава двукамарна система.

Да не говорим за пълното несъответствие на тази система с елементарните изисквания на социализма.

Струва ми се — продължава другарят *Сталин,* — че висш орган на властта в Руската федерация ще бъде избраният от всички трудови маси в Русия конгрес на Съветите или заменящият го Централен изпълнителен комитет. При това ще трябва да се простим с буржоазния предразсъдък за непогрешимостта на „принципа“ за всеобщото избирателно право. Избирателното право ще бъде, вероятно, предоставено само на ония слоеве от населението, които биват експлоатирани или, във всеки случай, не експлоатират чужд труд. Това е естествен резултат от *факта* на диктатурата на пролетариата и на селската беднота.

Изпълнителният орган на властта

Що се отнася до органа на изпълнителната власт в Руската федерация, т. е. централния Съвет на народните комисари, то той ще се избира от конгресите на Съветите, аз считам, измежду кандидатите, представени от центъра и от федералните области. Между ЦИК и Съвета на народните комисари следователно няма да има и не трябва да има така наречената втора камара. Няма съмнение, че практиката може да изработи и вероятно ще изработи други по-целесъобразни и еластични форми на съчетание интересите на областите и центъра при изграждането на властта. Ала едно е несъмнено: каквито и форми да изработи практиката, те няма да възкресят изживяната и погребана от нашата революция двукамарна система.

Преходната роля на федерализма

Такива са – продължава нашият събеседник — по моето мнение — общите контури на изграждащата се пред очите ни Руска федерация. Мнозина са склонни да смятат федеративния строй за най-устойчив и дори за идеален, при което се позовават често на примера на Америка, Канада и Швейцария. Но увлечението във федерализма не се оправдава от историята. Първо,

Америка, както и Швейцария вече не са федерации: те бяха федерации през 60-те години на миналото столетие; те се превърнаха на дело в унитарни държави — от края на миналия век, когато цялата власт бе предадена от щатите и кантоните на централното федерално правителство.

Историята показва, че федерализмът на Америка и Швейцария е преходна степен от независимостта на щатите и кантоните към тяхното пълно обединение. Федерализмът се оказа напълно целесъобразна форма, като преходна степен от независимостта към империалистическия унитаризъм, но той бе изживян и захвърлен, когато назряха условията за обединението на щатите и кантоните в единно държавно цяло.

Процесът на политическото строителство на Руската федерация. Федерализмът в Русия — преходна степен към социалистическия унитаризъм

Политическото строителство в Русия върви в обратен ред. Тук принудителният царски унитаризъм се заменя с доброволен федерализъм, с тенденция с течение на времето федерализмът да отстъпи място на също така доброволно и братско обединение на трудовите маси от всички нации и племена в Русия. На федерализма в Русия — завършва своята беседа другарят *Сталин* — е съдено, както и в Америка и Швейцария, да изиграе преходна роля — към бъдещия *социалистически* унитаризъм.

„Правда" №№ 62 и 63;
3 и 4 април 1918 г.

ЕДНА ОТ НАЙ-БЛИЗКИТЕ ЗАДАЧИ

Последните два месеца от развитието на революцията в Русия, особено в периода след сключването на мира с Германия и потушаването на буржоазната контрареволюция вътре в Русия, могат да се охарактеризират като период на заздравяване съветската власт в Русия и начало на планомерно преустройство на отживелия социално-икономически строй на нови, социалистически основи. Разрастващата се национализация на фабриките и заводите, растящият контрол над главните клонове на търговията, национализацията на банките, разгръщащата се от ден на ден богата по своето разнообразие дейност на Висшия съвет на народното стопанство, тая организационна ядка на близкото вече социалистическо общество — всичко това показва колко дълбоко се внедрява съветската власт в порите на обществения живот. Централната власт, израснала из недрата на трудовите маси, вече стана действително народна. В това е силата и могъществото на съветската власт. Това чувствуват, очевидно, дори и ония буржоазни интелигенти, бивши врагове на съветската власт, техници и инженери, служащи, и изобщо хората на специалните знания, които до вчера още саботираха властта, а сега са готови да ѝ служат.

Но в покрайнините, населени с изостанали в културно отношение елементи, съветската власт още не е успяла да стане в също такава степен народна. Революцията, започната в центъра, се разпространяваше в покрайнините, особено в източните, с известно закъсняване. Битовите

и езикови условия в тези покрайнини, отличаващи се и със своята икономическа изостаналост, усложниха в известна степен работата по заздравяването на съветската власт там. За да стане там властта народна, а трудовите маси социалистически, са необходими, между другото, специални начини за въвличане на трудещите се и експлоатирани маси от тия покрайнини в процеса на революционното развитие. Необходимо е масите да се издигнат до съветската власт, а техните най-добри представители — да се слеят с последната. Но това е невъзможно без автономията на тия покрайнини, т. е. без организиране на местни училища, местен съд, местна администрация, местни обществено-политически и просветни учреждения, с гарантиране пълни права на местния, родния за трудовите маси от края език във всички области на обществено-политическата работа.

С оглед на това именно третият конгрес на Съветите провъзгласи федеративния строй на Руската съветска република.

Автономно-буржоазните групи, които се появиха през ноември и декември миналата година в краищата на поволжките татари, башкирците, киргизите, Туркестанския край, постепенно се разобличават с хода на революцията. За да се откъснат окончателно от тях „техните собствени маси" и да се сплотят последните около Съветите, необходимо е да се „вземе" от тях автономията, като предварително я очистим от буржоазната мръсотия, и се превърне от буржоазна в съветска. Буржоазно-националистическите групи искат автономия, за да я превърнат в оръдие за заробване на „своите собствени" маси. Именно поради това, „като признават централната съветска власт", те същевременно не искат да признаят местните Съвети, искайки ненамеса в техните „вътрешни работи". Поради това някои Съвети на места решили напълно да отхвърлят всяка автономия, като предпочитат „разрешението" на националния въпрос по пътя на оръжието. Но този път е съвсем неудобен за съветската власт. Той, този път, е в състояние само да сплоти масите около буржоазно-националните върхове и да изкара тия върхове спасители на „родината", защитници на „нацията",

което в никой случай не е в интереса на съветската власт. Не отричане на автономията, а нейното признаване е най-близката задача на съветската власт. Необходимо е само автономията да се построи върху базата на Съветите по места. Само по този път властта може да стане народна и родна за масите. Следователно необходимо е автономията да осигурява властта не на върховете на дадена нация, а на нейните низини. В това е цялата същност.

Поради това именно съветската власт провъзгласява автономията на татаро-башкирската територия. На същото основание се проектира провъзгласяване автономията на киргизката територия, на Туркестанския край и т. н. Всичко това върху основата на признаване по места на районните, околийски и градски Съвети в тия покрайнини.

Нужно е да се съберат материали и разни видове данни, необходими за определяне характера и формата на автономията на тези територии. Необходимо е да се създадат комисии по свикването на учредителни конгреси на Съветите и на съветските органи на съответните народи, които (конгреси) трябва да набележат географските граници на тия автономии. Трябва да се свикат тия конгреси. Тази необходима подготвителна работа трябва да се извърши сега, та бъдещият Всеруски конгрес на Съветите да може да изработи Конституцията на Руската съветска федерация.

Съветите и мюсюлманските при тях комисариати на татаро-башкирската територия вече са започнали работа. Към десети-петнадесети април в Москва се свиква съвещание на представителите на Съветите и на мюсюлманските комисариати от Казан, Уфа, Оренбург и Екатериненбург за създаване комисия по свикването на учредителния конгрес на Татаро-Башкирските Съвети.

В Киргизкия край и Туркестан работата в този дух едва започва. Съветите в тези покрайнини трябва веднага да се хванат за работа, като привличат към това всички съветски и революционни елементи от съответните народи. Никакво деление на национални курии с представителства от националните „малцинства" и „мнозинства", както предлагат някои буржоазно-националистични

групи, не трябва да се допуска. Такова деление само изостря националната вражда, укрепва преградите между трудовите маси от националностите и затваря пътя на изостаналите народи към светлина, към култура. За основа на изборите за учредителните конгреси и като фундамент на автономията трябва да служи не разпокъсването на трудовите и демократични маси от националностите на отделни национални отреди, а тяхното сплотяване около съответните съветски обединения.

И така, събиране материали по въпроса за автономията на покрайнините, образуване на национално-социалистически комисариати при Съветите, организиране на комисии по свикването на учредителни съветски конгреси на автономните области, свикване на тия конгреси, сближаване на трудещите се слоеве от самоопределящите се народи с органите на Съветската власт в областите — такава е задачата на Съветите.

Народният комисариат за националностите взема всички мерки да улесни тази трудна и отговорна работа на Съветите по места.

„Правда“ № 67,
9 април 1918 г.

Нарком *И. Сталин*

ОБЩИ ПОЛОЖЕНИЯ ЗА КОНСТИТУЦИЯТА НА РУСКАТА СОЦИАЛИСТИЧЕСКА ФЕДЕРАТИВНА СЪВЕТСКА РЕПУБЛИКА

Проект, приет от комисията при ВЦИК по изработването на Конституцията на Съветската република[14]

Основната задача на Конституцията на Руската социалистическа федеративна съветска република, с оглед на настоящия преходен момент, се състои в установяване диктатурата на градския и селски пролетариат и найбедното селячество в лицето на мощната Всеруска съветска власт с цел да се смаже напълно буржоазията, да се унищожи експлоатацията на човек от човека и да се осъществи социализма, при който не ще има нито делене на класи, нито държавна власт.

1. Руската република е свободно социалистическо общество на всички трудещи се в Русия, обединени в градските и селските Совдепи.*

2. Совдепите на областите, които се отличават с особен бит и национален състав, се обединяват в автономни областни съюзи, начело на които стоят областни конгреси на Совдепите и техните изпълнителни органи.

3. Областните съветски съюзи се обединяват на федерални начала в Руската социалистическа република, начело на която стоят: Всеруски конгрес на Совдепите, а в периода между конгресите — Всеруският централен изпълнителен комитет.

„Известия“ № 82,
25 април 1918 г.

---

* Депутатски съвети. — *Б. пр.*

ТЕЛЕГРАМА ДО V КОНГРЕС НА СЪВЕТИТЕ НА ТУРКЕСТАНСКИЯ КРАЙ[15]

Можете да бъдете уверени, другари, че Совнаркомът ще поддържа автономията на вашия край на съветски начала. Ние приветствуваме вашите начинания и сме дълбоко уверени, че ще покриете целия край с мрежа от Съвети, а със съществуващите вече Съвети ще действувате в пълен контакт. Молим ви да изпратите при нас в Москва комисията, която се заехте да организирате, по свикването на учредителния конгрес на Съветите, за съвместна разработка на въпроса за определяне отношенията на пълномощния орган на вашия край към Съвета на народните комисари.

Приветствуваме вашия конгрес и се надяваме, че той достойно ще изпълни възложените му от историята задачи.

Ленин
Сталин

22 април 1918 г.

„Известия“ № 83,
26 април 1918 г.

МИРНИТЕ ПРЕГОВОРИ С УКРАЙНА

Беседа със сътрудник на вестник „Известия“

В беседа с един от нашите сътрудници председателят на съветската мирна делегация, другарят *Сталин*, пристигнал в Москва от Курск за доклад пред Съвета на народните комисари, съобщи следното:

Сключването на примирие

Пред съветската мирна делегация на първо място стоеше задачата да се установи примирие на фронта, на границата с Украйна. В тази насока именно нашата мирна делегация започна да води преговори с немско-украинското командуване. Ние успяхме да постигнем прекратяване на военните действия при Курск, Брянск и на Воронежкия фронт. На дневен ред е въпросът за прекратяване военните действия и на южния фронт. По тоя начин, със сключването на примирие и установяване на демаркационната линия се определя, според нас, първия стадий от воденето на мирните преговори.

По-нататъшните преговори

Следващата наша задача — започването на самите мирни преговори — се усложни от това, че трябваше да се чака дълго делегацията от Централната рада. При пристигането пък на делегацията във Ворожба стана известно за извършения в Украйна държавен преврат и за премахването на малката и голямата Рада, което, разбира се, затрудни работата по установяване на примирие и

предварителните разговори за определяне времето и мястото за водене на преговорите.

За изпълнение на последната задача ние изпратихме специален парламентьор в Конотоп, място, предложено от украинско-немското командуване, където се намира главният щаб на това командуване. На нашия делегат са дадени най-широки пълномощия в смисъл за постигане съгласие за мястото за водене на преговорите.

Влиянието на преврата в Украйна

Трудно е да се каже нещо определено за влиянието, което ще окаже върху съдбата на мирните преговори извършеният държавен преврат в Украйна, тъй като не е известно гледището на новото украинско правителство по мирните преговори. Във възванието на хетман Скоропадски не се говори нищо за това. До преврата ние имахме налице определената мирна програма на Украинската рада. А териториалната програма на новото украинско правителство не ни е известна.

Изобщо, извършеният преврат в Украйна засега не се е отразил отрицателно върху мирните преговори. Напротив, можем да смятаме, че превратът в Украйна не изключва възможността за сключване на мир между Съветската власт и украинското правителство. Трябва да се отбележи, че след преврата се прекратиха от страна на украинците колебанията и протаканията на предварителната работа по воденето на мирните преговори.

Причините за преврата

В края на беседата другарят *Сталин* засегна въпроса за причините, които са предизвикали извършения преврат в Украйна.

Според мен, този преврат беше неизбежен. Неговата причина се корени в противоречивата позиция на Централната рада, която, от една страна, играеше на социализъм, а от друга — повика чужди войски за борба с украинските работници и селяни. Централната рада се постави във финансова и военна зависимост от Германия и в същото време даваше куп обещания на украинските

работници и селяни, с които скоро след това започна упорита война. С тази своя последна крачка Украинската рада си създаде такива условия, че в критическата минута на натиск върху нея от страна на буржоазно-помешчическите кръгове тя нямаше на кого да се опре.

А и по същество, по силата на закона за класовата борба, Централната рада не можеше дълго да остане на власт, тъй като в процеса на революционното движение могат да се задържат трайно на власт само онези елементи, които се поддържат от една или друга класа. Поради това, в Украйна бяха мислими само два изхода: или диктатура на работниците и селяните, за което Централната рада не можеше да способствува поради своята дребнобуржоазна природа, или диктатура на буржоазно-помешчическите кръгове, с което също така Радата не можеше да се съгласи. Тя предпочете половинчатата позиция и с това се обрече на смърт.

„Известия“ № 90,
9 май 1918 г.

РЕЧИ НА СЪВЕЩАНИЕТО ПО СВИКВАНЕТО НА УЧРЕДИТЕЛНИЯ КОНГРЕС НА ТАТАРО-БАШКИРСКАТА СЪВЕТСКА РЕПУБЛИКА

10—16 май 1918 г.[16]

1. РЕЧ ПРИ ОТКРИВАНЕ НА СЪВЕЩАНИЕТО

10 май

Другари! Съвещанието е свикано по инициативата на Комисариата за националностите в съгласие със Съвета на народните комисари, в лицето на неговия председател.

Целта на съвещанието е да се състави комисия по свикване на учредителен конгрес на Съветите от посочената област. Целта на бъдещия конгрес е да определи границите и характера на татаро-башкирската автономия. Идеята за автономия произтича от самата същност на Октомврийската революция, която дава свобода на националностите. Декларацията за правата на народите в Русия, дадена от Совнаркома през октомврийските дни, и известното решение на III конгрес на Съветите, с което Русия се обяви за федерация от автономни области, отличаващи се с особен бит и състав на населението, са само формален израз на същността на Октомврийската революция.

III конгрес на Съветите даде общите положения на Конституцията на Съветската република, като призова трудещите се елементи на народите в Русия да се изкажат в какви конкретни политически форми биха искали да се конституират в своите области и в какви отношения биха искали да влязат с центъра. От всички области, изглежда, само Финландия и Украйна се изказаха опре-

делено... изказаха се за независимост. И след като Съветът на народните комисари се убеди, че не само буржоазията в тези страни, но и пролетарските елементи се стремят към независимост — те, тези страни, безпрепятствено получиха исканото.

Що се отнася до другите области, то техните трудови елементи се оказаха малко инертни по въпросите на националното движение. Но колкото по-голяма бе тяхната инертност, толкова по-голяма активност прояви буржоазията. Почти навсякъде, във всички области, се създадоха буржоазни автономни групи, които организираха „национални съвети", разделяха своите области на отделни национални курии с национални полкове, национален бюджет и пр. и превърнаха във връзка с това своите страни в арена на национална борба и шовинизъм. Тези автономни групи (аз имам предвид татарските, башкирските, киргизките, грузинските, арменските и пр. „национални съвети"), всички тия „национални съвети" се стремяха към едно: да получат такава автономия, че централната власт да не се меси в техните работи, да не ги контролира. „Дайте ни автономия и ние тогава ще признаем централната съветска власт, но не можем да признаем местните съвети, те не трябва да се месят в нашите работи, ние ще се организираме както искаме, както знаем, ние ще постъпим със своите национални работници и селяни както искаме." Ето автономията, буржоазна по своята същност, към която се стремят буржоата, искащи да имат пълна власт над „своите" трудещи се вътре в автономията.

От само себе си се разбира, че съветската власт не може да санкционира такава автономия. Да даде автономия, при която цялата власт да принадлежи на националната буржоазия, искаща ненамеса на Съветите, да предостави татарските, башкирските, грузинските, киргизките, арменските и т. н. работници на апетита на татарските, грузинските, арменските и прочее буржоа — не, съветската власт не може да направи това.

Автономията е форма. Целият въпрос е в това, какво класово съдържание се влага в тази форма. Съветската власт съвсем не е против автономията —

тя е за автономията, но за такава автономия, където цялата власт да се намира в ръцете на работниците и селяните, където буржоата от всички националности да бъдат отстранени не само от властта, но и от участие в изборите за правителствени органи.

Само такава автономия ще бъде автономия на съветски начала.

Има два типа автономии. Първият тип е чисто националистически. Тази автономия е построена екстериториално, на началата на национализма. „Национални съвети", национални полкове около тези съвети, разграничаване на населението по национални курии, неизбежна при това национална вражда — това са резултатите от този тип автономия. Такъв тип автономия води към неизбежна смърт на Съветите на работническите и селски депутати. Към такъв тип автономия се стремеше буржоазната Рада. Естествено, че за своя растеж и развитие Радата бе принудена да води война с работническо-селските Съвети. До същия резултат доведе в Закавказието съществуването на национални арменски, грузински и татарски съвети. Гегечкори беше прав, когато заяви пред закавказките Съвети и пред Комисариата: „Известно ли ви е, че Комисариатът и Совдепите са се превърнали във фикция, защото цялата власт фактически е преминала в ръцете на националните съвети, които разполагат със свои собствени национални полкове."

Този тип автономия ние отхвърляме по принцип.

Ние предлагаме друг тип автономия, тип автономия на области с преобладаването на една или няколко националности. Никакви национални курии, никакви национални прегради! Автономията трябва да бъде съветска, опираща се на Совдепите. Това означава, че разграничаването на хората в дадена област трябва да става не по националния белег, а по класовия белег. Класови Совдепи, като основа на автономията, автономия, като форма за изразяване волята на тези Совдепи — такъв е характерът на предлаганата от нас съветска автономия.

Буржоазният свят е изработил една определена форма на отношение на областните автономии към центъра. Аз имам предвид Северна Америка, Канада

и Швейцария. Там, в тези страни, централната власт се формира от общодържавен парламент, избиран от цялото население на щатите (или кантоните), и от федерален съвет, избиран паралелно от правителствата на щатите (или кантоните). По такъв начин се създава двукамарна система с нейния законодателен бюрократизъм и задушаване на всякакво революционно дело.

Ние сме против такава система на изграждане властта в страната. Ние сме против нея нѐ само поради това, че социализмът изоснови отрича такава двукамарна система, но и по практически съображения във връзка с преживявания момент. Работата е в това, че в настоящия преходен момент, когато буржоазията е сломена, но още не е смазана; когато стопанската и продоволствена разруха, увеличавана от хитростите на буржоазията, още не е ликвидирана; когато старият капиталистически свят е разрушен, а новият, социалистическият, още не е достроен — в такъв момент на страната е нужна силна общоруска власт, способна да смаже окончателно враговете на социализма и да организира новото, комунистическото стопанство. Накратко казано, нам е нужно това, което е прието да се нарича диктатура на градския и селски пролетариат. Създаването в такъв момент на местни и областни суверенни органи на властта паралелно с централната власт би означавало на дело разрушаване на всяка власт и връщане отново към капитализма. Поради това именно е необходимо да се оставят в ръцете на централната власт всички важни за цялата страна функции и да се предостави на областните органи главно административно-политическите и културните функции от чисто областен характер. Такива са: училищата, съдилищата, администрацията, необходимите политически мероприятия, форми и начини на провеждане общите декрети съобразно с национално-битовите условия — всичко това на роден, достъпен за населението език. Ето защо общопризнатият тип областни обединения с областен ЦИК начело е най-целесъобразната форма на такава автономия.

Такъв е този тип автономия, необходимостта от който се диктува в настоящия преходен момент както

от интересите за укрепване диктатурата на пролетариата, така и от общата борба на пролетариите от всички нации в Русия срещу буржоазния национализъм, тази последна опора на империализма.

Всичко това определя достатъчно ясно задачите на нашето съвещание. Съвещанието ще изслуша местните доклади, за да получи обща картина за исканията на трудещите се маси от националностите в дадена област. След това то ще набележи общата предварителна схема на територията, чието трудово население ще бъде привлечено към изборите за учредителния конгрес на Съветите от областта, при което правото на избор се предоставя на организираните в Съветите трудови маси не само от дадената автономна територия, но и от близките райони. Най-после, съвещанието ще избере комисия, на която ще възложи задачата да свика учредителен конгрес на Съветите от областта. Разрешаването въпроса за автономията, определянето компетенцията на автономията и окончателното установяване на границите между областите се предоставя на учредителния конгрес.

Това са задачите на настоящото съвещание.

Като откривам съвещанието, аз си позволявам да изразя своята увереност, че съвещанието достойно ще се справи с възложената му задача.

2. РЕЧ ПРИ ЗАКРИВАНЕТО НА СЪВЕЩАНИЕТО

16 май

Позволете ми да заявя от името на централната съветска власт, че Съветът на народните комисари е смятал и продължава да смята за свой свещен дълг да подпомага освободителното движение на потиснатите и експлоатирани народни маси от Изтока и преди всичко на най-онеправдания мюсюлмански Изток. Целият характер на нашата революция, самата природа на съветската власт, цялата международна обстановка, най-после, дори географското положение на Русия между империалистическа Европа и потисканата Азия, всичко това несъмнено диктува на съветската власт политиката на братска подкрепа на угнетените народи на Изтока в тяхната борба за освобождение.

От всички съществуващи днес форми на потисничество най-тънката и опасна форма е националният гнет. Тя е тънка, понеже добре прикрива хищническото лице на буржоазията. Тя е опасна, понеже ловко отклонява мълнията от буржоазията, като предизвиква национални стълкновения. Ако на европейските хищници се удаде да хвърлят работниците едни срещу други на арената на световната касапница, ако досега все още им се удава да поддържат тази касапница — това се дължи, между другото, на обстоятелството, че силата на буржоазния национализъм, който замъглява главите на европейските работници, още не е изчезнала. Национализмът е последната позиция, из която трябва да се изгони буржоазията, за да бъде победена окончателно. Но да се мине мимо националния въпрос, да се игнорира и отрича той, както правят някои наши другари, това още не значи да се разбие национализма. Далече не! *Националният нихилизъм само вреди на делото на социализма*, наливайки вода във воденицата на буржоазните националисти. За да се разбие национализма, необходимо е, *преди всичко, да се постави и разреши* националния въпрос. Но за да се разреши националния въпрос открито и социалистически, той трябва да бъде поставен на съветски релси, като го подчиним изцяло и окончателно на интересите на организираните в Съветите трудови маси. Така, и само така, може да се отнеме от буржоазията нейното последно духовно оръжие. Създаваната сега автономна република на татаро-башкирците е практическо разрешение на този общ и важен за цялата наша революция въпрос. Нека тази автономна република послужи на народите от мюсюлманския Изток като жив маяк, който осветява пътя към освобождението от потисничеството.

Позволете ми да обявя съвещанието по свикването на учредителния конгрес на Съветите на Татаро-Башкирската република за закрито и да ви пожелая успех в работата по организирането на вашата автономна република.

„Правда“ №№ 96 и 101;
18 и 24 май 1918 г.

НОВА ЛЪЖА

В № 97 на „Наше Время"[17] (вечерното издание) се съобщава с думите на собствения му кореспондент текста на германската радиотелеграма от Константинопол, в която се казва, че „болшевиките, като получиха силни подкрепления от Туркестан и Астрахан, преминаха в настъпление, при което, въпреки геройската съпротива на мюсюлманите, болшевиките завзеха града Баку".

Заявявам на всеуслишание, че тази провокаторска радиотелеграма няма нищо общо с действителността...

От самото начало на революцията и досега Баку е признавал и признава властта на Съветите. Никакво настъпление срещу Баку от страна на болшевиките не е имало и не е могло да има. Имаше само авантюристическо настъпление на шепа татарски и руски помешчици и генерали, претърпяло пълно фиаско поради решително отрицателното отношение към тази група от страна на мюсюлманските и руски работници и селяни. Никаква борба между болшевиките и мюсюлманите не е имало и не е могло да има. Властта на Бакинския съвет представляваше и представлява власт на работниците и селяните от всички националности в Баку и неговия район, и преди всичко, власт на мюсюлманския народ.

Нарком *И. Сталин*

„Правда" № 97,
19 май 1918 г.

ПОЛОЖЕНИЕТО В КАВКАЗ

I

ЗАКАВКАЗИЕТО

Положението в Закавказието става все по-застрашително. Обявената от сейма независимост на Закавказието (на 22 април), която трябваше да развърже ръцете на тифлиското „правителство“, всъщност го хвърли в капана на международните хищници. Как ще завършат така наречените „мирни преговори“ в Батум[18] ще покаже най-близкото бъдеще. Едно е несъмнено: *независимостта* на тифлиските меншевики и на тяхното правителство от руската революция неизбежно ще се превърне в тяхна робска *зависимост* от турско-германските „цивилизовани“ хищници. Това ще бъде съюз на властвуващите тифлиски меншевики с турско-германските империалисти *срещу* руската революция. Меншевикът Чхенкели в ролята на бъдещ кавказки Голубович... е поучителна картина, нали, господа Мартовци и Дановци...

Членът на сейма Карчикян съобщава от Тифлис:

> „Тифлис е във вълнение, арменците излязоха от състава на министерството, работниците и селяните организират по улиците демонстрации срещу правителството заради обявяването на Закавказието независимо. В Кутаис, в Хони, в Лечхум, в Гори, в Душет стават демонстрации с искане на референдум по въпроса за независимостта.“

Цяла Армения протестира срещу узурпаторството на самозваното тифлиско „правителство“, като иска оттеглянето на сеймовите депутати. А центърът на мюсюлманството, Баку, крепостта на съветската власт в Закавказието, като сплоти около себе си цялото източно

Закавказие, от Ленкорани и Куба до Елизаветопол, с оръжие в ръце утвърждава правата на народите от Закавказието, които с всички сили се стремят да запазят връзката със Съветска Русия. Да не говорим за героична Абхазия[19] на Черноморското крайбрежие, която единодушно въстана срещу черните банди на тифлиското „правителство" и с оръжие в ръце защищава срещу тях Сухум. „Цяла Абхазия — млад и стар — въстана срещу двехилядната банда узурпатори от юг, защищавайки подстъпите към Сухум, на 20 версти на юг от Сухум, ето вече 8 дни" — ни пише председателят на военнореволюционния комитет Ешба. Според някои данни, настъплението на закавказките отреди се поддържа откъм морето с флотилия от въоръжени транспорти и група изтребители. А според Брестския мир и според немското му тълкуване излиза, че ние не само не трябва да настъпваме откъм морето в защита на Сухум, но дори нямаме право да се защищаваме. Такава е реалната подкрепа, която немските „миротворци" оказват на закавказките узурпатори. При това положение не е трудно да се разбере, че участта на Сухум е почти предрешена. Закавказкото население е против тифлиското „правителство". Закавказкото население е против отделянето от Русия. Закавказките работници и селяни искат референдум, въпреки шепата сеймовци, защото никой, положително никой, не е упълномощавал сейма да отдели Закавказието от Русия.

Такава е картината.

Не напразно най-боязливите измежду меншевиките — Жордания, Церетели и дори (дори!) Гегечкори, си умиха ръцете, като предоставиха тази нечиста работа на най-непридирчивите измежду меншевиките.

Съобщават ни от Тифлис, че корпусният командир на турците в Карс при предаването на Карс от арменците е заявил, че смята неизбежно отправянето на турски войски за завземане на Баку и за спасяване на мюсюлманите в Бакинския район, ако закавказкото правителство не успее в скоро време да направи това, при което успоредно с това „в писмото на Вехиб паша до предсе-

дателя на закавказкото правителство се давало да се разбере, че това е неизбежно".

Ние нямаме възможност да проверим документално тези съобщения, но едно е несъмнено: ако турските „спасители" наистина тръгнат към Баку, те ще срещнат мощен отпор от страна на широките слоеве от населението, и преди всичко от мюсюлманските работници и селяни.

Не ще и дума, че при това съветската власт с всички сили ще брани естественото право на трудовите маси от Закавказието срещу завоевателните покушения.

II

СЕВЕРЕН КАВКАЗ

Още в 1917 година шепа северокавказки генерали в оставка, от рода на Филимоновци, Карауловци, Чермоевци и Баматовци, като се обявиха за съюз на планинците, си присвоиха званието правителство на Северен Кавказ от Черно море до Каспийско и тихомълком се готвеха за настъпление заедно с Каледин. През ноември 1917 година, след победата на съветската власт в центъра на Русия, това, с позволение казано, „правителство" закокетничи с англо-френските военни мисии, подкопавайки примирието на руско-германския фронт. В началото на 1918 година, след провалянето на калединската авантюра, това загадъчно „правителство" изчезна от политическия хоризонт, като се ограничи с организирането на разбойнически нападения върху влакове и коварни нападения над мирни жители от градове и села. Към пролетта на тази година всички го забравиха, защото в Северен Кавказ, в Кубанска и Терска област, действително се укрепиха народните Съвети на депутатите, сплотили около себе си широките слоеве от всички племена и народи на Северен Кавказ без изключение. Кабардинци и казаци, осетинци и грузинци, руснаци и украинци в широк кръг се сплотиха около *Терския* съвет на депутатите. Чеченци и ингуши, казаци и украинци, работници и селяни изпълниха чрез своите представители многобройните Совдепи на *Кубанската*

област. Широките трудови слоеве на всички тия племена и народи провъзгласиха гръмогласно на своите конгреси неразделната си връзка със Съветска Русия. Всичко това не можеше да не застави да изчезне от политическата сцена самозваното „правителство“ на Чермоевци и Баматовци. Всички смятаха, че това удивително „правителство“ е погребано навеки. Наистина, близкият другар на Баматовци, така нареченият Дагестански имам, още през месец март разгласи своето съществуване, като организира разбойнически нападения по железопътната линия при Петровск и Дербент. Ала още в средата на април авантюрата на имама бе ликвидирана от съветските отреди на бакинските работници и от самите дагестанци, които *прогониха* имама с неговата свита от руски офицери в дагестанските планини.

Но империализмът не би бил империализъм, ако не умееше да извика от „онзи свят“ сенките на мъртвите за своите земни цели. Близо преди една седмица ни предадоха официално заявление, подписано от възкръсналите мъртъвци Чермоевци и Баматовци, в което се говори за образуването на независима (не се шегувайте!) Северокавказка държава от Черно море до Каспийско (ни повече, ни по-малко!).

„Съюзът на планинците в Кавказ — се казва в прокламацията на това самозвано правителство — решава да се отдели от Русия и да образува независима държава.“

„Територията на новата държава ще има за свои граници на север същите географски граници, които имаха областите и провинциите Дагестан, Терек, Ставропол, Кубан и Черно море в бившата Руска империя, на запад Черно море, на изток Каспийско море, на юг границата, чиито подробности ще бъдат определени по споразумение със закавказкото правителство.“

И така, закавказкото „правителство“ установява „сношения“ с турско-германските „освободители“, а северокавказкото „правителство“ — със закавказкото. Работата е ясна. Авантюристите от Северен Кавказ, разочаровали се от англо-французите, разчитат сега на враговете на последните. А тъй като стремежът на турко-германците към заграбване не знае граници, трябва да се предположи, че не е изключена възможността за

„съглашение“ между северокавказките авантюристи и турско-германските „освободители“.

Не се съмняваме, че от страна на последните ще има уверения за тяхната вярност към германския договор, за готовност да поддържат приятелски отношения и пр. Но тъй като в наше време е прието да се вярва на делата, а не на думите, а делата на тези господа са повече от определени — налага се съветската власт да мобилизира всички сили за защита на народите от Северен Кавказ от възможни грабителски покушения.

Нарком *И. Сталин*

„Правда“ № 100,
23 май 1918 г.

КЪМ ПОЛОЖЕНИЕТО В КАВКАЗ

От Народния комисариат на националностите

В неделните вестници се появи съобщение за завземането на Баку и Апшеронския полуостров от англичаните. То гласи:

„Според едно съобщение на одеските вестници, лица, пристигнали от Баку, предават, че преди три седмици в града пристигнала на камиони английска войска, проникнала в Кавказ от Месопотамия, през *Персия. Отредът е многоброен и вероятно е авангард. Има* версия, че уж англичаните установяват връзка с корниловските отреди. Друг вестник съобщава, че англичаните са заели Апшеронския полуостров и Баку, откъдето се движат по направлението: Тифлис, Александропол, Сарикамиш, Карс, Ерзерум. 24 май."

Народният комисариат на националностите е длъжен да заяви по този повод, че това провокаторско съобщение, което при това води началото си от крайно загадъчни източници, няма нищо общо с действителността. Никакви английски отреди не са се появили в Баку и не са могли да се появят дори само поради това, че цялата Бакинска губерния и целият изток на Закавказието се охранява от съветски войски, готови при първия зов да влязат в бой с външната сила, в каквато и форма да е облечена тя. Според съобщението на извънредния комисар Шаумян от 25 май „Баку и неговия район не заплашва засега опасност от когото и да било, ако не се смятат татарските помешчици, които тия дни организираха нападение срещу Аджикабул и са отхвърлени от съветските части далече на запад".

Що се отнася до положението в южното Закавказие, там действително има опасност, но не от страна на англичаните, а от страна на турците, които се промъкват по линията Александропол-Джулфа, по посока към Тавриз, „за отпор срещу англичаните в северна Персия".

Ето какво съобщава по тоя повод членът на Закавказкия сейм Карчикян на 20 май:

„На 13 май Турция предяви в Батум искане да се пропусне турска войска по железопътната линия Александропол—Джулфа в Персия, като се мотивира с това, че англичаните напират откъм Мосул и че на турците е необходимо в най-кратък срок да завземат Северна Персия. Турция поддържа своето искане със сила. На 15 сутринта започнаха да бомбардират Александропол. Нашите войски, изненадани, не можаха да спрат настъплението и на 16-и отстъпиха Александропол. На 17-и турците поискаха да се осигури свободно пропускане на войските им в Джулфа, като обещаваха да не засягат населението. В противен случай заплашваха да се промъкнат насила. Като имахме предвид, че александрополското отстъпление съвсем разстрои войската и че в случай на съпротива цялото население на Сурмалинска и Ечмиадзинска околия се подхвърля на ужасни бедствия, ние бяхме принудени да се съгласим с искането на турците. *Цялото население на Александрополска околия* се е оттеглило и се е струпало в района на Бамбак—Лори. Също и населението на Сурмалинска околия. Днес получихме сведения, че населението на Ахалкалската околия се е дигнало и се е отправило към Цалки. Делегацията в Батум заяви протест по повод ултиматума, но не направи от това казус-бели, и реши да продължи преговорите."

Като съобщава за всичко това, Народният комисариат за националностите не може да не констатира, че лъжливите съобщения от Одеса, очевидно, имат за цел да прикрият нарушаващото всички права турско нашествие, което преследва завладяването на персийската железопътна линия.

„Правда" № 104,
28 май 1918 г.

ЗА ДОНСКИЯ КРАЙ И СЕВЕРЕН КАВКАЗ

(Факти и машинации)

Украинската делегация в Киев на първото заседание на мирната конференция [20] заяви, че тя притежава заявления на донското, северокавказкото и другите „правителства“, които обявили отделянето си от Русия и установили приятелски отношения с украинско-германското правителство. „Ние не сме против преговорите с представителите на съветската власт — заяви председателят на украинската делегация г. Шелухин, — но бихме искали да знаем върху какви, собствено, области се простира властта на Руската федерация, защото аз притежавам заявления от редица правителства (на Дон, на Северен Кавказ и т. н.), които не желаят да останат в състава на Русия.“

Турците и германците не само че не възразяват срещу това изказване на украинците, а напротив, в редица официални изявления потвърждават претенциите на поменатите полулегални „правителства“, залавяйки се за тях като за формално средство за целите на „самоопределението“ (т. е. заграбването) на нови територии...

Но що за загадъчни „правителства“ са това, откъде се взеха те?

Преди всичко странно е, че като покровител на тия „правителства“ и като официален инициатор на цялата тази кампания излиза украинското хетманско правителство, което едва вчера се появи на бял свят по милостта ... във всеки случай не на народа. С какво право, соб-

ствено, украинската делегация се решава да говори така със съветската власт, която е избрана свободно от десетки милиони население на Руската федерация и е сплотила около себе си, между другото, широките областни съвети на Дон, Кубан, Черноморието, Терек, избрани от милионите население на тия области? Каква тежест може да има предвид на всичко това сегашното украинско правителство, не само неизбрано от народа, но което няма зад себе си дори назначен отгоре цензов сейм, от рода поне на вързушечен ландтаг? Освен това, може да се смята за доказано, че ако мирната конференция ставаше не в Киев, а някъде на неутрална почва, свалената неотдавна Украинска рада не би пропуснала да заяви, че договорът с хетманското правителство не може да ангажирва украинския народ, който не признава това правителство. При това, биха изпъкнали два въпроса: 1) чии пълномощия биха били признати в такъв случай за по-действителни — тия на хетманското правителство или тия на Украинската рада, 2) какво би могла тогава да заяви за свое оправдание сегашната украинска делегация, която цени високо всякакви „заявления“ . . .

Второ, не по-малко странно е, че Германия, която поддържа заявлението на украинската делегация и усилено кокетира с авантюристичните „правителства“ на Дон и Северен Кавказ в интереса на „самоопределението“, не споменава нито дума за самоопределението на полска Познания, на датския Шлезвиг-Холщайн, на френска Елзас-Лотарингия. Нужно ли е още да се доказва, че в сравнение с масовите протести на датчаните, поляците и французите от поменатите области авантюристичните заявления на набърже изпечените и от никого непризнати „правителства“ от Южна Русия губят всяко значение, всякаква цена, всякакво приличие . . .

Ала всичко това са „дреболии“. Да преминем към главното.

И така, какъв е произходът на митичните „правителства“ от Южна Русия?

„На 27 октомври 1917 година — казва донското „правителство“ в своята „нота“ — в град Владикавказ бе подписан договор за образуване на нова федеративна държава, на югоизточния съюз, в

състава на който влезе населението на териториите на казашките войски от Донска, Кубанска и Астраханска област, планинците от Северен Кавказ и Черноморското крайбрежие и свободните народи от Югоизточна Русия."

Почти същото се казва в радиотелеграмата на представителите на северокавказкото „правителство" на Чермоев и Баматов, предадена ни на 16 май:

„Народите от Кавказ законно избраха национално събрание, което, като се събра през май и септември 1917 година, заяви за образуването „съюза на кавказките планинци", при което „съюзът на кавказките планинци" реши да се отдели от Русия и да образува независима държава, територията на тази държава ще има за свои граници на север същите географски граници, каквито имаха областите и провинциите Дагестан, Терек, Ставропол и Кубан и Черно море в бившата Руска империя, на запад — Черно море, на изток — Каспийско море."

И така, в навечерието на победата на Октомврийската революция, която събори правителството на Керенски, свързаните с това правителство шепа авантюристи се събрали, както се вижда, във Владикавказ, обявили се за „пълномощници" на правителства, а Южна Русия — за отделена от Русия, при това не се потрудили дори да поискат съгласието на населението за това. Разбира се, в една свободна страна като Русия никому не се забранява да се отдава на сепаратични мечтания, при това лесно е да се разбере, че съветската власт не можеше и не беше длъжна да обръща внимание на авантюристичните заявления на мечтатели, с които нито на йота не са свързани народите от Южна Русия. Ние не се съмняваме, че ако Германия предостави на гражданите такава свобода, с каквато се ползуват сега в Русия, то Познан, Елзас-Лотарингия, Полша, Курландия, Естландия и пр. биха се покрили с мрежа от национални правителства, имащи много по-големи основания да се наричат правителства, отколкото изгонените от своите народи и намиращи се сега в емиграция Богаевци и Красновци, Баматовци и Чермоевци...

Такава е картината за възникването на митичните „правителства" в Южна Русия.

В „Нотата" на донското „правителство" и радиотелеграмата на Чермоев се говори за миналото, за септември

и октомври 1917 година и за Владикавказ като убежище на уволнени генерали. Но оттогава измина около една година. През това време се образуваха Донският, Кубанско-Черноморският и Терският областен народен съвет, които обединяват около себе си милиони население, казаци и неказаци, абхазци и руснаци, чеченци и ингуши, осетинци и кабардинци, грузинци и арменци. Населението из тия области отдавна вече призна съветската власт, широко използувайки предоставеното му право на самоопределение. А Владикавказ, бивша резиденция на Карауловци и Богаевци, Чермоевци и Баматовци, отдавна вече се обяви за местопребивание на Терския народен съвет. Пита се, какво значение могат да имат възкресените генерали и техните авантюристични заявления от лятото на 1917 година пред лицето на тези всеизвестни факти? През семтември и октомври в Русия още съществуваше правителството на Керенски, което хвърляше тогава гръм и мълния върху поставената в нелегалност болшевишка партия, която сега е на власт. Ако за украинската делегация и германското правителство месеците септември и октомври 1917 година имат такова сакраментално значение, защо те не поканят на мирната конференция остатъците от правителството на Керенски, който тогава още се чувствуваше добре, точно така, както правят това по отношение остатъците от „правителството" на Чермоевци и Карауловци, които също така се чувствуваха добре през септември и октомври 1917 година?

Или още: с какво собствено е за предпочитане повече септември 1917 година пред април 1918 год., когато Украинската рада, която бе вече приготвила делегация за преговори със съветската власт, в един миг бе захвърлена в политическото небитие „въз основа" на немското „тълкуване" принципа за самоопределението на народите? . . .

Или, най-после: защо заявлението на изгонения от казаците казашки генерал Краснов, пленен от съветските войски при Гатчино в края на 1917 година и след това освободен от съветската власт под честна дума — защо неговото заявление се смята за „политически акт от

голяма важност“, а заявлението, например, на Кримския совнарком, който сплотява около себе си стотицихилядно руско и татарско население и три пъти съобщи по радиото за неразделната връзка на Крим с Руската федерация — се смята за нямащо политическо значение?

Защо изгоненият от казаците генерал Краснов се ползува с особеното покровителство на украино-германските управници, а свободно избраният от населението Кримски совнарком бе разбойнически разстрелян?...

Ясно е, че работата не е в истинността на „заявленията“ и не е в масите, които поддържат тия „заявления“. Работата съвсем не е и в понятието „самоопределение“, варварски изтъркано и изопачено от официалните грабители. Работата е просто в това, че „заявленията“ са твърде изгодни за украинско-немските любители на империалистически машинации, защото те удобно прикриват техните стремежи към заграбване и поробване на нови територии.

Характерно е, че от цяла редица делегации на така нареченото донско правителство, толкова „законни“, колкото и делегацията на ген. Краснов, украино-немците се спряха на последната делегация, тъй като всички останали делегации не се придържат към немската „ориентация“. При това фалшивостта и изкуствеността на „правителството“ на Краснов-Богаевски са толкова очевидни, че редица назначени от Краснов министри (Парамонов, министър на народното просвещение, и Семьонов, министър на земеделието) официално се отказаха от назначенията, като мотивираха своя отказ с това, че „назначаването им за министри е направено от ген. Краснов в тяхно отсъствие“. Но това, изглежда, ни най-малко не смущава украино-немските самоопределители, защото Краснов им е удобен като параван.

Не по-малко характерно е, че така нареченият югоизточен съюз, о бозе почивши още през месец януари, а през май изведнаж възкръсна някъде в Украйна или дори в Константинопол, при което не всички народи от Северен Кавказ знаят, че отдавна погребаните от тях „правителства“ продължават нелегално „да съществуват“ ту в Константинопол, ту в Киев, откъдето се канят да

пишат за тях закони. Украино-немските самоопределители не се смущават, изглежда, и от тази глупава машинация, защото от нея имат сметка.

Такива са „делата" на жадните за власт авантюристи от Южна Русия, от една страна, и на творците на политическите машинации — от друга.

А какво е отношението на самите народи от Южна Русия към въпроса за независимостта, с името на които (народи) се прикриват господа самоопределителите?

Да започнем с *Дон*. Още от месец февруари съществува автономна Донска съветска република, която обединява около себе си грамадното мнозинство от населението на областта. За никого не е тайна, че на областния конгрес през април, на който се събраха повече от 700 делегати, гръмогласно бе потвърдена неразделната връзка с Русия, автономна част от която съставлява Донската република.

Ето какво казва Централният изпълнителен комитет на Донската република по повод претенциите на новоизпеченото „правителство" на Краснов-Богаевски в своята резолюция от 28 май:

„Централният изпълнителен комитет на Донската съветска република съобщава за сведение на Съвета на народните комисари и на мирната конференция в Киев, че на Дон няма никаква друга власт, освен Централния изпълнителен комитет и неговия президиум. Всяко друго правителство, което се е обявило или ще се обяви, са държавни престъпници, които ще бъдат предадени на народния съд за държавна измяна. В този момент ни съобщиха, че на мирната конференция се е явила делегация от донско правителство. Ние, като държавна власт, заявяваме на Съвета на народните комисари и на мирната конференция в Киев, че без документи от съветската власт на Донската република никакви делегати не трябва да се допускат за водене на мирни преговори и ако има такива, то ние ги обявяваме за незаконни и самозвани, които, като държавни престъпници, ще бъдат предадени на съда. Централният изпълнителен комитет иска от мирната конференция да отстрани самозваната делегация на „донското правителство", защото тя е незаконна и не може да бъде допусната за водене на мирни преговори.

Председател на Централния изпълнителен комитет

В. Ковальов
Секретар *В. Пужилев*

(Приета на 28 май) Царицин.

Да преминем към *Кубан.* На всички е известна Кубанско-Черноморската автономна съветска република, която сплотява около себе си 90% от населението на всички без изключение райони и окръзи на областта.

На всички е известен многолюдният конгрес на Кубанско-Черноморската област с участието на чеченци и ингуши през април тази година под председателството на казака Я. Полуян, който тържествено потвърди неразделната връзка на областта с Русия и със същата тържественост -обяви извън закона любителите на авантюри, разните Филимоновци Красновци. Впрочем, десетки хиляди въоръжени кубанци, които с гърдите си защищават Съветска Русия от Сухум до Батайск, достатъчно красноречиво говорят за чувствата и симпатиите на Кубан и Черноморието. Да не говорим за флотата, чиято гибел чакат с голямо нетърпение благодетелите Красновци — Филимоновци . . .

Най-сетне, *Терската област.* За никого не е тайна, че в Терек съществува Терски областен народен съвет, който обединява около себе си всички, или почти всички (95 %), аули и станции, села и селца, без да говорим за градовете. Още на първия областен конгрес през януари тази година всички делегати без изключение се изказаха за съветската власт и за неразделна връзка с Русия. Вторият конгрес през април, по-широк и по-многолюден от първия, тържествено потвърди връзката с Русия, като обяви областта за автономна съветска република на Руската федерация. Заседаващият сега трети областен конгрес прави крачка напред, като преминава от думи към дела и призовава гражданите на оръжие за защита на Терек, и не само на Терек, от покушенията от страна на неканените гости. В така наречената нота на така нареченото донско правителство твърде много се говори за „свободните народи от югоизтока“, които се стремели уж към отделяне от Русия. Считайки, че фактите са най-доброто опровержение на „заявленията“, ние предоставяме думата на фактите.

Преди всичко да чуем резолюцията на Терския народен съвет.

„На Терския народен съвет стана известно от телеграмите, че уж делегати от Северен Кавказ, които се намират в Константинопол, са обявили независимостта на Северен Кавказ и са я нотифицирали пред императорското турско правителство и пред другите държави.

Терският народен съвет в състав от фракциите: чеченска, кабардинска, осетинска, ингушка, казашка и тази на неказаците, удостоверява, че народите от Терския край никога, никого и никъде не са делегирали за посочената по-горе цел и ако отделни лица, които се намират сега в Константинопол, се представят за делегати на народите от Терския край и действуват от името на тези народи, то това от тяхна страна не е нищо друго, освен самозванство и авантюра.

Терският народен съвет изразява своето учудване от политическото късогледство и наивност на турското правителство, което са могли да заблудят мошеници.

Терският народен съвет в състав от гореизброените фракции заявява, че народите от Терския край съставляват неразделна част от Руската федеративна република.

Терският народен съвет протестира срещу въвличането на Северен Кавказ от закавказкото правителство в акта за обявяване независимостта на Закавказието“ (вж. „Народная Власть“, орган на Терския народен съвет).

(Резолюцията е приета единодушно на 9 май.)

Нека говорят сега оклеветените от узурпаторите и от техните покровители *чеченци и ингуши.* Ето резолюцията на тяхната фракция, която сплотява всички или почти всички ингуши и чеченци.

„Извънредното заседание на чеченско-ингушката фракция на Терския народен съвет, като обсъди съобщението за обявяването на Северен Кавказ за независим, единодушно прие следната резолюция: обявяването независимостта на Северен Кавказ е извънредно важен акт, който трябва да се извършва със знанието и съгласието на цялото население.

Чеченско-ингушката фракция констатира, че никакви делегати за каквито и да било преговори с отоманската делегация в Трапезунд или с отоманското правителство в Константинопол чеченско-ингушкият народ не е изпращал и че въпросът за независимостта в никакви органи и събрания, изразяващи волята на чеченско-ингушкия народ, никога не е бил обсъждан.

Поради това чеченско-ингушката фракция смята лицата, които са се осмелили да говорят от името на народа, който не ги е избрал, за самозванци и врагове на народа.

Чеченско-ингушката фракция заявява, че единственото спасение на всички планинци от Северен Кавказ и на извоюваните от революцията свободи е в тясното единение с руската революционна демокрация.

Това им се диктува не само от вродената любов към свободата, но и от ония икономически отношения, които през последните десетилетия тясно споиха Северен Кавказ и Централна Русия в едно неразделно цяло".

(Приета на 9 май. Виж „Народная Власть", орган на Терския народен съвет.)

А ето и извадка от пламенната реч на оратора на ингуши и чеченци на заседанието на Терския народен съвет др. Шерипов, достатъчно определена, за да пресече всякакви упреци срещу дагестанците:

„Благодарение на Великата руска революция ние получихме онази прекрасна свобода, за която столетия са се били нашите прадеди и са се хвърляли върху щиковете победени. Сега, когато получихме гаранция за право на самоопределяне, това право народът никога и никому не ще отдаде. За независимост на Северен Кавказ сега говорят помешчиците, князете, провокаторите и шпионите и всички ония, с които Шамил е водил смъртна борба в течение на 50 години. Има отделни опити от страна на тия врагове на народа да провъзгласят независимостта на Кавказ и да обявят имамство. Ала аз твърдя, че Шамил е сякъл главите на прадедите на тези князе и така би постъпил и сега. Нашата фракция, която представлява ингушкия и чеченския народ, изрази своето мнение по въпроса за обявяването независимостта на Северен Кавказ на извънредното заседание в известната резолюция. (Виж по-горе. Взето от „Народная Власть".)

Това са фактите.

Известно ли е всичко това на немско-украинско-турските самоопределители? Разбира се, да! Защото областните съвети в Южна Русия действуват съвсем открито, пред очите на всички, а агентите на тези господа четат нашите вестници доста внимателно, за да не изпуснат изпредвид фактите, известни на всички.

До какво се свежда в такъв случай поменатото заявление на украинската делегация за митичните „правителства", поддържано със слово и на дело от немците и турците?

Само към едно: да се използуват фалшивите „правителства" като параван за заграбване и поробване на нови земи. Прикривайки се зад Украинската рада, немците се придвижиха напред „въз основа" на Бресткия договор" (о, разбира се!) и завзеха Украйна. Но сега Украйна, изглежда, се е изчерпила като параван, като

прикритие, а между това на немците е нужно ново придвижване. Оттук и търсенето на ново прикритие, на нов параван. А тъй като търсенето поражда предлагането, то Красновци и Богаевци, Чермоевци и Баматовци не закъсняха да се явят, предлагайки своите услуги. И няма нищо невероятно в това, че в най-близко време Красновци и Богаевци, ръководени и снабдени от немците, ще се вдигнат срещу Русия, за „освобождаване“ на Дон, при което немците ще се постараят за лишен път да се закълнат във вярност към Бресткия договор. Същото трябва да се каже за Кубан, Терек и т. н.

В това е цялата същност!

Съветската власт би се жива погребала, ако не мобилизира всички сили без изключение за отпор на завоевателите и поробителите.

И тя ще направи това.

Нарком *И. Сталин*

„Правда“ № 108,
1 юни 1918 г.

ТЕЛЕГРАМА ДО В. И. ЛЕНИН

Пристигнах в Царицин[21] на шести. Въпреки безпорядъка във всичките области на стопанския живот, все пак може да се въведе ред.

В Царицин, Астрахан, в Саратов житният монопол и твърдите цени са отменени от Съветите, владее вакханалия и спекулация. Успях да въведа купонна система и твърди цени в Царицин. Същото трябва да се направи в Астрахан и Саратов, иначе през тези клапи на спекулацията ще изтече всичкото жито. Нека ЦИК и Совнаркомът, на свой ред, поискат от тези Съвети да отменят спекулацията.

Железопътният транспорт е съвсем разрушен със стаpанията на многото колегии и ревкоми. Аз съм принуден да поставя специални комисари, които вече въвеждат ред, въпреки протестите на колегиите. Комисарите откриват много локомотиви по места, за съществуването на които колегиите и не подозират. Разследването показа, че по линията Царицин—Поворино—Балашов—Козлов—Рязан—Москва могат да се пускат на ден осем и повече маршрутни влака. Сега съм зает със събиране на влакове в Царицин. След една седмица ще обявим „житна седмица" и ще изпратим в Москва наведнаж около милион пуда със специални съпровождачи измежду железничарите, за което ще съобщя предварително.

Във водния транспорт има застой поради непускането на параходи от Нижни-Новгород във връзка,

навярно, с чехословаците. Дайте нареждане за незабавно пускане на параходи към Царицин.

В Кубан, в Ставропол според сведенията има напълно надеждни агенти-закупвачи, които са се заели със събирането на жито на юг. Линията от Кизляр към морето вече се прокарва, линията Хасав—Юрт—Петровск още не е възстановена. Дайте Шляпников, инженери-строители, добри работници, а също така локомотивни бригади.

Изпратих специален човек в Баку, тия дни заминавам на юг. Упълномощеният по стокообмена Зайцев днес ще бъде арестуван за мошеничество и спекулация с държавни стоки. Предайте на Шмидт да не изпраща повече мошеници. Нека Кобозев нареди колегията на петимата във Воронеж [22] заради своите собствени интереси да не пречи на моите пълномощници.

Според получени сведения немците заели Батайск.

Нарком *Сталин*

Царицин, 7 юни 1918 г.

За първи път напечатано в 1936 г. в списание „Пролетарская Революция", № 7

ПИСМО ДО В. И. ЛЕНИН

До другаря Ленин

Бързам за фронта. Пиша само по работата.

1) Линията на юг от Царицин още не е възстановена. Гоня и ругая всички които трябва, надявам се скоро да я възстановим. Можете да бъдете уверени, че не ще пощадим никого, нито себе си, нито другите, а жито все пак ще дадем. Ако нашите военни „специалисти" (кундураджии!) не спяха и не безделничеха, линията не би била прекъсната, и ако линията бъде възстановена, то ще бъде не благодарение на военните, а въпреки тях.

2) На юг от Царицин е събрано много жито във вагони. Щом се прочисти пътя, ще започнем да ви изпращаме жито с маршрутни влакове.

3) Вашето съобщение получихме.[23] Всичко ще бъде направено за предпазване от възможни изненади. Бъдете уверени, че няма да ни трепне ръката...

4) В Баку изпратих специален човек с писмо[24].

5) Работите в Туркестан са лоши, Англия действува чрез Авганистан. Дайте някому (или на мен) специални пълномощия (от военен характер) в района на Южна Русия за вземане на срочни мерки, докато не е късно.

Предвид на лошите връзки на покрайнините с центъра, необходимо е да има човек с големи пълномощия на място за своевременно вземане на срочни мерки. Ако назначите в тоя вид някого (който и да е), съобщете по телеграфа, и мандата предайте също така по телеграфа, в противен случай рискувате да се получи нов Мурманск[25].

Ще телеграфирам за Туркестан.

Засега това е всичко.

Царицин, Ваш *Сталин*
7 юли 1918 г.

Напечатано частично във вестник „Правда", № 301, 21 декември 1929 г.

ПИСМО ДО В. И. ЛЕНИН

До другаря Ленин

Няколко думи.

1) Ако Троцки продължава, без да му мисли, да раздава наляво и надясно мандати на Трифонов (Донската област), на Автономов (Кубанската област), на Копе (Ставропол), на членовете на френската мисия (заслужаващи арест) и т. н., то може с увереност да се каже, че след месец у нас, в Северен Кавказ, всичко ще се провали и съвсем ще загубим този край. С Троцки става същото, както с Антонов някога. Вдълбайте му в главата, че без знанието на местните хора не бива никого да назначава, иначе Съветската власт се излага.

2) Ако не ни дадете аероплани с летци, броневи автомобили, шестдюймови оръдия, Царицинският фронт не ще устои и ще загубим за дълго железопътната линия.

3) На юг има много жито, но за да се вземе, необходимо е да има уреден апарат, който да не среща спънки от страна на ешелоните, командармите и пр. Нещо повече, необходимо е военните да помагат на продоволствениците. Продоволственият въпрос, естествено, се преплита с военния въпрос. В полза на делото мен ми са необходими военни пълномощия. Аз вече писах по това, но отговор не съм получил. Много хубаво. В такъв случай аз сам, без формалности, ще свалям ония командарми и комисари, които провалят делото. Така ми подсказват интересите на работата, разбира се, липсата на бележка от Троцки няма да ме спре.

И. Сталин

Царицин,
10 юли 1918 г.

Печата се за първи път

ПИСМО ДО В. И. ЛЕНИН

Положението на юг не е от леките. Военният съвет получи съвсем разстроено наследство, разстроено отчасти поради инертността на бившето военно ръководство, отчасти поради заговора на привлечените от военното ръководство лица в различните отдели на Военния окръг. Трябваше да се почне всичко отново, уредихме снабдяването, поставихме оперативен отдел, свързахме се с всички участъци на фронта, отменихме старите, аз бих казал, престъпни заповеди, и само след това започнахме настъпление към Калач и на юг, към Тихорецкая. Започнахме настъпление с надеждата, че северните участъци на Миронов, Киквидзе, в това число и Поворинският участък, са обезпечени от разгром. А излезе, че тези участъци са най-слаби и необезпечени. Известно Ви е отстъплението на Миронов и другите на североизток, завземането от казаците на цялата железопътна линия от Липок до Алексиков, прехвърлянето на отделни партизански казашки групи към Волга, опитите на последните да прекъснат съобщението по Волга между Камишин и Царицин.

От друга страна, Ростовският фронт и изобщо групата на Калнин, поради липса на снаряди и патрони, загубиха своята твърдост, предадоха Тихорецкая, Торгавая и изглежда преживяват процес на окончателно разпадане (казвам „изглежда“, понеже точни сведения за групата на Калнин досега не можем да получим).

Аз не говоря за това критическо положение, в което изпаднаха Кизляр, Брянское, Баку. Англофилската ориентация е окончателно провалена, но на фронта там работите са повече от неблагополучни. Кизляр, Прохладная, Ново-Георгиевское, Ставропол са в ръцете на въстаналите казаци. Само Брянское, Петровск, Минералние води, Владикавказ, Пятигорск и изглежда, Екатеринодар засега още се държат.

Създало се е, по такъв начин, положение, при което връзките с Юг, с неговите продоволствени райони, са прекъснати, а самият Царицински район, който свързва центъра със Северен Кавказ, е откъснат или почти откъснат от центъра.

Предвид на това решихме да преустановим настъпателните действия към Тихорецкая, като заемем отбранително положение, и да изтеглим бойните части от участъците на Царицинския фронт, да съставим от тях северен ударен юмрук от шест хиляди войника и да го отправим по левия бряг на Дон чак до реката Хопьер. Целта на тая мярка е да се очисти линията Царицин — Поворино и като се излезе в тила на врага, да се дезорганизира и отхвърли назад. Ние имаме всички основания да разчитаме на осъществяването на този план в най-близко време.

Обрисуваната по-горе неблагоприятна обстановка трябва да се обясни:

1) С поврата у фронтовака, „заможния селянин", който през октомври се бори за съветската власт — против съветската власт (той ненавижда от цялата си душа житния монопол, твърдите цени, реквизициите, борбата с дребното спекулантство).

2) С *казашкия състав на войската на Миронов* (казашките части, които се наричат съветски, не могат, не искат да водят решителна борба с казашката контрареволюция; на цели полкове казаците преминаваха на страната на Миронов, че като получат оръжие, на място да се запознаят с разположението на нашите части и след това да отведат със себе си на страната на Краснов цели полкове; Миронов три пъти беше обкръжен от

казаци, защото те знаеха всички секрети на Мироновия участък и, естествено, разбиха го напълно).

3) С организиране частите на Кикивидзе по отреди, което изключва възможността за връзка и координация на действията.

4) С изолираността вследствие на всичко това на частите на Сиверс, загубили опора на левия фланг.

Като положителна страна на Царицинско-Гашунския фронт трябва да се признае пълното ликвидиране на отредната неразбория и своевременното отстраняване на така наречените специалисти (големи привърженици отчасти на казаците, отчасти на англо-френците), което даде възможност да спечелим симпатиите на войсковите части и да установим желязна дисциплина всред тях.

Положението с продоволствието след прекъсването на връзката със Северен Кавказ стана безнадеждно. Над седемстотин вагона стоят натоварени в Северен Кавказ, над един и половина милиона пуда са събрани, а да се извози целия този товар няма никаква възможност, поради прекъсване на сношенията както по железниците, така и по море (Кизляр, Брянское не са в наши ръце). В Царицинския, Котелниковския и Гашунския район има доста жито, но то трябва да се пожъне, а при това Чокпрод[26] не е приспособен и досега не може да се приспособи към това. Необходимо е да се прибере реколтата, сламата да се пресова и събере на едно място, но у Чокпрод, оказва се, няма преси. Трябва жетвата да се организира в голям мащаб, но организаторите на Чокпрод се оказаха негодни за нищо. В резултат работата по доставката на храни куца и с двата крака.

Превземането на Калач ни даде няколко десетки хиляди пуда жито. Аз изпратих в Калач 12 камиона и щом успеем да го докараме до железопътна линия, ще го отправя в Москва. Жетвата, добре или зле, все пак върви. Надявам се в най-близки дни да получа няколко десетки хиляди пуда жито и също така да го изпратя на Вас. Добитък тук има повече отколкото трябва, но сено съвсем малко и тъй като без сено е невъзможно да се изпраща, то изпращането на добитък в голям

мащаб става невъзможно. Добре би било да се организира поне една консервна фабрика, да се организира кланица и пр. Но за съжаление, знаещи, инициативни хора засега не мога да намеря. Аз предписах на котелниковския пълномощник да организира соленето на месо в големи размери, работата е вече започната, резултати има и ако работата разрасне, то през зимата ще има достатъчно месо (само в Котелниковския район е струпан 40 хиляди глави едър добитък). В Астрахан има не по-малко добитък отколкото в Котелниково, но местният продкомисариат не прави нищо. Представителите на Заготоселя спят непробуден сън и може с увереност да се каже, че месо те не ще доставят. Аз изпратих там пълномощника Залмаев за доставка на месо и риба, но сведения от него още не съм получил.

Много по-големи са надеждите за продоволствие от Саратовската и Самарската губерния, където има много жито и откъдето експедицията на Якубов, мисля, ще съумее да измъкне половин милион или дори повече пуда жито.

Изобщо трябва да се каже, че до възстановяването на връзката със Северен Кавказ не трябва да се разчита (особено) на Царицинския участък (в продоволствено отношение).

Ваш *И. Сталин*

Царицин,
4 август 1918 г.

Напечатано за първи път през 1931 г.
в XVIII Ленински сборник

ПИСМО ДО В. И. ЛЕНИН

Скъпи другарю Ленин!

Води се борба за Юг и Каспий. За да запазим в наши ръце целия този район (а ние *можем* да го запазим!), необходимо е да имаме няколко миноносци от лек тип и две подводни лодки (по-подробно питайте Артьом). Моля ви да разбиете всички прегради и с това да облекчите — да ускорите работата по незабавното получаване на исканото. Баку, Туркестан, Северен Кавказ ще бъдат (безусловно!) наши, ако незабавно бъдат удовлетворени исканията.

Нашите работи на фронта вървят добре. Не се съмнявам, че ще тръгнат още по-добре (казачеството се разлага окончателно).

Стискам ръката на моя скъп и любим Илич.

Ваш *Сталин*

31 август 1918 г.

Напечатано за първи път в 1938 г. в списанието „Большевик" № 2.

ТЕЛЕГРАМА

до председателя на ВЦИК Свердлов

Военният съвет на Северокавказкия военен окръг, като узна за злодейското покушение на буржоазните наемници върху живота на най-великия революционер в света, изпитания вожд и учител на пролетариата, другаря Ленин, отговаря на това долно покушение от засада с организирането на открит, масов систематически терор срещу буржоазията и нейните агенти.

Сталин
Ворошилов

Царицин
31 август 1918 г.

„Солдат Революции" (Царицин)
№ 21, 1 септември 1918 г.

ТЕЛЕГРАМА ДО СОВНАРКОМА

Настъплението на съветските войски от Царицинския район се увенча с успех: на север е превзета станцията Иловля; на запад — Калач, Ляпичев, мостът на Дон; на юг — Лашки, Немковский, Демкин. Врагът е разбит съвсем и отхвърлен зад Дон. Положението на Царицин е здраво. Настъплението продължава.

Нарком *Сталин*

Царицин,
6 септември 1918 г.

Напечатано през 1939 г. в списанието „Пролетарская революция", № 1.

ТЕЛЕГРАМА ЗА ЦАРИЦИН

до командуващия фронта Ворошилов

Предайте нашия братски привет на героичното командуване и на цялата революционна войска на Царицинския фронт, борещи се самоотвержено за утвърждаване властта на работниците и селяните. Предайте им, че Съветска Русия с възхищение отбелязва героичните подвизи на комунистическите и революционни полкове на Харченко, Колпаков, на кавалерията на Бултакин, на броневите влакове на Алябев, на Военно-Волжката флотилия.

Дръжте високо червените знамена, носете ги безстрашно напред, безпощадно изкоренявайте помешчическо-генералската и кулашка контрареволюция и покажете на целия свят, че Социалистическа Русия е непобедима.

Председател на Съвета на народните комисари

В. Улянов-Ленин

Народен комисар и председател на
Военно-революционния съвет на Южния фронт

И. Сталин

Москва,
19 септември 1918 г.

„Известия" № 205,
от 21 септември 1918 г.

НА ЮЖНИЯ ФРОНТ

Беседа със сътрудник на вестник „Известия"

Преди своето завръщане на Южния фронт народният комисар по националностите другарят *Сталин* сподели с наш сътрудник впечатленията си за положението на Царицинския фронт.

— Преди всичко — каза другарят *Сталин* — трябва да се отбележат две радостни явления: първо — назначаването в тила на фронта на администратори измежду работниците, които умеят не само да агитират за Съветската власт, но и да строят държавата на нови, комунистически начала, и второ — появата на нов команден състав офицери, излезли из средата на войниците и добили практика в империалистическата война, в които войниците от Червената армия имат пълно доверие.

Благодарение на станалия прелом в настроението на населението, което разбра необходимостта да се залови за оръжие срещу бандите на контрареволюционерите, мобилизацията върви блестящо.

Във всички наши части има твърда дисциплина. Отношенията между червеноармейци и команден състав са такива, че не остава да се желае нещо по-хубаво.

— Как стои продоволственият въпрос в армията?

— Собствено казано, у нас в армията такъв въпрос не съществува. Благодарение на стройната система базисни пунктове, създадени от самите бойни участъци, фронтът не изпитва продоволствени трудности. Понастоящем ежедневната порция на червеноармееца се състои от 2 фунта хляб, месо, картофи и зеле.

Цялото продоволствено снабдяване на фронта се ръководи от военно-продоволствена комисия при Висшия революционен военен съвет на Републиката, която организира и правилното снабдяване на фронтовите части.

Агитацията на фронта се осъществява, по думите на другаря *Сталин*, чрез разпространяването на вестниците „Солдат Революции"[28] и „Борьба"[29], брошури, позиви и т. н. Настроението всред войската е бодро и уверено.

Голям недостатък в обмундирането на нашата армия е липсата на определена форма за войниците. Желателно би било колкото се може по-скоро да се изработи нова форма обмундироване на войниците и да се въведе незабавно на фронта.

Последният декрет на Централния изпълнителен комитет за поощряване героичните действия на отделни червеноармейци и на цели части чрез връчване на първите — отличителни знаци, а на вторите — знамена, има, според думите на другаря *Сталин*, грамадно значение.

Още преди издаването на този декрет частите, които получаваха революционни знамена, се биеха след това като лъвове.

Що се отнася до състоянието на неприятелските, стоящи срещу нас части, то 90% от тях се състоят от така наречените неказаци, в голямата си част украинци и доброволци-офицери. А казаците са не повече от 10%. Предимството на неприятеля е, че той има подвижна кавалерия, каквато ние имаме засега в зачатъчно състояние.

В заключение трябва да кажа, че докато при нас става сплотяване и спойка на бойните части — противникът върви към пълно разложение.

„Известия" № 205,
21 септември 1918 г.

ЛОГИКАТА НА НЕЩАТА

(по повод „Тезисите“ на ЦК на меншевиките)

Получихме един документ под название: „Тезиси и резолюция на Централния комитет“ на партията на меншевиките (17—21 октомври 1918 година). Този документ прави равносметка на дейността на съветската власт от октомври 1917 година и начертава известна перспектива, която има, както изглежда, сериозно значение за развитието на партията на меншевиките. Но най-ценното в документа — това са изводите, които опровергават цялата практика на меншевизма за една година от революцията. Като оставяме разбора на „Тезисите и резолюцията“ за друг път, ние смятаме за необходимо още сега да споделим с читателите някои свои впечатления

I

ЗА ОКТОМВРИЙСКИЯ ПРЕВРАТ

Беше точно преди една година. Страната изнемогваше под тежестта на империалистическата война и стопанската разруха. Умореният, измъчен фронт нямаше сили да воюва повече. В същото време английските империалисти (Бюкенен!) все повече оплитаха страната, като се стараеха всячески да я задържат в рамките на империалистическата война. Предадоха Рига[30], готвеха се да предадат Петербург само за да докажат необходимостта от войната и от военната диктатура. Буржоазията разбираше всичко това и вървеше открито към военна диктатура, към разгромяване на революцията.

Какво правеха тогава болшевиките?

Болшевиките се готвеха за преврат. Те смятаха, че вземането на властта от пролетариата е единственият изход от задънената улица на войната и стопанската разруха. Те смятаха, че без такъв преврат са немислими скъсването с империализма и освобождението на Русия от ноктите на последния. Те свикаха конгреса на Съветите като единствен приемник на властта в страната.

По-напред революция, а после мир!

Какво правеха тогава меншевиките?

Те обявиха „плана" на болшевиките за „контрареволюционен авантюризъм". Конгреса на Съветите смятаха за излишен и го спъваха, а самите Съвети обявиха за „остарели бараки", обречени на събаряне. Вместо Съвети-„бараки" те предлагаха „здрава постройка" от „европейски" тип предпарламент[31], където те, заедно с Милюков, изработваха планове за „радикални аграрни и стопански реформи". Вместо скъсване с империализма те предлагаха конференция на съюзниците в Париж, като възможен изход от войната. „Последователната политика на мир" те виждаха в участието на тази конференция на меншевика Скобелев и в съмнителните операции на меншевика Акселрод по свикването конгреса на Шайдемановци, Реноделовци и Хайндмановци.

Оттогава измина една година. „Болшевишкият преврат" успя да помете хитроумната машина на вътрешните и външните империалисти. Старата империалистическа война отмина за Русия в областта на спомените. Русия се освободи от игото на империализма. Тя води и се надява да води своя независима външна политика. Сега е ясно за всички, че без Октомврийския преврат Русия не би излязла от задънената улица на империалистическата война, селяните не биха получили земя, работниците не биха управлявали заводи и фабрики.

А какво ни говорят *сега* меншевиките, техният Централен комитет? Слушайте:

„Извършеният през октомври 1917 година болшевишки преврат е исторически необходим, доколкото, разкъсвайки връзките между трудещите се маси и капиталистическите класи, той изразява стремежа на трудещите се маси да подчинят направлението на револю-

цията всецяло на своите интереси, без което бе немислимо освобождението на Русия от клещите на съюзния империализъм, воденето на последователна политика на мир, радикално провеждане на аграрната реформа и регулирането от държавата в интереса на народните маси на целия стопански живот, доколкото този етап на революцията имаше тенденцията да увеличава и размаха на въздействието, което имаше руската революция върху хода на световните събития“ (виж. „Тезисите и революцията“).

Така говори сега меншевишкият Централен комитет.

Невероятно, но факт. „Болшевишкият преврат е“ значи „исторически необходим“, „без което немислимо би било освобождението на Русия от клещите на съюзния империализъм“, „воденето на последователна политика на мир“, „радикалното провеждане на аграрната реформа“ и „регулиране от държавата на целия стопански живот в интереса на народните маси“.

Но нали това е същото, което още преди една година твърдяха болшевиките и срещу което така яростно се бореше меншевишкият Централен комитет!

Да, това е същото.

Не е ли истина: животът учи и оправя дори и най непоправимите. Той, всесилният, винаги си взема своето въпреки всичко...

II

ЗА ДИКТАТУРАТА НА ПРОЛЕТАРИАТА

Това беше преди десет месеца. Свикваше се Учредителното събрание. Напълно разбитите буржоазни контрареволюционери отново се съвземаха и потривайки ръце, предвкусваха „гибелта“ на съветската власт. Чуждестранната империалистическа (съюзна) преса приветствуваше Учредителното събрание. Меншевиките и есерите устройваха „частни“ съвещания и изработваха план за предаване на властта от ръцете на Съветите в ръцете на Учредителното събрание, „стопанина на руската земя“. Сянката на възраждането на „честната коалиция“ и ликвидирането на болшевишките „грешки“ се носеше във въздуха.

Какво правеха тогава болшевиките?

Те продължаваха започнатата вече работа по утвърждаването властта на пролетариата. Те смятаха, че „честната коалиция“ и нейният орган — буржоазнодемократическото Учредително събрание, са обречени от историята на гибел, защото те знаеха, че в света се роди нова сила — властта на пролетариата, и нова форма на управление — Републиката на Съветите. В началото на 1917 година лозунгът за Учредително събрание беше прогресивен и болшевиките го поддържаха. В края на 1917 година, след Октомврийския преврат, лозунгът за Учредително събрание стана реакционен, защото престана да съответствува на новото съотношение на борещите се политически сили в страната. Болшевиките смятаха, че в обстановката на империалистическата война в Европа и на победоносната пролетарска революция в Русия са мислими само две власти: диктатурата на пролетариата, приела формата на съветска република, или диктатура на буржоазията под формата на военна диктатура — всеки опит да се намери среден път и да се възроди Учредителното събрание неминуемо води към връщане на старото, към реакция, към ликвидиране на октомврийските завоевания. Болшевиките не се съмняваха, че буржоазният парламентаризъм и буржоазнодемократическата република са измината степен на революцията...

Оттогава изминаха десет месеца. Учредителното събрание, което се опита да ликвидира властта на Съветите, бе разпуснато. Селяните в страната дори и не почувствуваха разпускането, а работниците посрещнаха разпускането с ликуване. Една част от привържениците на „Учредилката“ замина за Украйна и повика на помощ германските империалисти за борба със Съветите. Друга част от привържениците на „Учредилката“ замина за Кавказ и се успокои в обятията на турско-германските империалисти. Трета част от привържениците на „Учредилката“ замина за Самара и заедно с англо-френските империалисти поведе война срещу руските работници и селяни. Следователно лозунгът за Учредителното събрание се превърна в средство за подмамване на политическите простаци и в знаме, което прикрива вътрешните

и външните контрареволюционери в тяхната борба срещу Съветите.

Как се държаха меншевиките през този период?

Те се бореха срещу съветската власт, като през цялото време поддържаха станалия контрареволюционен лозунг за Учредителното събрание.

А какво ни говорят *сега* меншевиките и техният Централен комитет? Слушайте:

Той „отхвърля всякакво политическо сътрудничество с враждебните на демокрацията класи и се отказва от участие във всички, макар и прикривани под демократическо знаме правителствени комбинации, които са основани на „общонационалните“ коалиции на демокрацията с капиталистическата буржоазия или на зависимостта от чуждестранния империализъм и милитаризъм“ (виж „Тезиси“).

И по-нататък:

„Всички опити на революционната демокрация, опираща се на градските непролетарски маси и на трудещите се маси от селото, да възстанови демократическата република чрез въоръжена борба със съветското правителство и стоящите зад него маси, се съпровождаха и се съпровождат, благодарение на характера на международната обстановка и политическата незрелост на руската демократическа дребна буржоазия, с такава прегрупировка на обществените сили, която подкопава най-революционното значение на борбата за възстановяването на демократическия строй и води към явна заплаха на основните социалистически завоевания на революцията. Стремежът към съглашение на всяка цена с капиталистическите класи и към използуване на чуждестранното оръжие за борба за власт лишава политиката на „революционната демокрация от всяка самостоятелност, превръща я в оръдие на тези класи и на империалистическите коалиции“ (виж „Тезисите и резолюцията“).

Накратко: коалицията „се отхвърля“ решително и без уговорки, борбата за демократическа република и Учредително събрание се признава за контрареволюционна, защото тя „води към явна заплаха на основните социалистически завоевания на революцията“.

Изводът е един: властта на Съветите, диктатурата на пролетариата е единствената мислима революционна власт в Русия.

Но нали това е същото, което толкова отдавна твърдят болшевиките и против което довчера се бореха меншевиките!

Да, това е същото.

Не е ли истина: логиката на нещата е по-силна от всяка друга логика, не изключвайки и меншевишката...

III
ДРЕБНОБУРЖОАЗНА НЕРАЗБОРИЯ

И така:

Факт е, че след една година на борба с „авантюризма" на болшевиките меншевишкият ЦК е принуден да признае „историческата необходимост" от „болшевишкия преврат" през октомври 1917 година.

Факт е, че след дългата борба за Учредително събрание и за „честна коалиция" меншевишкият ЦК, неохотно и упорствувайки, все пак е принуден да признае негодността на „общонационалната" коалиция и контрареволюционността на борбата за „възстановяването на демократическия строй" и на Учредителното събрание.

Наистина, това признание стана с едногодишно закъснение, след като истината за контрареволюционния характер на лозунга за Учредително събрание и историческата необходимост от Октомврийския преврат стана всеобща, известна и на децата — със закъснение, съвсем неподобаващо на меншевишкия ЦК, претендиращ за ръководна роля в революцията. Но такава е участта на меншевиките: не за пръв път те изостават от хода на събитията и, ние считаме, не за последен път те се опитват да се поперчат в старите болшевишки гащи...

Би могло да се помисли, че след такова признание от страна на ЦК на меншевиките за разногласия от сериозен характер не трябва да има повече място. Да, така би било, ако имахме работа не с меншевишкия ЦК, а с последователни революционери, които умеят да мислят докрай и които са способни да свързват краищата. Но бедата е в това, че в дадения случай имаме работа с партия на дребнобуржоазни интелигенти, вечно колебаещи се между пролетариата и буржоазията, между революцията и контрареволюцията. Оттук и неминуемите противоречия между думите и делата, вечната неувереност и колебание на мисълта.

Не желаете ли да се полюбувате. Меншевишкият ЦК, виждате ли:

„Както и по-рано смята народовластието, с нищо неограничената демокрация, онази политическа форма, в която само може както да се подготвя, така и да се осъществява социалното освобождение на пролетариата. В демократическата република, организираща се от свободно избрано пълновластно Учредително събрание, с всеобщо и равно избирателно право и т. н., той вижда не само с нищо незаменимите оръдия за политическото възпитание на тези маси и класовото сплотяване на пролетариата под знамето на своите собствени интереси, но и почвата, единствено върху която социалистическият пролетариат може да развива своето социално творчество" (виж „Тезисите и резолюцията").

Невероятно, но факт. От една страна, „борбата за възстановяване на демократическия строй" „води" значи „до открита заплаха за основните социалистически завоевания на революцията", поради което тя се обявява за контрареволюционна, от друга страна, ЦК на меншевиките, „както по-рано", се изказва за погребаното вече „пълновластно Учредително събрание"! Или може би меншевишкият ЦК мисли да постигне „Учредилка" без „въоръжена борба"? Какво ще стане в такъв случай с „историческата необходимост от болшевишкия преврат", отхвърлил настрана „пълновластното Учредително събрание"?

Или още. ЦК на меншевиките иска ни повече, ни по-малко, освен:

„Отменяване на извънредните органи на полицейски репресии и извънредните трибунали" и „прекратяване на политическия и икономическия терор" (виж „Тезисите и резолюцията").

От една страна, признава се „историческата необходимост" от диктатурата на пролетариата, призвана да смаже съпротивата на буржоазията, а, от друга страна, искат отменяване на някои твърде важни оръдия на властта, без които е немислимо това смазване! А какво ще стане в такъв случай със завоеванията на Октомврийската революция, срещу която буржоазията воюва с всички сили, чак до организирането на терористически актове и разбойнически заговори? Как може да се признава „историческата необходимост" от Октомврийския

преврат, без да се признават произтичащите от него неизбежни резултати и последствия?!

Ще се измъкне ли някога меншевишкият ЦК от тази объркана дребнобуржоазна неразбория?

IV

И КАКВО ПО-НАТАТЪК?

Впрочем, той се опитва да се измъкне от нея. Слушайте:

„Като отстоява задачата за възстановяване на единството и независимостта на Русия върху основата на завоеванията на революцията със собствените сили на демокрацията и като отхвърля с това всяка намеса на чуждестранните капиталисти във вътрешните работи на Русия", меншевишката партия „е политически солидарна със съветското правителство, доколкото то отстоява освобождението територии на Русия особено от чуждата окупация и се обявява против опитите на непролетарската демокрация да разшири или да запази тази окупация. Но тази политическа солидарност по отношение на империалистическата намеса би могла да доведе до пряка подкрепа военните действия на съветското правителство, насочени към освобождаването на окупираните територии на Русия, само в случай ако това правителство *прояви на дело готовност* да изгражда своите отношения към неболшевишката демокрация в покрайнините върху основата на взаимно споразумение, а не с подаване и терор" (виж „Тезисите и резолюцията").

И така, от борбата със съветската власт — до „споразумение" с нея.

„Политическа солидарност със съветското правителство" ... Ние не знаем каква е степента на пълнотата на тази солидарност, но нужно ли е да се казва, че болшевиките няма да имат нищо против солидарността на меншевишкия ЦК със съветската власт? Ние разбираме напълно разликата между солидарността със съветското правителство и солидарността, да речем, с членовете на „Учредилката" в Самара.

„Пряка подкрепа военните действия на съветското правителство" ... Ние не знаем какво количество войска би могъл да предостави меншевишкият ЦК в разпореждане на съветската власт, с какви военни сили той би могъл да обогати Съветската армия, но нужно ли е да се доказва, че болшевиките биха могли само да привет-

ствуват военната подкрепа на съветската власт? Ние напълно разбираме цялата дълбочина на разликата между военната подкрепа на съветското правителство и участието на меншевиките, да речем, в „съвещанието по отбраната“ [32] във време на империалистическата война при Керенски.

Всичко това е така. Но опитът ни е научил да не вярваме на думите на хората, ние сме свикнали да съдим за партиите и групите не само по техните резолюции, но преди всичко по техните дела.

А какви са делата на меншевиките?

Меншевиките в Украйна и досега не са скъсали с контрареволюционното правителство на Скоропадски, като се борят с всички средства срещу съветските елементи в Украйна, и с това оказват съдействие на господството на вътрешните и външни империалисти на Юг.

Меншевиките в Кавказ отдавна влязоха в съюз с помешчиците и капиталистите и като обявиха свещена война на привържениците на Октомврийския преврат, извикаха на помощ германските империалисти.

Меншевиките в Урал и Сибир, като се солидаризираха с англо-френските империалисти, на дело съдействуваха и продължават да съдействуват ликвидацията на завоеванията на Октомврийската революция.

Меншевиките в Красноводск откриха на английските империалисти вратите на Закаспийския край, улеснявайки тяхното дело за разгромяването на съветската власт в Туркестан.

Най-после, една част от меншевиките в Европейска Русия провъзгласява необходимостта от „активна“ „борба“ със съветската власт, организира контрареволюционни стачки в тила на нашата армия, която пролива кръвта си във войната за освобождението на Русия, и с това прави неосъществима проповядваната от меншевишкия ЦК „подкрепа на военните действия на съветското правителство“.

Всички тези антисоциалистически и контрареволюционни меншевишки елементи в центъра и в покрайнините на Русия и до днес продължават да се смятат за членове на меншевишката партия, ЦК на която търже-

ствено обявява сега своята „политическа солидарност“ със съветската власт.

Ние питаме:

1) Какво е отношението на ЦК на меншевишката партия към посочените по-горе контрареволюционни меншевишки елементи?

2) Смята ли той да скъса с тях решително и безвъзвратно?

3) Направена ли е в тази посока, макар и първата крачка?

Това са въпроси, отговор на които не намираме нито в „резолюцията“ на меншевишкия ЦК, нито в практиката на последните.

А в действителност, несъмнено е, че само решителното скъсване с контрареволюционните меншевишки елементи би могло да тласне напред делото по осъществяване провъзгласяваното сега от меншевишкия ЦК „взаимно споразумение“.

„Правда“ № 23?,
29 октомври 1918 г.

Подпис: И. Сталин.

РЕЧ НА ПЛЕНУМА НА МОСКОВСКИЯ СЪВЕТ НА Р., В. и С. Д. ЗА ПОЛОЖЕНИЕТО НА ЮЖНИЯ ФРОНТ

29 октомври 1918 г.

(вестникарски отчет)

— Няма защо да се доказва — казва другарят *Сталин,* — че силите на Съветска Русия растат — за това достатъчно говорят нейните успехи. Но никога още враговете на Съветска Русия не са се опитвали така упорито да ни сломят, както сега. Планът на враговете на Съветска Русия е да откъснат от нея най-богатите житни райони и да я заставят да се предаде без бой. Преди 5—6 месеца за осъществяването на този план бяха избрани Самара и Сибир. Последните два месеца доказаха на нашите врагове, че този техен план е неосъществим. Сега те се стараят да възобновят тази авантюра на Юг. Юг има голяма притегателна сила. Там е струпано не по-малко от 150 милиона пуда свободно жито. Там има стотици хиляди пуда въглища. Още по-голямо значение има Южна Русия в стратегическо отношение. Тя е област, където се завързва нов международен възел. Това личи от всичко, което се върши там. В Екатеринодар е образувано ново правителство начело с Краснов. Там се обединиха три армии. Стремейки се да завладеят Юг, контрареволюционерите насочват своя главен удар срещу Царицин. През август Краснов издаде заповед да се завземе Царицин. Заповедта не бе изпълнена и армията на Краснов трябваше да се спаси с бягство. През октомври Краснов издаде нова заповед: да се завземе Царицин към 15 октомври на всяка цена и да се съедини с чехословаците. Бяха изпратени в боя не по-малко от 40 полка от обединените армии на редица генерали. Въпреки това,

генералите трябваше да се спасяват с бягство така, че един от тях дори си загуби ботуша. (*Смях*).

Едва тогава генералите разбраха, че нашата армия представлява действителна, постоянно растяща сила, с която не е по силите им да се справят.

В какво се състои силата на нашата армия? Защо така успешно тя бие враговете?

Силата на нашата армия е в нейната съзнателност и дисциплина. Съзнателността и пролетарската дисциплина — това е една от причините за нашия успех на Южния фронт.

Втората причина е появяването на новото червено офицерство. Това в по-голямата си част са бивши войници, получили бойно кръщение в редица сражения и добре познаващи бойното дело. Те водят нашата войска към победа.

Ето главните фактори, които определят успеха на нашата армия. Ето защо аз мисля, че на черните банди никога няма да се удаде да победят нашата армия на Юг.

„Известия" № 237,
30 октомври 1918 г.

ЗА РУСКИЯ ЮГ

Беседа с кореспондента на вестник „Правда"

Върналият се неотдавна от командировка народен комисар *Сталин* сподели с нашия кореспондент своите впечатления за състоянието на Южния фронт.

Важността на Южния фронт

Самото стратегическо положение между донската контрареволюция и астраханско-уралско-чехословашките банди говори за важността на Южния фронт. Близостта на английската сфера на влияние (Ензела, Красноводск) само увеличава тази важност. Богатствата на руския Юг (жито, нефт, въглища, добитък, риба) сами по себе си разпалват апетитите на империалистическите хищници, които се стремят да откъснат от Русия този важен кът. Освен това, несъмнено е, че с настъпването на есента и с ликвидирането на самарската авантюра центърът на военните действия ще се премести на юг. С това, собствено, се обяснява и тази „трескава" работа, която развиват сега контрареволюционерите на юг, като скърпват набързо ново (съвсем ново!) „всеруско правителство", в състав от царските лакеи — Шипов, Сазонов, Лукомски, обединявайки бандите на Краснов, Деникин и Скоропадски в една армия, обръщайки се за помощ към Англия и пр.

Царицин като център на удара

Пунктът на най-голямия удар от страна на противника е Царицин. И това е естествено, защото завземането на

Царицин и прекъсването на съобщенията с Юг би осигурило изпълнението на всички задачи на противника: би съединило донските контрареволюционери с върховете на астраханското и уралското казачество, създавайки единен фронт на контрареволюцията от Дон до чехословаците; би осигурило на вътрешните и външните контрареволюционери владеенето на Юг и Каспийското море; би поставило съветските войски в Северен Кавказ в безпомощно състояние...

С това, главно, се обяснява и упоритостта, с която белогвардейците от Юг се стремят да завземат Царицин.

Още през август Краснов издаде заповед: „Да се завземе Царицин." Бандите на Краснов с ярост се хвърляха срещу нашия фронт и се стараеха да го сломят, но те бяха разбити и отхвърлени отвъд Дон от нашата Червена армия.

В началото на октомври бе издадена нова заповед за завземането на Царицин — този път вече от контрареволюционния казашки кръг* в Ростов. Бяха струпани от противника не по-малко от четиридесет полка, събрани в Донската област, в Киев (офицерските полкове на Скоропадски!), в Кубан („доброволците" на Алексеев!). Но със стоманената ръка на нашата Червена армия красновските банди и този път бяха отхвърлени надалече, при което редица противникови полкове бяха обкръжени и изтребени от нашите войски, като оставиха в наши ръце оръдия, картечници, пушки. Генералите Мамонтов, Антонов, Попов, Толкушкин и цяла шайка полковници бяха принудени да се спасяват с бягство.

В какво се състои силата на нашата армия?

Успехите на нашата армия се обясняват преди всичко с нейната съзнателност и дисциплина. Войниците на Краснов се отличават с поразителна тъпота и невежество, с пълна откъснатост от външния свят. Те не знаят защо воюват. „Нас ни заповядаха и ние сме принудени да се бием" — отговарят те на разпитванията, когато попаднат в плен.

---

* Правителство. — *Бел. прев.*

Не е такъв нашият червеноармеец. Той гордо нарича себе си войник на революцията, той знае, че воюва не за печалбите на капиталистите, а за освобождението на Русия, той знае това и смело, с отворени очи, отива в бой. Жаждата за ред и дисциплина всред червеноармейците стига дотам, че нерядко те сами наказват своите „непослушни“ и слабодисциплинирани другари.

Не по-малко важно значение има появата на цял кадър червени офицери измежду бивши войници, получили бойно кръщение в редица сражения. Тези червени офицери съставят основния цимент на нашата армия, който я скрепява в единен дисциплиниран организъм.

Но силата на армията не се изчерпва с нейните собствени качества. Армията не може дълго да съществува без здрав тил. За да бъде фронтът здрав, необходимо е армията редовно да получава от тила попълнения, бойни припаси, продоволствие. В това отношение голяма роля изигра появата в тила на умни и опитни администратори, главно измежду съзнателните работници, които добросъвестно и неуморно работят по мобилизацията и снабдяването. Може с увереност да се каже, че Царицин не би бил спасен без такива администратори.

Всичко това превръща нашата армия в страшна сила, способна да сломи всяка съпротива на противника.

Всичко върви към това, че на Юг се завързва нов международен възел. Появата на „ново всеруско правителство“ в Екатеринодар измежду протежетата на Англия, обединяването на трите контрареволюционни армии (на Алексеев, Скоропадски и Краснов), бити вече веднаж под Царицин, слуховете за предполагаема намеса на Англия, снабдяването от Англия на терските контрареволюционери от Ензели и Красноводск — всичко това не е случайност. Авантюрата, която се провали в Самара, сега се стремят да възобновят на Юг. Но те не ще имат — безусловно няма да имат — онова, без което е немислима победа, т. е. не ще имат армия, вярваща в черното дело на контрареволюцията и способна да се бие докрай. Достатъчен ще бъде един мощен натиск — и картонената къщичка на контрареволюционните авантюристи ще се разпилее

като прах. Гаранция за това е героизмът на нашата армия, разложението в редовете на красновско-алексеевските „войски“, засилващото се брожение в Украйна, растящата мощ на Съветска Русия и, най-после, постоянно усилващото се революционно движение на Запад. Авантюрата на Юг ще завърши така, както завърши авантюрата в Самара.

„Правда“ № 235,
30 октомври 1918 г

ОКТОМВРИЙСКИЯТ ПРЕВРАТ

(на 24 и 25 октомври 1917 година в Петроград)

Най-важните събития, които ускориха Октомврийското въстание, бяха: намерението на Временното правителство (след предаването на Рига) да предаде Петроград, подготовката на правителството на Керенски да се премести в Москва, решението на командния състав на старата армия да прехвърли целия петроградски гарнизон на фронта, като остави столицата беззащитна, и, най-после, трескавата работа на черния конгрес[33] начело с Родзянко в Москва — работата по организиране на контрареволюцията. Всичко това, във връзка с разрастващата се стопанска разруха и с нежеланието на фронта да продължава войната, определи неизбежността от бързо и строго организирано въстание, като единствен изход от създалото се положение.

Още от края на септември ЦК на болшевишката партия реши да мобилизира всичките сили на партията за организиране на успешно въстание. За тази цел ЦК реши да организира Военно-революционен комитет в Питер, да извоюва оставеното на петроградския гарнизон в столицата и да свика Всеруския конгрес на Съветите. Този конгрес можеше да бъде единственият приемник на властта. Предварителното завоюване на най-влиятелните в тила и на фронта Съвети на депутатите в Москва и Петроград влизаше безусловно в общия план за организиране на въстанието.

Централният орган на партията „Рабочий Путь"[34], изпълнявайки указанията на ЦК, започна открито да

призовава към въстание, подготвяйки работниците и селяните за решителния бой.

Първото открито сблъскване с Временното правителство стана поради спирането на болшевишкия вестник „Рабочий Путь". По нареждане на Временното правителство вестникът бе спрян. По нареждане пък на Военно-революционния комитет той бе по революционен път възстановен. Печатите бяха разкъсани, комисарите на Временното правителство бяха махнати от постовете. Това беше на 24 октомври.

На 24 октомври в редица най-важни държавни учреждения комисарите на Военно-революционния комитет насила отстраниха представителите на Временното правителство, в резултат на което тия учреждения се оказаха в ръцете на Военно-революционния комитет и целият апарат на Временното правителство беше дезорганизиран. През тоя ден (24 октомври) целият гарнизон, всички полкове в Петроград решително преминаха на страната на Военно-революционния комитет — с изключение само на някои юнкерски училища и на броневия дивизион. В поведението на Временното правителство се забелязваше нерешителност. Едва вечерта то започна да завзема мостовете с ударни баталиони, като успя да разедини някои от тях. В отговор на това Военно-революционният комитет вдигна матросите и виборгските червеногвардейци, които, като снеха ударните баталиони и ги разгониха, сами заеха мостовете. От този момент започна откритото въстание. Редица наши полкове бяха вдигнати със задачата да обкръжат целия участък, заеман от щаба, и Зимния дворец. В Зимния дворец заседаваше Временното правителство. Преминаването на броневия дивизион на страната на Военно-революционния комитет (късно през нощта на 24 октомври) ускори благоприятния изход на въстанието.

На 25 октомври се откри конгресът на Съветите, на който Военно-революционният комитет предаде завоюваната власт.

Рано сутринта на 26 октомври, след обстрелването на Зимния дворец и щаба от „Аврора", след престрелката

между съветските войски и юнкерите пред Зимния дворец, Временното правителство се предаде.

Вдъхновител на преврата от начало докрай бе ЦК на партията начело с другаря Ленин. Владимир Илич живееше тогава в Петроград, във Виборгския район, в конспиративна квартира. На 24 октомври вечерта той бе извикан в Смолни да ръководи движението.

Голяма роля в Октомврийското въстание изиграха балтийските матроси и червеногвардейците от Виборгския район. При необикновената смелост на тия хора ролята на Петроградския гарнизон се сведе главно до морална и отчасти военна подкрепа на челните бойци.

„Правда“ № 241,
6 ноември 1918 г.
Подпис: И. Сталин.

ОКТОМВРИЙСКИЯТ ПРЕВРАТ И НАЦИОНАЛНИЯТ ВЪПРОС

Националният въпрос не може да се смята за нещо самозадоволяващо се, дадено веднаж завинаги. Явявайки се само част от общия въпрос за преобразуването на съществуващия строй, националният въпрос напълно се определя от условията на социалната обстановка, от характера на властта в страната и изобщо от целия ход на общественото развитие. Това особено ярко се проявява в периода на революцията в Русия, когато националният въпрос и националното движение в покрайнините на Русия бързо и пред очите на всички изменят своето съдържание в зависимост от хода и изхода на революцията.

I

ФЕВРУАРСКАТА РЕВОЛЮЦИЯ И НАЦИОНАЛНИЯТ ВЪПРОС

В епохата на буржоазната революция в Русия (през февруари 1917 година) националното движение в покрайнините имаше характер на буржоазно-освободително движение. Потисканите и експлоатираните с векове от „стария режим" националности в Русия за пръв път почувствуваха в себе си сила и се втурнаха в бой срещу потисниците. „Ликвидиране на националното потисничество" — такъв беше лозунгът на движението. Покрайнините на Русия в миг се покриха с „общонационални" учреждения. Начело на движението стоеше националната, буржоазнодемократическа интелигенция. „Националните съвети в Латвия, Естонския край, Литва, Грузия, Армения,

Азербайджан, в Северен Кавказ, в Киргизия и Средното Поволжие; „Радата" в Украйна и Белорусия; „Сфатул-Церий" в Бесарабия; „Курултай" в Крим и Башкирия; „автономното правителство" в Туркестан — ето тези са „общонационалните" институти, около които събираше сили националната буржоазия. Ставаше дума за освобождаване от царизма, като „основна причина" на националното потисничество и за образуване на национални буржоазни държави. Правото на нациите за самоопределение се тълкуваше като право на националната буржоазия от покрайнините да вземе властта в свои ръце и да използува Февруарската революция за образуване на „своя" национална държава. По-нататъшното развитие на революцията не влизаше и не можеше да влиза в сметките на поменатите по-горе буржоазни институти. При това се изпускаше изпредвид, че на мястото на царизма идва оголеният, лишеният от маска империализъм, че той, този империализъм, е по-силен и по-опасен враг на националностите, че той представлява основа на ново национално потисничество.

Унищожаването на царизма и идването на власт на буржоазията не доведе обаче до унищожаване на националното потисничество. Старата груба форма на национално потисничество се замени с нова, изтънчена, но затова пък по-опасна форма на потисничество. Правителството на Львов-Милюков-Керенски не само не скъса с политиката на националното потисничество, но организира и нов поход срещу Финландия (разгонването на сейма през лятото на 1917 год.) и Украйна (разгрома на културните учреждения в Украйна). Нещо повече: това правителство, империалистическо по своята природа, призова населението към продължаване на войната за завладяване на нови земи, на нови колонии и националности. Към това го тласкаше не само вътрешната природа на империализма, но и наличието на Запад на старите империалистически държави, които се стремяха неудържимо към подчиняване на нови земи и националности и го заплашваха със стесняване сферата на неговото влияние. Борба на империалистическите държави за подчиняване на малките националности като

условие за съществуването на тия държави — ето каква картина се разкри в хода на империалистическата война. Унищожението на царизма и появяването на сцената на правителството на Милюков-Керенски не внесоха никакви подобрения в тази грозна картина. Естествено е, че доколкото „общонационалните“ институти на покрайнините проявяваха тенденция към държавна самостоятелност, те срещаха непреодолимо противодействие от страна на руското империалистическо правителство. А доколкото те, затвърдявайки властта на националната буржоазия, оставаха глухи към основните интереси на „своите“ работници и селяни, те предизвикваха сред последните ропот и недоволство. Така наречените „национални полкове“ само наливаха масло в огъня: срещу опасността отгоре те бяха безсилни, а опасността отдолу те само усилваха и задълбочаваха. „Общонационалните“ институти оставаха така беззащитни срещу ударите отвън, както и срещу взрива отвътре. Зараждащите се буржоазно-национални държави, неуспели още да се разцъфтят, започнаха да прецъфтяват.

По такъв начин старото буржоазнодемократическо тълкуване на принципа за самоопределение се превръщаше във фикция, губеше своя революционен смисъл. Беше ясно, че за унищожаване на националното потисничество и установяване самостоятелността на малките национални държави при тези условия не можеше и дума да става. Ставаше очевидно, че освобождението на трудещите се маси на поробените националности и унищожаването на националното потисничество са немислими без скъсване с империализма, свалянето на „своята“ национална буржоазия и вземането на властта от самите трудещи се маси.

Това особено ярко се прояви след Октомврийския преврат.

II

ОКТОМВРИЙСКАТА РЕВОЛЮЦИЯ И НАЦИОНАЛНИЯТ ВЪПРОС

Февруарската революция криеше в себе си непримирими вътрешни противоречия. Революцията бе извършена с усилията на работниците и селяните (войниците),

а в резултат от революцията властта премина в ръцете не на работниците и селяните, а на буржоазията. Извършвайки революцията, работниците и селяните искаха да турят край на войната и да получат мир. А дошлата на власт буржоазия се стремеше да използува революционното въодушевление на масите за продължаване на войната, срещу мира. Стопанската разруха в страната и продоволствената криза изискваха експроприация на капиталите и на индустриалните предприятия в полза на работниците, конфискация на помешчическите земи в полза на селяните, а буржоазното правителство на Милюков-Керенски пък защищаваше интересите на помешчиците и капиталистите, решително бранейки последните от покушения от страна на работниците и селяните. Това беше буржоазната революция, извършена с ръцете на работниците и селяните в полза на експлоататорите.

В същото време страната продължаваше да изнемогват под тежестта на империалистическата война, на стопанския хаос и продоволствената разруха. Фронтът се разваляше и разслабваше. Фабриките и заводите спираха. Гладът в страната нарастваше. Февруарската революция с нейните вътрешни противоречия се оказа явно недостатъчна за „спасяването на страната". Правителството на Милюков-Керенски се оказа явно неспособно да разреши основните въпроси на революцията.

Необходима бе нова, *социалистическа* революция, за да изведе страната из задънената улица на империалистическата война и стопанския хаос.

Тази революция дойде в резултат на Октомврийския преврат.

Като събори властта на помешчиците и буржоазията и постави на нейно място правителството на работниците и селяните, Октомврийският преврат с един удар разреши противоречията на Февруарската революция. Премахване на помешчическо-кулашкото всевластие и предаване земята за ползуване на трудовите селски маси; експроприация на фабриките и заводите и предаването им под ръководството на работниците; скъсване с империализма и ликвидиране на грабителската война; обнародване на тайните договори и разобличаване

политиката на заграбване чужди територии; най-после, провъзгласяване самоопределението на трудовите маси на потиснатите народи и признаване независимостта на Финландия — ето основните мероприятия, които проведе съветската власт в началото на съветската революция.

Това беше действително *социалистическа* революция.

Започната в центъра, революцията не можеше дълго да остане в границите на неговата тясна територия. Победила в центъра, тя неминуемо трябваше да се разпространи в покрайнините. И наистина, революционната вълна от север още от първите дни на преврата се разля по цяла Русия, обхващайки една след друга покрайнините. Но тук тя се натъкна на преграда в лицето на образувалите се още преди Октомври „национални съвети“ и областни „правителства“ (Дон, Кубан, Сибир). Работата е в това, че тези „национални правителства“ не искаха и да чуят за социалистическа революция. Буржоазни по природа, те съвсем не искаха да разрушат стария, буржоазния ред — напротив, те смятаха за свой дълг да го запазят и укрепяват с всички сили. Империалистически по същество, те съвсем не искаха да скъсат с империализма — напротив, те никога не се отказваха от заграбване и подчиняване на късове и късчета от териториите на „чужди“ националности при всяка възможност за това. Не е чудно, че „националните правителства“ в покрайнините обявиха война на социалистическото правителство в центъра. А като обявиха война, те, естествено, станаха огнища на реакцията, като сплотяваха около себе си всичко контрареволюционно в Русия. За никого не е тайна, че натам, към тези огнища, се насочиха всички изгонени от Русия контрареволюционери, че там, около тези огнища, те се формираха в белогвардейски „национални“ полкове.

Но освен „националните правителства“ в покрайнините живеят още и национални работници и селяни. Организирани в свои революционни Совдепи по образец на Совдепите в центъра на Русия още преди Октомврийския преврат, те никога не скъсваха връзките си със своите братя от север. Те също така се бореха за победа над буржоазията, те също така се бореха за тържеството

на социализма. Не е чудно, че конфликтът им с „техните“ национални правителства се усилваше от ден на ден. Октомврийският преврат само заздрави съюза между работниците и селяните от покрайнините с работниците и селяните от Русия, като ги вдъхнови с вярата в тържеството на социализма. А войната на „националните правителства“ със съветската власт доведе конфликта на националните маси с тези „правителства“ до пълно скъсване с тях, до открито въстание срещу тях.

Така се изгради социалистическият съюз на работниците и селяните от цяла Русия срещу контрареволюционния съюз на националнобуржоазните „правителства“ от покрайнините на Русия.

Някои представят борбата на „правителствата“ от покрайнините като борба за национално освобождение срещу „бездушния централизъм“ на съветската власт. Но това съвсем не е вярно. Нито една власт в света не е допускала такъв широк децентрализъм, нито едно правителство в света не е предоставяло на народите такава пълна национална свобода, както съветската власт в Русия. Борбата на „правителствата“ от покрайнините бе и си остава борба на буржоазната контрареволюция срещу социализма. Националното знаме се туря в действие само за измамване на масите като популярно знаме, удобно за прикриване на контрареволюционните замисли на националната буржоазия.

Но борбата на „националните“ и областни „правителства“ се оказа неравна борба. Атакувани от две страни: отвън — от страна на руската съветска власт, и отвътре — от страна на „своите собствени“ работници и селяни — „националните правителства“ трябваше да отстъпят още след първите боеве. Въстанието на финските работници и торпари[55] и бягството на буржоазния „Сенат“; въстанието на украинските работници и селяни и бягството на буржоазната „Рада“; въстанието на работниците и селяните на Дон, Кубан, в Сибир и крахът на Каледин, Корнилов и сибирското „правителство“; въстанието на туркестанската беднота и бягството на „автономното правителство“; аграрната революция в Кавказ и пълната безпомощност на „националните съвети“ в

Грузия, Армения и Азербайджан — такива са известните на всички факти, които показаха пълната изолираност на „правителствата“ в покрайнините от „своите“ трудещи се маси. Разбити напълно, „националните правителства“ бяха „принудени“ да се обърнат за помощ срещу „своите“ работници и селяни към империалистите от Запад, към вековните потисници и експлоататори на националностите от целия свят.

Така започна периодът на чуждестранната намеса и окупиране на покрайнините — период, който за лишен път разобличи контрареволюционния характер на „националните“ и областни „правителства“.

Едва сега за всички стана очевидно, че националната буржоазия се стреми не към освобождението на „своя народ“ от национално потисничество, а към свобода за изсмукване на печалби от него, към свобода за запазване на своите привилегии и капитали.

Едва сега става ясно, че освобождението на потиснатите националности е немислимо без скъсване с империализма, без събаряне на буржоазията на потиснатите националности, без преминаване на властта в ръцете на трудещите се маси от тези националности.

Така старото, буржоазното разбиране принципа на самоопределението с лозунга „Цялата власт на националната буржоазия“ бе разобличено и отхвърлено от самия ход на революцията. Социалистическото разбиране принципа на самоопределението с лозунга „Цялата власт на трудещите се маси от потиснатите националности“ получи всички права и възможности за приложение.

По такъв начин Октомврийският преврат, като разби старото, буржоазно-освободителното национално движение, откри ерата на новото, социалистическото движение на работниците и селяните от потиснатите националности, насочено срещу всякакво — значи и националното — потисничество, срещу властта на буржоазията, на „своята“ и чуждата, срещу империализма изобщо.

III

СВЕТОВНОТО ЗНАЧЕНИЕ НА ОКТОМВРИЙСКИЯ ПРЕВРАТ

След като победи в центъра на Русия и завладя редица покрайнини, Октомврийската революция „не

можеше да се ограничи в териториалните рамки на Русия. В атмосферата на световната империалистическа война и на общото недоволство в низините тя не можеше да не се прехвърли в съседните страни. Скъсването с империализма и освобождението на Русия от грабителската война, обнародването на тайните договори и тържественото отменяване политиката на заграбване чужди земи; провъзгласяването на национална свобода и признаването независимостта на Финландия; обявяването Русия за „федерация на Съветски национални републики" и хвърленият в света от съветската власт боен зов за решителна борба с империализма — всичко това не можеше да не окаже сериозно влияние върху поробения Изток и обливащия се в кръв Запад.

И наистина, Октомврийската революция е първата революция в света, която разби вековния сън на трудовите маси на потиснатите народи от Изток и ги вмъкна в борбата със световния империализъм. Образуването на работнически и селски Съвети в Персия, Китай и Индия по образец на Съветите в Русия достатъчно убедително говори за това.

Октомврийската революция е първата революция в света, която се яви за работниците и войниците от Запад като жив спасителен пример и ги тласна по пътя на действителното освобождение от гнета на войната и империализма. Въстанието на работниците и войниците в Австро-Унгария и Германия, образуването на Съвети на работническите и войнишки депутати, революционната борба на непълноправните народи в Австро-Унгария срещу националното потисничество — достатъчно красноречиво говорят за това.

Работата съвсем не е в това, че борбата на Изток и дори на Запад още не е успяла да се освободи от буржоазно-националистически наслоения — работата е в това, че борбата с империализма *започна*, че тя продължава и неминуемо трябва да стигне до своя, логическия си край.

Чуждестранната намеса и окупационната политика на „външните" империалисти само изострят революционната криза, като въвличат в борбата нови народи и

разширяват района на революционните схватки с империализма.

По такъв начин, като създава връзка между народите от изостаналия Изток и напредналия Запад, Октомврийският преврат ги събира в общия лагер на борбата с империализма.

По такъв начин националният въпрос от частен въпрос за борба срещу националното потисничество израства в общ въпрос за освобождаване на нациите, колониите и полуколониите от империализма.

Смъртният грях на II Интернационал и на неговия водач Кауцки се състои, между другото, и в това, че те постоянно се намираха под влиянието на буржоазното разбиране на въпроса за националното самоопределение, не разбираха революционния смисъл на последното, не умееха или не искаха да поставят националния въпрос върху революционната почва на откритата борба с империализма, не умееха или не искаха да свържат националния въпрос с въпроса за освобождението на колониите.

Тъпотата на социалдемократите в Австрия от типа на Бауер и Ренер се състои собствено в това, че те не разбраха неразривната връзка на националния въпрос с въпроса за властта, стараейки се да отделят националния въпрос от политиката и да го ограничат в рамките на културно-просветните въпроси, забравяйки за съществуването на такива „дреболии“ като империализма и поробените от него колонии.

Казват, че принципите на самоопределяне и „защитата на отечеството“ са отменени от самия ход на събитията в обстановката на надигащата се социалистическа революция. Всъщност отменени са не принципите за самоопределянето и „защитата на отечеството“, а буржоазното им тълкуване. Достатъчно е да се хвърли поглед върху окупираните области, които изнемогват под гнета на империализма и се борят за освобождение; достатъчно е да се погледне върху Русия, която води революционна война за защита на социалистическото отечество от хищниците на империализма; достатъчно е да се помисли върху разиграващите се сега събития в Австро-Унгария; достатъчно е да се

хвърли поглед върху поробените колонии и полуколонии, които вече организират свои Съвети (Индия, Персия, Китай) — достатъчно е да се хвърли поглед върху всичко това, за да се разбере цялото революционно значение на принципа за самоопределянето в неговото социалистическо тълкуване.

Великото световно значение на Октомврийския преврат се състои преди всичко в това, че той:

1) разшири рамките на националния въпрос, като го превърна от частен въпрос за борба с националното потисничество в Европа в общ въпрос за освобождението на потиснатите народи, колониите и полуколониите от империализма;

2) откри широки възможности и действителните пътища за това освобождение, с което значително облекчи и делото за освобождението на потиснатите народи, от Запада и Изтока, като ги въвлече в общото течение на победоносната борба с империализма;

3) *издигна по този начин мост между социалистическия Запад и поробения Изток*, като създаде нов фронт на революциите, от пролетариите на Запад през руската революция до потиснатите народи от Изток, *против* световния империализъм.

С това собствено се обяснява и неописуемият ентусиазъм, с който се отнасят сега към руския пролетариат трудещите се и експлоатирани маси от Изтока и Запада.

С това, главно, се обяснява и яростта, с която се нахвърлиха сега върху Съветска Русия империалистическите хищници от целия свят.

„Правда" № 241 и 250;
6 и 19 ноември 1918 г.

Подпис: И. Сталин

ПРЕГРАДНА СТЕНА

Между социалистическа Русия и революционния Запад се образува преградна стена от окупираните области.

Докато в Русия повече от година се развява червеното знаме, а на Запад, в Германия и Австро-Унгария, взривовете на пролетарските въстания се разрастват не с дни, а с часове — в окупираните области, във Финландия, Естландия, Латвия, Литва, Белорусия, Полша, Бесарабия, в Украйна, в Крим, продължават да влачат жалко съществуване буржоазно-националистическите „правителства“ по милостта на отживяващите века си западни империалисти.

Докато на Изток и Запад „великите“ крале и „държавните“ империалисти вече са хвърлени в преизподнята — в окупираните области продължават да хазяйничат дребни кралчета и хищници-джуджета, вършейки безчинства и насилия над работниците и селяните, като ги арестуват и разстрелват.

Нещо повече, те, тези отживели века си „правителства“, трескаво организират свои „национални“ белогвардейски „полкове“, готвят се за „действия“, като си шушукат със засега още неликвидираните империалистически правителства и кроят планове за „разширяване“ на „своята“ територия.

Те, тези приживе разлагащи се сенки на вече сваленитe „велики“ крале, тези „национални“ „правителства“ на джуджета, оказали се по волята на съдбата

между два грандиозни огъня на революцията от Изток и Запад, мечтаят сега да потушат общия революционен пожар в Европа, да запазят своето куриозно съществуване, да върнат назад колелото на историята!...

Това, което не успяха да направят „държавните“ крале на „велика“ Германия и Австро-Унгария, тези дребни „кралчета“ мечтаят да направят с „един замах“, с помощта на няколко дезорганизирани белогвардейски „полкове“.

Ние не се съмняваме, че мощните вълни на революцията в Русия и на Запад безжалостно ще изметат контрареволюционните мечтатели в окупираните области. Ние не се съмняваме, че е близък часът, когато „кралчетата“ от тези области ще тръгнат по стъпките на своите бивши „държавни“ покровители в Русия и Германия.

Ние нямаме основание да не вярваме, че контрареволюционната преградна стена между революционния Запад и социалистическа Русия ще бъде най-сетне срината.

Появиха се вече първите признаци на революцията в окупираните области. Стачките в Естландия, демонстрациите в Латвия, общата стачка в Украйна, общото революционно брожение във Финландия, Полша, Латвия — това са първите лястовички. Не ще и дума, че революцията и съветските правителства и в тези области са дело на най-близко време.

Страшно и могъщо шествува по земята пролетарската революция. Със страх и трепет скланят пред нея глави бившите „властители“ на света от Изток и Запад, загубвайки старите корони. Окупираните области и техните дребни „кралчета“ не могат да бъдат изключение.

„Жизнь Национальностей“ № 2,
17 ноември 1918 г.

Уводна

Подпис: И. Сталин

НЕ ЗАБРАВЯЙТЕ ИЗТОК

В момента на надигащото се революционно движение в Европа, когато старите тронове и корони се рушат, отстъпвайки място на революционните Съвети на работниците и войниците, а окупираните области изхвърлят от своите територии протежетата на империализма — погледите на всички, естествено, се обръщат на Запад. Там, на Запад, трябва преди всичко да се разбият оковите на империализма, изковани в Европа и задушващи целия свят. Там, на Запад, преди всичко трябва да заблика новият, социалистическият живот. В такъв момент като че ли от „само себе си" изчезва от погледа, забравя се далечният Изток с неговото стотици милиони поробено от империализма население.

А в действителност, Изтока не бива да се забрави нито за минута, поне поради това, че той служи като „неизчерпаем" резерв и „най-надежден" тил за световния империализъм. Империалистите винаги са гледали на изток като основа на своето благополучие. Несметните естествени богатства на източните страни (памук, нефт, злато, въглища, руда) — нима не те послужиха като „ябълка на раздора" за империалистите от всички страни. С това, собствено, се обяснява, че воювайки в Европа и *бърборейки* за Запада, империалистите никога не са преставали *да мислят* за Китай, Индия, Персия, Египет, Мароко, защото в действителност те се занимават постоянно с Изтока. С това, главно, се обяснява и усърдието, с което те поддържат в страните на Изтока „ред и законност":

без това дълбокият тил на империализма не би бил осигурен.

Но на империалистите са необходими не само богатствата на Изтока. На тях е нужен и този „послушен“ „човешки материал“, с който изобилствуват колониите и полуколониите на Изтока. На тях са нужни „послушните“ и евтини „работни ръце“ на източните народи. На тях са нужни освен това „послушни“ „млади момчета“ от източните страни, из средата на които те вербуват така наречените „цветни“ войски и които те не закъсняват да отправят срещу „своите собствени“ революционни работници. Ето защо те наричат страните на Изтока свой „неизчерпаем“ резерв.

Задачата на комунизма е да разбие вековния сън на потиснатите източни народи, да зарази работниците и селяните от тези страни с освобождаващия дух на революцията, да ги вдигне на борба с империализма и да лиши по такъв начин световния империализъм от неговия „най-надежден“ тил, от неговия „неизчерпаем“ резерв.

Без това не може и да се мисли за окончателното тържество на социализма, за пълната победа над империализма.

Революцията в Русия първа вдигна потиснатите източни народи на борба с империализма. Съветите на депутатите в Персия, Индия, Китай са явният признак за това, че вековната летаргия на работниците и селяните от източните страни си остава в миналото.

Революцията на Запад ще даде, без съмнение, нов тласък на революционното движение на Изток, ще влее в него дух на бодрост и вяра в победата.

Немалка подкрепа на делото на революционизирането на Изтока ще окажат самите империалисти със своите нови анексии, които въвличат в борбата с империализма нови страни и разширяват базата на световната революция.

Задачата на комунистите е да се намесят в нарастващото стихийно движение на Изток и да го развият понататък до съзнателна борба с империализма.

В този смисъл резолюцията на неотдавна състоялата се конференция на мюсюлманите-комунисти[36] за усилване

пропагандата в източните страни, в Персия, Индия, Китай — има несъмнено дълбоко революционно значение.

Да се надяваме, че нашите мюсюлмански другари ще проведат в изпълнение своето извънредно важно решение.

Защото трябва веднаж завинаги да се усвои истината, че който желае тържеството на социализма, той не може да забрави Изтока.

„Жизнь Национальностей" № 3,
24 ноември 1918 г.
Уводна

УКРАЙНА СЕ ОСВОБОЖДАВА[87]

Украйна с нейните богатства отдавна е вече обект на империалистическата експлоатация.

До революцията Украйна се експлоатираше от западните империалисти, така да се каже, тихомълком, без „военни операции“. Като организираха в Украйна грамадни предприятия (за въглища, метал и т. н.) и взеха в свои ръце по-голямата част от акциите, империалистите от Франция, Белгия и Англия смучеха соковете на украинския народ легално, „законно“, без шум.

След Октомврийската революция картината се промени. Октомврийската революция, като разкъса нишките на империализма и обяви земята и предприятията за достояние на украинския народ, отне от империалистите възможността за „обикновена“, „безшумна“ експлоатация. С това империализмът бе изгонен от Украйна.

Но империализмът не искаше да отстъпи и за нищо на света не искаше да се помири с новото положение. Оттук и „необходимостта“ от насилствено поробване на Украйна, „необходимостта“ от нейното окупиране.

Австро-германските империалисти първи тръгнаха да окупират Украйна. „Радата“ и „хетманството“ с тяхната „самостоятелност“ бяха само играчка, параван, който удобно прикриваше тази окупация, външно „санкционираща“ експлоатацията на Украйна от австро-германските империалисти.

Бездна унижения и изпитания, преживени от Украйна през време на австро-германската окупация, разтуряне на работническите и селските организации, пълно разстрой-

ство на промишленото и железопътно дело, бесилки и разстрели — кому не са известни тези обикновени картини от „самостоятелността" на Украйна под егидата на австро-германските империалисти?

Но разгромът на австро-германския империализъм и победата на германската революция коренно измениха положението в Украйна. Откри се пътят за освобождението на трудеща се Украйна от игото на империализма. Идва краят на разорението и поробването на Украйна. Разгарящият се в Украйна революционен пожар ще измете последните остатъци от империализма с техните „национални" висулки. Възникналото върху вълните на революцията „Временно работническо-селско правителство на Украйна"[38] ще урежда новия живот върху началата на господството на украинските работници и селяни. „Манифестът" на Украинското съветско правителство, който връща на селяните помешчическите земи, на работниците — фабриките и заводите, на всички трудещи се и експлоатирани — пълна свобода — този исторически „манифест" ще се разнесе като гръм из Украйна, всяващ страх у враговете на Украйна, ще прозвучи като благодатен камбанен звън, носещ радост и утеха на потиснатите синове на Украйна.

Но борбата още не е завършена, победата още не е осигурена. Истинската борба за Украйна едва започна.

Докато немският империализъм доживява последните си дни, а „хетманството" преживява последните си конвулсии, англо-френският империализъм съсредоточава войски и готви десант в Крим за окупиране на Украйна. Те, англо-френските империалисти, искат да заемат сега вакантното място на немските окупатори на Украйна. Същевременно изплува на повърхността „Украинската директория"[39], начело с авантюриста Петлюра, с лозунга за старата „самостоятелност" на „нов" глас — нов, по-удобен от „хетманството" параван за новата англо-френска окупация на Украйна!

Истинската борба в Украйна още предстои.

Ние не се съмняваме, че Украинското съветско правителство ще съумее да даде нужния отпор на новите неканени гости — на поробителите от Англия и Франция.

Ние не се съмняваме, че Украинското съветско правителство ще съумее да разобличи реакционната роля на любителите на приключения от лагера на Виниченко — Петлюра, които, волно или неволно, подготвят идването на англо-френските поробители.

Ние не се съмняваме, че Украинското съветско правителство ще съумее да сплоти около себе си украинските работници и селяни и с чест ще ги поведе на борба и победа.

Ние призоваваме всички верни синове от Съветска Украйна да се притекат на помощ на младото Украинско съветско правителство и да улеснят неговата славна борба с душителите на Украйна.

Украйна се освобождава — притечете ѝ се бързо на помощ!

„Жизнь Национальностей“ № 4,
1 декември 1918 г.

Уводна
Подпис: Сталин.

СВЕТЛИНА ОТ ИЗТОК[40]

Бавно, но неудържимо се носи вълната на освободителното движение от Изток на Запад в окупираните области Бавно, но също така неудържимо отстъпват в областта на небитието „новите“ буржоазно-републикански „правителства“ на Естландия, Латвия, Литва, Белорусия, отстъпвайки мястото на властта на работниците и селяните. Преградната стена между Русия и Германия пада, изчезва. Лозунгът на буржоазния национализъм „Цялата власт на националната буржоазия“ се сменя от лозунга на пролетарския социализъм „Цялата власт на трудещите се маси от потиснатите националности“.

Преди една година, след Октомврийския преврат, освободителното движение вървеше в същото направление, под същия лозунг. Образувалите се тогава в покрайнините буржоазно-национални „правителства“, желаейки да спрат вълната на социалистическото движение, идеща от Русия, обявиха война на съветската власт. Те искаха да създадат в покрайнините отделни буржоазни държави, за да задържат в ръцете на националната буржоазия властта и привилегиите. Читателите помнят, че този контрареволюционен замисъл претърпя неуспех: атакувани отвътре, „от своите собствени“ работници и селяни, тези „правителства“ бяха принудени да отстъпят. Започналата след това окупация от страна на германския империализъм прекъсна процеса на освобождението на покрайнините, като създаде превес на страната на буржоазно-националните „правителства“. Сега, след раз-

громяването на германския империализъм и изгонването на окупационните войски, процесът на освободителната борба се възобнови с нова сила, в нови, по-ярки форми.

Естландските работници първи вдигнаха знамето на въстанието. Естландската трудова комуна[41] победоносно върви напред, като разрушава основите на естландското буржоазно-републиканско „правителство“, вдигайки на борба трудовите маси от градовете и селата на Естландия. В отговор на запитването на Естландското съветско правителство, Руското съветско правителство тържествено призна независимостта на Естландската социалистическа република. Нужно ли е да се доказва, че този акт се явява дълг и обязаност на Руското съветско правителство? Съветска Русия никога не е гледала на западните области като на свои владения. Тя винаги е смятала, че тези области са естествено владение на трудовите маси от населяващите ги националности, че тези трудови маси имат пълно право свободно да определят своята политическа съдба. Разбира се, това не изключва, а предполага всестранното подпомагане на нашите естландски другари от страна на Съветска Русия в тяхната борба за освобождението на трудова Естландия от игото на буржоазията.

Работниците на Латвия също така започнаха борба за освобождаването на своето изтерзано отечество. Възстановяването на Совдепите във Веро, Валка, Рига, Либава и на други места в Латвия, опитите на рижските работници да добият по революционен път необходимите политически свободи, бързото напредване на латвийските стрелци към Рига — всичко това показва, че буржоазно-републиканското „правителство“ в Латвия го очаква същата участ както и в Естландия. Според стигналите до нас сведения, тия дни предстои официално провъзгласяване на Временно съветско правителство в Латвия[42]. Не ще и дума, че този акт, ако действително стане, ще ускори и оформи делото на освобождението на Латвия от империализма.

По следите на латвийските работници вървят работниците и селяните от Литва. Образуването на Совдепи, наистина още полулегални, във Вилно, Шавля, Ковно и на други места в Литва; безпримерната революционна

активност, проявена от литовските селскостопански работници по запазването на крупните стопанства от разхищение от страна на помешчиците; бързото напредване на литовските стрелци навътре в Литва; най-сетне, проектираното, според наши сведения, провъзгласяване на Временно съветско правителство на Литва — всичко това показва, че прословутата Литовска тариба[43] не ще избегне участта на своите копия в Латвия и Естландия.

Ефимерността на националните „правителства" в окупираните области се обяснява не само с техния буржоазен характер, чужд на интересите на работниците и селяните, но преди всичко с обстоятелството, че те са прости придатъци на окупационните власти, което не можеше да не ги лиши от всякаква морална тежест в очите на широките слоеве на населението. В този смисъл окупационният период в развитието на покрайнините, несъмнено, изигра своята положителна роля, като разобличи докрай гнилостта и предателството на националната буржоазия.

Работата, очевидно, клони към това, че западните области, техните трудови маси, които бяха досега обект на мошеническите машинации на империалистите — ако не днес, то утре ще се освободят, заставайки най-после на своите собствени крака...

На север, във Финландия, засега е още „тихо". Но тази тишина, без съмнение, прикрива дълбоката вътрешна работа, от една страна, на работниците и торпарите, стремещи се към освобождение, от друга — на правителството на Свинхувуд, който някак подозрително често сменя министрите и безкрай шушука с агентите на английския империализъм. Изтеглянето на окупационните войски от Финландия, без съмнение, ще ускори работата по ликвидирането на разбойническата компания на Свинхувуд, напълно справедливо заслужил най-дълбокото презрение на широките слоеве от населението на Финландия.

На юг, в Украйна, не е така тихо, както във Финландия — далече не! Въстаническите войски крепнат и се организират, като се движат на юг. Харков, след тридневна, образцово организирана стачка[44], премина в ръцете на

Съвета на работническите и селски депутати. Петлюровци, немските окупатори и агентите на Скоропадски са заставени да се съобразяват с волята на работниците. В Екатеринослав открито функционира Съветът на работническите и селски депутати. Знаменитият манифест на Временното работническо-селско правителство на Украйна е отпечатан легално и разлепен по улиците на Екатеринослав. „Властите" се оказаха безсилни да попречат на такава „дързост". Да не говорим за мощното въстаническо движение на украинските селяни, които приемат манифеста на Украинското съветско правителство като евангелие.

А в далечния юг, в Северен Кавказ, дори ингушите и чеченците, осетинците и кабардинците на цели групи преминават на страната на Съветската власт, като с оръжие в ръце очистват своята родина от наемните банди на английския империализъм.

Нужно ли е да се казва, че всичко това няма да мине напразно за потиснатите западни народи и преди всичко за народите на Австро-Унгария, които засега още преживяват период на буржоазно-освободително национално движение, но вече са встъпили по силата на нещата във фазата на борба с империализма?

В центъра на всички тези велики събития стои знаменосецът на световната революция — Съветска Русия, която вдъхва у работниците и селяните от потиснатите народи вярата в победата, подкрепя тяхната освободителна борба за благото на световния социализъм.

Разбира се, не дреме и другият лагер — лагерът на империалистите. Неговите агенти бродят по всички страни, от Финландия до Кавказ, от Сибир до Туркестан, като снабдяват контрареволюционерите, устройват разбойнически заговори, организират поход срещу Съветска Русия, коват вериги за народите на Запада. Но нима не е ясно, че шайката империалисти вече загуби всякаква морална тежест в очите на потиснатите народи, че тя завинаги загуби миналия ореол като знаменосец на „цивилизацията" и „хуманността", поддържайки своето разбойническо съществуване с подкупи и наемни банди,

с робството и тъмнотата на така наречените „цветни" от Африка?...

Светлина от Изток!

Западът с неговите империалистически людоеди се превърна в огнище на тъмнина и робство. Задачата е в това, да се разбие това огнище за радост и утеха на трудещите се от всички страни.

„Жизнь Национальностей" № 6,
15 декември 1918 г.

Уводна

Подпис: И. Сталин.

РАБОТИТЕ ВЪРВЯТ

Процесът на освобождението на западните области напредва. Революционната вълна продължава да нараства, като разбива всички прегради по своя път. Агентите на стария свят и мракобесите на Естландия, Латвия и Литва бягат като дяволи от тамян.

Стрелците в Естландия вече обкръжават важния възлов пункт Тапс. Нашата флота, съгласно заповедта на Съвета на народните комисари, пази Съветска Естландия от възможни сюрпризи откъм морето. Червеното знаме на социализма се вее над Естландия. Трудещите се маси на Естландия ликуват. Освобождението на Ревел не е далеч. Не ще и дума, че английските войски, ако дойдат в Естландия за окупация, ще срещнаг общия отпор от целия естонски народ.

Революционният пожар в Литва се разгаря с нарастваща сила. Вилно е вече в ръцете на Съвета на депутатите на работниците и на безимотните селяни. Грандиозните демонстрации във Вилно[45], станали тия дни, съвсем дезорганизираха кайзеровската Тариба. Пламенният привет на Вилненския съвет до Съвета на народните комисари и до Червената армия[46] говори достатъчно ясно за характера на освободителното движение в Литва. Съвети в Ковно, Шавля и в другите градове. Съвети в общините и селата под самия нос на палача генерал Хофман — всичко това свидетелствува за силата на натиска на съветската революция. Образувалото се във Вилейка работническо правителство на Литва[47], със своя пламенен

манифест, без съмнение ще създаде надежден център за обединението на революционните сили в Литва. Червените стрелци на Литва ще донесат освобождението на своята родина. Признаването на литовското работническо правителство от Руското съветско правителство[48] ще укрепи в тях вярата в окончателната победа.

Буйно и неудържимо расте революцията в Латвия. Славните червени стрелци в Латвия, които взеха вече Валк, победоносно обкръжават Рига. Образувалото се тия дни правителство на Съветите в Латвия води с твърда ръка латвийските работници и безимотни селяни към победа. Разобличавайки двусмислената политика на берлинското правителство и на германските окупационни власти, то без уговорки заявява в своя манифест:

„Ние решително отхвърляме всякаква намеса в полза на нашите феодално-буржоазни противници, дори и ако с такава намеса ни заплашва правителство, което се нарича социалистическо."

Съветското правителство в Латвия разчита на помощта само на революционния пролетариат от всички страни и преди всичко на Русия. То казва:

„Ние се обръщаме за помощ и я чакаме от истински революционния пролетариат от целия свят, а особено от Руската социалистическа федеративна съветска република."

Нужно ли е да се доказва, че Руското съветско правителство ще окаже всестранна поддръжка на освобождаваща се Литва и на нейните героични стрелци?

На север, във Финландия, е все още „тихо". Ала под обвивката на тишината и спокойствието контрареволюцията не дреме, готвейки се за нови битки. Оставката на Свинхувуд и назначаването на Манерхайм означават отказване от „реформите" вътре в страната и проектирания от Англия поход към Петроград през Финландия. А това не може да не изостри назряващата революционна криза във Финландия.

В Украйна бягството на Скоропадски, изпълнено по ноти, и признаването на директорията на Виниченко от Антантата разкриват новата картина на новите „работи" на дипломацията на Антантата. Очевидно е, че до вчера още дрънкащият с меча на „самостоятелността" г. Петлюра

днес приема „идващите“ му на помощ войски на Антантата, т. е. на Краснов и Деникин. За главни врагове на Украйна са обявени въстаническите войски и Съветите. Главният приятел е „желаният гост“ — Антантата и нейните приятели, красновско-деникинските белогвардейци, които вече окупираха Донецкия басейн. Веднаж продал Украйна на немците, г. Петлюра сега наново я продава на английските империалисти. Не ще и дума, че украинските работници и селяни ще отчетат тази нова стъпка на предателство на Виниченко-Петлюра. Разрастващото се с всеки час революционно движение в Украйна и започналото вече разложение в редовете на армията на Петлюра доста убедително говорят за това.

Работите вървят ...

„Жизнь национальностей“ № 7,
22 декември 1918 г

Уводна.

ПИСМО ДО В. И. ЛЕНИН ОТ ИЗТОЧНИЯ ФРОНТ[49]

**До председателя на Съвета на отбраната
другаря Ленин**

Разследването е започнато. За хода на разследването ще съобщаваме своевременно. Засега смятаме за необходимо да Ви съобщим за една нетърпяща отлагане нужда на III армия. Работата е в това, че от III армия (повече от 30,000 човека) са останали само около 11 хиляди изморени, окъсани войници, които едва задържат напора на противника. Изпратените от Главкома части са ненадеждни, често дори враждебни към нас и имат нужда от сериозно филтриране. За спасението на остатъците на III армия и за предотвратяването на бързото придвижване на противника до Вятка (според всички данни, получени от командния състав на фронта и от III армия, тази опасност е съвсем реална) *абсолютно* необходимо е *срочно* да се прехвърлят от Русия на разпореждане на командарма най-малко три *съвсем* надеждни полка. Настоятелно молим да се упражни в тази насока натиск върху съответните военни учреждения. Повтаряме: без тази мярка Вятка е заплашена от участта на Перм, такова е общото мнение на запознатите с работата другари, към което ние се присъединяваме въз основа на всички данни, с които разполагаме.

Сталин
Ф. Дзержински

5 януари 1919 г., Вятка,
8 часа вечерта

За първи път напечатано във вестник „Правда“ № 301, 21 декември 1929 г.

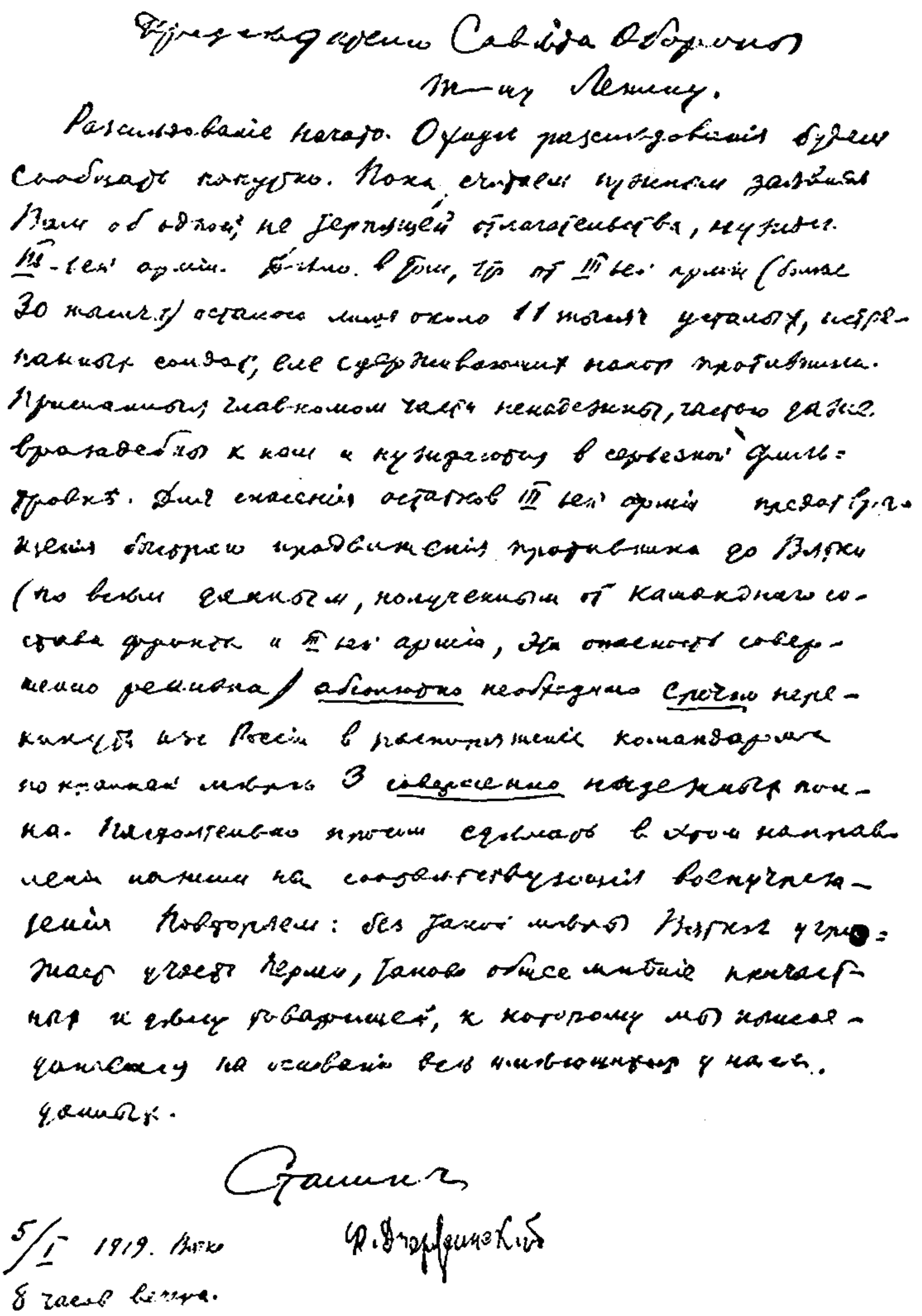
Председателю Совета Обороны
т-щу Ленину.
Расследование начато. О ходе расследования будем сообщать попутно. Пока считаем нужным заявить Вам об одной, не терпящей отлагательства, нужде III-ей армии. Дело в том, что от III-ей армии (более 30 тысяч) осталось лишь около 11 тысяч усталых, истрепанных солдат, еле сдерживающих напор противника. Присланные главкомом части ненадежны, частью даже враждебны к нам и нуждаются в серьезной фильтровке. Для спасения остатков III-ей армии и предотвращения быстрого продвижения противника до Вятки (по всем данным, полученным от командного состава фронта и III-ей армии, эта опасность совершенно реальна) абсолютно необходимо срочно перекинуть из России в распоряжение командарма по крайней мере 3 совершенно надежных полка. Настоятельно просим сделать в этом направлении нажим на соответствующие военучреждения. Повторяем: без такой меры Вятке угрожает участь Перми, таково общее мнение прикосновенных к делу товарищей, к которому мы присоединяемся на основании всех имеющихся у нас данных.

Сталин
Ф. Дзержинский
5/I 1919. Вятка
8 часов вечера.

Ръкописът на писмото на И. В. Сталин и Ф. Е. Дзержински до В. И. Ленин от 5 януари 1919 г.
Намалено

ДОКЛАД ДО В. И. ЛЕНИН

До другаря Ленин

Получихме Вашата шифрована телеграма. За причините на катастрофата, според данните от разследването, ние вече ви съобщихме[50]: армия с изморени части, при липсата на резерви и на твърдо командуване, която при това заема флангово положение с опасност за обхождане откъм север — такава армия не можеше да не се разпадне при сериозния натиск от превъзходните свежи сили на противника. Според нас работата не е само в слабостта на органите на III армия и на най-близкия тил, но и

1) в Главния щаб и окрвоенкомите, формиращи и изпращащи на фронта явно ненадеждни части;

2) във Всеруското бюро на комисарите, снабдяващо формиращите се в тила части с хлапаци, а не с комисари;

3) в Реввоенсъвета на Републиката, който разстройва със своите така наречени директиви и заповеди работата по управлението на фронта и армиите. Без съответни изменения във военния център няма гаранции за успех на фронтовете.

Нашият отговор на въпросите на военните.

1. *За двата полка.* Предали се в плен два полка: 1-ят съветски и полкът на моряците от Питер. Те не са откривали враждебни действия срещу нас. Враждебни действия срещу нас открил намиращият се в село Илинско 10-и кавалерийски полк от 10-а дивизия, сформиран от

Уралокрвоенкома. Освен това е бил предотвратен метеж в 10-и инженерен полк, намиращ се в Очерския завод, сформиран също от Окрвоенкома. Причината за преминаване към противника, както и за враждебните действия — контрареволюционността на полковете, се обяснява със старите методи на мобилизация и формиране без предварителна чистка на повиканите на военна служба, при отсъствие на минимална политическа работа в полковете.

2. *Мотовилиха.* Машинните части на завода и частите от електрическия цех с описа на всички части са били своевременно снети и натоварени на вагони, но не били отправени, не били унищожени. Отговорността пада върху Центроколегията[51], върху началника на военния транспорт и Реввоенсъвета на армията, проявили нечувана неразпоредителност. Пет шести от мотовилихските работници останали в Перм, останал целият технически персонал на завода и сурови материали. По всички данни, заводът ще може да бъде пуснат в ход след месец и половина. Слуховете за въстание на мотовилихските работници в навечерието на падането на Перм не се потвърждават, имало е само силно брожение поради продоволствени неуредици.

3. *За хвърлянето на моста във въздуха и на ценните съоръжения.* Мостът и пр. не са били хвърлени във въздуха поради неразпоредителността на Реввоенсъвета на армията и отсъствието на връзка между отстъпващите части и щаба на армията. Има версия, че другарят, който трябвало да вдигне моста, не можал да изпълни своята задача, понеже бил убит от белогвардейците няколко минути преди взрива. Тази версия досега не можахме да проверим поради бягството на охраната на моста и заминаването на редица „съветски" работници „неизвестно къде".

4. *За резервите при Перм.* Резервът се е състоял от един неукрепнал и ненадежден „съветски полк", който веднага след пристигането си на фронта е преминал на страната на противника. Други резерви не е имало.

5. *Загуби на материалната част и хора. Пълната* картина на загубите засега не можем да установим

поради пропадането на редица документи и преминаването на редица, свързани с това дело „съветски" работници-специалисти на страната на противника.

Според оскъдните данни, които имаме, ние сме загубили: 297 локомотива (от които 86 повредени), около 3 хиляди вагона (навярно повече), 900 хиляди пуда нефт и петрол, няколко стотин хиляди пуда сода каустик, 2 милиона пуда сол, медикаменти за пет милиона рубли, материалните складове на Мотовилихския завод и на Пермските ж. п. работилници с грамадни богатства, механизмите и частите на Мотовилихския завод, механизмите на параходите от Камската флотилия, 65 вагона кожи, 150 вагона продоволствие на отдела за снабдяване на армията, най-големия склад на Районното управление на водния транспорт с памук, манифактура, олеонафт и пр., 10 вагона с ранени войници, осевия парк на пътните съобщения с големи запаси американски оси, 29 оръдия, 10 хиляди снаряда, 2 хиляди пушки, 8 милиона патрона, повече от 8 хиляди убити, ранени и изчезнали за периода от 22 до 29 декември. Останали са в Перм всички специалисти-железничари и почти всички специалисти-доставчици. Изчисляването на загубите продължава.

6. *Сегашният числен боеви състав на армията.* Трета армия се състои сега от две дивизии (29-та и 30-та) с 14 хиляди щика, 3 хиляди сабли, 323 картечници, 78 оръдия. Резерви — изпратената от Русия бригада от 7-та дивизия, която още не е изпратена на фронта поради нейната ненадеждност и необходимостта от сериозното й прочистване. Обещаните от Вацетис три полка още не са пристигнали (и няма да пристигнат, тъй като вчера, както се оказва, получили ново назначение в Нарва)[52]. Действуващите части са изтощени, уморени и трудно се държат на фронта.

7. *Порядъкът в управлението на III армия.* Наглед порядъкът в управлението е обикновен, „съгласно устава", в действителност — липса на всякакъв ред, абсолютна безстопанственост, откъснатост от своя боен участък, фактическа автономност на дивизиите.

8. *Достатъчни ли са взетите мерки за спиране на отстъплението.* От взетите мерки за сериозни могат да бъдат признати: 1) придвижването на II армия към Кунгур, която, несъмнено, е голяма подкрепа за III армия и 2) изпращането на фронта, благодарение усилията на Сталин—Дзержински, на 900 напълно надеждни свежи щика, предназначени да пречупят упадъчното настроение в III армия. След два дни изпращаме на фронта два ескадрона кавалерия и 62 полк от 3 бригада (вече профилтриран). След 10 дни ще отиде още един полк. Фронтът на III армия знае това, вижда грижите на тила и настроението му се укрепва. Няма съмнение, че положението сега е по-добро отколкото преди две седмици. На места армията дори минава в настъпление и не без успех. Ако противникът даде още две седмици отдих, т. е. ако той не хвърли на фронта нови свежи сили, можем да се надяваме, че на участъка на III армия ще се създаде устойчиво положение.

Сега сме заети с ликвидирането на северното обходно движение на някои отреди на противника срещу Вятка по широкия път през Кайгород. Ние дойдохме във Вятка, между другото, за да изпратим към Кайгород отред скиори, което и ще направим. Що се отнася до другите мерки (укрепването на тила), ние мобилизираме работници, редови и нередови, изпращаме ги в армейските части в тила, прочистваме Глазовския и Вятския Совдепи. Но резултатите от тази работа, разбира се, ще се почувствуват не скоро.

С това се изчерпват взетите мерки. В никой случай те не могат да се смятат за достатъчни, защото уморените части на III армия не могат да се държат дълго без, макар и частична, смяна. Поради това, необходимо е да се изпратят тук поне два полка. Само в такъв случай може да се смята за гарантирана устойчивостта на фронта. Освен това необходимо е:

1) да се смени командарма,

2) да се изпратят трима способни политически работници,

3) срочно да се разпусне Облкома, Облсъвета и пр. за ускоряване мобилизацията на евакуиралите се работници.

И. Сталин
Ф. Дзержински

19 януари 1919 г., Вятка

P. S. След няколко дни заминаваме обратно в Глазов за завършване на разследванията.

Напечатано за първи път в 1942 г.
в XXXIV Ленински сборник.

РЕЧ НА ОБЕДИНЕНОТО ЗАСЕДАНИЕ НА ПАРТИЙНИТЕ И СЪВЕТСКИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ ВЪВ ВЯТКА

19 януари 1919 г.

(протоколна бележка)

Като се говори за общото положение, трябва да се каже, че известна устойчивост на фронта за най-близко време е осигурена и е необходимо създаването именно сега на Военно-революционен комитет на Вятската губерния. Ако противникът се придвижи напред, ще му дойдат на помощ контрареволюционните въстания отвътре, с които успешно може да се бори само една ограничена, подвижна организация, каквато именно трябва да бъде Военно-революционният комитет.

Необходимо е сега да се организира нов център, където да влязат представители:

1) от Губернския изпълком,
2) от Областния съвет,
3) от Губернския партиен комитет,
4) от Извънредната комисия,
5) от Окръжния военен комисариат.

В ръцете на Военно-революционния комитет на Вятка трябва да бъдат съсредоточени всички сили, всички средства, но текущата работа на съветските органи не трябва да бъде прекратена, а усилена.

По примера на губернския център такива органи трябва да бъдат създадени и в околиите.

С помощта на такава мрежа от революционни комитети ще бъде осъществена връзката с местата.

И само така ние ще се подготвим за ново настъпление.

Другарят *Сталин* формулира своето предложение:

За укрепването и осигуряването на тила и за обединяването дейността на всички съветски и партийни организации във Вятската губерния се създава Вятски военнореволюционен комитет, на чиито решения, като висш орган на Съветската власт в губернията, се подчиняват поменатите учреждения и организации.

Напечатано за първи път във вестник „Горьковская Коммуна“ № 290, 18 декември 1934 г.

ОТЧЕТ НА КОМИСИЯТА НА ЦК НА ПАРТИЯТА И СЪВЕТА НА ОТБРАНАТА ДО ДРУГАРЯ ЛЕНИН ОТНОСНО ПРИЧИНИТЕ ЗА ПАДАНЕТО НА ПЕРМ ПРЕЗ ДЕКЕМВРИ 1918 ГОДИНА

ОБЩАТА КАРТИНА НА КАТАСТРОФАТА

Неизбежността на катастрофата се очертала още към края на ноември, когато противникът, обхванал трета армия в полукръг по линията Надеждински—Верхотурие—Баранчински—Кин—Иргински–Рождественски чак до левия бряг на Кама и усилено демонстрирайки със своя десен фланг, повежда бясно настъпление срещу Кушва.

Трета армия в този момент се състояла от 30-а дивизия, 5-а дивизия, Специалната бригада, Специалният отред и 29-а дивизия с общ брой щикове и саби всичко около 35 хиляди с 571 картечници и 115 оръдия (виж „Боево и квартирно разписание“).

Морално-боевото състояние на армията е било плачевно поради умората на частите от безсменните 6-месечни боеве. Не е имало никакви резерви. Тилът е бил съвсем неосигурен (редица взривове по железопътната линия в тила на армията). Продоволстването на армията е било случайно и неосигурено (в най-трудната минута на стремителния натиск срещу 29-а дивизия частите от тази дивизия са отбивали атаките на противника пет денонощия буквално без хляб и други продоволствия).

Заемайки флангово положение, трета армия не е била, при все това, осигурена от обграждане откъм север (не били взети мерки за изкарването на специална група части на крайния ляв фланг на армията за

предотвратяване на обход). Що се отнася до крайния десен фланг, съседната втора армия, скована от неопределената директива на Главкома (след вземането на Ижевск и Воткинск втора армия да не се вкарва в бой, тъй като тя ще получи ново назначение) и принудена десет дни да стои на едно място, не се оказала в състояние навреме да даде помощ на трета армия чрез своето придвижване напред в най-критическата минута преди падането на Кушва (края на ноември).

По такъв начин, предоставена сама на себе си (на юг) и открита за обходните операции на противника (от север), уморена и изтощена, без резерви и що-годе осигурен тил, лошо продоволствувана (29-а дивизия) и зле обута (30-а дивизия), при 35 градуса студ, разтегната на грамадното пространство от Надеждинск до левия бряг на Кама на юг от Оса (повече от 400 километра), при слаб и недостатъчно опитен армейски щаб, трета армия, разбира се, не можеше да устои срещу натиска на превъзходните свежи сили на противника (пет дивизии), разполагащ при това с опитен команден състав.

На 30 ноември противникът завзема ст. Вия и като отрязва левия фланг от центъра, почти изцяло унищожава 3-а бригада на 29 дивизия (спасили са се само комбригът, начщабът и комисарят, броневикът № 9 попада в ръцете на противника). На 1 декември противникът по Лисвинското направление заема ст. Крутой Лог и задига нашия броневик № 2. На 3 декември противникът завзема Кушвинския завод (Верхотурие и целият северен район, откъснат от центъра, е напуснат от нашите части). На 7 декември противникът завзема Бисер. На 9 декември — Лисву. От 12—15 декември — станциите Чусовская, Калино, Селянка, при преминаване на 1-я съветски пехотен баталион на страната на противника. На 20 декември противникът завзема ст. Валежная. На 21 декември — Гори, Мостовая, при преминаване на 1-я съветски стрелкови полк на страната на противника. Противникът се приближава към Мотовилиха при общото оттегляне на нашите части. На 24 срещу 25 противникът завзема Перм без бой. Така наречената артилерийска

защита на града се оказва празна работа, която остави на противника 29 оръдия.

Така, в продължение на 20 дни, в своето безредно отстъпление армията изминава над 300 клм. от Верхотурие до Перм, като загубва за тия дни 18 хиляди бойци, десетки оръдия, стотици картечници. (След падането на Перм трета армия се е състояла вече от две дивизии със 17 хиляди щика и саби — вместо 35 хиляди, при 323 картечници — вместо 571 и 78 оръдия — вместо 115. (Виж „Бойно и квартирно разписание").

Това не е, строго казано, оттегляне, а още повече това не може да се нарече организирано оттегляне на частите на позиция — това е било формено безпорядъчно бягство на напълно разбита и съвършено деморализирана армия с щаб, неспособен да осъзнае положението и поне до известна степен преди това да разбере приближаващата се катастрофа, неспособен своевременно да вземе мерки за запазване на армията, като я оттегли на предварително подготвени позиции, макар и с цената на загубване на територия. Оплакванията на Реввоенсъвета и на щаба на трета армия за „неочакваността" на катастрофата показват само откъснатостта на тези учреждения от армията, неразбирането на съдбоносните събития при Кушва и Лисва, тяхното неумение да ръководят действията на армията.

Всички тези обстоятелства са послужили като основа за безпримерната паника и безстопанственост, които характеризират съвършено безредната евакуация на редица градове и пунктове в района на трета армия, позорното дело по вдигането на моста и унищожаването на изоставеното имущество, накрай, работата по охраната на града и така наречената артилерийска отбрана на последния.

Въпреки разговорите за евакуация, започнати още през август месец, за практическото организиране на самата евакуация нищо или почти нищо не е било направено. Никой, нито една организация не се е опитала да призове към ред Центроколегията, която се е плела в краката на учрежденията, водела е безкрайни спорове за плана на евакуацията, но нищо, буквално нищо, не е направила за организирането на евакуацията (не е при-

готвила дори описи и „на своите собствени товари").

Никой, нито едно учреждение не се е опитало да организира действителен контрол над Уралското окръжно управление на железните пътища, което се е оказало подозрително безпомощно в борбата с изкусно организирания саботаж на железопътните служащи.

Назначаването на началника на военните съобщения Стогов за началник на евакуацията, станало на 12 декември, не помръдва нито с една крачка работата по евакуацията, защото, въпреки тържественото обещание на Стогов срочно да евакуира Перм („гарантирам с главата си — ще евакуирам всичко"), той не е имал нито план за евакуацията, нито апарат за евакуацията, нито войскови сили, за да обуздае опитите на отделните учреждения и на дезорганизираните войскови части за безредна, своеволна „евакуация" (заемане на локомотиви, вагони и пр.). Резултатите: евакуирват се всякакви дреболии, счупени столове и други вехтории, докато влаковете, натоварени с механизмите и частите на Мотовилихския завод и Камската флотилия, влаковете с ранени войници и запаси от редки американски оси, стотици здрави локомотиви и другото богатство остават неевакуирани.

Облкомът и Облсъветът, Реввоенсъветът и щабът на армията не са могли да не знаят всичко това, но те изглежда „не са се бъркали" в тази работа, защото разследването показва, че тези учреждения не са се занимавали със систематична проверка дейността на органите по евакуацията.

Разговорите на щаба на армията за артилерийска отбрана на Перм, започнати още през октомври, така си и останали разговори, защото 26 оръдия (плюс три напълно годни) с конете им са били оставени на противника без нито един изстрел. Разследването показва, че ако щабът бе се постарал да провери дейността на начбрига по поставянето на оръдията, той би видял, че в обстановката на безредното оттегляне на войсковите части и на общата дезорганизираност в навечерието на падането на Перм (23 декември), когато начбригът, не изпълнявайки заповедта, отлага поставянето на оръдията

на 24 декември (този начбриг прибягнал към противника на 24 декември), е можело да става дума само за спасяване на самите оръдия чрез извозването им или в краен случай чрез повреждането им, но съвсем не за артилерийска отбрана. Само с безгрижието и безстопанствеността на щаба може да се обясни, че не е било направено нито едното, нито другото.

Същата безстопанственост и неразпоредителност проличава и по въпроса за вдигането на Камския мост и унищожаването на оставеното в Перм имущество. Мостът е бил миниран няколко месеца преди падането на Перм, но минировката не се е проверявала от никого (никой не се наема да твърди, че минировката е била в пълна изправност в навечерието на предполагаемия взрив). Самият взрив е бил възложен на „напълно надежден" другар (Медведев), но никой не се наема да твърди, че охраната на моста е била напълно надеждна, че тя (охраната) не е изоставила Медведев в последната минута преди предполагаемия взрив, че животът на Медведев е бил напълно осигурен от охраната от покушение от страна на белогвардейските агенти. Поради това невъзможно е да се установи:

1) дали Медведев действително е бил убит преди самия взрив от белогвардейските агенти, когато охраната на моста се разбягала „неизвестно накъде" (така предполагат някои),

2) дали самият Медведев е избягал, не желаейки да вдигне моста, или

3) може би Медведев е направил всичко зависещо от него за вдигането на моста, но мостът не е бил разрушен поради неизправност на жиците и повреда на минировката, може би от артилерийския огън на противника, който е обстрелвал моста, а може би и преди обстрелването, при което Медведев може би е бил убит от бързо приближилия се неприятел.

По-нататък, Реввоенсъветът и щабът на армията не са се постарали точно и определено да възложат отговорността за повреждането на неевакуираното имущество на някакъв орган или определено лице. Нещо повече, у посочените учреждения не се оказа формална (писмена)

заповед за задължителността на взрива или повреждането на изоставените съоръжения и имущество. С това именно се обяснява повредата (изгарянето) повечето на малоценно имущество по частна инициатива (например на вагони), като се оставя непокътнато твърде важното имущество (манифактура, обмундироване и прочие), при което някои длъжностни лица, с цел да се „предотврати паниката", не позволявали да се изгаря и вдига във въздуха неевакуираното (тези лица не са издирени).

Картината на общия развал и дезорганизация на армията и тила, на безстопанствеността и безотговорността на армейските, партийните и съветските учреждения се допълва от нечуваното, почти общо преминаване на редица отговорни работници на страната на неприятеля. Ръководителят на отбранителните съоръжения инженер Банин и всички негови сътрудници, пътният инженер Адриановски и целият щат специалисти в окръга по пътните съобщения; заведущият отдела по военните съобщения Сухорски и неговите сътрудници, заведущият мобилизационния отдел на Окрвоенкомисариата Буркин и неговите сътрудници, командира на караулния батальон Уфимцев и началникът на артилерийската бригада Валюженич, началникът на отдела за специални формирования Ескин и командирът на инженерния батальон със своя помощник, комендантите на станциите Перм I и Перм II, целият счетоводен отдел на управлението по снабдяването на армията и половината членове на Центрколегията — всички тия и много други си остават в Перм, като преминават на страната на противника.

Всичко това не е могло да не усили общата паника, обхванала не само оттеглящите се части, но и образувания в навечерието на падането на Перм Революционен комитет, който не съумял да поддържа в града революционен ред, а също така и Губвоенкомисариата, който загубва връзката между частите в града, в резултат на което се получава: неизтеглянето из Перм на две роти от караулния батальон, избити после от белите, и загубването на батальона на скиорите, също избити от белите. Изкусно организираната от агентите на белите в различ-

ните части на града провокаторска стрелба (на 23—24 декември) допълва и усилва общата паника.

* * *

ТРЕТА АРМИЯ И РЕЗЕРВИТЕ

Умората на трета армия (непрекъснатите безсменни шестмесечни боеве) и липсата на що-годе надеждни резерви са били непосредствената причина за поражението. Разтегната като тънка нишка на разстояние 400 клм. и подхвърлена на обхождане откъм север, което още повече я заставяло да се удължава на север, трета армия е представлявала за противника най-удобния обект за пробив на кое и да е място. Всичко това, както и липсата на резерви, е било известно на Реввоенсъвета на Източния фронт и на републиката още през септември (виж в „Приложението“ телеграмите на отговорни лица от трета армия с искане на „смяна“, „на резерви“, със съобщения за умората на частите на трета армия и прочие), но Военцентърът или не изпращал резерви, или е изпращал негодни малки части. В началото на декември, след загубването на Кушва, особено зачестяват исканията за смяна и позовавания на умората на армията. На 6 декември Лашевич (командармът) се обръща към Изтфронта с искане на резерви, позовавайки се на безнадеждността на положението, но Смилга (Изтфронт) отговаря, че „за съжаление, подкрепления няма да има“. На 11 декември Трифонов, член на Реввоенсъвета на трета армия, заявява на Смилга (Изтфронт) по прекия телеграф: „Много е вероятно, че ние в най-близки дни ще бъдем принудени да оставим Перм. Достатъчни са два-три здрави полка. Опитайте се да изтеглите от Вятка или от най-близкия пункт.“ Отговорът на Смилга (Изтфронт): „Подкрепления няма да има. Главкомът отказа да помага“ (виж „Приложението“). В периода от август до декември за попълване на трета армия по наряди от центъра са пристигнали всичко 13,153 човека и с тях 3,388 щика, 134 картечници, 22 оръдия и 977 коня. От тях 1-ят Кронщадски морски полк (1,248 човека) се предава в плен, 11-ят отделен баталион от морската

пехота (834 човека) се разбягал, 5-а полска батарея от Кронщадската крепост е била арестувана заради зверското убийство на командира, фини и естонци (1,214 човека) били отзовани обратно на Запад. Що се отнася до обещаните от центъра наряди за 22 роти, тях центърът просто не е изпълнил. Обещаната пък от центъра 3-а бригада от 7-та дивизия (три полка) пристига в Глазов едва в първите дни на януари, вече след падането на Перм. При това, още първото запознаване с бригадата показало, че тя няма нищо общо с Червената армия (явно контрареволюционно настроение, озлобеност срещу Съветската власт, наличност в бригадата на сплотена група кулашки елементи, заплашвания „да предадат Вятка" и прочее). Освен това бригадата неподготвена в боево отношение (не умее да стреля, обозът ѝ е летен), командирите не познават своите полкове, политическата работа мизерна. Едва след три-четириседмична чистка и щателна филтровка на бригадата, след усилено вливане в нея на комунисти в качеството на редници-красноармейци и най-интензивна политическа работа, тя можа да се превърне в края на януари в способна бойна единица (от 3-те полка, съставящи бригадата, един е изпратен на фронта на 20 януари, другият може да бъде изпратен не по-рано от 30 януари, третият — не по-рано от 10 февруари). За същите тези недостатъци в системата на нашето формируване свидетелствува историята с 10-ия кавалерийски полк и с десетия инженерен полк, намиращи се в Очерския завод (двата полка са формирани от Уралския окрвоенкомисариат), от които първият нападнал нашите части в тил, а вторият се опитал да направи същото, но безуспешно, поради взетите предупредителни мерки.

Недостатъците в системата на формируването се обясняват със следното обстоятелство. До края на май формируването на Червената армия (под ръководството на Всеруската колегия по формируването) по принципа на доброволството се извършваше въз основа на привличането в армията на работници и селяни, *неексплоатиращи* чужд труд (виж „удостоверителната карта" и „личната карта", съставени от Всеруската колегия по

сформируването). Възможно е с това, между другото да се обяснява и твърдостта на частите, образувани през доброволческия период. От края на май, след разформируването на Всеруската колегия и предаването на работата по формируването на Всеруския главен щаб, положението се влоши. Всерусглавщаб изцяло възприема системата на формируване от периода на царизма, като привлича на червеноармейска служба всички мобилизирани без разлика на имотно положение, при което пунктът за имотното положение на мобилизираните, фигуриращ в „личната карта“ на Всеруската колегия по формируването, се оказва изхвърлен от „личната и контролна карта“, съставена от Всерусглавщаб (виж „Лична и контролна карта“ на Всерусглавщаба). Наистина, на 12 юни 1918 год. бе издаден първият декрет на Совнаркома по мобилизирането на работниците и селяните, *неексплоатиращи чужд труд*, но той не получи, очевидно, отражение в практиката нито на Всерусглавщаба, нито в неговите разпоредби, нито в „личната и контролна карта“. С това, главно, се обяснява, че в резултат на работата на нашите наборни учреждения се получи не толкова Червена, колкото „народна армия“. Едва към средата на януари, когато комисията при Съвета на отбраната притисна до стената Уралския окрвоенкомисариат, поиска от него всички материали и разпоредби на Главщаба относно начините на формируването — едва тогава Всерусглавщабът намери време сериозно да помисли върху системата на формируването, като даде на всички окрвоенкомисариати телеграфно нареждане: „Да се запълнят 14, 15 и 16 точки в личната и контролна карта с данни за партийната принадлежност, използува ли (мобилизираният) чужд труд, минал ли е курс на всеобщото обучение“ (това телеграфно нареждане на Главщаба е подадено на 18 януари 1919 год. Виж „Приложението“). Това става, след като 11 дивизии се смятали за формирани още към 1 декември, а част от тях, изпратена вече на фронта, проявила всичките белези на белогвардейско формируване.

Дефектите в системата на формируване се увеличават от поразителната небрежност на Окрвоенкомиса-

рията в работата по обслужването на формираните части (лошо хранене, лошо обмундироване, липса на бани и прочее. Виж „Показанието на следствената партийна комисия на Вятския комитет“) и от съвсем безобразно привличане на непроверени офицери за командири, които нерядко са примамвали части на страната на неприятеля.

Най-после, Главщабът не е взел мерки, щото мобилизираните от едно място да се изпращат за формируване на друго място (в друг окръг), което значително би попречило на масовото дезертьорство. А да не говорим за липсата на колкото и да е задоволително поставяне на политическата работа в частите (слабост, неприспособеност на Всеруското бюро на комисарите за работа).

Напълно ясно е, че такива полубелогвардейски резерви, доколкото те са били изпращани от центъра (из пътя обикновено половината от тях се разбягвали), не са могли да окажат съществена поддръжка на трета армия. При това, умората и изтощението на частите от трета армия при отстъплението достигали дотам, че войниците на цели групи са лягали на снега и са молели комисарите да ги разстрелят: „Нямаме сили да стоим на крака, още повече да можем да ходим, уморени сме, турете край на нашия живот, другари“ (виж „Показанията на дивизионния комисар Мрачковски“).

Изводи

Трябва да се тури край на воюването без резерви, необходимо е да се въведе в практиката системата на постоянни резерви, без които е немислимо нито запазването на наличните позиции, нито постигането на успехи. Без това катастрофата е неминуема.

Но резервите могат да бъдат полезни само в случай че старата система на мобилизация и формируване, усвоена от Главния щаб, бъде коренно изменена, а съставът на самия главен щаб бъде обновен.

Необходимо е, преди всичко, строго да се делят мобилизираните на имотни (ненадеждни) и малоимотни (единствено годни за червеноармейска служба).

Необходимо е, второ, мобилизираните на едно място да се изпращат за формируване на друго място, при

което изпращането на фронта трябва да става по правилото: „колкото по-далече от родната губерния, толкова по-добре“ (отказване от териториалния принцип).

Необходимо е, трето, да се избягва формируването на големи, тежки единици (дивизии), неудобни за условията на гражданската война, като за пределна бойна единица се обяви бригадата.

Необходимо е, четвърто, да се установи строг непрекъснат контрол над окрвоенкомисариатите (като се обнови предварително техния състав), които предизвикват всред червеноармейците възмущение (в най-добрия случай масово дезертьорство) със своето престъпно небрежно отношение към разквартируването, продоволствието и обмундируването на формиращите се части.

Необходимо е, най-после, да се обнови състава на Всеруското бюро на комисарите, което снабдява войсковите части с хлапаци-„комисари“, съвсем неспособни за водене на що-годе задоволителна политическа работа.

Несъблюдаването на тези условия ще доведе до това, че нашите формировачни учреждения ще изпращат на фронта не толкова Червена, колкото „народна армия“, при което думата „комисар“ се е превърнала в ругателно прозвище.

Специално за запазване боеспособността на трета армия абсолютно необходимо е незабавно тя да бъде снабдена с резерви в количество поне от три надеждни полка.

* * *

СИСТЕМАТА НА УПРАВЛЕНИЕТО НА АРМИЯТА И ДИРЕКТИВИТЕ НА ЦЕНТЪРА

Реввоенсъветът на трета армия се състои от двама членове, единият от които (Лашевич) командува, а що се отнася до другия (Трифонов) — досега не можа да се изясни нито функцията, нито ролята на последния: той не следи за снабдяването, не наглежда органите за политическо възпитание на армията и изобщо като че ли нищо не върши. Фактически никакъв Реввоенсъвет не съществува.

Щабът на армията е откъснат от своя боен участък, той няма специални представители в дивизиите и бригадите, които да го информират и да наблюдават за точното изпълнение на заповедите на командарма от начдивите и начбригите, щабът на армията се задоволява с официалните донесения (често неточни) на начдивите и начбригите, щабът на армията е изцяло в ръцете на последните (начдивите и начбригите се чувствуват като феодални князе). Оттук и откъснатостта на щаба на армията от своя боен участък (щабът на армията нищо не знае за действителното положение на участъка), липса на централизация вътре в армията (вечни оплаквания на щаба на армията за слабост в допирните пунктове между боевите единици на армията). Липсва централизация не само в армията, но и между армиите на фронта (Източния). Факт е, че в периода от 10 до края на ноември, когато трета армия се е обливала в кръв в неравна борба с противника, втора армия, съседна на третата, тъпкала на едно място цели две седмици. При това е ясно, че ако втора армия, освободила се от Ижевско-Воткинската операция още на 10 ноември, беше се придвижила напред (а тя е можела свободно да се вдигне, защото срещу нея тогава не е имало или почти не е имало противник), противникът не би могъл дори да започне сериозна операция срещу Перм (при заплашването тила на противника от страна на втора армия), трета армия би била спасена.

Разследването показа, че липсата на координация между втора и трета армия се дължи на откъснатостта на Реввоенсъвета на Републиката от фронта и на необмислените директиви на Главкома. Разпитаният от нас комфронт Каменев ни съобщи по този повод:

„Още преди превземането на Ижевск и Воткинск, в началото на ноември, не по-късно от 10-и, бе получена директива, че втора армия, след превземането на тези пунктове, е предназначена за прехвърляне на друг фронт без указания къде именно. След такава директива армията не можеше да се използува в достатъчна степен, не можеше да се докара в допир с врага, иначе не би могло после да се изведе от боя, а положението бе тежко, армията се ограничаваше с прочистване на местността от белогвардейски банди. Нужни бяха старанията на Щернберг и Соколников и отиването

им в Серпухов, за да бъде отменена директивата. Но за това отидоха десет дни. По такъв начин армията загуби десет дни, тя бе принудена да тъпче на място. След това внезапното повикване на Шорин, командарма на II армия, в Серпухов, което парализира втора армия, свързана с личността на Шорин, застави армията да тъпче на място още пет дни. В Серпухов Шорин бил приет от Костяев, който го запитал от генщаба ли е, и като узнал, че не е, освободил го, като заявил, че искали да го назначат за помощник на командуващия Южния фронт, „но се разколебали" (виж „Съобщения на командира на Източния фронт").

Трябва изобщо да се отбележи непозволеното лекомислие в работата по даването на директиви от страна на Главкома. Според съобщението (от 26 декември) на члена на Реввоенсъвета на Изтфронта Русев, „неотдавна Изтфронтът за пет дни получи три телеграми: 1) Главно направление Оренбург. 2) Главно направление Екатеринбург. 3) На помощ на трета армия" (виж писмото на Гусев до ЦК на РКП). Като се вземе под внимание, че за изпълнението на всяка нова директива се изисква известен период от време, не е трудно да се разбере доколко несериозно е било отношението на Реввоенсъвета на републиката и Главкома към своите собствени директиви.

Трябва да се отбележи, че третият член на Реввоенсъвета на Изтфронта Смилга изцяло се присъедини към изявленията на двамата останали членове на същия Реввоенсъвет — Каменев и Гусев (виж „Показания на Смилга" от 5 януари).

Изводи

Армията не може без здрав Реввоенсъвет. Реввоенсъветът на армията трябва да бъде съставен най-малко от трима члена, единият от които да наглежда органите по снабдяването на армията, другият — органите по политическото възпитание на армията, а третият — да командува. Само по такъв начин може да се осигури правилното функциониране на армията.

Щабът на армията не трябва да се ограничава с официалните донесения (често неправилни) на начдивите и начбригите, той трябва да има свои представители-агенти, които редовно да информират щаба на армията

и зорко да следят за точното изпълнение заповедите на командарма. Само по такъв начин може да се осигури връзката на щаба с армията, да се ликвидира фактическата автономия на дивизиите и бригадите и да се създаде действителна централизация в армията.

Армията не може да действува като самозадоволяваща се, напълно автономна единица, в своите действия тя всецяло зависи от съседните й армии, и преди всичко от директивите на Реввоенсъвета на Републиката: и най-боеспособната армия при равни други условия може да претърпи крах от неправилните директиви на центъра и от липсата на действителен контакт със съседните армии. Необходимо е да се установи на фронтовете, преди всичко на Източния фронт, режим на строга централизация на действията на отделните армии при осъществяването на определена, сериозно обмислена стратегическа директива. Произволът или необмислеността в работата по определяне на директивите, без сериозно отчитане на всички данни, и произлизащата оттук бърза смяна на директивите, също така и неопределеността на самите директиви, както допуска това Реввоенсъветът на Републиката, изключва възможността да се ръководят армиите, води до разпиляване на сили и време, дезорганизира фронта. Необходимо е да се преобразува Реввоенсъвета на Републиката в ограничена, тясно свързана с фронтовете група, да речем, от пет лица (от тях двама специалисти, третият наблюдава Централното управление по снабдяването, четвъртият — Главния щаб, петият — Всеруското бюро на комисарите), достатъчно опитни, за да не допуснат произвол и лекомислие в работата по управлението на армиите.

* * *

НЕОБЕЗПЕЧЕНОСТ НА ТИЛА И РАБОТАТА НА ПАРТИЙНО-СЪВЕТСКИТЕ УЧРЕЖДЕНИЯ

В резултат на разследването трябва да се констатира пълния хаос в тила на трета армия. Армията е трябвало да воюва на два фронта: с противника, когото тя все пак е виждала и знаела, и с неуловимото насе-

ление в тила, което под ръководството на белогвардейските агенти разрушавало железопътните линии, правело всякакви пречки, поради което се е налагало да се пазят железопътните линии от специален брониран влак в тила на армията. Всички партийни и съветски учреждения единодушно констатират „контрареволюционността“ на цялото население на Пермска и Вятска губерния. Облкомът и Облсъветът, а така също и Пермските губизпълком и губком уверяват, че селата в този район са „изцяло кулашки“. На нашата забележка, че изцяло кулашки села не може да има, че съществуването на кулаци без експлоатирани е немислимо, защото те трябва да експлоатират някого, поменатите учреждения вдигат рамене и се отказват да дадат каквото и да е друго обяснение. По-нататъшното, по-задълбочено разследване показа, че в Совдепите са заседнали ненадеждни хора, комбедите са в ръцете на кулаците, партийните организации са слаби, ненадеждни, откъснати от центъра, *партийната работа е изоставена, при което* местните работници се стараят да компенсират общата слабост на партийно-съветските учреждения с усилената работа на извънредните комисии, които на общия фон на безредието в партийно-съветската работа са станали единствените представители на съветската власт в провинцията. Само с извънредно слабата работа на съветските и партийни организации, лишени от минимално ръководство от страна на ЦИК (или на Наркомвнудела) и на ЦК на партията, може да се обясни поразителния факт, че революционният декрет за извънредния данък[53], призван да вбие клин в селото и да вдигне беднотата за съветската власт — този декрет се е превърнал в най-опасно оръжие в ръцете на кулаците за сплотяване на селото против съветската власт (обикновено по инициативата на кулаците, заседнали в комбедите, разпределянето на данъците става на човек, а не според имотното състояние, което озлобявало беднотата и улеснявало агитацията на кулаците срещу данъците и съветската власт). При това всички работници, без изключение, потвърждават, че „недоразуменията“ с извънредния данък са послужили като една от главните причини, ако не и като единствена

главна причина за контрареволюционизирането на селото. Никакво ръководство на надлежната работа на съветските организации от страна на Наркомвнудела или на ЦИК не се забелязва (характерно е, че преизбирането на комбедите в Пермска и Вятска губерния към 26 януари още не бе започнато). Никакво ръководене на текущата работа на партийните организации от страна на ЦК не се забелязва. През цялото време на пребиваването ни на фронта ние успяхме да намерим само един документ от ЦК на партията с подписа на „секретаря", по фамилия Новгородцева, за преместването др. Коробовкин от Перм в Пенза. (Това нареждане не е било изпълнено поради неговата явна нецелесъобразност.)

Всички тези обстоятелства довели до това, че партийно-съветските учреждения се лишили от опора в селата, загубили връзка с беднотата и започнали да си служат с извънредната комисия, с репресалии, от които пищят селата. А самите извънредни комисии, доколкото тяхната работа не се е допълвала с паралелна положителна агитационно-строителна работа на партийно-съветските учреждения, изпаднали в съвсем изключително изолирано положение във вреда за престижа на съветската власт. Умело поставеният партийно-съветски печат би могъл своевременно да разкрие язвите в нашите учреждения, но пермският и вятският партийно-съветски печат не се отличава нито с умела постановка на работата, нито с разбиране на днешните задачи на съветската власт (нищо, освен празни фрази за „световната социална" революция, няма да намерите в него; конкретните задачи на съветската власт в селото, преизбирането на районните Совдепи, въпроса за извънредния данък, целта на войната с Колчак и другите белогвардейци — всички тези „неважни" теми гордо се отминават от печата). Как трябва да се прецени например факта, че от 4,766 работници и сътрудници в съветските учреждения в гр. Вятка 4,467 души са заемали същите места и при царизма в губернската земска управа, тоест, просто казано, старите, царските земски учреждения са били просто преименовани в съветски (не забравяйте, че тези „съветски работници" държат в ръцете си целия наш

кожарски район във Вятска губерния). Това поразително явление бе открито от нашата анкета в средата на януари. Знаели ли са за това явление Облкомът и Облсъветът, местният печат и местните партийни работници? Не, разбира се. Знаели ли са за това ЦК на партията, ЦИК, Наркомвнуделът? Не, разбира се. А как може да се ръководи от центъра, без да се има представа за основните язви не само на провинцията изобщо, но и на нашите съветски учреждения в провинции?

Изводи

Болното място на нашите армии е нездравият тил, което се обяснява главно със занемаряването на партийната работа, с неумението на Совдепите да осъществяват в живота директивите на центъра, с изключителното (почти изолирано) положение на местните извънредни комисии.

За укрепването на тила е необходимо:

1. Да се установи строга редовна отчетност на местните партийни организации пред ЦК; редовно да се снабдяват местните партийни организации с циркулярните писма от ЦК; да се организира при ЦО отдел по печата за ръководене на провинциалния партиен печат; да се създаде школа за партийни дейци (главно от работници) и да се организира правилното разпределение на дейците. Всичко това да се възложи на Секретариат при ЦК на партията, излъчен от състава на ЦК.

2. Строго да се разграничи сферата на компетентност на ЦИК и наркомвнудела по отношение ръководене на текущата работа на Совдепите, да се слее ВЧК с Наркомвнудела*, да се възложи на Наркомвнудела задължението да следи за правилното и своевременно изпълнение от Совдепите на декретите и разпоредбите на централната власт; да се задължат губернските Совдепи редовно да се отчитат пред Наркомвнудела; да се задължи Наркомвнудела редовно да снабдява Совдепите с необходимите указания; да се организира при

* По въпроса за сливането на ВЧК с Наркомвнудела др. Дзержински е на особено мнение.

„Известия на ВЦИК“[54] отдел по печата за ръководене на провинциалния съветски печат.

3. Да се организира при Съвета на отбраната контролно-ревизионна комисия за разследване на „недостатъците в механизма“ на народните комисариати и на съответните отдели както в тила, така и на фронта.

* * *

ОРГАНИТЕ НА СНАБДЯВАНЕТО И ЕВАКУАЦИЯТА

Основната болест в работата по снабдяването е невероятната разпръснатост на органите на снабдяването и липсата на координация между тях.

Армията и населението в Перм са се снабдявали с продоволствени продукти от „Уралоснабжение“, „Губснабжение“ „Горснабжение“, „Уснабжение“ и от „Управлението по снабдяването на трета армия“. При това, снабдяването е куцало и с двата крака, защото армията (29-а дивизия) е гладувала, а населението в Перм и работниците от Мотовилиха полугладували от системното намаляване на хлябната дажба, доведена до гладна дажба ($^1/_4$ фунта).

Объркаността на работата по снабдяването на армията, обясняваща се с несъгласуваността между посочените органи по снабдяването, се увеличава от това, че Наркомпрод не се съобразява със загубата на Пермска губерния и досега не прехвърля своите наряди за трета армия от Пермска и от другите отдалечени губернии на Вятската. Трябва също така да се отбележи, че Наркомпрод не е пристъпил още към превозването на житото към пристанищата, а Главод — към ремонт на параходите, което несъмнено заплашва с големи усложнения в работата по снабдяването в бъдеще.

Снабдяването на армията с предмети за въоръжение още повече страда от многобройните разпокъсани органи и от канцеларския бюрократизъм. „Централното управление по снабдяването“, „Главното артилерийско управление“, „Извънредната комисия по снабдяването“, „Артилерийското снабдяване на трета армия“ постоянно се преплитат помежду си, като спъват и убиват живото дело на снабдяването. За характеристика смятаме за неиз-

лишно да приведем една извадка от телеграмата на командарма до III комфронт (с копие до Троцки) от 17 декември 1918 год., преди падането на Перм:

„С телеграма № 3249 Начснаб на Изтфронта съобщава, че на Ярославския окръг е даден наряд за шест хиляди японски пушки, при което, както личи от телеграмата № 493 на Начщабвоенсъвета на Републиката Костяев, Главкомът е утвърдил този наряд. Щабът на III армия преди един месец командирова един приемач за посочените пушки. Като пристига в Ярославското окръжно артилерийско управление, приемачът телеграфира, че там за наряда нищо не знаят, тъй като не е бил получен наряд от Главното артилерийско управление. Приемачът заминава в Москва в ГАУ и оттук телеграфира, че пушки не се дават без разрешение на Главкома. Вчера се получи телеграма от приемача, че ГАУ категорически отказва да отпусне пушките и той се върна обратно. С телеграма № 208 Начснабреввоенсъветът телеграфира, че е дадено нареждане да се изпратят за армията шест хиляди пушки от II армия, а с телеграма № 1560 командармът на II телеграфира да се изпрати срочно приемач в Ижевск за получаване на тези пушки. Приемачът бе изпратен, но в Ижевск не му дали пушки, позовавайки се на това, че не е дадено нареждане. С телеграма № 6542 командармът II и с телеграма № 6541 Начснаб на Изтфронта молят да се издаде нареждане на Ижевския завод за отпускане горепоменатите пушки. До 16-и нареждане до завода за отпускане на пушките не е дадено, а според получените от приемача сведения всички пушки от Ижевск в понеделник трябва да бъдат изпратени в центъра. По такъв начин армията се лиши по двата наряда от десет хиляди пушки. Положението на армията е известно, попълвания на фронта не могат да се дадат без пушки, а без попълвания фронтът се топи и дава известните вам резултати. Наряд за пушки на Ярославския окарт е даден със съгласието на Главкома, ето защо командуването на трета армия официално обвинява ГАУ в саботаж и настоява за разследване на тази работа."

Съдържанието на тази телеграма се потвърждава изцяло от комфронта Каменев (виж „Съобщения на комфронта").

Същата обърканост и разпокъсаност на органите царува и в областта на евакуацията. Началникът на окръга на пътните съобщения е проявил пълна неспособност да обуздае изкусно организирания саботаж на железничарите. Честите катастрофи, задръствания, загадъчното изчезване на необходими за армията материали са падали като сняг върху главата на окръга в найтрудните минути на евакуацията, при което окръгът не е вземал или не е умеел да вземе сериозни мерки за

предотвратяване на злото. Центрколегията е „работела", т. е. водела спорове, но никакви, съвсем никакви мерки не е вземала за планомерната евакуация на материалите. Началникът на военните съобщения на трета армия, същият началник и на евакуацията, не е взел абсолютно никакви мерки за извозването на най-ценните материали (механизмите и частите на Мотивилихския завод и прочее). Извозвани са били всякакви вехтории, намесвали се в работата по евакуацията всички организации без изключение, поради което самият процес на евакуация се е превърнал в хаос, в безредие.

Изводи

За подобряване работата по снабдяването на армията е необходимо:

1. Да се премахне разпокъсаността на централните органи по снабдяването на армията (ЦУС, Извънредната комисия по снабдяването ГАУ, всеки от които се разпорежда по своему), да се сведат към един, с най-строга отговорност за срочното изпълнение на нарядите.

2. Да се задължи отдела по снабдяването на армията да държи при дивизиите неприкосновени двуседмични запаси продоволствие.

3. Да се задължи Наркомпрод да пренесе нарядите за армиите в най-близко време към армиите на губернията, специално — да се пренесат нарядите за трета армия (срочно) във Вятска губерния.

4. Да се задължи Наркомпрод незабавно да пристъпи към прекарване на жито до пристанищата, а Главод — към ремонта на параходите.

За туряне в ред работата по евакуацията е необходимо:

1. Да се закрият местните центрколегии.

2. Да се създаде при Висшия съвет на народното стопанство единен орган за евакуация с право да разпределя евакуираното имущество.

3. Да се задължи този орган в случай на нужда да изпраща в един или друг район за евакуация специални агенти, със задължително привличане на представители

на военното ведомство и на окръга на пътните съобщения в дадения район.

4. Да се назначат в съответните окръзи на пътните съобщения преди всичко в Уралския окръг (предвид на неудовлетворителността на неговия състав) отговорни агенти на Наркомпътя, способни да подчинят на себе си железопътните специалисти и да сломят саботажа на железопътните служащи.

5. Да се задължи Наркомпътя незабавно да пристъпи към прехвърляне на локомотиви и вагони от районите, в които има много такива, в житните райони, а също така и към ремонта на повредените локомотиви.

* * *

ЗАГУБИ НА МАТЕРИАЛНАТА ЧАСТ И НА ХОРА ИЗОБЩО

Да се установи изчерпателна картина на загубите не е възможно поради „изчезването“ на редица документи и преминаването на редица виновници по това дело, съветски работници и специалисти, на страната на неприятеля. Според наличните данни ние сме загубили: 419 хиляди куб. сажена дърва и 2,383 хиляди пуда въглища, антрацит и торф; руди и други суровини — 66,800 хиляди пуда; важни материали и изделия (леян чугун, алуминий, олово, цинк и пр.) — 5 милиона пуда; пръчки, парчета желязо и мартеновска продукция, бессемеровски метали — 6 милиона пуда; желязо и стомана (сортово желязо, ламарина, тел, релси и прочие) — 8 милиона пуда; готварска сол — 4 милиона пуда; сода каустик, калцинирована — 255 хиляди пуда; нефт и газ — 900 хиляди пуда; медикаменти — за 5 милиона рубли; материалните складове на Мотовилихския завод и на Пермските железопътни работилници; осевия парк на пътните съобщения с големи запаси от американски оси; складовете на Районното управление на водния транспорт с памук, манифактура, олеонафт, гвоздеи, каруци и прочее; 65 вагона с кожи; 150 вагона с продоволствие на отдела за снабдяване на армията; 297 локомотива (от тях 86 повредени); над три хиляди вагона; около 20 хиляди убити, пленени и безследно изчезнали войници, 10 вагона с ранени

войници; 37 оръдия, 250 картечници, над 20 хиляди пушки; над 10 милиона патрони, над 10 хиляди снаряда.

Ние не смятаме цялата мрежа загубени железопътни линии, ценни съоръжения и прочее.

* * *

ВЗЕТИТЕ МЕРКИ ЗА ЗАЗДРАВЯВАНЕ НА ФРОНТА

Към 15 януари са изпратени на фронта 1,200 надеждни пехотинци и кавалеристи; след един ден — два ескадрона кавалерия, на 20-и е изпратен 62 полк от 3-а бригада (предварително щателно профилтриран). Тези части дадоха възможност да се спре настъплението на противника, преломиха настроението в III армия и откриха нашето настъпление към Перм, което засега се развива успешно. На 30 януари се отправя за фронта (след едномесечна чистка) 63-ят полк от същата бригада. 61 полк може да бъде изпратен не по-рано от 10 февруари (необходима е особено щателна чистка). Поради слабостта на крайния ляв фланг, открит за обхождане от страна на противника, скиорският батальон във Вятка бе попълнен с доброволци (всичко 1,000 бойци), снабден със скорострелни оръдия и отправен от Вятка на 28 януари по посока към Чердин за съединяване с крайния ляв фланг на трета армия. Необходимо е да се изпратят от Русия в подкрепа на трета армия още три надеждни полка, за да се затвърди действително положението на армията и да й се даде възможност да развие успехи.

В тила на армията се извършва сериозна чистка на съветските и партийни учреждения. Във Вятка и околийските градове са организирани революционни комитети. Започнато е и продължава създаването на здрави революционни организации в селата. Преустройва се на нова основа цялата партийна и съветска работа. Прочистен и преобразуван е военният контрол. Прочистена е и е попълнена с нови партийни работници губернската извънредна комисия. Взети са мерки за ликвидиране на задръстването на вятския ж. п. възел. Необходимо е

изпращането на опитни партийни работници и продължителна социалистическа работа, за да се укрепи основателно тилът на трета армия.

Завършвайки своя отчет, комисията смята за нужно още веднаж да подчертае безусловната необходимост от организирането на контролно-ревизионна комисия при Съвета на отбраната за разследване на така наречените „недостатъци в механизма“ на народните комисариати и на техните отдели по места, в тила и на фронта.

За изправяне на грешките в работата в центъра и по места съветската власт обикновено използува метода на стягането и привличането под отговорност на провинилите се работници. Като признава този метод за абсолютно необходим и напълно целесъобразен, комисията го смята обаче за недостатъчен. Грешките в работата се обясняват не само с разпуснатост, небрежност, липса на чувство на отговорност в една част от работниците, но и с неопитността на другата част от работниците. Комисията намери на места редица абсолютно честни, неуморни, предани работници, допуснали обаче редица груби грешки в своята работа благодарение на своята недостатъчна опитност. Ако съветската власт имаше специален апарат, който да събира опита по строителството на социалистическата държава и да предава този опит на вече родилите се млади и горящи от желание да помогнат на пролетариата дейци — строителството на социалистическа Русия би тръгнало много по-бързо и безболезнено. Такъв апарат трябва да бъде споменатата по-горе контролно-ревизионна комисия при Съвета на отбраната. Дейността на една такава комисия би могла да допълни работата на центъра по подготовката на дейците.

Комисия: *И. Сталин*
Ф. Дзержински

31 януари 1919 г.,
Москва

Напечатано за първи път във вестник „Правда“ № 16, 16 януари 1935 г.

ПОЛИТИКАТА НА ПРАВИТЕЛСТВОТО ПО НАЦИОНАЛНИЯ ВЪПРОС

Преди година, още до Октомврийската революция, Русия, като държава, представляваше хаотична картина. Старата, „обширната Руска държава“ и наред с нея редица нови мънички „държави“, теглещи на различни страни — такава беше картината.

Октомврийската революция и Бресткият мир само задълбочиха и развиха по-нататък процеса на разпадане. Започнаха да говорят вече не за Русия, а за Великорусия, при което образувалите се в покрайнините буржоазни правителства, проникнати от вражда към социалистическото съветско правителство в центъра, обявиха война на последното.

Без съмнение, наред с това, в покрайнините съществуваха силни стремежи у работническо-селските Съвети към единство с центъра. Ала тези стремежи се заглушаваха, а след това и задушаваха от противоположните тенденции на намесващите се във вътрешните работи чуждестранни империалисти.

Взелите тогава господствуващо положение австро-германски империалисти, ловко използувайки разпадането на бивша Русия, обилно снабдяваха правителствата в покрайнините с всичко необходимо за борба с центъра, на места окупирваха покрайнините и изобщо спомагаха за окончателното разпадане на Русия. Империалистите от Антантата, не желаейки да останат по-назад от австро-германците, тръгнаха по същия път.

Противниците на болшевишката партия стоварваха вината за разпадането, разбира се (разбира се!), върху съветската власт. Но не е трудно да се разбере, че съветската власт не можеше, пък и не искаше, да противодействува на неизбежния процес на временно разпадане. Съветската власт разбираше, че насилственото единство на Русия, поддържано чрез империалистическите щикове, трябваше неминуемо да се разпадне с падането на руския империализъм: без да измени на своята природа съветската власт не можеше да поддържа единство с методите на руския империализъм. Съветската власт съзнаваше, че за социализма е необходимо не всякакво единство, а братско единство, и че такова единство може да дойде само като доброволен съюз на трудовите класи на националностите в Русия, или то съвсем няма да дойде...

Разгромът на австро-германския империализъм откри нова картина. От една страна, в покрайнините, изпитали всички ужаси на окупацията, възникна твърде силно влечение към руския пролетариат и към неговите форми на държавно строителство, влечение, пред което са заставени да пасуват сепаративните напъни на правителствата в покрайнините. От друга страна, нямаше вече онази външна въоръжена сила (австро-германският империализъм), която пречеше на трудовите маси от окупираните области да проявят своята собствена политическа физиономия. Разгърналият се после мощен революционен подем в окупираните области и образуването на редица работническо-селски национални републики не оставяха съмнение относно политическите стремежи на окупираните области. На молбата на съветските национални правителства за тяхното признаване Руската съветска власт отговори с безусловно признаване на пълната независимост на образувалите се съветски републики. Постъпвайки така, съветската власт следваше своята стара, изпитана политика, отричаща всяко насилие над националностите, изискваща пълна свобода за развитие на трудовите маси на националностите. Съветската власт разбираше, че само върху почвата на взаимното доверие може да възникне взаимно разби-

ране, че само върху почвата на взаимното разбиране може да се изгради траен, нерушим съюз между народите.

Противниците на съветската власт не пропуснаха още веднаж да я обвинят в „нов опит" за разчленяване Русия. Най-реакционните от тях, доловили влечението на покрайнините към центъра, провъзгласиха „новия" лозунг за възстановяване на „Велика Русия", разбира се, с огън и меч, чрез събарянето на съветската власт. Красновци и Деникинци, Колчаковци и Чайковскиевци, които до вчера се опитваха да раздробят Русия на редица самостоятелни контрареволюционни огнища, сега изведнаж се проникнаха от „идеята" за „всеруска държава". Агентите на англо-френския капитал, на които не може да се отрече политически нюх, работещи до вчера за разпадането на Русия, сега обърнаха играта толкова бързо, че образуваха изведнаж цели две „всеруски" правителства (в Сибир и на Юг). Всичко това, несъмнено, говори за непобедимото влечение на покрайнините към центъра, което сега се стремят да използуват отечествените и чуждестранните контрареволюционери.

Не ще и дума, че контрареволюционните въжделения на възстановителите на „стара Русия" (разбира се, със стария режим), след година и половина революционна работа на трудовите маси от националностите на Русия, са обречени на крах. Но колкото по-утопични са плановете на нашите контрареволюционери, толкова по-реална се показва политиката на съветската власт, която изцяло се опира на взаимното братско доверие на народите в Русия. Нещо повече, тази политика, при сегашната международна обстановка, е единствено реална, единствено революционна политика.

За това красноречиво свидетелствува и последната декларация на конгреса на Съвета на Белоруската република[55] за установяване на федеративна връзка с Руската съветска република. Работата е в това, че Белоруската съветска република, призната неотдавна за независима, сега на конгреса на своите Съвети доброволно провъзгласява съюза с Руската република. Конгресът на Съветите на Белорусия в своята декларация от 3 февруари заявява, „че само свободният доброволен съюз на тру-

дещите се от всички сега независими съветски републики ще осигури тържеството на работниците и селяните в тяхната борба с целия останал капиталистически свят".

„Доброволният съюз на трудещите се от всички независими съветски републики..." Това е именно пътят на обединението на народите, за който винаги е говорила съветската власт и който дава сега своите добри резултати.

Конгресът на Съветите на Белорусия реши освен това да се обедини с Литовската република и призна необходимостта от федеративна връзка на двете републики с Руската съветска република. Телеграфът донесе съобщение, че съветското правителство на Литва стои на същото гледище, при което конференцията на партията на литовските комунисти, най-влиятелната от всички партии в Литва, потвърждава позицията на съветското правителство в Литва. Имаме всички основания да се надяваме, че свикваният сега конгрес на Съветите в Литва[56] ще тръгне по същия път.

Това е новото потвърждаване правилността на политиката на съветската власт по националния въпрос.

Така *от* разпадането на старото империалистическо единство *чрез* независимите съветски републики народите в Русия идват *до* новото доброволно братско единство.

Този път, без съмнение, не е от най-леките, но той е единственият път, който води към траен нерушим социалистически съюз на трудовите маси от националностите в Русия.

„Известия" № 30,
9 февруари 1919 г.

Подпис: И. Сталин

ДО СОВДЕПИТЕ И ПАРТИИНИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ В ТУРКЕСТАН

С освобождаването на източните покрайнини пред партийно-съветските работници се поставя задачата за въвличане на трудовите маси на националностите от тези покрайнини в общата работа по строителството на социалистическата държава. Необходимо е да се издигне културното равнище на трудовите слоеве, да се просветят те социалистически, да се развие литература на местните езици, да се въведат най-близките до пролетариата местни хора в съветските организации, да се приобщят те към делото по управлението на този край.

Само по такъв начин съветската власт ще може да се направи близка и родна за трудещите се в Туркестан.

Трябва да се вземе под внимание, че Туркестан по своето географско положение се явява мост, който съединява социалистическа Русия с потиснатите страни от Изтока, че предвид на това укрепването на съветската власт в Туркестан ще може да добие най-голямо революционизиращо значение за целия Изток. Поради това именно поменатата по-горе задача придобива изключително важно значение за Туркестан.

Като напомня редицата решения на Централния комитет на партията, на ВЦИК на Съветите и на Съвета на народните комисари в духа на предлаганото циркулярно писмо, Народният комисариат по националностите изразява пълна увереност, че партийно-съветските работ-

ници в Туркестан, и преди всичко от националните отдели на Совдепите, ще съумеят с чест да изпълнят възложената им задача.

Член на бюрото на ЦК на партията

Нарком *И. Сталин*

Москва,
12 февруари 1919 г.

„Жизнь Национальностей"
2 март 1919 г.

ДВАТА ЛАГЕРА

На два лагера е разделен светът решително и безвъзвратно: лагера на империализма и лагера на социализма.

Там, в *техния* лагер, са Америка и Англия, Франция и Япония с техните капитали, въоръжение, изпитани агенти, опитни администратори.

Тук, *в нашия* лагер, е Съветска Русия с младите съветски републики, с нарастващата пролетарска революция в европейските страни, но без капитали, без изпитани агенти, без опитни администратори, но затова пък с опитни агитатори, които умеят да запалят сърцата на трудещите се с освободителния огън.

Борбата между тези два лагера е оста на целия съвременен живот, тя изпълва цялото съдържание на сегашната вътрешна и външна политика на дейците от стария и новия свят.

Естландия и Литва, Украйна и Крим, Туркестан и Сибир, Полша и Кавказ и, най-после, самата Русия — не са самоцел, а само арена на борбата, смъртната борба между двете сили: на империализма, който се стреми да закрепи ярема на робството, и на социализма, който се бори за освобождение от робството.

Силата на империализма е в невежеството на народните маси, които обогатяват своите господари и коват за себе си веригата на потисничеството.

Но невежеството на масите е нещо преходно, което има тенденцията неизбежно да изчезва с течение на времето, с растежа на недоволството на масите, с раз-

пространението на революционното движение. Капиталите на империалистите... но кому не е известно, че капиталите са безсилни пред неизбежното? Поради това именно господството на империализма е недълговечно, нетрайно.

Слабостта на империализма е в неговото безсилие да ликвидира войната *без* катастрофи, *без* засилване на масовата безработица, *без* ново ограбване на своите собствени работници и селяни, *без* нови заграбвания на чужди земи. Въпросът не е в завършването на войната и дори не в победата над Германия, а в това, на кого да се наложат милиардите разходи по войната. Русия излезе от империалистическата война обновена, понеже тя ликвидира войната за сметка на империалистите, вътрешни и външни, тя наложи разходите по войната на нейните преки виновници, като експроприира тези последните. Империалистите не могат да постъпят така, те не могат да експроприират сами себе си, иначе не биха били империалисти. За да ликвидират войната по империалистически, те са „принудени" да обрекат работниците на глад (масова безработица върху почвата на закриване на „неизгодните" предприятия, нови косвени данъци и бясно покачване цените на продуктите), те са „принудени" да ограбят Германия, Австро-Унгария, Румъния, България, Украйна, Кавказ, Туркестан, Сибир.

Нужно ли е да се казва, че всичко това разширява базата на революцията, разклаща основите на империализма и ускорява неизбежната катастрофа?

Преди три месеца империализмът, упоен от победата, дрънкаше оръжие, заплашвайки да наводни Русия с пълчищата на своята армия. Съветска Русия, „бедна", „дива" — нима ще устои срещу „дисциплинираната" армия на англо-французите, които сломиха „дори" германците с тяхната прославена техника? Така мислеха те. Но те изпуснаха изпредвид едно „дребно нещо", те не отчетоха, че мирът, макар и „позорен", неизбежно ще подрине „дисциплината" на армията, ще я надигне срещу новата война, а безработицата и поскъпването на живота неизбежно ще засилят революционното движение на работниците срещу своите империалисти.

И какво? „Дисциплинираната“ армия се оказа непригодна за интервенцията: тя заболя от неизбежната болест — разложението. Хваленият „граждански мир“ и „ред“ се превърнаха в своята противоположност, в гражданска война. Набързо изпечените буржоазни „правителства“ в покрайнините на Русия се оказаха сапунени мехури, непригодни за прикриване на интервенцията, чиито цели са, разбира се (разбира се!), „хуманност“ и „цивилизация“. Що се отнася до Съветска Русия, то нея не само че не я победиха, но дори счетоха за нужно да отстъпят мъничко, като я поканиха на „съвещание“ на Принцовите острови[57]. Защото успехите на Червената армия, появата на новите национални съветски републики, които заразяват с духа на революцията съседните страни, разрастването на революцията на Запад и появата на работническо-войнишките Съвети в страните на Антантата не можеха да не действуват повече от убедително. Нещо повече. Работата стигна дори дотам, че „непримиримият“ Клемансо, който до вчера отказваше издаването на паспорти за Бернската конференция[58] и който се готвеше да глътне „анархическа“ Русия, сега, до известна степен понатупан от революцията, не се отказва да се възползува от услугите на честния „марксически“ посредник, старика Кауцки, изпращайки го в Русия за преговори . . . или, тъй да се каже, за „изследване“.

Не е ли истина:

> „Къде се дяна речта висока,
> Силата горда, доблестта царска? . . .“[59]

Цялата тази промяна стана за някакви си три месеца.

Ние имаме всички основания да твърдим, че понататъшното развитие ще върви в същото направление, защото трябва да се признае, че в преживявания сега момент на „бури и несгоди“ Русия е *единствената* страна, където обществено-стопанския живот протича „нормално“, без стачки и враждебни на правителството демонстрации, а Съветското правителство е *най-стабилното* от всички съществуващи сега в Европа правителства, при което силата и влиянието на Съветска Русия, както вътре, така и вън, растат от ден на ден в пряко

съответствие с падането силата и влиянието на империалистическите правителства.

Светът е разделен на два непримирими лагера: лагера на империализма и лагера на социализма. Издъхващият империализъм се хваща за последното средство, за „обществото на народите“, като се стреми да спаси положението чрез сплотяване грабителите от всички страни в единен съюз. Но напразни са неговите усилия, защото обстановката и времето работят против него, за социализма. Вълните на социалистическата революция неудържимо растат, обсаждайки крепостите на империализма. Техният тътнеж ехти в страните на потиснатия Изток. Почвата под краката на империализма започва да гори. Империализмът е обречен на неминуема гибел.

„Известия“ № 41,
22 февруари 1919 г.
Подпис: И. Сталин.

НАШИТЕ ЗАДАЧИ НА ИЗТОК

С придвижването на Червената армия на изток и с откриването на пътя за Туркестан пред нас изникват редица нови задачи.

Населението в Източна Русия няма нито еднообразието на централните губернии, което облекчи работата по социалистическото строителство, нито културната зрелост на западните и южни покрайнини, което даде възможност бързо и безболезнено да се облече съветската власт в съответните национални форми. В противоположност на тези покрайнини и на центъра на Русия, източните покрайнини: татари и башкири, киргизи и узбеки, туркмени и таджики, най-после цяла редица други етнографски групи (около 30 милиона население), представляват най-богато разнообразие от изостанали в културно отношение народи, неизлезли още от средновековието или току-що встъпили в областта на капиталистическото развитие.

Това обстоятелство, несъмнено, усложнява и донякъде затруднява задачите на съветската власт на Изток.

Към усложненията от чисто вътрешен битов характер се прибавят усложненията от „исторически“ характер, привнесени, така да се каже, отвън. Ние имаме предвид империалистическата политика на царското правителство, насочена към задушаване на народите на Изтока, алчността и ненаситността на руския търговец, който се чувствуваше хазяин на източните покрайнини, и, най-после, езуитската политика на руския поп, който чрез всички

законни и незаконни средства се стремеше да вкара в лоното на православието мюсюлманските народности — обстоятелства, създали в източните народности чувството на недоверие и озлобление към всичко руско.

Наистина, победата на пролетарската революция в Русия и освободителната политика на съветската власт по отношение на потиснатите народи, несъмнено, прочистиха атмосферата от националната вражда, спечелвайки на руския пролетариат доверие и уважение от страна на народите от Изтока. Нещо повече. Имаме всички основания да твърдим, че народите от Изтока, техните съзнателни представители, започват да виждат в Русия опората и знамето на своето освобождение от веригите на империализма. Но културната ограниченост и битовата изостаналост, които не могат да бъдат ликвидирани с един замах, все още се чувствуват и ще се чувствуват в делото по изграждането на съветската власт в Изтока.

Тези именно затруднения има предвид комисията по съставянето на проектопрограмата на РКП[6], заявявайки в проекта, че по въпроса за националната свобода „РКП стои на исторически-класово гледище, като се съобразява с това, на каква степен от своето историческо развитие стои дадена нация: на пътя от средновековието към буржоазната демокрация или от буржоазната демокрация към съветската“, че „от страна на пролетариата на онези нации, които са били потискащи нации, е необходима особена осторожност и особено внимание към остатъците на националните чувства в трудещите се маси на потиснатите или непълноправните нации“.

Нашата задача се състои в това, щото:

1) С всички сили да издигнем културното равнище на изостаналите народи, да организираме богата мрежа от училища и просветни учреждения, да развием устната и печатна съветска агитация на езика, разбираем и роден за трудовото население от покрайнините.

2) Да се въвлекат трудещите се маси на изтока в строителството на съветската държава, като всячески им се помага да си създадат свои районни, околийски

и пр. Совдепи от хора, застанали на страната на съветската власт и близки на местното население.

3) Да се премахнат всички и всякакви ограничения, формални и фактически, онаследени от стария режим или възприети в атмосферата на гражданската война, които спъват развитието на максималната самодейност на народите на Изтока по пътя към освобождаването от остатъците от средновековието и от разрушеното вече национално потисничество.

Само по такъв начин съветската власт може да стане близка и родна на поробените народи на обширния Изток.

Само по такъв начин може да бъде изграден мост между пролетарската революция на Запад и антиимпериалистическото движение на Изток, като се създаде по такъв начин всеобхващащ обръч около издъхващия империализъм.

Да се построи крепост на съветската власт на Изток, да се издигне социалистически маяк в Казан и Уфа, Самарканд и Ташкент, осветляващ пътя към освобождението на измъчените източни народи — такава е задачата.

Ние не се съмняваме, че нашите самоотвержени партийно-съветски работници, изнесли на плещите си цялата тежест на пролетарската революция и на войната с империализма, ще съумеят с чест да изпълнят и тази, възложена им от историята задача.

„Правда" № 48,
2 март 1919 г.
Подпис: И. Сталин.

ЗА ДВЕ ГОДИНИ

Февруари — март 1917 година

Буржоазна революция в Русия. Правителство на Милюков—Керенски. Господствуващи партии в Съветите — меншевики и есери. От 400—500 членове на Петроградския съвет болшевиките наброяват едва 40—50. На първата конференция на Совдепите в Русия[61] болшевиките едва събират 15—20% от гласовете. Партията на болшевиките в този период е най-слабата измежду всички социалистически партии в Русия. Нейният орган, вестник „Правда“[62], се третира навсякъде като „анархически“. Нейните оратори, призоваващи към борба срещу империалистическата война, се смъкват от трибуните от войници и работници. Знаменитите тезиси на др. Ленин за властта на Съветите[63] не се приемат от Совдепите. Оборонческите партии от социал-патриотическото направление — меншевиките и есерите — преживяват период на пълно тържество.

В същото време неспиращата империалистическа война продължава своето смъртоносно действие, като разлага промишлеността, разрушава селското стопанство, разстройва продоволствието и транспорта, поглъща нови десетки и стотици хиляди жертви.

* * *

Февруари — март 1918 година

Пролетарска революция в Русия. Буржоазното правителство на Керенски—Коновалов е съборено. Властта е в ръцете на Съветите в центъра и по места. Ликвиди-

ране на империалистическата война. Предаване земята в собственост на народа. Организиране на работнически контрол. Организиране на Червената гвардия. Несполучлив опит на меншевиките и есерите да предадат „цялата власт“ на Учредителното събрание в Петроград. Разтуряне на Учредителното събрание и крах на буржоазната реставрация. Успехи на Червената гвардия на Юг, на Урал, в Сибир. Напълно разбитите меншевики и есери се оттеглят към покрайнините, обединяват се там с контрареволюционерите, сключват съюз с империализма и обявяват война на Съветска Русия.

През този период партията на болшевиките е най-силната и най-сплотената измежду всички партии в Русия. Още на II Всеруски конгрес на Съветите през октомври 1917 година партията на болшевиките има абсолютно мнозинство гласове (65—70%). По-нататък развитието на Съветите неотклонно върви в полза на болшевиките. Ние имаме предвид не само работническите Съвети, където болшевиките представляват общо 90%, и не само войнишките съвети, където болшевиките са представени с 60—70%, но и селските Съвети, където болшевиките завоюваха мнозинство.

Но партията на болшевиките се явява в този период не само най-силната, но и *единствено* социалистическа партия в Русия. Защото меншевиките и есерите, които се целуваха тогава с чехословаците и Дутов, с Краснов и с Алексеев, с австро-германските и англо-френските империалисти, изгубиха най-после всякакво морално значение всред пролетарските слоеве в Русия.

Ала това изключително изгодно положение вътре в страната се ослабва и парализира от обстоятелството, че Русия няма още външни съюзници, социалистическа Русия представлява остров, заобиколен от морето на войнствуващия империализъм. Работниците в Европа са измъчени, изранени ... но те са заети с войната и няма кога да помислят върху въпроса за социалистическия ред в Русия, върху пътя за спасяване от войната и пр. Що се отнася до „социалистическите“ партии в Европа, то те, продали своето оръжие на империалистите — нима те можеха да не хулят болшевиките, тези „неспо-

койни" хора, „смущаващи" работниците със своите „скъпоструващи", „опасни експерименти"?

Не е чудно, поради това, че през този период в болшевишката партия особено се засилва тенденцията за разширяване базата на пролетарската революция, за въвличане работниците от Запад (а също така и от Изток) в революционното движение против империализма, за създаване на постоянни връзки с революционните работници от всички страни.

* * *

Февруари—март 1919 година

По-нататъшно укрепване на съветската власт в Русия. Разширяване на нейните територии. Организиране на Червената армия. Успехи на Червената армия на юг, север, запад и изток. Поява на съветски републики в Естония, Латвия, Литва, Белорусия и в Украйна. Разгром на австро-германския империализъм и пролетарска революция в Германия, в Австрия, в Унгария. Правителство на Шайдеман-Еберт и германско учредително събрание. Съветска република в Бавария. Политически стачки в цяла Германия с лозунг „Цялата власт на Съветите", „Долу Еберт-Шайдеман!" Стачки и Съвети на работниците в Англия, във Франция, в Италия. Разлагане на старата армия в страните на Антантата и поява на войнишки и моряшки съвети. Превръщане на съветската система в универсална форма на пролетарската диктатура. Засилване на левите комунистически елементи в европейските страни и появяване на комунистически партии в Германия, Австрия, Унгария и Швейцария. Връзка между тях и координиране на действията. Разпадане на II Интернационал. Международна конференция на революционните социалистически партии в Москва[14] и основаване на общия боеви орган на борещите се работници от всички страни, III Комунистически интернационал. Край на изолираността на пролетарската революция в Русия: Русия има сега съюзници. Империалистическото „Общество на народите" в Париж и помагащата му социал-патриотическа конференция в Берн, които се стремят да предпазят европей-

ските работници от „болшевишката зараза“, не постигат своите цели: Съветска Русия неминуемо трябваше да се превърне и действително се превърна в знаменосец на световната пролетарска революция, в център на сплотяване прогресивните революционни сили от Запад и Изток. Болшевизмът от „чисто руски продукт“ се превърна в страшна международна сила, която разклаща самите основи на световния империализъм.

Това признават сега дори и меншевиките, които, като „отложиха попечителството“ за Учредителното събрание и се лишиха от своята „армия“, малко по малко се прехвърлят в лагера на съветската република.

Това не отричат сега дори и десните есери, които, като проиграха Учредителното събрание в полза на Колчаковци и Дутовци, са принудени да се спасяват в страната на Съветите.

* * *

Резултати

Опитът на двегодишната борба на пролетариата напълно потвърди предвиждането на болшевиките за краха на империализма и неизбежността на световната пролетарска революция, за гнилостта на дясно-„социалистическите“ партии и разложението на II Интернационал, за международното значение на съветската система и контрареволюционността на лозунга за Учредителното събрание, за световното значение на болшевизма и неизбежността от създаването на III боеви Интернационал.

„Жизнь национальностей № 8,
9 март 1919 г.
Подпис: И. Сталин.

РЕЗЕРВИТЕ НА ИМПЕРИАЛИЗМА

Войната между империализма и социализма продължава. Националният „либерализъм“, и „покровителството“ на „малките“ народи, „миролюбието“ на Антантата и „отказът“ от интервенция, искането за „разоръжаване“ и „готовност“ за преговори, „грижи“ за „руския народ“ и „желание“ да му се „помогне“ с всички „достъпни средства“ — всичко това и много други подобни неща са само параван, който прикрива усиления подвоз на танкове и боеви припаси за враговете на социализма, обикновéна дипломатическа машинация, призвана да скрие от света „търсенето“ на нови „приемливи“ за „общественото мнение“ форми за задушаване на социализма, за задушаване на „малките“ народи, колониите и полуколониите.

Преди четири месеца съюзният империализъм, победил своите австро-германски съперници, рязко и определено постави въпроса за въоръжена намеса (интервенция!) в „руските работи“. Никакви преговори с „анархическа“ Русия! Да се прехвърли една част от „освободилите се“ войски на територията на Русия, да се влеят в белогвардейските части на *Скоропадсковци и Красновци, Деникинци и Бичераховци, Колчаковци и Чайковскиевци* и да се стисне в „железен обръч“ огнището на революцията, Съветска Русия — такъв беше планът на империалистите. Но този план се разби във вълните на революцията. Работниците в Европа, обхванати от революционното движение, откриха яростна кампания срещу въоръжената

намеса. „Освободилите се войски" се оказаха явно неспособни за въоръжена борба с революцията. Нещо повече, влизайки в допир с въстаналите работници, те сами се „заразяваха" от болшевизма, превземането от съветските войски на Херсон и Николаев, където войските на Антантата се отказаха да се бият с работниците, особено красноречиво свидетелствува това. Що се отнася до предполагаемия „железен обръч", то той не само не излезе „смъртоносен", но и получи редица пукнатини. Планът за явна, неприкрита интервенция се оказа, по такъв начин, явно „нецелесъобразен". С това, собствено, се обясняват и последните изявления на Лойд-Джордж и на Уилсон за „допустимостта" на преговори с болшевиките и за „ненамеса" във вътрешните работи на Русия, изпращането в Русия на Бернската комисия[65] и, най-после, проектираното поканване (повторно!) всички „фактически" правителства в Русия на „мирна" конференция[66].

Но отказването от *неприкрита* интервенция се диктуваше не само от това обстоятелство. То се обяснява още и с това, че в хода на борбата бе набелязана нова комбинация, нова, *прикрита* форма на въоръжена намеса, наистина по-сложна от откритата намеса, но затова пък по-„удобна" за „цивилизованата" и „хуманна" Антанта. Ние имаме предвид набързо сключения от империализма съюз на буржоазните правителства на Румъния, Галиция, Полша, Германия и Финландия *срещу* Съветска Русия. Наистина, тези правителства довчера си гризеха едни на други гърлата заради „национални" интереси и национална „свобода". Наистина, за „отечествена война" на Румъния с Галиция, на Галиция с Полша, на Полша с Германия до вчера още крещяха от всички покриви. Но що значи „отечество" в сравнение с паричната торба на Антантата, която заповяда да се прекрати „междуособната война". Антантата заповяда да се образува единен фронт срещу Съветска Русия — можеха ли те, наемниците на империализма, да не се построят „във фронт". Дори германското правителство, оплюто и стъпкано в калта от Антантата, дори то, загубило елементарно чувство за собствено достойнство, си измоли правото да участвува в кръстоносния поход срещу социализма в интересите

...на същата тази Антанта! Нима не е ясно, че Антантата има всички основания да потрива ръце, дрънкайки за „ненамеса“ в руските работи и за „мирни“ преговори с болшевиките. Кому е нужна „опасната“ за империализма открита интервенция, изискваща големи жертви, когато има възможност да се организира прикрита под национално знаме и „съвсем безопасна“ интервенция за чужда сметка, за сметка на „малките“ народи? Война на Румъния и Галиция, Полша и Германия с Русия? Но виждате — това е война за „национално съществуване“, за „запазване на източната граница“ срещу болшевишкия „империализъм“, война, водена от „самите“ румънци и галичани, поляци и германци — какво е тук виновна Антантата? Наистина, последната ги снабдява с пари и въоръжение, но това е проста финансова операция, осветена от международното право на „цивилизования“ свят. Нима не е ясно, че Антантата е чиста като гълъб, че тя е „против“ интервенцията...

Така, от политиката на дрънкане на оръжие и политиката на открита интервенция империализмът е принуден да премине към политиката на замаскирана интервенция, към политиката на вмъкване в борбата срещу социализма малки и големи зависими народи.

Политиката на открита интервенция претърпя поражение поради нарастването на революционното движение в Европа, поради симпатиите на работниците от всички страни към Съветска Русия. Тя, тази политика, бе изцяло използувана от революционния социализъм за разобличаване на империализма.

Няма съмнение, че политиката на апелиране към последните резерви, към така наречените „малки“ народи, политиката на вмъкване на тези последните във война срещу социализма, ще завърши в края на краищата със също такова поражение. Не само поради това, че растящата революция на Запад подравя, въпреки всичко, основите на империализма и не само поради това, че в недрата на самите „малки“ народи неотклонно нараства революционното движение, но и поради това, че съприкосновението на „въоръжените сили“ на тези народи с революционното работничество на Русия неминуемо ще

ги „зарази“ с бацила на болшевизма. Социализмът ще използува всички възможности, за да отвори очите на работниците и селяните на тези народи относно грабителския характер на „бащините грижи“ на империализма.

Въвличането „малките“ народи в сферата на революцията, разширяване базата на социализма — такъв е неизбежният резултат от империалистическата политика на замаскираната интервенция.

„Известия“ № 58,
16 март 1918 г.
Подпис: И. Сталин.

ИЗ РЕЧТА ПО ВОЕННИЯ ВЪПРОС НА VIII КОНГРЕС НА РКП(б)[67]

21 март 1919 г.

Всички въпроси, засегнати тук, се свеждат към едно: да има или да няма строго дисциплинирана редовна армия в Русия.

Преди половин година ние имахме нова армия, след разложението на старата, царската — доброволческа, лошо организирана армия, с колективно управление, не винаги подчиняваща се на заповедите. Това бе период, когато се *готвеше настъплението на Антантата.* Съставът на армията бе главно, ако не изключително работнически. Поради липсата на дисциплина в тази доброволческа армия, поради това, че заповедите не винаги се изпълняваха, поради дезорганизацията в управлението на армията, ние претърпяхме поражения, предадохме на противника Казан, а от юг успешно настъпваше Краснов... Фактите показват, че доброволческата армия не издържа критика, че ние няма да можем да защищаваме нашата република, ако не създадем друга армия, редовна армия, проникната от дух на дисциплина, с добре организиран политически отдел, която да умее и да може при първа заповед да се вдигне на крак и да тръгне срещу врага.

Аз трябва да кажа, че онези елементи, неработническите елементи, които съставляват мнозинството в нашата армия — селяните, няма да се бият доброволно за социализма. Редица факти показват това. Редица бунтове в тила, на фронтовете, редица ексцеси на фронтовете показват, че непролетарските елементи, които съставляват мнозинството в нашата армия, не искат да

се бият доброволно за комунизма. Оттук и нашата задача — да се превъзпитат тези елементи в дух на желязна дисциплина, да се поведат подир пролетариата не само в тила, но и на фронтовете, да се заставят да воюват за нашето общо социалистическо дело и в хода на войната да се завърши създаването на истинска редовна армия, единствено способна да защищава страната.

Така стои въпросът.

... Или ще създадем истинска работническо-селска, строго дисциплинирана, регулярна армия и ще защитим републиката, или няма да направим това, и тогава делото ще бъде загубено.

... Проектът, представен от Смирнов, е неприемлив, тъй като той може само да подкопае дисциплината в армията и изключва възможността за създаването на регулярна армия.

Най-напред напечатано в книгата:
И. Сталин. За опозицията.
Статии и речи 1921—1927 г.
М.—Л., 1928.

ЗА РЕОРГАНИЗАЦИЯТА НА ДЪРЖАВНИЯ КОНТРОЛ

Доклад на заседанието на ВЦИК на 9 април 1919 г.

(Вестникарски отчет)

Другарят *Сталин* указва, че Държавният контрол е единственото ведомство, което досега не е било подложено на такава чистка и преобразование, каквито претърпяха всички други учреждения. За да се постигне истински, фактически, а не книжен контрол, необходимо е, според докладчика, да се реорганизира съществуващия апарат на Държавния контрол чрез попълването му с нови, свежи сили. Необходимо е съществуващите органи на работническия контрол да се обединят в едно цяло и всички сили, които се занимават с контрол, да се влеят в общия Държавен контрол. Основната идея на реорганизацията на Държавния контрол следователно е неговата демократизация и сближаване с работническите и селските маси.

Предложеният от докладчика проект за декрет[68] се приема единодушно.

„Известия“ № 77,
10 април 1919 г.

РАЗСТРЕЛВАНЕТО НА 26 БАКИНСКИ ДРУГАРИ ОТ АГЕНТИТЕ НА АНГЛИЙСКИЯ ИМПЕРИАЛИЗЪМ

Ние предлагаме на вниманието на читателите два документа[69], които свидетелствуват за зверската разправа на английските империалисти с отговорните работници на съветската власт в Баку през есента на миналата година. Източник на тези документи са бакинският есеровски вестник „Знамя Труда" [70] и бакинският вестник „Единная Россия" [71], т. е. същите тези кръгове, които вчера още викаха англичаните на помощ, предавайки болшевиките, а сега поради хода на събитията са принудени да разобличават довчерашните си съюзници.

Първият документ разказва за варварското разстрелване от английския капитан Тиг-Джонс на 26 съветски работници от град Баку (Шаумян, Джапаридзе, Фиолетов, Малыгин и др.) без съд и разследване, през нощта на 20 септември 1918 година по пътя от Красноводск към Ашхабад, където са били отвеждани от Тиг-Джонс в качеството на военнопленници. Тиг-Джонс и неговите есеро-меншевишки съучастници са се надявали да замажат работата, смятайки да пуснат в ход фалшиви свидетелства за „естествената" смърт на бакинските болшевики в затвора или в болницата, но този план очевидно се е провалил, защото, оказва се, останали свидетели, които не искат да мълчат и са готови да разобличат английските диваци докрай. Този документ е подписан от есера Чайкин.

Вторият документ представлява беседата на английския генерал Томсон с автора на първия документ,

Чайкин, в края на март 1919 година. Генерал Томсон иска от Чайкин да посочи свидетели за зверската разправа на английския капитан Тиг-Джонс с 26-те бакински болшевики. Чайкин е готов да представи документи и да посочи свидетели, при условие че ще се образува следствена комисия от представители на английското командуване, на бакинското население и на туркестанските болшевики, при което Чайкин иска гаранция, че туркестанските свидетели няма да бъдат убити от английските агенти. Понеже Томсон не приема предложението за следствена комисия и не дава гаранция за личната безопасност на свидетелите, беседата се прекъсва и Чайкин се оттегля. Документът е интересен в това отношение, че той косвено потвърждава варварството на английските империалисти, не говори, а крещи за безнаказаността и дивата разпуснатост на английските агенти, които се разправят с бакинските и закаспийски „туземци", както с чернокожите в Централна Африка.

Историята с 26-те бакински болшевики се представя в следния вид. През август 1918 година, когато турските войски стигат съвсем близо до Баку, а есеро-меншевишките членове на Бакинския съвет, въпреки болшевиките, увличат след себе си мнозинството от Съвета и повикват на помощ английските империалисти, бакинските болшевики, начело с Шаумян и Джапаридзе, останали в малцинство, подават оставка и очистват полето за политическите си противници. Болшевиките решили да се евакуират в Петровск, най-близкия пункт на съветската власт, със съгласието на нановообразувалата се тогава в Баку английско-есеро-меншевишка власт. Но по пътя за Петровск параходът с бакинските болшевики и техните семейства е бил обстрелян от преследващите го английски параходи и отведен в Красноводск. Това е било през август.

Руското съветско правителство няколко пъти се обръща след това към английското командуване, искайки освобождението на бакинските другари и техните семейства в замяна с пленени англичани, но английското командуване не отговаряше. Още през октомври месец започнаха да идват сведения от частни лица и от орга-

низации за разстрелването на бакинските другари. На 5 март 1919 година Астрахан получил радиограма от Тифлис, че „Джапаридзе и Шаумян не се намират в разпореждането на английското командуване, че те, според местни сведения, са убити своеволно от група работници през септември около Кизил-Арват“. Очевидно, това бе първият официален опит на английските убийци да стоварят вината за своите зверства върху работниците, които безкрайно обичаха и Шаумян, и Джапаридзе. Сега, след публикуването на поменатите по-горе документи, трябва да се смята за доказано, че нашите бакински другари, оттеглили се доброволно от политическата арена и отправили се към Петровск като евакуиращи се, са били действително разстреляни без съд и следствие от людоедите на „цивилизована“ и „хуманна“ Англия.

В „цивилизованите“ страни обичат да се говори за терора и ужасите на болшевиките. При това англо-френските империалисти се представят обикновено като врагове на терора и разстрелите. Но нима не е ясно, че никога съветската власт не се е разправяла със своите противници така низко и подло, както „цивилизованите“ и „хуманни“ англичани, че само империалистическите людоеди, напълно прогнили и загубили всякакъв морален облик, могат да се нуждаят от нощни убийства и разбойнически нападения над невъоръжени политически работници от противния лагер? Ако има все още хора, които се съмняват в това, нека прочетат приведените по-долу документи и назоват нещата със собствените им имена.

Като поканваха англичаните в Баку и предаваха болшевиките, бакинските меншевики и есери мислеха да „използуват“ английските „гости“ като сила, при което се предполагаше, че господари в страната ще останат меншевиките и есерите, а гостите ще се върнат у дома си. Всъщност се получи обратното: „гостите“ станаха неограничени господари, а есерите и меншевиките се превърнаха в неизменни участници в злодейското и низко убийство на 26 болшевишки комисари, при което есерите са били принудени да минат в опозиция, предпазливо разобличавайки новопоявилите се господари, а

меншевиките в своя бакински вестник „Искра“[72] са принудени да проповядват блок с болшевиките срещу вчерашните „желани гости“.

Нима не е ясно, че съюзът на есерите и меншевиките с агентите на империализма е „съюз“ на робите и лакеите с техните господари? Ако има още хора, които се съмняват в това, нека прочетат приведената по-долу „беседа“ на генерал Томсон с господин Чайкин и да кажат по съвест: прилича ли господин Чайкин на господар, а генерал Томсон на „желан гост“.

„Известия“ № 85,
23 април 1919 г.

Подпис: И. Сталин

ТЕЛЕГРАМА ДО ИЗВЪНРЕДНИЯ РЕВИЗОР НА ДЪРЖАВНИЯ КОНТРОЛ В ШЧИГРИ

При извършване на обследването относно причините за появата на аграрните безредици, освен обследването на общото политическо настроение на селските маси в околията, моля ви да обърнете внимание:

1) На политиката на Земления отдел и на Управлението на совхозите при организирането на съветските стопанства: не е ли имало случаи на незаконно изземване от обработваните от селяните земи за организиране на съветски стопанства; не се ли е съпровождало тяхното организиране с други принудителни действия, отразяващи се материално върху състоянието на селското стопанство.

2) На политиката на Земотдела при организирането на колективното земеделие: не са ли били проявени елементи на принуждаване в работата по организирането на селскостопанските комуни и артели, обществени обработки и т. н.; не е ли било съпровождано организирането на колективното земеделие с нарушаване на съществени интереси на местното селячество.

3) На политиката на Главсахара в работата по национализацията на земята за сеене на захарно цвекло: не се ли извършва национализацията с нарушаване коренните интереси на селячеството; не създават ли национализираните земни участъци затруднения на селяните в земеползуването; няма ли други действия, които могат да предизвикат възмущение всред селяните (например задържането от захарните заводи на земни площи, явно

превишаващи действителните им нужди; национализация на земни участъци, които не са били по-рано засявани със захарно цвекло, и т. н.).

4) И още на следните въпроси: не са ли аграрните вълнения следствие от малоземието в дадения район; предадени ли са за ползуване от селяните земите на нетрудови елементи и при какви условия; няма ли изобщо в дейността на околийския Земотдел, на отделни негови представители, или в дейността на районните земотдели постъпки, можещи да предизвикат възмущение у селяните поради тяхното несъответствие с нарежданията на центъра и изискванията за целесъобразност, а също така няма ли бездействие от страна на властта и злоупотребления в работата.

За получаването на телеграмата и за взетите мерки телеграфирайте на Госкон.

Народен комисар на държавния контрол

И. Сталин

7 май 1919 г.

Печата се за първи път.

ЗАПИСКА ПО ПРЕКИЯ ТЕЛЕГРАФ ДО В. И. ЛЕНИН ОТ ПЕТРОГРАД[73]

Няма съмнение, че работата по прехвърлянето на части сега е поставена по-добре отколкото преди три месеца, но за мен е ясно също така, че нито Главкомът, нито неговият началник на щаба познават изпращаните в Питер части. Оттук и сюрпризите като този, че под формата на полкове от 2-а бригада или от кавалерийската бригада от Казан се изпращат почти пусти единици. Засега поне Питер получи всичко шестстотин курсисти действително боеспособни.

Но работата, разбира се, не е в количеството, а в качеството на частите. На нас са нужни всичко на всичко три пехотни полка, разбира се, боеспособни, и поне един кавалерийски полк, за да прогоним цялата глутница зад Нарва. Ако вие бяхте могли да изпълните тази малка молба своевременно, то естонците щяха да бъдат прогонени още вчера.

Впрочем можете да не се вълнувате, тъй като положението на фронта се затвърди, фронтовата линия се закрепи и на някои места нашите се придвижват вече напред.

Днес огледах нашите карелски укрепления и намерих, че изобщо положението е сносно. Фините упорито мълчат и, странно, не използуваха случая, но тази странност намира своите обяснения в това, че вътрешното положение на фините става все по-неустойчиво, както ни уверяват познаващи положението фински другари.

Днес ми показаха предложението на Главкома за съкратяването на флотата във връзка с топливната криза. По този повод имах съвещание с всички наши морски работници и дойдох до убеждението за съвършената неправилност на предложението на Главкома. Мотиви: първо — крупните единици, в случай че бъдат превърнати в плаващи салове, ще се лишат от възможността за действие на оръдията, т. е. последните просто няма да стрелят, тъй като между движението на кораба и действието на оръдията има пряка връзка; второ — не е вярно, че нямаме големи снаряди, тия дни са „открити" дванадесет шлепа със снаряди; трето — топливната криза минава, тъй като можахме вече да натрупаме четиристотин и двадесет хиляди пуда въглища, без да се смята мазута, при това ежедневно получаваме по един влак въглища; четвърто — аз се убедих, че нашата флота се превръща в действителна флота с дисциплинирани моряци, готови да защищават Петроград с всички сили.

Не искам да посочвам тук количеството на готовите вече бойни единици, но смятам за свой дълг да кажа, че с наличните морски сили ние бихме могли с чест да защищаваме Петроград от каквито и да било нападения откъм морето.

Предвид на всичко това аз, както и всички питерски другари, настояваме за отменяване предложенията на Главкома.

Освен това смятам, че е абсолютно необходимо да се доведе докарването на въглища до два влака дневно в продължението на три-четири седмици. Според нашите морски работници, това ще даде пълна възможност на нашата подводна и надводна флота окончателно да се изправи на крака.

Сталин

Написано на 25 май 1919 г.
За първи път напечатано в сборника: Документи за героическата защита на Петроград в 1919 година. М. 1941.

ТЕЛЕГРАМА ДО В. И. ЛЕНИН

След Красная Горка е ликвидирана и Серая Лошад[74]. Оръдията на тях са в пълен ред. Прави се бърза проверка на всички фортове и крепости.

Морските специалисти уверяват, че превземането на Красная Горка откъм морето прекатурва с главата надолу морската наука. Мен ми остава само да оплаквам така наречената наука. Бързото превземане на Горка се обяснява с най-грубата намеса от моя страна и изобщо на цивилните в оперативните работи, достигащо до отменяване на заповедите по море и суша и налагането на свои собствени.

Смятам за свой дълг да заявя, че и занапред ще действувам по такъв начин, въпреки всичкото мое благоговение пред науката.

16 юни 1919 г.

Сталин

За първи път напечатано
във вестник „Правда“ № 301,
21 декември 1929 г.

ЗАПИСКА ПО ПРЕКИЯ ТЕЛЕГРАФ ДО В. И. ЛЕНИН ОТ ПЕТРОГРАД

Смятам за необходимо да обърна Вашето внимание върху следните въпроси:

Първо. Колчак е най-сериозният противник, понеже той има достатъчно пространство за отстъпление, достатъчно човешки материал за армията, богат с жито тил. В сравнение с Колчак, генерал Родзянко представлява муха, защото той няма нито жито в тила, нито пространство за отстъпление, нито достатъчно човешки материал. Мобилизацията на двадесет набора, която той е принуден сега да провежда в своите две-три околии поради недостига от човешкия материал, ще се превърне в негов гроб, тъй като селяните няма да понесат такава мобилизация и неминуемо ще обърнат гръб на Родзянко. Поради това *в никакъв случай* не трябва да се взима от Изтфронта такова количество войска за Петроградския фронт, което би могло да ни принуди да преустановим настъплението на Изтфронта. За да притиснем Родзянко към естландската граница (по-нататък няма защо да отиваме), достатъчна е една дивизия, взимането на която не е свързано с преустановяване настъплението на Изтфронта. Моля да се обърне на това особено внимание.

Второ. В района на Кронщад е разкрит голям заговор. Замесени са началниците на батареите от всички фортове на целия укрепен кронщадски район. Целта на заговора е да вземат в свои ръце крепостта, да подчинят флотата, да открият огън в тила на нашите войски и да

прочистят пътя на Родзянко към Питер. Ние притежаваме съответните документи.

Сега за мен е ясно нахалството, с което Родзянко тръгна срещу Питер със сравнително малки сили. Понятна е също така и наглостта на фините. Понятни са също така масовите бягства на наши строеви офицери на страната на противника. Понятно е също така и това странно явление, че в момента на измяната на Красная Горка английските кораби изчезнаха нанякъде: англичаните очевидно не смятаха за „удобно" открито да се намесват в работата (интервенция!), предпочитайки да се явят после, след преминаването на крепостта и флотата в ръцете на белите, с цел да „помогнат на руския народ" да установи нов „демократичен строй".

Ясно е, че целият план на Родзянко и Юденич (у когото се събират всички нишки на заговора, финансиран от Англия чрез италианско-швейцарско-датското посолство) се е базирал върху удачния изход на заговора, задушен от нас, надявам се, в зародиша му (всички замесени са арестувани, следствието продължава).

Моята молба е: да не се правят никакви снизхождения на арестуваните чинове от посолствата, да се държат при строг режим до момента на завършване на следствието, което открива нови богати нишки.

По-подробно ще ви разкажа след три-четири дни, когато мисля да дойда в Москва за един ден, ако Вие не възразявате.

Изпращам карта. Досега не можах да изпратя просто поради това, че всичкото време отсъствувах по фронтови дела, най-вече на фронта.

Сталин

18 юни 1919 г.,
3 часа сутринта

Напечатано за първи път
във вестник „Правда" № 53,
23 февруари 1941 г.

ЗА ПЕТРОГРАДСКИЯ ФРОНТ

Беседа с кореспондент на вестник „Правда“.

Завърнал се тия дни от Петроградския фронт, другарят *Сталин* сподели своите впечатления за положението на фронта с един от нашите кореспонденти.

1. Подстъпите към Петроград

Подстъпите към Петроград са онези пунктове, тръгвайки от които противникът, в случай на успех, може да обкръжи Петроград, да го отдели от Русия и най-после да го превземе. Това са: а) Петрозаводският участък с посока към Званка, целта е да се обхване Петроград от изток; б) Олонецкият участък с посока към Лодейное Поле, целта е да се направи заход в тила на нашите петрозаводски войски: в) Карелският участък, имащ посока направо към Петроград, целта е да се обхване Петроград откъм север; г) Нарвският участък с посока към Гатчина и Красно село, целта е да се превземе Петроград от югозапад или поне да се превземе линията Гатчино-Тосно и да се обхване Петроград от юг; д) Псковският участък с посока към Дно-Бологое, целта е да се отреже Петроград от Москва; е) най-после Финският залив и Ладожкото езеро, които откриват възможност за дебаркиране на противника откъм запад и изток на Петроград.

2 Силите на противника

Силите на противника на тези участъци са пъстри и разнокалибрени. На Петрозаводския участък действуват

сърби, поляци, англичани, канадци и група руски офицери-белогвардейци. Всички те се издържат от средствата на така наречените съюзници. На Олонецкия участък—белофини, наети от финското правителство с контракт за два-три месеца. Начело на белофините стоят останалите след немската окупация немски офицери. На Карелския участък стоят финските, така наречени редовни части. На Нарвския участък — руски части, вербувани измежду руските военнопленници и ингерманландски части, вербувани измежду местното население. Начело на тия части стои генерал-майор Родзянко. На Псковския участък стоят също така руски части от военнопленници и местни жители, начело с Балахович. Във Финския залив действуват миноносци (от 5 до 12) и подводни лодки (от 2 до 8) по всички данни англо-фински.

Всички данни показват, че силите на противника на Петроградския фронт не са големи. Най-активният участък на противника—Нарвският—страда от недостиг на боеви „човешки материал“ не по-малко отколкото останалите, по-малко активни, макар и не по-малко важни участъци.

С това собствено се обяснява, че въпреки победните крясъци на „Times“ [76] още преди два месеца за падането на Петроград „след два-три дни“, противникът не само че не е постигнал своята обща цел — обкръжаване на Петроград, но не успя да осъществи за този период нито една частична участъкова задача в смисъл за завземане на един или друг решаващ пункт.

Ясно е, че прословутата „северозападна армия“, начело със стоящия във Финландия генерал Юденич, на когото възлага надежди старата лисица Гучков в своя доклад до Деникин, засега още не е излюпена.

3. Сметките на противника

Според всички данни, противникът е разчитал не само, или по-вярно не толкова, на своите собствени сили отколкото на силите на своите привърженици — белогвардейци в тила на нашата войска, в Петроград и на фронтовете. Преди всичко на пребиваващите в Питер така наречени посолства на буржоазните държави (френско

швейцарско, гръцко, италианско, холандско, датско, румънско и пр.), които се занимаха с финансирането на белогвардейците и с шпионаж в полза на Юденич и на англо-френско-фино-естонската буржоазия. Тези господа пръскали пари наляво и надясно, подкупвайки в тила на нашата армия всичко продажно. По-нататък, продажната част на руското офицерство, забравила Русия, загубила чест и готова да се прехвърли на страната на враговете на работническо-селска Русия. Най-после, обидените от петроградския пролетариат бивши хора, буржоата и помешчиците, натрупали, както се оказа после, оръжие и очакващи удобен момент за удар в тила на нашата войска. На тези сили разчитал противникът, настъпвайки срещу Петроград. Да се превземе Красная Горка, този ключ на Кронщад, и да се обезсили чрез това най-укрепения район, да се вдигне въстание на фортовете и да се обстреля Петроград с цел, обединявайки общото настъпление на фронта в момента на общата паника с въстанието в Петроград, да се обкръжи и превземе огнището на пролетарската революция — ето какви бяха сметките на противника.

4. Положението на фронта

Но сметките на противника не се оправдаха. Красная Горка, завзета от противника за едно денонощие благодарение на вътрешната измяна от страна на левите есери, бе бързо възвърната на Съветска Русия с мощния удар на балтийските моряци откъм море и суша. Укрепените пунктове на Кронщад, поколебали се за момент поради измяната на десните есери, оборонците-меншевики и продажната част от офицерството, бяха срочно приведени в ред от желязната ръка на Революционния военен съвет на Балтийската флота. Така наречените посолства и техните шпиони бяха арестувани и отведени на по-спокойно място, при което в някои посолства бяха намерени картечници, пушки (в румънското посолство дори едно оръдие), тайни комутатори и прочее. Буржоазните квартали на Петроград бяха подложени на поголовен обиск, при което бяха намерени четири хиляди пушки и няколко стотин бомби.

Що се отнася до общото настъпление на противника, то не само не се увенча с успех, както крещеше за това „Times“, но дори не успя да започне. Белофините под Олонец, които се стремяха да завземат Лодейное Поле, са отхвърлени и изгонени в пределите на Финландия. Петрозаводската група на противника, намираща се на няколко версти от Петрозаводск, сега стремително отстъпва под натиска на нашите части, излезли в тила ѝ. Псковската група на противника изпусна инициативата от ръцете си, като се закова на едно място, а на някои места дори отстъпва. Що се отнася до нарвската група на противника, най-активната, то тя не само не постигна своето, а напротив, непрекъснато отстъпва под натиска на нашите части, като се разлага и топи под ударите на Червената армия по пътя към Ямбург. Победните крясъци на Антантата следователно се оказаха преждевременни. Очакванията на Гучков и Юденич не се оправдаха. За Карелския участък, все още пасивен, засега нищо не може да се каже, тъй като финското правителство, след неговия неуспех при Видлицкия завод[76], значително понижи тона и престана да се занимава с площадно ругателство по адрес на руското правителство, при което така наречените инциденти на Карелския фронт почти се прекратиха.

Дали това е затишие пред буря или не, това е известно само на финското правителство. Във всеки случай мога да кажа, че Петроград е готов за всяка възможна изненада.

5. Флотата

Не мога да не кажа няколко думи за флотата. Не може да не се поздравим с това, че Балтийската флота, която се смяташе за пропаднала, се наистина възражда. Това признават не само приятелите, но и противниците. Не по-малко радостно е и това, че язвата на част от руското офицерство — неговата продажност — най-малко засегна командния състав на флотата: намериха се все пак хора, които, за тяхна чест, ценят достойнството и независимостта на Русия по-високо от английското злато.

Още по-радостно е, че балтийските моряци отново се осъзнаха, като оживиха в своите подвизи най-хубавите традиции на руската революционна флота. Без тези условия Петроград не би бил предпазен от най-опасни изненади откъм море. Най-типично за характеристиката на възраждането на нашата флота е разигралият се през месец юни неравен бой между два наши миноносци и четири миноносци и три подводни лодки на противника, от който нашите миноносци, благодарение самоотвержеността на моряците и умелото ръководство на началника на действуващия отред, излязоха победители, като потопиха една неприятелска подводна лодка.

6. Резултати

Често сравняват Родзянко с Колчак в смисъл на заплаха за Съветска Русия, при което Родзянко смятат за не по-малко опасен отколкото Колчак. Това сравнение е невярно. Колчак е действително опасен, защото той разполага и с пространство за отстъпление, и с човешки материал за обновяване на войсковите си части, и с жито за изхранване на армията. Нещастието на Родзянко и Юденич е в това, че на тях не им достига нито пространство, нито човешки материал, нито жито. Финландия и Естландия, разбира се, представляват известна база за формиране на белогвардейски части измежду руските военнопленници. Ала, първо, военнопленниците не могат да бъдат достатъчен и напълно надежден материал за белогвардейските части. Второ, самата обстановка във Финландия и Естландия, поради развиващото се там революционно брожение, не представлява благоприятно условие за формирането на белогвардейски части. Трето, територията, заграбена от Родзянко и Балахович (всичко около две околии), постепенно, но систематически се намалява и пресловутата „северозападна армия", ако ѝ е съдено изобщо да се роди, скоро няма да има къде да се разгъне и да маневрира. Защото, това трябва да се признае, нито Финландия, нито Естландия, засега поне, не предоставят „своя собствена територия" на Родзянко-Балахович-Юденич. Армия без тил—такава е „северо-

западната" армия. Не ще и дума, че такава „армия" не може дълго да живее, ако, разбира се, във веригата на събития не се вмъкне някакво ново, сериозно, благоприятно за противника обстоятелство от международен характер, на което, според всички данни, противникът няма никакви основания да разчита.

Червената армия под Петроград трябва да победи.

„Правда" № 147,
8 юли 1919 г.

ПИСМО ДО В. И. ЛЕНИН ЗА ПОЛОЖЕНИЕТО НА ЗАПАДНИЯ ФРОНТ[77]

До другаря Ленин

Положението на Западния фронт става все по-застрашително.

Старите, изтощени, изморени части на XVI армия, срещу която напира най-активният противник от Западния фронт — поляците, не само че не издържат натиска, не само че са неспособни да се защищават, но загубиха и способността да прикриват оттеглящите се батареи, които, естествено, попадат в ръцете на противника. Аз се страхувам, че при такова състояние частите на XVI армия в процеса на отстъплението към Березина може да останат без оръдия и обози. Има също така опасност изтощените и съвсем развалилите се кадри на болшинството полкове скоро да бъдат неспособни да асимилират попълванията, които при това — трябва да се каже — идват с чудовищно закъснение.

Противникът бие по две основни линии към Березина: по линията на Борисов и по линията на Слуцк-Бобруйск. Бие успешно, защото вече се е придвижил на тридесет версти до Борисов, а на юг, завземайки Слуцк, овладя ключа към Бобруйск — великолепното шосе, единствено в района.

В случай на превземане на Борисов и на вероятното отстъпление във връзка с това на 17-а съвсем изнемощяла дивизия от XVI армия, XV армия ще бъде подложена под удар, Полоцк и Двинск ще се окажат под непосредствена заплаха. А в случай на превземане на

Бобруйск и на удар върху Речица (противникът преследва непосредствено тази цел) — цялата Припятска група от XVI армия, т. е. 8-та дивизия, ще претърпи автоматически катастрофа, при което Гомел се поставя под непосредствен удар, флангът на XII армия се оголва.

Накратко, ако позволим на противника да разкъса нашата XVI армия, а той вече я разкъсва, то ние с това ще подложим на опасност XV и XII армия и ще трябва да ремонтираме тогава вече не само XVI армия, но целия фронт, при това с много по-скъпа цена.

Ясно е, че се намираме приблизително в същото положение, в което се намираше Източният фронт миналата година, когато Вацетис и Костяев позволиха на Колчак да разкъса отначало III армия, после II, после V и по такъв начин без да има сериозни причини развалиха положението на целия фронт за цяло полугодие.

Тази перспектива има всички изгледи да се превърне в реалност на Западния фронт.

Аз вече писах по-рано, че Запфронтът представлява разпарчелен двор, който не може да се поправи без готови резерви, и че е достатъчен един сериозен удар на противника в един от важните пунктове, за да се разклати, по-вярно — да се развали целият фронт.

Сега тези мои опасения, за съжаление, вече започват да се оправдават.

При това, противникът на Запад, обединен под единно командуване, не е вкарал още в действие вече готовите или почти готовите в Рига, във Варшава и Кишинев *руски* корпуси.

Преди три седмици аз смятах достатъчна една дивизия, за да се развие настъпление и да се завземат възловите пунктове Молодечно—Барановичи. Сега една дивизия може би не ще бъде достатъчна, за да се задържим на линията Борисов—Бобруйск—Мозир.

За успешно настъпление не може да се мечтае, тъй като за това сега (11 август) биха били нужни минимум две-три дивизии.

Сега решавайте сами: можете ли да ни дадете една дивизия, макар и по бригади, или ще предоставите на

противника да разруши и без това развалената XVI армия. Но решавайте без забавяне, защото е скъп всеки час.

Ваш *И. Сталин*

P. S. Това писмо е прочетено и потвърдено от всички членове на Реввоенсъвета на Западния фронт, включително и комзапа. Аналогично заявление ще бъде изпратено тия дни в Реввоенсъвета на републиката.

И. Ст.

Смоленск,
11 август 1919 г.

Печата се за първи път.

ПИСМО ДО В. И. ЛЕНИН ОТ ЮЖНИЯ ФРОНТ[78]

Др. Ленин!

Преди два месеца Главкомът принципно не възразяваше против удара от запад към изток през Донецкия басейн като основен. Ако той все пак не предприе такъв удар, то е поради това, че се позоваваше на „наследството", получено в резултат на отстъплението на южните войски през лятото, т. е. на стихийно създалата се групировка войски в района на сегашния Югоизточен фронт, преустройването на която (групировка) би довело до голяма загуба на време в полза на Деникин. *Само* поради това аз не възразих срещу официално приетото направление на удара. Но сега обстановката и свързаната с нея групировка на силите се измени коренно: VIII армия (главата на Бившия южен фронт) се придвижи в района на Южфронта и е обърната право към Донецкия басейн; конкорпусът на Будьони (другата главна сила) се придвижи също в района на Южфронта; прибави се нова сила — латдивизията, която след един месец, обновена, отново ще стане страшна сила за Деникин.

Вие виждате, че старата групировка („наследството") изчезна. Кое кара тогава Главкома (главната квартира) да поддържа стария план? Очевидно, само упорството или, ако щете — фракционността, най-тъпата и най-опасна за републиката фракционност, култивирана в Главкома от „стратегическото" петле Гусев. Тия дни Главкомът дал на Шорин директива за настъпление от района на Царицин към Новоросийск през донските степи по

линията, по която може би е удобно да летят нашите авиатори, но съвсем невъзможно ще бъде да се движи нашата пехота и артилерия. Не е нужно да се доказва, че този безразсъден (предполагаем) поход през *враждебна* нам среда, в условията на абсолютно *безпътие* — ни заплашва с пълен крах. Не е трудно да се разбере, че този поход през казашките селища, както показа това недавнашната практика, може само да сплоти казаците около Деникин срещу нас за защита на своите селища, може само да издигне Деникин като спасител на Дон, може само да създаде армия от казаци за Деникин, т. е. може само да засили Деникин.

Поради това именно е необходимо още сега, без да се губи време, да се измени вече отменения от практиката стар план, като се замени с план с основен удар от района на Воронеж през Харков — Донецкия басейн към Ростов. Първо, тук ние ще имаме не враждебна, а напротив — симпатизираща нам среда, което ще облекчи нашето придвижване. Второ, ние ще добием най-важната железопътна мрежа (донецката) и основната артерия, която храни армията на Деникин — линията Воронеж—Ростов (без тази линия казашката войска ще се лиши през зимата от снабдяване, защото реката Дон, по която се снабдява донската армия, ще замръзне, а Източно-Донецката линия Лихая—Царицин ще бъде отрязана). Трето, с това придвижване ние ще разсечем армията на Деникин на две части, от които: доброволческата ще оставим да бъде разядена от Махно, а казашките армии ще оставим под заплахата на обход откъм тила. Четвърто, ние ще получим възможност да скараме казаците с Деникин, който (Деникин) в случай на наше успешно придвижване ще се постарае да придвижи казашките части на запад, на което болшинството от казаците не ще се съгласят, ако, разбира се, в това време поставим пред казаците въпрос за мир, за преговори за мира и пр. Пето, ние ще получим въглища, а Деникин остава без въглища.

Приемането на този план не трябва да се протака, тъй като главкомовският план за прехвърляне и разпределяне на полковете заплашва да превърне нашите

последни успехи на Южфронта в нищо. Не говоря за това, че последното решение на ЦК и на правителството — „Всичко за Южния фронт" — се игнорира от главната квартира и фактически е вече отменено от нея.

Накратко: старият, вече отменен от живота план в никакъв случай не трябва да се галванизира — това е опасно за Републиката, това сигурно ще облекчи положението на Деникин. Трябва да го заменим с друг план. Обстоятелствата и условията не само са назрели за това, но и повелително диктуват такава замяна. Тогава и разпределението на полковете ще тръгне по новому.

Без това моята работа на Южния фронт става безсмислена, престъпна, ненужна, което ми дава право или по-вярно ме задължава да ида където и да е, макар и по дяволите, само да не оставам на Южния фронт.

Ваш *Сталин*

Серпухов,
15 октомври 1919 г.

За първи път печатано във
вестник „Правда" № 301,
21 декември 1929 г.

ТЕЛЕГРАМА ДО В. И. ЛЕНИН

Създадените с дълги усилия от Антантата и Деникин конни корпуси на Шкуро и Мамонтов, като главна опора на контрареволюцията, са напълно разбити в боевете под Воронеж от конния корпус на др. Будьони. Воронеж е превзет от червените герои. Взети са маса трофеи, които сега се преброяват. Засега е изяснено, че са взети всички, назвaни по имена бронирани влакове на противника, начело с бронирания влак на името на генерал Шкуро. Преследването на разбития противник продължава. Ореолът за непобедимост, създаден около имената на генералите Мамонтов и Шкуро, е стъпкан в праха от доблестта на червените герои от конкорпуса на др. Будьони

Реввоенсъвет на Южфронта *Сталин*

25 октомври 1919 г.

„Петроградска правда" № 244, 26 октомври 1919 г.

РЕЧ ПРИ ОТКРИВАНЕТО НА II ВСЕРУСКИ КОНГРЕС НА КОМУНИСТИЧЕСКИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ НА ИЗТОЧНИТЕ НАРОДИ

22 ноември 1919 г.

Другари!

Поръчано ми е от името на ЦК на комунистическата партия да открия II конгрес на представителите на мюсюлманските комунистически организации на Изтока[79].

От времето на I конгрес измина една година. През това време в историята на социализма станаха две важни събития. Първото е революционизирането на Западна Европа и Америка и появяването на комунистическа партия там, на Запад; второто е пробуждането на източните народи, нарастването на революционното движение на Изтока, всред потиснатите източни народи. Там, на Запад, пролетариите заплашват да разгромят авангарда на империалистическите държави и да вземат властта в свои ръце. Тук пролетариите заплашват да разрушат тила на империализма — Изтока, като източник на богатствата, защото Изтокът е основата, върху която империализмът изгражда своите богатства, това е източникът, от който той черпи сили и където иска да отстъпи, ако бъде разбит в Западна Европа.

Преди една година всемирният империализъм на Запад заплашваше да обкръжи Съветска Русия с тесен обръч. Сега се оказа, че той сам е обкръжен, тъй като него го бият и по фланговете, и в тила. Разотивайки си преди една година, делегатите на I мюсюлмански конгрес на народите от Изтока се заклеха да направят всичко зависещо от тях, за да събудят от летаргията народите от Изтока, да прокарат лост между революцията на

Запад и потиснатите народи от Изток. Сега, като правим преглед на тази работа, може с удовлетворение да се констатира, че тази революционна работа не е отишла напразно, че мостът срещу душителите на свободата на всички потиснати народи е издигнат.

Най-после, ако нашите войски, нашите червени войски, напреднаха на Изток така стремително, то, разбира се, затова не последна роля изигра вашата работа, другари делегати. Ако сега пътят към Изтока е открит, то революцията пак е задължена за това на великия труд на нашите другари делегати, които извършиха тази работа през последно време.

Само със сплотеността на мюсюлманските комунистически организации на народите от Изтока, преди всичко на татарите, башкирците, киргизите, на народите от Туркестан — само с тяхната сплотеност може да се обясни това бързо развитие на събитията, което наблюдаваме на Изток.

Аз не се съмнявам, другари, че този конгрес, II конгрес, по-богат и в количествено, и в качествено отношение отколкото I конгрес, ще съумее да продължи започнатата работа по пробуждането на народите от Изток, по заздравяването на моста, прехвърлен между Запада и Изтока, работата по освобождението на трудещите се маси от вековния гнет на империализма.

Нека се надяваме, че знамето, издигнато от I конгрес, знамето на освобождението на трудещите се маси от Изтока, знамето на разгрома на империализма, ще бъде носено докрай с чест от дейците на комунистическите мюсюлмански организации. (*Аплодисменти.*)

„Жизнь Национальностей" № 46,
7 декември 1919 г.

ПРИВЕТСТВИЕ ДО ПЕТРОГРАД ОТ ЮЖНИЯ ФРОНТ

Реввоенсъветът на Южфронта изразява другарска благодарност за приветствието и за червените знамена, обещани от вас на полковете на Южфронта.

Реввоенсъветът на Южфронта не ще забрави, че Петроград пръв дойде на помощ на Южфронта, като му изпрати хиляди закалени в боевете съзнателни работници, които вдъхновиха нашите дивизии с вяра в победата и съвсем преобразиха нашия фронт.

Последните успехи на Южфронта се дължат преди всичко на тези работници, достойни синове на червения Петроград.

Вярвайте, другари, че войските на Южфронта ще оправдаят очакванията на руския пролетариат и с чест ще донесат подарените им знамена до пълна победа.

Киев и Купянск са вече взети от нас — не е далеч моментът, когато червените знамена ще се развеят над Ростов и Новочеркаск.

Привет на Петроградските работници, привет на славните моряци от Балтфлотата.

Сталин

„Петроградская Правда“ № 289,
18 декември 1919 г.

ЗА ВОЕННОТО ПОЛОЖЕНИЕ НА ЮГ

I

ПРЕТЪРПЕЛИТЕ НЕУСПЕХ ПЛАНОВЕ НА АНТАНТАТА

През пролетта на 1919 година срещу Съветска Русия бе замислен комбиниран поход на Колчак—Деникин—Юденич. Главният удар трябваше да бъде нанесен от Колчак, с когото Деникин се надяваше да се съедини в Саратов за съвместно настъпление към Москва от изток. На Юденич бе предоставен спомагателния удар срещу Петроград.

Целта на похода бе формулирана в доклада на Гучков до Деникин: „да се задуши болшевизма с един удар, като се лиши от основните жизнени центрове — Москва и Петроград".

А самият план бе нахвърлен в писмото на Деникин до Колчак, което ние заловихме от щаба на Гришин—Алмазов, през пролетта на 1919 година. „Главното е да не се спирате на Волга — пише Деникин на Колчак, — а да биете по-нататък към сърцето на болшевизма, към Москва. Аз се надявам да се срещна с вас в Саратов... Поляците ще вършат своята работа, а що се отнася до Юденич, той е готов и няма да се забави да удари срещу Петроград..."

Така пише Деникин през пролетта, когато настъплението на Колчак срещу Волга беше в пълен разгар.

Но този план не успя. Колчак беше отхвърлен зад Урал. Деникин бе спрян на линията: река

Сейм — Лиски — Балашов. Юденич — изтикан отвъд Ямбург.

Съветска Русия остана цяла и невредима.

Но людоедите от Антантата не се отчаяха. Към есента на 1919 година бе замислен нов план за съкрушителен поход. Колчак, естествено, бе изхвърлен от сметката. Центърът на тежестта бе пренесен от Изток на Юг, откъдето Деникин трябваше да нанесе главния удар. На Юденич бе предоставен, както през пролетта, спомагателния удар — нов поход към Петроград. Бившият командуващ доброволческата армия генерал Май—Маевски в своята реч на другия ден след взимането на Орел каза, че той ще бъде в Москва със своите войски „не по-късно от края на декември, към Рождество 1919 година".

Самоувереността на деникинци стигна дотам, че донецките капиталисти обявиха още през октомври милионна награда (николаевски пари) на този от полковете на доброволческата армия, който пръв влезе в Москва . . .

Но на съдбата бе угодно и този план да се провали. Войските на Деникин са отхвърлени зад Полтава — Купянск — Чертково. Юденич е разгромен и отхвърлен зад Нарва. Що се отнася до Колчак, то след разгрома при Ново-Николаевск от неговата армия остана само един спомен.

Русия и този път остана цяла и невредима.

Провалът на контрареволюцията този път бе толкова неочакван и внезапен, че победителите на империалистическа Германия, старите вълци на Антантата, бяха принудени да обявят на всеуслишание: „Болшевизма не може да се победи със силата на оръжието". А смущението на факирите на империализма стигна дотам, че те, като загубиха способността да открият действителните причини за поражението на контрареволюцията, започнаха да сравняват Русия ту със „сипещи се пясъци", където неминуемо ще се провали и „най-добрият пълководец", ту с „необятна пустиня", където обезателно очаква смърт и „най-добрата войска".

II

ЗА ПРИЧИНИТЕ НА ПОРАЖЕНИЕТО НА КОНТРАРЕВОЛЮЦИЯТА

Кои са причините за поражението на контрареволюцията, и преди всичко на Деникин?

а) **Нездравината на тила** на контрареволюционните войски. Нито една армия в света не може да победи без устойчив тил. А тилът на Деникин (също и на Колчак) е съвсем неустойчив. Този факт на нездравината на тила на контрареволюционните войски се обяснява със социалния характер на правителството на Деникин—Колчак, създало тези войски. Деникин и Колчак носят със себе си не само ярема на помешчика и капиталиста, но и ярема на англо-френския капитал. Победата на Деникин—Колчак означава загубване самостоятелността на Русия, превръщане Русия в дойна крава на англо-френските банкери. В този смисъл правителството на Деникин—Колчак е най-антинародното, най-антинационалното правителство. В този смисъл съветското правителство е единственото народно и единственото национално в най-добрия смисъл на тази дума правителство, защото то носи не само освобождението на трудещите се от капитала, но и освобождението на цяла Русия от робството на световния империализъм, превръщането на Русия от колония в самостоятелна свободна страна.

Нима не е ясно, че правителството на Деникин—Колчак и неговата войска не могат да се ползуват нито с уважението, нито с подкрепата на широките слоеве на руското население?

Нима не е ясно, че във войските на Деникин—Колчак не може да има това страстно желание да победят и това въодушевление, без които победата изобщо не е възможна?

Тилът на Деникин—Колчак пращи, като подравя устоите на фронта, защото правителството на Деникин—Колчак е правителство на поробването на руския народ, правителство, което предизвиква максимално недоверие всред широките слоеве на населението.

Тилът на съветските войски се укрепва, като храни със своите сокове червения фронт, защото съветското правителство е правителство на освобождението на руския народ, правителство, което се ползува с максималното доверие на широките слоеве на населението.

б) **Окраинното положение** на контрареволюцията. Още в началото на Октомврийския преврат се набеляза известно географско разграничаване между революцията и контрареволюцията. В хода на по-нататъшното развитие на гражданската война районите на революцията и контрареволюцията се определиха окончателно. Вътрешна Русия с нейните промишлени и културно-политически центрове — Москва и Петроград, — с еднородно в национално отношение население, предимно руско — се превърна в база на революцията. А покрайнините на Русия, главно южната и източната покрайнини, без важни промишлени и културно-политически центрове, с население до голяма степен разнообразно в национално отношение, състоящо се от привилегировани казаци-колонизатори, от една страна, и непълноправни татари, башкирци, киргизи (на изток), украинци, чеченци, ингуши и други мюсюлмански народи, от друга страна — се превърнаха в база на контрареволюцията.

Не е мъчно да се разбере, че в това географско разпределение на борещите се сили в Русия няма нищо неестествено. Наистина: кой може да бъде база на съветското правителство, ако не петроградско-московският пролетариат? И кой друг може да бъде опора на деникинско-колчаковската контрареволюция, ако не отдавнашното оръдие на руския империализъм, ползуващо се с привилегии и организирано във военно съсловие — казачеството, което отдавна експлоатира неруските народи по покрайнините?

Нима не е ясно, че никакво друго „географско разпределение" не може и да има?

Но това обстоятелство има (и продължава да има) като свое последствие редица съдбоносни неизбежни минуси за контрареволюцията и също толкова неизбежни плюсове за революцията.

За успеха на войските, действуващи в епоха на ожесточена гражданска война, е абсолютно необходимо единството, сплотеността на онази жива, човешка среда, с чиито елементи се хранят и с чиито сокове се поддържат тези войски, при което единството може да бъде национално (особено в началото на гражданската война) или класово (особено при развита гражданска война). Без такова единство са немислими трайни военни успехи. Но *работата е именно в това, че покрайнините на Русия* (източната и южната) не представляват и не могат да представляват за войските на Деникин и Колчак нито в национално, нито в класово отношение дори такъв минимум на единство на живата среда, без което (както казах по-горе) е невъзможна сериозна победа.

И наистина, какво *национално* единство може да има между националните стремежи на татарите, башкирците, киргизите (на изток), калмиците, чеченците, ингушите, украинците (на юг), от една страна, и истинско-руските самодържавни управления на Колчак-Деникин, от друга страна?

Или още: какво *класово* единство може да има между привилегированото казачество на Урал, Оренбург, Дон, Кубан, от една страна, и цялото останало население на покрайнините, в това число и руските „пришълци“, открай време потискани и експлоатирани от съседните казаци?

Нима не е ясно, че войските, съставени от такива разнородни елементи, неминуемо трябва да се разпаднат при първия сериозен удар от страна на съветските армии, че всеки такъв удар неминуемо трябва да засили влеченето на неказашките елементи от покрайнините на Русия към съветското правителство, което отрича от корен великодържавните въжделения и охотно поддържа техните национални стремежи.

В противоположност на покрайнините вътрешна Русия представлява съвсем друга картина. Първо, в национално отношение тя е единна и сплотена, защото девет десети от нейното население са великоруси. Второ, осъществяването на класовото единство на живата среда, която храни фронта и непосредствения тил на съветските войски,

се облекчава от наличието в нея на популярния всред селячеството петроградски-московски пролетариат, който ясно го сплотява около съветското правителство.

С това, между другото, се обяснява и този поразителен контакт между тила и фронта на Съветска Русия, с какъвто никога не се е ползувало правителството на Колчак-Деникин: достатъчно е съветското правителство да даде сигнал за помощ на фронта, и Русия в един миг доставя цял хоровод от нови полкове.

В това трябва да се търси източника на поразителната сила и безпримерната жилавост, която обикновено проявява Съветска Русия в критически минути.

Тук също трябва да се търси обяснението на непонятния за просветените жреци на Антантата факт, че „контрареволюционните войски, като достигнат известни предели (до пределите на вътрешна Русия!), неминуемо търпят катастрофа . . .“

Но освен посочените по-горе дълбоки причини за поражението на контрареволюцията и преди всичко на Деникин, има и други по-близки причини (ние имаме предвид главно Южния фронт).

Това са:

1) Подобряването на работата относно резервите и попълненията на съветския южен фронт.

2) Подобряване на работата по снабдяването.

3) Напливът на фронта на комунисти-работници от Питер, Москва, Твер, Иваново-Вознесенск, които навлязоха в нашите южни полкове и съвсем преобразиха последните.

4) Възстановяване апаратите на управлението, съвсем разстроени по-рано от нападенията на Мамонтов.

5) Умелото прилагане от командуването на Южфронта на системата на флангови удари при настъплението.

6) Методичността на самото настъпление.

III

СЕГАШНОТО ПОЛОЖЕНИЕ НА ЮЖНИЯ ФРОНТ

От всички части на Деникин за най-сериозна сила трябва да се смята доброволческата армия (пехотата), като най-квалифицирана, с голям резерв от кадрови офи-

цери в полковете, и кавалерийските корпуси на Шкуро-Мамонтов (конницата). Доброволческата армия имаше за своя задача превземането на Москва̀, а конницата на Шкуро и Мамонтов — пробиви и разрушения в тила на нашите южни армии.

Първите решителни успехи на нашата пехота бяха отбелязани в боевете при Орел, в района на Кром-Дмитровск. Тук бе разбит от нашата пехота първият корпус (най-добрият корпус) на доброволческата армия, корпусът на генерал Кутепов с корниловската, дроздовската, марковската и алексеевската дивизия.

А първите решителни успехи на нашата конница бяха отбелязани в боевете при Воронеж, в района на реките Икорец, Усман, Воронеж и Дон. Тук нашата конна група на др. Будьони за пръв път се срещна гърди с гърди със съединените корпуси на Шкуро-Мамонтов и срещайки се с тях, тя ги отхвърли назад.

С нашите успехи при Орел и Воронеж бе положена основата на цялото по-нататъшно напредване на нашата армия на юг. Успехите при Киев, Харков, Купянск и Лиска са само следствие и развитие на основните успехи при Орел и Воронеж. Сега доброволческата армия отстъпва безредно пред нашите части, като загуби връзка и управление, претърпя загуби в убити, ранени и пленени не по-малко от половината на своя състав. Може с увереност да се каже, че без отвеждането ѝ в тил и сериозен ремонт тя скоро ще загуби всяка боеспособност.

Що се отнася до конната група на Шкуро-Мамонтов, то въпреки нейното усилване с два нови кубански корпуса (корпусите на генералите Улагая—Науменко) и със сборната уланска дивизия на генерал Чесноков, тя все пак не може да представлява сериозна заплаха за нашата конница. За доказателство служат неотдавнашните боеве при Лисичанск, където подсилената група на Шкуро-Мамонтов бе напълно разбита от нашата конница, като остави на място седемнадесет оръдия, 18 картечници и повече от хиляда съсечени.

Разбира се, не може да се каже, че армиите на Деникин са вече разгромени. Разложението на армиите на Деникин още не е достигнало до степента на разло-

жението на армиите на Колчак. Деникин е все още способен засега на някои тактически, а може би и стратегически коварства. Не трябва също така да се забравя, че за десет седмици ние успяхме да вземем от Деникин всичко само около 150 оръдия, 600 картечници, 14 бронирани влакове, 150 локомотива, 10 хиляди вагона и 16 хиляди пленници. Но едно е все пак несъмнено: *армиите на Деникин неудържимо се провалят в пропастта по стъпките на армиите на Колчак*, докато *нашите армии от ден на ден се засилват качествено и количествено.*

В това е залогът за окончателния разгром на Деникин.

Серпухов, 26 декември 1919 г.

„Правда" № 293,
28 декември 1919 г.
Подпис: И. Сталин.

P.S.[80] Тази статия бе написана преди пробива на деникинския фронт от нашите войски при Таганрог. С това, собствено, се обяснява нейния предпазлив характер. Но сега, след пробива на фронта на Деникин, когато доброволческите дивизии са отрязани от Донската и Кавказката армия на Деникин, когато след двудневни боеве на подстъпите към Таганрог (1—2 януари) нашите войски отнеха от противника над двеста оръдия, седем бронирани влака, четири танка и маса други трофеи, когато нашите войски, след като освободиха Таганрог, обсаждат огнищата на контрареволюцията — Новочеркаск и Ростов — сега може с увереност да се каже, че разгромът на деникинските армии върви с пълна пàра.

Още един удар — и пълната победа ще бъде осигурена.

Курск, 7 януари 1920 г.

Списание „Революционный фронт" № 1,
15 февруари 1920 г.
Подпис: И. Сталин.

ЗАПОВЕД
ДО ТРУДОВАТА АРМИЯ НА УКРАЙНА

7 март 1920 г.

С директива № 1247/оп/123/ш на Главнокомандуващия всички въоръжени сили на РСФСР и със заповед № 271 на Революционния военен съвет на Югозападния фронт четиридесет и втора дивизия от 7 март се включва в състава на Украинската трудова армия[81].

Доблестната 42 дивизия, която геройски се би с враговете на Русия рамо до рамо с другите дивизии на фронта и заедно с тях напълно разби доброволческата армия на Деникин, сега трябва да сложи настрана оръжието, за да влезе в бой със стопанската разруха и да осигури на страната каменни въглища.

Командири на 42 дивизия! В боевете с Деникин вие умеехте да водите червеноармейците от победа към победа — докажете, че в борбата с въглищната криза вие сте способни да одържите не по-малки победи.

Комисари на 42 дивизия! На бойното поле вие умеехте да поддържате всред червеноармейците образцов ред и дисциплина — докажете, че в борбата за въглища вие сте способни да запазите неопетнено светото знаме на трудовата дисциплина.

Червеноармейци от 42 дивизия! Вие умеехте да се биете с враговете на работническо-селска Русия честно и самоотвержено — докажете, че вие сте способни да се трудите също така честно и самоотвержено при прекарването на въглища към станциите за натоварването му във вагони и съпровождането на въглищните влакове до тяхното местоназначение.

Помнете, че въглищата са също така важни за Русия, както победата над Деникин.

Полковете от III армия на Урал вече се отличиха в работа по добиването и прекарването на дърва за отопление. Полковете от запасната армия на Поволжието се прославиха в работата по ремонта на локомотиви и вагони, 42 дивизия трябва да покаже, че няма да остане по-назад от другите, като осигури на страната докарването, товаренето и съпровождането на въглищата.

Това чака от вас работническо-селска Русия.

Председател на Укрсовтрударма
И. Сталин

За първи път напечатано през 1940 г.
в списанието „Пролетарская Революция" № 3.

ИЗКАЗВАНИЯ
НА IV КОНФЕРЕНЦИЯ НА УКРАИНСКАТА КП(б)[82]

17—23 март 1920 г.

1. РЕЧ ПРИ ОТКРИВАНЕТО НА КОНФЕРЕНЦИЯТА

17 март

Другари! Досега пред вас, комунистите от тила и фронта на Украйна, стоеше една основна задача — да задържите настъпващите поляци, да разгромите Петлюра и да изгоните Деникин. Тази задача, както признават сега не само приятели, но и врагове, се изпълнява с успех.

Сега, когато Украйна е освободена от най-лютия враг на революцията — от армията на Деникин, пред вас стои друга не по-малко важна и сложна задача — задачата да се възстанови разрушеното стопанство на Украйна. Няма съмнение, че вие, които се справихте с Деникин, ще се справите и с разрухата, ще съумеете да приложите всички сили, цялата оная енергия, с която се отличават комунистите от другите партии, за да намалите разрухата и да помогнете на другарите от север.

Има признаци, че на север тази задача започва да се изпълнява. Сведенията за трудовите армии говорят, че ремонтът на локомотиви и вагони расте, добиването на топливо се развива и засилва. Уралската промишленост също така расте и се издига нагоре. Аз не се съмнявам, че по примера на другарите от север вие ще постигнете същото.

При разрешаването на тази задача комунистите безусловно ще победят, защото в нашата партия има сплотеност, единство, преданост към делото и над всичко

това стои нашият девиз — „Да умрем, но да доведем докрай започнатото". Само благодарение на дисциплината и сплотеността партията успешно прехвърля хиляди работници във всички райони, във всички области. Тази дисциплина и сплотеност ни дадоха възможност да победим империализма и те също ни дават надеждата, че ние ще победим и втория враг — разрухата.

2. ДОКЛАД ВЪРХУ ИКОНОМИЧЕСКАТА ПОЛИТИКА

19 март

На мен се падна да докладвам за най-близките задачи на стопанското строителство.

Преди една година, когато нашата федерация бе обкръжена с тесния обръч от войските, субсидирани от международните империалисти, Съветът на отбраната даде лозунга: „Всичко за фронта." Това значи, че цялата наша строителна работа бе поставена върху релсите на снабдяването, върху релсите на укрепването на фронта. Едногодишната практика показа, че Съветът на отбраната е бил прав, защото за една година нашите люти врагове се оказаха отхвърлени — Юденич, Колчак, Деникин са изобщо разгромени. Следователно лозунгът „Всичко за фронта", осъществен на дело, даде положителни резултати.

Преди два месеца Съветът на отбраната даде друг лозунг: „Всичко за народното стопанство". Това значи, че е необходимо да се преустрои цялата наша градивна работа на нова, стопанска основа, необходимо е всички живи сили да се хвърлят пред стопанския олтар. Но това не значи, че ние нямаме вече военна задача. Двата опита на Антантата да срази Съветска федеративна Русия: първият от изток с помощта на Колчак, вторият от юг с помощта на Деникин — пропаднаха. Сега изглежда се замисля нов удар, от запад. Антантата не е така глупава, че да не използува силата на полската шляхта, макар и само за да попречи на нашата федерация да провежда новата строителна работа. Освен това, не ни е известно още какви най-близки перспективи ще се разкрият във връзка с германския преврат[83]. Както се вижда,

Западът носи в себе си някои нови, но напълно ясни усложнения. Поради това не може да се каже, че пренасяйки цялата наша работа към възстановяването на народното стопанство, ние с това се отказваме от военните задачи. При все това основният лозунг трябва да бъде винаги основен.

От какво е предизвикан новият лозунг, даден от Съвета на отбраната и Централния комитет на нащата партия? Той е предизвикан, другари, от това, че като се огледахме след разгрома на външния враг, ние видяхме пред себе си картината на пълно разрушение на народното стопанство.

Какви въпроси изникват пред нас във връзка със задачата за възстановяване на разрушеното от войната народно стопанство?

Основният въпрос по възстановяването на народното стопанство е топливният въпрос. Всички империалистически войни се водеха заради топливо. Всички хитрувания на Антантата се свеждаха до това — да ни лишат от топливо.

Има три вида топливо: въглища, нефт и дърва.

Да започнем с въпроса за въглищата.

В 1916 година, т. е. преди революцията, ние добивахме месечно не по-малко от 140—150 милиона пуда въглища и изнасяхме в други райони не по-малко от 120 милиона пуда въглища. Сега ние добиваме не повече от 18 милиона пуда въглища и антрацит и изнасяме не повече от 4—5 милиона пуда. Картината е ясна.

Вторият вид топливо — нефтът. Основен район на нефтеното топливо е Бакинският район. През 1916 година Баку даде общо около 500 милиона пуда нефт. Грозни — до 100 милиона, Урал (Емба) около 15 милиона. Както е известно, основният източник на нефт — Баку, не е в наши ръце. По отношение на Грозни не си струва и да се говори. Не зная в какъв вид ще получим Грозни. Като топливен източник — там има много богати залежи на нефт. Миналата година добивът там е стигнал към двеста милиона пуда. Но в какъв вид ще го получим не зная. Известно е само едно, че белите са го разрушили основателно.

Третият вид топливо са дървата. Изобщо, ако се преведат дървата на въглища, то в миналото получавахме около 500 милиона пуда. Сега, според данните на Главлескома, добивът на дърва не надминава 50%.

Както виждате, по отношение на топливото нашето положение е критическо.

Вторият въпрос е металургията. Може да се смята, че почти единственият източник на руда, чугун и готови изделия у нас бе и си остава Донецко-Криворожкият басейн. През 1916 година се изработваше месечно не по-малко от 16 милиона пуда чугун. В района на Донбас тогава у нас работеха не по-малко от 65 високи пещи. Сега от 65 не работи нито една. През 1916 година ние получавахме от нашите металургически заводи до 14 милиона пуда на месец полуфабрикати. Сега — не повече от 5%. През 1916 година получавахме готови изделия месечно около 12 милиона пуда. Сега — 2—3%. И в металургията работата стои извънредно зле.

Третият въпрос е житото. За да се възстанови индустрията, трябва да се хранят работниците. Липсата на жито — това е основният недостатък и основната причина за парализирането на нашата индустрия. Преди войната ние събирахме върху територията на федерацията до 5 милиарда пуда зърнени храни. От тях ние изнасяхме за чужбина над петстотин милиона. Всичко останало отиваше за вътрешно потребление. Дори в 1914 година, когато започна войната, за десет месеца при затворени граници ние успяхме да изнесем към триста милиона пуда жито. След това износът спадна до тридесет милиона.

Всичко това показва, че у нас има и трябва да има излишъци. Ясно е, че ако се постави въпроса, има ли обективна възможност да се получи жито и да се създаде такъв житен фонд, без който не ще може да се повдигне индустрията, то може да се отговори, че безусловно има. Да съберем тристамилионен фонд, за който надават вик нашите другари, за нас, обективно, е напълно възможно. Целият въпрос е в това, да създадем гъвкав апарат, да вземем под внимание настроението на селячеството, да се въоръжим с търпение и умение и да хвърлим в тази работа необходимите сили, стопанската ръка на които

ще съумее да превърне думите в дела. В това отношение аз бих могъл да се позова на нашата практика в Украйна. Не много отдавна бе определено, че от миналата реколта в Украйна се е натрупало не по-малко от 600 милиона пуда жито. При известно напрежение тези шестстотин милиона би могло да се вземат. Но нашите органи по продоволствието решили да обявят наряди за не повече от 160 милиона, при което е било решено, че до март ще могат да се съберат около 40 милиона. Но това не можаха да осъществят. При нашите разхлабени органи, в обстановката, когато махновци буквално ходят на лов за продоволствени работници, в обстановката на кулашки въстания в някои райони, ние можахме да съберем всичко около два милиона вместо 40 милиона.

Следващият въпрос е за захарта. През 1916 година у нас се произвеждаше около 115 милиона пуда захар. Нужно е сто милиона пуда. А сега имаме всичко около три милиона пуда.

Такова е сега положението на нашето разрушено от войната народно стопанство.

Това положение на стопанството на федерацията, естествено, ни заставя да издигнем лозунга: „Всичко за народното стопанство."

Какво означава този лозунг? Той се свежда към това, цялата наша агитационна и строителна работа да бъде преустроена върху нова стопанска основа. Сега ние трябва да издигнем свои стопански подофицери и офицери измежду работниците, които ще учат народа да се бори с разрухата и да строи новото стопанство. Само в хода на борбата с разрухата е възможно новострителство, а за това е необходимо да създадем свои офицери на труда. Докато миналата година ние организирахме съревнование между войсковите части, то сега ние трябва да направим същото с трудещите се по предприятия, по заводи, фабрики, железопътни линии, в мините. Ясно е, че към това ще трябва да се привлекат не само работниците, но и селяните и другите трудещи се.

Освен всичко казано, ще трябва по-нататък да отбележим и това, че на местните стопански органи, особено на областните и районните, ще трябва да бъдат предо-

ставени повече права, повече самостоятелност в работата по възстановяване на индустрията, отколкото това е било досега. Досега бе така, че „главките“ ръководеха работата, и само „главките“, сега ще трябва да се обърне особено внимание на местните органи, като им се даде възможност, най-после, да проявят такава инициатива, без която е трудно да се уреди стопанството.

Трябва, най-сетне, да се обърне внимание за подкрепата на онези организации, които Съветът на отбраната прехвърли от релсите на военната работа върху релсите на развиване стопанството. Аз говоря за Съветите на трудовите армии. Опитът показва, че не винаги е целесъобразно цели части от армиите да се прехвърлят механически на стопанска работа. Тук трябва да се уреди известно съчетание на работата на резервните части с работата на трудещите се в тила.

Като преминавам към Украинската трудова армия, аз трябва да отбележа, че поради много причини тя едва неотдавна пристъпи към работа. Първата задача бе да се изясни съществуващото положение, а след това да се постави въпроса за необходимостта от провеждането на практически мерки. Това, което можа да се изясни, представлява непривлекателна картина. В тежко положение се намира особено железопътният транспорт. Трябва да се отбележи, че на четирите линии в Украйна — Югозападната, Южната, Донецката и Екатеринската — има не малко количество локомотиви, но 70% от тях са повредени. Това означава, че вместо 45 влака, които ежедневно се пускаха по линията Харков — Москва, сега ние успяваме да пуснем всичко 4—5, в краен случай 8 двойки.

Като получи всички тези сведения за положението в Украйна, Совтрудармът предприе редица практически мерки, от които трябва да посоча следните:

Първо, в каменовъглената индустрия да се проведе милитаризиране на труда, като се мобилизира трудово също така и селското население за използуването му в превозването на въглищата до станциите;

Второ, да се привлекат в индустрията нови сили от работници, защото известно ни е, че от 250 хиляди работници, които работеха преди революцията, са останали

80 хиляди. При това, за да се привлекат тези нови сили, необходимо е да се уреди продоволствието, и в това направление ние вземаме редица мерки;

Трето, да се създаде начело на каменовъглената индустрия Централно управление, а при него санитарно управление, отдел за връзка, отдел за снабдяване, военен трибунал и политотдел.

Всичко това е необходимо, за да се постави индустрията и транспорта на Украйна на здрава основа, за да стане редовно снабдяването с хора, продоволствие, лекарска помощ и политработници, за да не се решават тъй леко паразитите и дезертьорите от труда да напущат Донецкия басейн, за да се създаде в индустрията и в транспорта трудова дисциплина. Отсега председателят на Донецкия губернски комитет на Комунистическата партия, със съгласието на ЦК на РКП и ЦК на Украйна, става заедно с това и началник на Политотдела на каменовъглената индустрия. Цялата работа по разпределението на партийните сили и по прехвърлянето от район в район на тези работници, с оглед задачите на каменовъглената индустрия, преминава под ведомството на Политотдела.

Това са въобще онези мероприятия, които трябва да се осъществят, за да започне възстановяването на разрушеното от войната народно стопанство на федерацията и да се тласне то напред по пътя на максималното развитие.

Като завършвам своя доклад, аз предлагам на вашето внимание тезисите на ЦК на РКП за стопанското строителство[84].

3. ЗАКЛЮЧИТЕЛНО СЛОВО ПО ДОКЛАДА ВЪРХУ ИКОНОМИЧЕСКАТА ПОЛИТИКА

20 март

Трябва да се констатира, че никой от делегатите не се опита да противопостави на тезисите на ЦК някаква друга резолюция. Резолюцията на Харковската конференция служи само като добавка към резолюцията на VII конгрес на Съветите[85], при което тя не зачеква цяла

редица въпроси, засегнати в тезисите на ЦК по линията на най-близките задачи на стопанското строителство.

Аз вече казах, че основната задача сега е възстановяването на каменовъглената индустрия. Предвид на това Съветът на трудовата армия в Украйна обръща главното си внимание на организацията на управлението на каменовъглената индустрия, което да е способно да организира редовно снабдяване и да въведе дисциплина в каменовъглената индустрия.

Както ви е известно, нашата индустрия в цялата федерация преживява в дадения момент същия период на разхлабеност и партизанщина, който преживяваше Червената армия преди година и половина. Тогава от партийния център бе нададен вик за потягане, за насаждане на дисциплина и за превръщане на партизанските части в редовни. Същото трябва да направим сега по отношение на дезорганизираната индустрия. Необходимо е тази дезорганизирана индустрия да се тури в ред и организира, в противен случай ние не ще излезем от разрухата.

Един другар каза тук, че работниците не се страхуват от милитаризация, защото на добрите работници е дотегнал безпорядъкът. Това е съвършено вярно. На работниците е дотегнала безстопанствеността и те на драго сърце ще приемат едно ръководство, способно да внесе ред и трудова дисциплина в индустрията.

4. РЕЧ ПРИ ЗАКРИВАНЕ НА КОНФЕРЕНЦИЯТА

23 март

В своето заключително слово другарят *Сталин* прави равносметка на работата на Всеукраинската конференция. Той дава оценка на взетите решения по различни въпроси и се спира на взетите резолюции по въпроса за работата в село и икономическото строителство. Последният въпрос ще бъде разгледан окончателно на IX конгрес на РКП[86].

— Най-важният въпрос в нашата политика — въпросът за работата в село, според мен, е разрешен правилно. Аз смятам, че тук, в Украйна, ние преживяваме същия

стадий на развитие на селото, какъвто Русия преживя преди година и половина, когато Поволжието и много места в центъра на Русия се намираха в период на въстания. Този период ще отиде и при вас в миналото, както това стана в Русия.

В нашата работа в село ние трябва да се опираме на бедняка. Средняkът ще премине на наша страна само тогава, когато се убеди, че съветската власт е силна. Само тогава средняците ще преминат към нас.

Като се изхожда от това положение, може да се каже, че резолюцията, която вие приехте, е безусловно правилна.

Има един друг важен въпрос, който бе разрешен на конференцията — това е въпросът за присъединяването към нашата партия на боротбистите[87]. Боротбистите — това са такава партия, която се хранеше от сокове на селото. Сега, след сливането на боротбистите с нашата партия, ние ще можем да осъществим напълно съюза между пролетариата и селската беднота. Сами знаете, че този съюз е основата на могъществото и силата на нашата федеративна република.

Позволете ми да ви поздравя с плодотворната работа на конференцията.

Смятам конференцията за закрита (*Аплодисменти*).

Печата се по записките на секретариата на щаба на Украинската трудова армия и вестникарския отчет на Харковския вестник „Коммунист" №№ 62, 64, 65 и 66; 18, 21, 23 и 24 март 1920 г.

ЛЕНИН КАТО ОРГАНИЗАТОР И ВОЖД НА РКП

Съществуват две групи марксисти. И двете работят под знамето на марксизма и смятат себе си за „истински" марксисти. И все пак те далеч не са тъждествени. Нещо повече: между тях има цяла пропаст, защото техните методи на работа са диаметрално противоположни.

Първата група обикновено се ограничава с външното признаване на марксизма, с неговото тържествено провъзгласяване. Като не умее или не иска да вникне в същността на марксизма, като не умее или не иска да го прилага в живота, тя превръща живите и революционни принципи на марксизма в мъртви, нищо неговорещи формули. Тя основава своята дейност не върху опита, не като държи сметка за практическата работа, а върху цитати от Маркс. Тя черпи указания и директиви не от анализа на живата действителност, а от аналогиите и историческите паралели. Несъответствие между думите и делата — такава е главната болест на тази група. От тук разочарования и вечно недоволство от съдбата, която много често подвежда тази група, измамва я. Името на тази група е меншевизъм (в Русия), опортюнизъм (в Европа). Другарят Тишко (Иогихес) доста сполучливо охарактеризира тази група на Лондонския конгрес[88], като каза, че тя не стои, а *лежи* върху гледището на марксизма.

Втората група, напротив, пренася центъра на тежестта на въпроса от външното признаване на марксизма върху неговото прилагане, в неговото осъществяване в живота. Набелязването на съответствуващи на обстановката пътища

и средства за осъществяването на марксизма, изменяване на тези пътища и средства, когато обстановката се изменя — ето на какво, главно, обръща своето внимание тази група. Тази група черпи директиви и указания не от историческите аналогични паралели, а от изучаването на околните условия. В своята дейност тя се опира не на цитати и изречения, а на практическия опит, проверявайки чрез опита всяка своя крачка, учейки се от своите грешки и учейки другите да строят новия живот. С това всъщност се и обяснява, че в дейността на тази група думите не се различават от делата и учението на Маркс запазва напълно своята жива революционна сила. Към тази група напълно подхождат думите на Маркс, според които марксистите не могат да се задоволят с обясняването на света, а трябва да отидат по-нататък — да го изменят[89]. Името на тази група е болшевизъм, комунизъм.

Организатор и вожд на тази група е В. И. Ленин.

I

ЛЕНИН КАТО ОРГАНИЗАТОР НА РУСКАТА КОМУНИСТИЧЕСКА ПАРТИЯ

Организирането на пролетарската партия в Русия протичаше при особени условия, различни от условията на Запад, когато там се организираше работническата партия. Докато на Запад, във Франция, в Германия, работническата партия изникна от професионалните съюзи в условията на легално съществуване на съюзите и партиите, в обстановката след буржоазната революция, при наличността на буржоазен парламент, когато промъкналата се до властта буржоазия стоеше лице срещу лице с пролетариата — в Русия, напротив, организирането на пролетарската партия се извършваше при найжесток абсолютизъм, в очакване на буржоазнодемократическата революция, когато, от една страна, партийните организации се препълваха с буржоазни „легално-марксистки" елементи, които жадуваха да използуват работническата класа за буржоазната революция, а, от друга страна, царската жандармерия изтръгваше из редовете на партията най-добрите партийни дейци, когато разрастването на стихийното революционно движение изискваше

наличността на твърдо, сплотено и достатъчно конспиративно боево ядро от революционери, което да може да насочи движението към събарянето на абсолютизма.

Задачата се състоеше в това, да се отделят овцете от козите, да се отстранят чуждите елементи, да се организират кадри от опитни революционери по места, да им се даде ясна програма и твърда тактика и, най-после, да се съберат тези кадри в единна боева организация на професионални революционери, достатъчно конспиративна, за да може да устои против полицейските нападения, но, заедно с това, достатъчно свързана с масите, за да ги поведе в нужната минута на борба.

Меншевиките, същите ония, които „лежат“ върху гледището на марксизма, решаваха въпроса просто: тъй като на Запад работническата партия изникна от безпартийните професионални съюзи, които се бореха за подобряване икономическото положение на работническата класа, то в Русия трябва да се извърши по възможност същото, т. е. засега да се ограничим с „икономическата борба на работниците против господарите и правителството“ по места, без да се създава общоруска боева организация, а после... после, ако до това време не се появят професионални съюзи, да се свика безпартиен работнически конгрес и да се обяви той за партия.

Това, че този „марксически“ „план“ на меншевиките, утопичен за руските условия, предполага при все това широка агитационна работа, насочена към принизяване идеята за партийността, към унищожаване на партийните кадри, оставяне пролетариата без своя партия и отдаване работническата класа на изяждане от либералите — за това едва ли се досещаха тогава меншевиките, а може би и мнозина от болшевиките.

Най-голямата заслуга на Ленин пред руския пролетариат и неговата партия се състои в това, че той разкри цялата опасност от меншевишкия организационен „план“ още в онзи момент, когато „планът“ беше едва в зародиш, когато самите автори на „плана“ трудно си представяха ясно неговите очертания, и след като го разкри, поведе яростна атака против организационната разпуснатост на меншевиките, като съсредоточи цялото

внимание на практиците върху този въпрос. Защото се касаеше за съществуването на партията, за живота и смъртта на партията.

Да се създаде общоруски политически вестник като център за събиране на партийните сили, да се организират здрави партийни кадри по места като „редовни части" на партията, да се съберат тези кадри чрез вестника и да се сплотят в общоруска боева партия с рязко означени граници, с ясна програма, твърда тактика и единна воля — ето какъв план разви Ленин в своите знаменити книги: „Какво да се прави"[90], „Крачка напред, две назад"[91]. Достойнството на този план се състоеше в това, че той напълно отговаряше на руската действителност и майсторски обобщаваше организационния опит на най-добрите практици. В борбата за този план мнозинството от руските практици решително тръгна след Ленин, без да се спира пред разцепление. Победата на този план постави основата на онази сплотена и закалена комунистическа партия, равна на която светът не познава.

Често пък наши другари (не само меншевиките!) обвиняваха Ленин в извънмерна склонност към полемика и разцепление, в непримирима борба против примиренците и пр. Без съмнение и едното, и другото ставаше на времето си. Но не е трудно да се разбере, че нашата партия не би могла да се избави от вътрешна слабост и разпуснатост, не би могла да достигне присъщата ѝ сила и твърдост, ако не беше изгонила из своята среда непролетарските, опортюнистически елементи. В епохата на буржоазното господство пролетарската партия може да расте и крепне само дотолкова, доколкото тя води борба против опортюнистическите, антиреволюционните и антипартийните елементи в своята среда и всред работническата класа. Ласал беше прав, като казваше: „Партията се засилва с това, че чисти себе си".[92]

Обвинителите обикновено се позоваваха на германската партия, където тогава процъфтяваше „единството". Но, първо, не всяко единство е признак на сила, второ, достатъчно е да погледнем сега бившата германска партия, разкъсана на три партии[93], за да разберем цялата фалшивост и мнимост на „единството" на Шайдеман и

Носке с Либкнехт и Люксембург. И не щеше ли да бъде по-добре за германския пролетариат, ако революционните елементи на германската партия се бяха отцепили навреме от нейните антиреволюционни елементи. Не, Ленин беше хиляди пъти прав, като водеше партията по пътя на непримиримата борба против антипартийните и антиреволюционни елементи. Защото само в резултат на такава организационна политика нашата партия можа да създаде в себе си онова вътрешно единство и поразителна сплотеност, с обладаването на които тя безболезнено излезе от юлската криза при Керенски, изнесе на плещите си Октомврийското въстание, преживя без сътресения кризата през бресткия период, организира победата над Антантата и, най-после, достигна такава невиждана гъвкавост, благодарение на която тя е в състояние във всеки момент да преустрои своите редове и да съсредоточи стотици хиляди свои членове на каквато и да е голяма работа, без да внася смущение в своята среда.

II

ЛЕНИН КАТО ВОЖД НА РУСКАТА КОМУНИСТИЧЕСКА ПАРТИЯ

Но организационните достойнства на Руската комунистическа партия представляват само едната страна на въпроса. Партията не би могла така бързо да израсне и укрепне, ако политическото съдържание на нейната работа, нейната програма и тактика не отговаряха на руската действителност, ако нейните лозунги не възпламеняваха работническите маси и не тласкаха напред революционното движение. Сега ще преминем към тази страна на въпроса.

Руската буржоазнодемократическа революция (1905 г.) протичаше в условия, различни от условията на Запад през време на революционните преврати, например във Франция и Германия. Докато революцията на Запад се извърши в условията на мануфактурния период на капитализма и на неразвита класова борба, когато пролетариатът беше слаб и малоброен, нямаше своя собствена партия, способна да формулирва неговите искания, а

буржоазията беше достатъчно революционна, за да внуши на работниците и селяните доверие към себе си и да ги поведе на борба против аристокрацията — в Русия, напротив, революцията се започна (1905 г.) в условията на машинния период на капитализма и на развита класова борба, когато сравнително многобройният и сплотен от капитализма руски пролетариат имаше вече редица боеве с буржоазията, имаше своя партия, по-сплотена отколкото буржоазната, имаше свои класови искания, а руската буржоазия, която при това живееше от поръчките на правителството, беше достатъчно наплашена от революционността на пролетариата, за да търси съюз с правителството и с помешчиците против работниците и селяните. Фактът, че руската революция избухна в резултат на военните неуспехи по Манджурските полета, само ускори събитията, без обаче да изменя с нещо същината на работата.

Обстановката изискваше пролетариатът да застане начело на революцията, да сплоти около себе си революционното селячество и да поведе решителна борба против царизма и против буржоазията едновременно, в името на пълното демократизиране на страната и осигуряване на своите класови интереси.

Но меншевиките, същите ония, които „лежат" върху гледището на марксизма, решиха въпроса по своему: тъй като руската революция е буржоазна, а в буржоазните революции ръководят представителите на буржоазията (виж „историята" на френската и германската революция), то пролетариатът не може да бъде хегемон на руската революция, ръководството трябва да бъде предоставено на руската буржоазия (на същата оная, която предава революцията), селячеството също трябва да бъде предоставено под настойничеството на буржоазията, а пролетариатът трябва да остане в положението на крайна лява опозиция.

И тези вулгарни припеви на жалките либерали меншевиките издигаха като последна дума на „истинския" марксизъм.

Най-голямата заслуга на Ленин пред руската революция се състои в това, че той разкри до основи

безсмислието на историческите паралели на меншевиките и цялата опасност от меншевишката „схема на революцията", която предаваше работническата кауза в пълно разпореждане на буржоазията. Революционнодемократическа диктатура на пролетариата и селячеството, вместо диктатура на буржоазията, бойкот на Булигинската дума[94] и въоръжено въстание, вместо участие в Думата, и органическа работа в нея, идеята за „левия блок", след като Думата все пак се свика, и използуване на думската трибуна за борба вън от Думата вместо кадетско правителство и реакционно „пазене" на Думата, борба против кадетската партия като контрареволюционна сила вместо блок с нея — ето какъв тактически план разви Ленин в своите знаменити брошури: „Двете тактики на социалдемокрацията в демократическата революция"[95], „Победата на кадетите и задачите на работническата партия"[96].

Достойнството на тоя план се състоеше в това, че той, формулирайки открито и решително класовите искания на пролетариата в епохата на *буржоазнодемократическата революция* в Русия, улесняваше прехода към социалистическата революция, носеше в себе си зародиша на идеята за *диктатурата на пролетариата*. В борбата за този тактически план мнозинството от руските практици тръгна след Ленин решително и безвъзвратно. Победата на този план положи основата на онази революционна тактика, благодарение на която днес нашата партия разтърсва основите на световния империализъм.

По-нататъшното развитие на събитията, четиригодишната империалистическа война и разстройството на цялото народно стопанство, Февруарската революция и знаменитото двувластие, Временното правителство като огнище на буржоазната контрареволюция и Петербургския Съвет на депутатите, като форма на зараждащата се диктатура на пролетариата, Октомврийският преврат и разгонването на Учредителното събрание, премахването на буржоазния парламентаризъм и провъзгласяването на Съветска република, превръщането на империалистическата война в гражданска война и борбата на световния

империализъм заедно с „марксистите“ на думи против пролетарската революция и, най-после, жалкото положение на уловилите се за Учредителното събрание меншевики, изхвърлени от пролетариата вън от кораба и притиснати от вълната на революцията към бреговете на капитализма — всичко това само потвърждаваше правилността на основите на революционната тактика, формулирана от Ленин в „Двете тактики“. Партията, имаща в ръцете си такова наследство, можеше да плава смело напред, без да се бои от подводните *камъни*.

В нашето време на пролетарска революция, когато всеки лозунг на партията и всяка фраза на вожда се проверява на дело, пролетариатът предявява към водачите си особени искания. Историята познава пролетарски водачи, водачи в бурно време, водачи-практици, самоотвержени и смели, но слаби в теорията. Масите не забравят бързо имената на такива водачи. Такива бяха например Ласал в Германия, Бланки във Франция. Но движението, изцяло взето, не може да живее само със спомени: нему са нужни ясна цел (програма) и твърда линия (тактика).

Има и друг вид водачи, водачи в мирно време, които са силни в теорията, но са слаби в организационната и практическа работа. Такива водачи са популярни само в горния слой на пролетариата, и то само до известно време. Щом настъпи революционна епоха, когато от водачите се искат революционно-практически лозунги, теоретиците слизат от сцената, като отстъпват мястото на нови хора. Такива са например Плеханов в Русия, Кауцки в Германия.

За да се задържи човек на поста вожд на пролетарската революция и пролетарската партия, той трябва да съчетава в себе си теоретическата мощ с практически-организационния опит на пролетарското движение. П. Акселрод, когато беше марксист, писа за Ленин, че той „щастливо съединява в себе си опита на добър практик с теоретическото образование и широк политически кръгозор“ (виж предговора на П. Акселрод към брошурата на Ленин „Задачите на руските социалдемократи“[97]). Какво би казал сега за Ленин идеологът на

„културния“ капитализъм г. Акселрод не е трудно да се отгатне. Но за нас, които познаваме Ленин отблизо и можем да гледаме на работата обективно, е несъмнено, че това старо качество напълно се е запазило у Ленин. В това, между другото, трябва да се търси обяснението на факта, че Ленин, и именно той, е днес вождът на най-силната и най-закалената пролетарска партия в света.

„Правда“ № 86,
23 април 1920 г.

Подпис: И. Сталин.

РЕЧ НА СЪБРАНИЕТО В МОСКОВСКИЯ КОМИТЕТ НА РКП(б) ПО СЛУЧАЙ 50-ГОДИШНИНАТА ОТ РОЖДЕНИЕТО НА В. И. ЛЕНИН

23 април 1920 г.

След произнесените речи и спомени на мен остава малко да добавя. Аз бих искал само да отбележа една черта, за която още никой не говори — това е скромността на другаря Ленин и неговото мъжество да признава своите грешки.

Аз си спомням как Ленин, този великан, два пъти си призна допуснати от него грешки.

Първи епизод — решението за бойкота на Витевската дума в Тамерфорс, във Финландия, през декември 1905 година на общоруската болшевишка конференция.[98] Тогава бе поставен въпрос за бойкотиране на Витевската дума. Близките до другаря Ленин хора — седморката, която ние, провинциалните делегати, кичехме с всякакви епитети, уверяваше, че Илич е против бойкота и е за изборите за Думата. Както се изясни по-после, действително е било така. Но откриха се разискванията, започнаха атака провинциалистите-бойкотисти, питерци, московчани, сибирци, кавказци и какво беше нашето учудване, когато след нашите речи Ленин излиза и заявява, че той е бил привърженик на участието в изборите, но сега той вижда, че е сбъркал и се присъединява към делегатите от провинцията. Ние бяхме поразени. Това направи впечатление като електрически удар. Устроихме му овация.

Още един такъв епизод. През септември 1917 г. при Керенски, в момента когато бе свикано Демократическото съвещание и когато меншевиките и есерите изграж-

даха ново учреждение — предпарламент, което трябваше да подготви прехода от Съветите към учредително събрание, в този момент ние в ЦК в Петроград взехме решение да не се разгонва Демократическото съвещание и да се върви напред по пътя на укрепването на Съветите, да се вдигне въстание и да се обяви конгреса на Съветите за орган на държавната власт. Илич, който по това време се намираше вън от Петербург в нелегалност, не се съгласяваше с ЦК и пишеше, че тази сволоч (Демократическото съвещание) трябва незабавно да се разгони и арестува.

На нас ни се струваше, че работата не е така проста, защото знаехме, че половината или поне една трета част от състава на Демократическото съвещание са делегати от фронта, че с арестуването и разгонването ние можем само да навредим на работата и да влошим отношенията с фронта. На нас ни се струваше, че всички трапчинки, ями и дупки по нашия път са ни по-ясни на нас, практиците. Но Илич е велик, той не се страхува нито от ями, нито от дупки и трапове по своя път, той не се страхува от опасности и казва: „Стани и върви право към целта". Ние пък, практиците, смятахме, че беше неизгодно тогава да се действува така, че трябва да се заобиколят тези прегради, за да се хване след това бика за рогата. И въпреки всичките настоявания на Илич, ние не го послушахме и тръгнахме по-нататък по пътя на укрепването на Съветите и доведохме работата до конгреса на Съветите на 25 октомври, до успешното въстание. Тогава Илич беше вече в Петроград. Усмихвайки се и гледайки ни хитро, той каза: „Да, вие, може да се каже, бяхте прави."

Това пак ни порази.

Другарят Ленин не се страхуваше да признае своите грешки.

Тази скромност и мъжество ни особено пленяваха *(Аплодисменти)*.

За първи път напечатано в сборника:
50-годишнината на Владимир Илич
Улянов — Ленин, М. 1920.

НОВИЯТ ПОХОД НА АНТАНТАТА СРЕЩУ РУСИЯ

Няма съмнение, че походът на панска Полша срещу работническо-селска Русия е по същество поход на Антантата. Работата не е само в това, че Обществото на народите, чийто ръководител е Антантата и чийто член е Полша, е одобрила, очевидно, похода на Полша срещу Русия. Работата е, преди всичко, в това, че без поддръжката на Антантата Полша не би могла да организира своето нападение срещу Русия, че Франция, преди всичко, а след това и Англия с Америка всячески подкрепят настъплението на Полша с оръжие, екипировка, пари и инструктори. Разногласията вътре в Антантата по полския въпрос не променят работата, защото те се отнасят само до формата на подпомагането на Полша, а не до самото подпомагане изобщо. Не променя работата също така дипломатическата преписка на Кързон с другаря Чичерин[99] и многообещаващите статии на английската преса против интервенцията, защото целият този празен шум преследва само една цел: да забули очите на наивните политици и да прикрие с фразата за мир с Русия черното дело на действителната въоръжена интервенция, организирана от Антантата.

I

ОБЩАТА ОБСТАНОВКА

Сегашният поход на Антантата е на брой трети.

Първият поход бе предприет през пролетта на 1919 год. Този поход бе комбиниран, защото предпола-

гаше съвместното нападение на Колчак, Деникин, Полша, Юденич и на смесените англо-руски отреди в Туркестан и в Архангелск, при което центърът на тежестта на похода лежеше в района на Колчак.

През този период Антантата, единна и сплотена, стои на гледището на откритата интервенция: слабостта на работническото движение на Запад, многобройността на враговете на Съветска Русия и пълната увереност в победата над Русия позволяваха на управниците на Антантата да практикуват наглата политика на неприкрита интервенция.

През този период Русия преживяваше критическа минута, защото отрязана от житните райони (Сибир, Украйна, Северен Кавказ) и от топливото (Донецкия басейн, Грозни, Баку), бе принудена да се бори на шест фронта. Антантата вижда това и предвкусва победата. „Таймс“ бие барабаните.

При все това, Русия премина тази криза благополучно и най-силният враг, Колчак, бе изваден от строя. Работата е в това, че тилът на Русия, а значи и армията на Русия се оказаха по-устойчиви и гъвкави, отколкото тила и армиите на нейните противници.

Вторият поход на Антантата бе предприет през есента на 1919 година. Този поход бе също така комбиниран, защото предполагаше съвместното нападение на Деникин, Полша, Юденич (Колчак бе изхвърлен от сметката). Центърът на тежестта на похода лежи този път на юг, в района на Деникин.

През този период Антантата за пръв път започва да преживява вътрешни разногласия, тя за пръв път започва да сдържа своя нагъл тон, опитва се да се изкаже против откритата интервенция, провъзгласява допустимост на преговори с Русия, пристъпва към изтеглянето на своите войски от север: разрастването на революционното движение на Запад и поражението на Колчак, изглежда, направиха небезопасна за Антантата предишната политика на открита интервенция. Антантата вече не смее открито да говори за неприкрита интервенция.

През този период Русия отново преживява критическа минута, въпреки победата над Колчак и възвръщането на един от житните райони (Сибир), защото главният враг, Деникин, стои пред вратата на Тула, главния източник за снабдяване на нашата армия с патрони, пушки и картечници. При все това Русия отново излиза от кризата невредима. Причината е същата: по-голяма устойчивост и по-голяма гъвкавост на нашия тил, а значи и на нашата армия.

Третият поход на Антантата се открива при съвсем нова обстановка. Да започнем с това, че за разлика от предишните походи този поход не може да бъде наречен комбиниран, защото не само че отпаднаха старите съюзници на Антантата (Колчак, Деникин, Юденич), но и новите съюзници (ако има такива) още не са се присъединили, ако не се смята смешния Петлюра с „неговите" смешни „войски". Полша стои срещу Русия засега сама, без сериозни боеви съюзници.

По-нататък, прословутата блокада е разкъсана не само морално и практически, но и формално. Антантата е принудена да се помири с необходимостта от дипломатически отношения с Русия и да търпи официални представители на последната на Запад. Масовото революционно движение в европейските държави, което усвоява лозунгите на III Интернационал, и новите успехи на съветските войски на Изток засилват разкола в Антантата, повдигат престижа на Русия пред неутралните и съседните ни държави, правят утопическа политиката на Антантата за изолиране на Русия. Естония, съюзница „от рождение" на Полша, е неутрализирана. Латвия и Литва, вчерашните боеви съюзници на Полша, сега водят с Русия мирни преговори. Същото може да се каже и за Финландия.

Най-после, вътрешното положение на Русия към момента на третия поход на Антантата трябва да се смята за основно подобрено. Русия не само откри пътя към житните и топливни райони (Сибир, Украйна, Северен Кавказ, Донецкия басейн, Грозни, Баку), но и съкрати броя на фронтовете от шест на два, като с това получи възможност да съсредоточи войска на запад.

Към казаното трябва да се прибави и този от голяма важност факт, че Полша е нападаща страна, която отхвърля мирните предложения на Русия, а Русия — отбраняваща се, което създава грамаден неоценим морален плюс за Русия.

Всички тези обстоятелства създават нова обстановка, нови шансове за победа на Русия, които липсваха в предишните периоди от първия и втория поход на Антантата срещу Русия.

С това главно трябва да се обясни унило-скептическия тон на империалистическата преса на Запад при оценката на успехите на полските войски.

II

ТИЛЪТ. РАЙОНЪТ НА УДАРА

Нито една армия в света не може да победи (става дума, разбира се, за продължителна и солидна победа) без здрав тил. Тилът за фронта е най-важното нещо, защото той и само той подхранва фронта не само с всички видове продоволствия, но и с хора — с бойци, настроения и идеи. Нездравият, а още повече враждебният тил обезателно превръща в нездрава и разхлабена маса и най-добрата и най-сплотената армия. Слабостта на Колчак и Деникин се обясняваше с това, че те нямаха „свой“ тил, че те, проникнати от истино руски, великодържавни стремежи, бяха принудени да изграждат фронта, да го снабдяват и попълват в значителна степен за сметка на неруски елементи, враждебни на такива стремежи, бяха принудени да действуват в райони, явно чужди на техните войски. Естествено е, че войските, лишени от вътрешна национална и още повече от класова спойка, заобиколени от враждебна атмосфера, се разпаднаха още при първия силен удар от страна на съветските войски.

Тилът на полските войски в това отношение значително се различава от тила на Колчак и Деникин в голяма полза за Полша. За разлика от тила на Колчак и Деникин тилът на полските войски е еднороден и *национално* споен. Оттук и неговото единство и устойчивост. Неговото преобладаващо настроение — „чувството

за отечеството" — се предава по многобройни нишки на полския фронт, като създава в частите национална спойка и твърдост. Оттук и упоритостта на полските войски. Разбира се, тилът на Полша не е еднороден (и не може да бъде еднороден!) в *класово* отношение, но класовите конфликти още не са достигнали такава сила, че да разкъсат чувството на национално единство и да заразят с противоречия разнородния в класово отношение фронт. Ако полските войски действуваха в района на самата Полша, с тях несъмнено би било трудно да се води борба!

Но Полша не иска да се ограничи със своите собствени райони, тя движи своите войски по-нататък, като покорява Литва и Белорусия, нахълтва дълбоко в Русия и Украйна. Това обстоятелство изменя изоснови положението в голяма вреда за устойчивостта на полските войски.

Напредвайки вън от пределите на Полша, навлизайки дълбоко в съседните на Полша райони, полските войски се отдалечават от своя национален тил, ослабват връзките с него, попадат в чужда и в по-голямата си част враждебна национална среда. Нещо по-лошо. Тази враждебност се увеличава с обстоятелството, че грамадното мнозинство от населението на съседните на Полша райони (Белорусия, Литва, Русия, Украйна) се състои от неполски *селяни*, които търпят потисничеството на полските *помешчици*, че тези селяни гледат на настъплението на полските войски като на война за властта на полските панове, като на война срещу потиснатите неполски селяни. С това, собствено, се обяснява, че лозунгът на съветските войски „Долу полските панове!" намира мощен отзвук всред мнозинството от населението на посочените райони, че селяните от тези райони посрещат съветските войски като освободители от помешчическия ярем, че те в очакване на съветските войски въстават при пръв удобен случай, като нанасят на полските войски удар откъм тила. С това именно трябва да се обясни безпримерния подем на духа на съветските войски, което констатират всички наши военни и политически работници.

Всичко това не може да не създаде всред полските войски атмосфера на неувереност и несигурност, не може да не разруши в тях устойчивостта на духа, вярата в правотата на своето дело, вярата в победата, не може да не превърне националната спойка на полските войски от положителен в отрицателен фактор.

И колкото по-надалеч те ще се придвижват (ако въобще ще се придвижват), толкова по-силно ще се проявяват тези отрицателни страни на полския поход.

Може ли Полша при тези условия да развие силно, мощно, обещаващо продължителни успехи настъпление?

Няма ли полските войски при тези условия да изпаднат в обстановка, аналогична на тази, в която изпаднаха откъснатите от своя тил германски войски в Украйна през 1918 година?

Тук ние се приближаваме до въпроса за района на удара. През време на война изобщо, особено пък през време на гражданска война, успехът, решителната победа зависят често от сполучливия избор на района на удара, от сполучливия избор на района, откъдето имате намерение да нанесете на противника и развиете по-нататък главния удар. Една от големите грешки на Деникин се състоеше в това, че за район на главния удар той избра линията Донецкия басейн — Харков — Воронеж — Курск, т. е. район, явно неблагонадежден за Деникин, район, враждебен на Деникин, район, където Деникин не можа да създаде нито здрав тил, нито благоприятна обстановка за напредване на своите войски. Успехите на съветските войски на деникинския фронт се обясняват между другото и с това, че съветското командуване своевременно пренесе своя основен удар от района на Царицин (неблагоприятен район) в района на Донецкия басейн (много благоприятен район), където населението посрещаше съветските войски с ентусиазъм и откъдето по-лесно можеше да се пробие деникинския фронт, да се разцепи той на две и да се напредне по-нататък чак до Ростов.

Този момент, който често се изпуска изпредвид от старите военни, има често решаващо значение в гражданската война.

Трябва да се отбележи, че работите на Полша в това отношение, по отношение на района на главния удар, са твърде зле. Работата е в това, че поради гореизложените причини нито един от съседните на Полша райони не може да се нарече благоприятен за полските войски нито като район за удар, нито за по-нататъшното развитие на този удар: където и да тръгнат напред, полските войски навсякъде ще срещат противодействието на украинския, руския, белоруския селянин, който очаква освобождение от полските помешчици от страна на съветските войски.

И обратното, положението на съветските войски в това отношение е напълно благоприятно: за тях всички райони, така да се каже, са „подходящи", защото съветските войски, движейки се напред, не укрепват, а събарят властта на полските панове, освобождават селяните от робство.

III

ПЕРСПЕКТИВИТЕ

Полша воюва с Русия засега сама. Но би било наивно да се мисли, че тя ще остане сама. Ние имаме предвид не само всестранната подкрепа, която Антантата, несъмнено, оказва на Полша, но и онези бойни съюзници на Полша, които отчасти са вече намерени от Антантата (например остатъците от деникинските войски), а отчасти ще бъдат по всяка вероятност намерени за слава на европейската „цивилизация". Не е случайно това, че полското настъпление започна по време на конференцията в Сан-Ремо [10], където не бяха допуснати представители на Русия. Не е случайно това, че Румъния потули въпроса за мирните преговори с Русия... При това напълно възможно е, че полското настъпление, което изглежда на пръв поглед като авантюра, предполага всъщност широко замислен план за комбиниран поход, осъществяван постепенно.

И все пак трябва да се каже, че ако Антантата, организирвайки трети поход срещу Русия, е смятала да победи последната, тя се е излъгала, защото шансовете за

поражение на Русия през 1920 година са по-малки, много по-малки отколкото през 1919 г.

По-горе ние говорихме за шансовете на Русия да победи, за това, че тези шансове растат и ще растат, но това не значи, разбира се, че ние с това вече имаме победата в джоба си. Посочените по-горе шансове за победа могат да имат реално значение *само* при равни други условия, т. е. *при условие че ние сега ще напрегнем своите сили също така, както преди, при настъплението на Деникин, че нашите войски ще се снабдяват и попълват акуратно и редовно, че нашите агитатори ще просвещават червеноармейците и заобикалящото ги население с утроена енергия, че нашият тил ще се чисти от негодяите и ще се укрепява с всички сили, с всички средства.*

Само при тези условия победата може да се смята за осигурена.

„Правда" № № 111 и 112,
25 и 26 май 1920 г.

Подпис: И. Сталин.

ЗА ПОЛОЖЕНИЕТО НА ЮГОЗАПАДНИЯ ФРОНТ

Беседа със сътрудник на Укр-РОСТ

Завчера в Харков се е завърнал членът на Реввоенсъвета на републиката другарят *И. В. Сталин.*

Другарят *Сталин* е прекарал на фронта около три седмици; през време на неговия престой започна и постепенно се разви настъпателната операция на червените войски, която се откри със знаменития пробив на полския фронт от червената конница.

В беседата със сътрудник на Укр-*Роста* другарят *Сталин* съобщи следното:

Пробивът

— Като говорят за операцията на конната армия на др. Будьони на полския фронт в началото на юни, мнозина сравняват този пробив на фронта на противника с нахълтването на конницата на Мамонтов през миналата година.

Но тази аналогия е съвсем неправилна.

Мамонтовската операция имаше епизодичен, така да се каже, партизански характер, без да е свързан с общите настъпателни операции на армията на Деникин.

А пробивът на конната армия е звено в общата верига от настъпателни операции на Червената армия.

Нахлуването на нашата конница започна на пети юни. В този ден сутринта, свита в юмрук, червената конница се втурна към втората полска армия, разкъса неприятелския фронт, премина бегом района на Бердичев и на седми юни сутринта завзе Житомир.

За подробностите по завземането на Житомир и взетите трофеи вече се съобщи в печата и няма да говоря върху това, ще отбележа само нещо характерно. Реввоенсъветът на Конната армия донесе на щаба на фронта: „Полската армия се отнася с абсолютно пренебрежение към нашата конница. Ние смятаме за свой дълг да докажем на поляците, че конницата трябва да се уважава". А след пробива др. Будьони ни пише: „Пановете се научиха да уважават конницата, бягат, очиствайки пътя пред нас, като се повалят един други."

Резултатите от пробива

Резултатите от пробива са следните:

Втората полска армия, през която премина нашата конна армия, се оказа извадена от строя — тя загуби над хиляда души пленени и около осем хиляди души съсечени.

Последната цифра аз проверих от няколко източника и тя е близка до истината, още повече, че отначало поляците решително отказваха да се предават и нашата конница трябваше буквално да си пробива път.

Това е първият резултат.

Втори резултат: третата полска армия (в района на Киев) се оказа отрязана от своя тил и се намери пред опасността да бъде обкръжена. Предвид на това започва нейното общо отстъпление в направление Киев—Коростен.

Трети резултат: шестата полска армия (в района на Каменец-Подолск), като загуби опора на своя ляв фланг, от страх да не бъде притисната към Днестър, цялата започна да се оттегля.

Четвърти резултат: от момента на пробива започна нашето общо стремително настъпление по целия фронт.

Съдбата на третата полска армия

Тъй като въпросът за съдбата на третата полска армия не е още ясен за всички, то върху това ще се спра по-подробно.

Откъсната от базата си и загубила връзка, третата полска армия се намери пред опасността да попадне

изцяло в плен. Поради това тя започна да гори своите обози, да вдига във въздуха складове, да поврежда оръдията.

След първите неуспешни опити за отстъпление в ред тя бе принудена да премине в бягство (поголовно бягство).

Една трета от армията (в третата полска армия се наброяваха всичко около двадесет хиляди бойци) попадна в плен или бе съсечена. Другата ѝ третина, ако не и повече, захвърляйки оръжието, се разбяга по блатата, горите — разпръсна се. Само останалата третина, и дори по-малко, успя да се промъкне към своите през Коростен. При това, несъмнено е, че ако поляците не бяха успели своевременно да дадат помощ със свежи части през Шепетовка — Сарни, и тази трета част от полската армия би попаднала в плен или би се разпръснала из горите.

Във всеки случай трябва да се смята, че третата полска армия не съществува. Онези нейни остатъци, които се добраха до своите, се нуждаят от голям ремонт.

За характеристика на разгрома на третата полска армия трябва да кажа, че цялото житомирско шосе е затрупано от полуизгорени обози и автомобили от всички родове, като броят на последните, според началника за връзка, възлиза на четири хиляди. Ние взехме 70 оръдия, не по-малко от 250 картечници и грамадно количество пушки и патрони, още непреброени.

Такива са нашите трофеи.

Положението на фронта

Сегашното положение на фронта може да се обрисува по следния начин: шестата полска армия се оттегля, втората се изтегля за преформиране, третата фактически не съществува, заменят я нови полски части, взети от западния фронт и от далечния тил.

Червената армия настъпва по целия фронт, преминавайки линията: Овруг—Коростен—Житомир—Бердичев—Казатин — Калиновка — Виница — Жмеринка.

Изводи

Но би било погрешно да се мисли, че с поляците на нашия фронт е вече свършено.

Та ние воюваме не само с поляците, но и с цялата Антанта, която мобилизира всичките черни сили на Германия, Австрия, Унгария, Румъния и която снабдява поляците с всички видове припаси.

Освен това не трябва да се забравя, че поляците имат резерви, които вече са притеглени към Новоград — Волинск и чиито действия ще се проявят тия дни.

Трябва също така да се помни, че разложение в масов мащаб още не е засегнало полската армия. Няма съмнение, че предстоят още боеве, и то жестоки боеве.

Затова смятам за неуместно това преувеличено хвалене и вредно за работата самодоволство, което се проявява у някои другари: едни от тях не се задоволяват с успехите на фронта и крещят за „марш към Варшава“, други като не се задоволяват с отбраната на нашата република от вражеското нападение, заявяват горделиво, че те могат да се помирят само с „червена съветска Варшава“.

Няма да доказвам, че това прекалено хвалене и самодоволство съвсем не съответствуват нито на политиката на съветското правителство, нито на състоянието на силите на противника на фронта.

В най-категорична форма аз съм длъжен да заявя, че без напрягането на всички сили в тила и на фронта ние не ще можем да излезем победители. Без това ние не ще надделеем враговете от Запад.

Това особено се подчертава от настъплението на войските на Врангел, което се появи като „гръм от ясно небе“ и взе заплашителни размери.

Кримският фронт

Няма никакво съмнение, че настъплението на Врангел е продиктувано от Антантата с цел да се облекчи тежкото положение на поляците. Само наивните политици могат да вярват, че преписката на Кързон с др. Чичерин е могла да има някакъв друг смисъл освен този,

щото с фразата за мир да се прикрият подготвителните работи на Врангел и Антантата за настъпление от Крим.

Врангел не е бил още готов и поради това (само поради това!) „човеколюбивият" Кързон помоли Съветска Русия да пощади Врангеловите части и да им запази живота.

Антантата, очевидно, е смятала, че в момента, когато Червената армия удари поляците и тръгне напред — в този момент Врангел ще излезе в тила на нашите войски и ще разруши всички планове на Съветска Русия.

Няма съмнение, че настъплението на Врангел значително облекчи положението на поляците, но едва ли има основание да се мисли, че на Врангел ще се удаде да се промъкне в тила на нашите западни армии.

Във всеки случай най-близкото бъдеще ще покаже силата и значението на врангеловското настъпление.

„Коммунист" (Харков) № 140,
24 юни 1920 г.

ТЕЛЕГРАМА ДО В. И. ЛЕНИН

Плененият от нас на десети юни на Кримския фронт боеви генерал Ревишин в мое присъствие заяви: а) екипировка, оръдия, пушки, танкове, саби врангелската войска получава главно от англичаните, а след това и от французите; б) откъм морето Врангел се обслужва от английски големи параходи и френски по-малки; в) топливо (течно) Врангел получава от Батум (значи Баку не трябва да отпуска топливо на Тифлис, който може да го продаде на Батум); г) генерал Ердели, интерниран от Грузия и който трябваше да ни бъде предаден, още през май бил в Крим (значи Грузия хитрува и ни мами).

Показанието на генерал Ревишин за помощта, която Англия и Франция оказват на Врангел, се стенографира и ще ви бъде изпратено с неговия подпис, като материал за Чичерин.

25 юни 1920 г.

Сталин

Напечатано за първи път във вестник „Правда“ № 313, 14 ноември 1935 г.

ЗА ПОЛОЖЕНИЕТО НА ПОЛСКИЯ ФРОНТ

Беседа със сътрудник на вестник „Правда“

Пристигнал неотдавна от района на Югозападния фронт, другарят Сталин в беседа с нашия сътрудник каза следното:

1. Май—юни

Двата последни месеца, май и юни, ни дават две съвсем различни картини за положението на фронта.

Май — това е месец на изключителни успехи на полските войски. На своя десен фланг поляците с успех напредват по линията Киев—Жмеринка, заплашвайки Одеса. На левия фланг с успех ликвидират настъпателните действия на нашите войски към Молодечно – Минск. В центъра, като се закрепиха в Мозир и завзеха Речица, полските войски заплашват Гомел.

Юни, напротив, е месец на бързо и решително ликвидиране на майските успехи на полските войски. Напредването на поляците в Украйна е вече ликвидирано, защото поляците са не само изгонени от Киев, но и отхвърлени зад линията Ровно—Проскуров—Могилев. Напредването на поляците към Гомел е също така ликвидирано, защото полските войски са отхвърлени зад Мозир. Що се отнася до левия фланг на поляците, найустойчивият според отзивите на полския печат, то трябва да се каже, че започнатият през последните дни в този район мощен удар на нашите войски по посока към Молодечно не остава съмнение в това, че поляците ще бъдат отхвърлени назад и в този район.

Юли открива картината на решителен прелом на фронта в полза на Русия с явен превес на страната на съветските войски.

2. Житомирският пробив

Не подлежи на съмнение, че пробивът на нашата конница в района на Житомир изигра решителна роля в прелома на фронта.

Мнозина сравняват този пробив с пробива и рейда на Мамонтов и ги смятат за тъждествени. Но това не е вярно. Пробивът на Мамонтов имаше характер на епизод, несвързан пряко с настъпателните действия на Деникин. Пробивът на др. Будьони, напротив, представлява необходимо звено в неразривната верига на нашите настъпателни действия, поставящо си за цел не само разрушаването тиловете на противника, но и пряко изпълнение на известна стратегическа задача.

Самият пробив започна на 5 юни, на разсъмване. В този ден нашите конни части, свити в юмрук и събрали обозите в центъра на юмрука, разкъсаха разположението на противника в района на Попелня—Казатин, преминаха бегом района на Бердичев и на 7 юни превзеха Житомир. Поради отчаяната съпротива на поляците нашата конница трябваше буквално да си пробива път, в резултат на което поляците оставиха на място ранени, убити от куршуми и съсечени, според Реввоенсъвета на Конната армия, не по-малко от осем хиляди бойци.

3. Резултатите от пробива

Преди Житомирския пробив поляците, за разлика от Деникин, покривайки най-важните точки на фронта с редица окопи и телени мрежи, с успех комбинирваха маневрената война с окопната. С това те значително затрудняваха нашето придвижване напред. Житомирският пробив обърка сметките на поляците, като доведе ценността на комбинираната война до минимум.

В това е първият положителен резултат от пробива.

По-нататък, пробивът постави под непосредствена заплаха тиловете, комуникациите, връзките на противника.

В резултат на това:

а) третата полска армия (в района на Киев), страхувайки се от обкръжаване, започна стремително оттегляне, преминало после във всеобщо бягство;

б) втората полска армия (район на Бердичев), понесла главния удар на Конната армия, премина в бързо отстъпление;

в) шестата полска армия (района на Жмеринка), загубила опората на левия фланг, започна организирано оттегляне на запад;

г) нашите армии започнаха стремително настъпление по целия фронт.

Такъв е вторият положителен резултат от Житомирския пробив.

Най-после, пробивът нанесе тежък удар на надменността на поляците, подкопа у тях вярата в собствените им сили, разклати непоколебимостта на духа. Преди пробива полските части се отнасяха към нашите войски, особено към нашата конница, с пълно пренебрежение, биеха се отчаяно, не се предаваха в плен. Едва след пробива поляците започнаха да се предават на цели групи и масово да дезертират — първият признак на разрушаване твърдостта на полските части. Др. Будьони точно така пише на Реввоенсъвета на фронта: „Пановете се научиха да уважават нашата конница."

4. Опасността от юг

Нашите успехи на антиполските фронтове са несъмнени. Несъмнено е и това, че тези успехи ще се развиват. Но би било недостойно самохвалство да се мисли, че с поляците е вече изобщо свършено, че ни остава само да извършим „марша към Варшава".

Това самохвалство, което подрива енергията на нашите дейци и развива вредно за работата самодоволство, е неуместно не само поради това, че Полша има резерви, които тя несъмнено ще хвърли на фронта, че Полша не е сама, че зад Полша стои Антантата, подкрепваща я всецяло против Русия, но преди всичко поради това, че в тила на нашите войски се появи нов съюзник на Полша — Врангел, който застрашава да *дигне във въздуха* откъм тила плодовете на нашите победи над поляците.

Не трябва да се утешаваме с надеждата, че Врангел не ще се разбере с поляците. Врангел се е разбрал вече с тях и действува заедно с тях.

Ето какво пише вдъхновителят на врангеловците — излизащият в Севастопол вестник на Шулгин „Великая Россия“, в един от юнските си броеве.

„Няма съмнение, че с нашето настъпление ние подкрепяме поляците, защото привличаме към нас част от болшевишките сили, предназначени за полския фронт. Несъмнено е също така, че и поляците със своите операции оказват и на нас съществена поддръжка. Не е нужна нито симпатия към поляците, нито антипатия; ние трябва да се ръководим само от хладната политическа сметка. Днес ни е полезен съюзът с поляците срещу общия враг, а утре . . . утре ще видим.“

Ясно е, че врангеловският фронт е продължение на полския фронт, с тази разлика обаче, че Врангел действува в тила на нашите войски, които водят борба с поляците, т. е. в най-опасния за нас пункт.

Затова смешно е да се говори за „марш към Варшава“ и изобщо за трайността на нашите успехи, докато не е ликвидирана врангеловската опасност. При това Врангел се засилва и не се вижда ние да сме предприели нещо особено и сериозно против растящата опасност от юг.

5. Помнете Врангел

В резултат на нашите настъпателни действия срещу поляците линията на нашия фронт добива формата на дъга, обърната с вдлъбнатата страна на запад и с краища, отиващи напред, южният от които лежи в района на Ровно, а северният — в района на Молодечно. Това се нарича обхватно положение по отношение на полските войски, т. е. положение, което е най-застрашително за последните.

Несъмнено е, че това обстоятелство се отчита от Антантата, която всячески се старае да въвлече Румъния във война с Русия, трескаво търси нови съюзници за Полша, всячески подкрепя Врангел и изобщо се старае да помогне на поляците. Напълно възможно е, че Антантата ще успее да намери нови съюзници на Полша.

Няма основание да се съмняваме в това, че Русия ще намери сили в себе си за отпор и срещу новите съюзници. Но едно все пак трябва да се помни: докато Врангел е непокътнат, докато Врангел има възможност да заплашва нашия тил, нашите фронтове ще куцат с двата крака, нашите успехи на антиполския фронт не могат да бъдат трайни. Само с ликвидирането на Врангел нашата победа над полските панове ще може да се смята за осигурена. Затова партията трябва да напише на своите знамена новия важен лозунг: „Помнете Врангел!“ „Смърт на Врангел!“

„Правда“ № 151,
11 юли 1920 г.

КАК ПОСРЕЩАТ ЧЕРВЕНИТЕ ВОЙСКИ

Съобщение за вестник „Червеноармеец"[101]

Членът на Реввоенсъвета на републиката другарят *Сталин* съобщава, че той не може да не отбележи съвършено изключителното отношение на местното население към Червената армия на полския фронт.

— Такова отношение не ми се е случвало да наблюдавам нито на изток, нито на юг — казва другарят *Сталин*.

Въпреки бедността на селските маси на запад в сравнение с Поволжието и юг, селяните все пак деляха и последния си залък с червеноармейците.

Извънредно тежката „подводна" * повинност се изпълняваше безропотно.

На червеноармееца се оказваше всякакво съдействие, всякаква помощ, и голяма беше мъката на населението, когато ние бяхме принудени в края на май да започнем оттеглянето.

Населението от крайфронтовата зона изпита всичката тежест на полската окупация и затова прекрасно съзнаваше с какво го заплашва нахлуването на полските панове.

На нашия фронт има цяла група войски, цялото санитарно дело на която се намира в ръцете на селяни и селянки, които проявяват най-голяма грижа и внимание към нашите ранени червеноармейци.

---

* Подвода — каруца. — *Бел. ред.*

Що се отнася до настроението на белоруските селяни отвъд фронтовата зона, по наши сведения, там стават непрекъснати въстания, действуват партизански отреди, които разрушават тила на противника, като палят складовете и избиват помешчиците.

Може смело да се каже, че се повтаря същата история, както с Колчак в Сибир.

При приближаване на нашите части тилът на противника навсякъде започва да се разрушава отвътре.

Ние сме свидетели понастоящем на истинска селска революция в Белорусия срещу полските помешчици.

„Красноармеец" № 337,
15 юли 1920 г.

ДО ВСИЧКИ ПАРТИЙНИ ОРГАНИЗАЦИИ

Проект-писмо на ЦК на РКП(б)[102]

По наши сведения около Врангел се е събрала група опитни, отчаяни главорези-генерали, които няма да се спрат пред нищо.

Войниците на Врангел са великолепно сгрупирани в части, бият се отчаяно и предпочитат самоубийство пред предаване в плен.

Технически войските на Врангел са снабдени по-добре от нашите, докарани са от запад танкове, бронемашини, самолети, патрони и екипирането се продължава и досега, въпреки заявлението на Англия за прекратяване на снабдяването.

Слабостта на нашите войски, които се бият срещу Врангел, се състои в това, че: първо, те са смесени с военнопленници — бивши деникинци, които често преминават на страната на противника, и, второ, те не получават от центъра нито на групи, нито поотделно доброволци или мобилизирани комунисти.

Необходимо е тези войски да се прочистят от бившите военнопленници и редовно да се снабдяват с големи групи доброволци или мобилизирани комунисти, за да се създаде у тях прелом и да им се даде възможност да победят лютия враг.

Крим трябва да бъде върнат на Русия на всяка цена, защото в противен случай Украйна и Кавказ ще бъдат всякога заплашени от враговете на Съветска Русия.

ЦК ви задължава да засилите масовата агитация в духа на настоящото циркулярно писмо и незабавно да организирате редовното изпращане на комунисти на Кримския фронт, макар и в ущърб на другите фронтове.

Написано през юли 1920 г.

Напечатано за първи път през 1945 г.

в XXXV Ленински сборник.

ЗА СЪЗДАВАНЕТО НА БОЙНИ РЕЗЕРВИ НА РЕПУБЛИКАТА

1. ЗАПИСКА ДО ПОЛИТБЮРО НА ЦК НА РКП(б)

Поведението на Франция и Америка, които открито подкрепят поляците и Врангел, а така също и поведението на Англия, мълчаливо санкционираща тази подкрепа, от една страна; успехите на поляците, очакваното засилване на Врангел с нови сили, съсредоточаването в района на Дорохой на източната румънска армия, от друга страна — създават сериозно международно и военно положение за републиката. Необходимо е още сега да се загрижим за осигуряването републиката със свежи щикове (около сто хиляди), със свежи саби (около 30 хиляди) и със съответното военно снабдяване.

Последните успехи на поляците разкриха основния недостатък на нашите армии — липсата на сериозни бойни резерви, — затова на първо място в програмата за засилване на военната мощ на републиката трябва да се постави създаването на мощни резерви, които могат да бъдат хвърляни на фронта във всеки момент.

Изхождайки от казаното, предлагам да се приеме следната *програма за създаване бойни резерви на републиката:*

1. Продължавайки нормалното попълване на намиращите се на бойната линия боеспособни дивизии, незабавно да се започне изтеглянето в тила на станалите небоеспособни пусти или полупусти дивизии (пехотни).

2. Предполагайки, че подлежащите на изтегляне пехотни дивизии ще бъдат около 12—15 на брой, те да

бъдат съсредоточени в такива райони (непременно житни), откъдето биха могли да се хвърлят без особена задръжка на врангеловския, полския или румънски фронт, в зависимост от обстановката (една трета от изтеглените дивизии би могла да бъде съсредоточена например в района на Олвиопол, другата трета — в района на Конотоп—Бахмач, останалата трета — в района на Иловайская—Волноваха).

3. Тези дивизии да се попълват и снабдяват с оглед числеността на всяка дивизия да бъде доведена до 7—8 хиляди щика и всички да бъдат напълно готови за действие към 1 януари 1921 година.

4. Незабавно да се пристъпи към попълването на нашите действуващи конни части с цел в най-близките месеци (до януари) 1 Конна да получи 10 хиляди саби, 2 Конна — 8 хиляди, корпусът на Гай — 6 хиляди.

5. Незабавно да се пристъпи към образуването на пет конни бригади по 1500 саби всяка (една бригада от терски казаци, друга — от кавказки планинци, трета — уралски казаци, четвърта — от оренбургски казаци, пета — от сибирски). Формирането на бригадите да се завърши в двумесечен срок.

6. Да се вземат всички мерки за организирането и засилването на автомобилната индустрия, като се обърне специално внимание на ремонта и произвеждането на автомашини марка „Остен" и „Фиат".

7. С всички средства да се засили броневата индустрия, като се има предвид главно бронирането на автомобилите.

8. С всички средства да се засили авиационната индустрия.

9. Програмата по снабдяването да се разшири съответно с горепоменатите точки.

И. Сталин

25 август 1920 г.
Москва. Кремъл.

2. ЗАЯВЛЕНИЕ ДО ПОЛИТБЮРО НА ЦК НА РКП(б)

Отговорът на Троцки относно резервите е чисто формален. В предишната телеграма на Троцки, на която

той се позовава в своя отговор, няма и помен за *план* за образуване на резерви, за необходимостта от такъв план: *кога* да се изтеглят дивизиите; *в кои* райони; *в какъв* срок да се завърши попълването на дивизиите, обучението на попълненията, спояването — всички тези въпроси (а те съвсем не са маловажни!) са заобиколени.

В лятната кампания важна *(отрицателна)* роля изигра *отдалечеността* на резервите от фронтовете (Урал, Сибир, Сев. Кавказ): резервите идваха не навреме, с голямо закъснение, и повечето не достигаха до целта. Затова районите за съсредоточаване на резервите трябва да бъдат предварително определени, което е твърде важен фактор.

Такава важна роля (също отрицателна) изигра *необучеността* на попълненията: полусуровите, неспоени попълнения, годни в обстановката на общонастъпателния поток, обикновено не издържаха сериозно противодействие на противника, предаваха почти цялата материална част и се предаваха в плен на противника с десетки хиляди. Затова срокът на обучението и попълването, като твърде важен фактор, трябва също да бъде предварително определен.

Още по-важна роля (също така отрицателна) изигра *случайният, импровизираният* характер на нашите резерви: тъй като нямахме специални резервни части, то резервите се набираха често случайно и крайно набързо от всякакви разпокъсани части до войските на ВОХР[103], което подкопаваше издържливостта на нашите армии.

Накратко: трябва да се започне (незабавно!) *планомерна* работа по осигуряване републиката със сериозни резерви — в противен случай рискуваме да се намерим пред нова „неочаквана“ („като сняг върху главата“) военна катастрофа.

Снабдяването не е „най-главното“, както погрешно мисли Троцки. Историята на гражданската война показва, че въпреки нашата бедност, ние все пак се справяхме със снабдяването, и при все това половината от всичките „ризи“ и „ботуши“, отпускани на войника, се оказваха у селянина. Защо? Защото войникът ги продава (и ще ги продава!) на селянина в замяна на мляко, масло, месо,

т. е. в замяна на това, което ние не сме в състояние да му дадем. Ние се справихме със снабдяването и през тази (лятната) кампания, и все пак претърпяхме неуспех (струва ми се, че никой още не се е решил да обвини нашите хора по снабдяването като виновници за нашите неуспехи на полския фронт . . .). Очевидно е, че има фактори по-важни от снабдяването (за което виж по-горе).

Трябва веднаж завинаги да се откажем от вредната „доктрина", според която на гражданските ведомства се предоставя да снабдяват войската, а всичко останало — на Полевия щаб. ЦК трябва да знае и да контролира *цялата работа* на органите на военното ведомство, без да се изключва подготовката на бойните резерви и полевите операции, ако не иска да се намери пред нова катастрофа.

Ето защо аз настоявам:

1) военното ведомство да не се оправдава с фразата за „войнишката риза", а да изработи (незабавно да пристъпи към изработването) на конкретен план за образуване бойни резерви на републиката;

2) ЦК да разгледа (чрез Съвета на отбраната) този план;

3) ЦК да засили контрола над Полевия щаб, като въведе периодически доклади на Главкома или на началника на Полевия щаб пред Съвета на отбраната или пред специална комисия от членове на Съвета на отбраната.

И. Сталин

30 август 1920 г.

Печата се за първи път.

ПОЛИТИКАТА НА СЪВЕТСКАТА ВЛАСТ ПО НАЦИОНАЛНИЯ ВЪПРОС В РУСИЯ

Трите години на революция и гражданска война в Русия показаха, че без взаимна подкрепа между централна Русия и нейните покрайнини е невъзможна победата на революцията, невъзможно е освобождаването на Русия от ноктите на империализма. Централна Русия, това огнище на световната революция, не може дълго да се държи без помощта на покрайнините, които имат в изобилие суровини, топливо и продоволствени продукти. Покрайнините на Русия, на свой ред, са обречени на неминуемо империалистическо робство без политическата, военна и организационна помощ на по-развитата централна Русия. Ако е вярно положението, че по-развитият пролетарски Запад не може да победи световната буржоазия без подкрепата на по-малко развития, но богат със суровини и топливо селски Изток, то също така вярно е и другото положение, че по-развитата централна Русия не може да доведе докрай делото на революцията без подкрепата на по-малко развитите, но богати с необходимите ресурси покрайнини на Русия.

За това обстоятелство Антантата несъмнено държеше сметка още от първите дни на появяването на съветското правителство, когато тя (Антантата) прокарваше план за икономическо обкръжаване на централна Русия чрез откъсването от нея на най-важните покрайнини. По-нататък планът за икономическо обкръжаване на Русия си остава неизменна основа на всички походи на Антантата срещу Русия от 1918 до 1920 година, без

да се изключват сегашните ѝ машинации в Украйна, в Азербайджан, в Туркестан.

Толкова по-голям интерес придобива осигуряването на здрав съюз между центъра и покрайнините на Русия.

Оттук и необходимостта от установяване на определени отношения, определени връзки между центъра и покрайнините на Русия, които да осигуряват тесен и нерушим съюз между тях.

Какви именно трябва да бъдат тези отношения, в какви форми трябва да се излеят?

С други думи: в какво се състои политиката на съветската власт по националния въпрос в Русия?

Искането за отделяне на покрайнините от Русия като форма на отношения между центъра и покрайнините трябва да бъде изключено не само поради това, че то противоречи на самата постановка на въпроса за установяване на съюз между центъра и покрайнините, но преди всичко поради това, че то в основата си противоречи на интересите на народните маси както от центъра, така и от покрайнините. Без да говорим за това, че отделянето на покрайнините би подкопало революционната мощ на централна Русия, която стимулира освободителното движение на Запад и Изток, самите отделили се покрайнини биха попаднали неминуемо под робството на международния империализъм. Достатъчно е да се погледне на отделилите се от Русия Грузия, Армения, Полша, Финландия и т. н., които запазиха само привидно независимостта си, а всъщност се превърнаха в безусловни васали на Антантата, достатъчно е, най-после, да се припомни неотдавнашната история с Украйна и Азербайджан, когато първата се ограбваше от немския капитал, а втората — от Антантата, за да се разбере цялата контрареволюционност на искането за отделяне на покрайнините при сегашните международни условия.

В обстановката на разгарящата се смъртна борба между пролетарска Русия и империалистическата Антанта за покрайнините са възможни само два изхода:

или заедно с Русия, и тогава — освобождаване на трудовите маси на покрайнините от империалистическото потисничество;

или заедно с Антантата, и тогава — неминуемо империалистическо робство.

Трети изход няма.

Така наречената независимост на така наречените независими Грузия, Армения, Полша, Финландия и т. н. е само измамваща привидност, която прикрива пълната зависимост на тези, така да се каже, държави от една *или друга група империалисти.*

Разбира се, покрайнините на Русия, нациите и племената, които населяват тези покрайнини, както и всички други нации, имат неотменното право на отделяне от Русия, и ако някоя от тези нации би решила с мнозинство да се отдели от Русия, както това стана с Финландия през 1917 година, то Русия вероятно щеше да констатира факта и да санкционира отделянето. Но тук става дума не за правата на нациите, които са неоспорими, а за интересите на народните маси както от центъра, така и от покрайнините, става дума за характера *на онази агитация, който (характер) се определя от тези* интереси и която (агитация) трябва да води нашата партия, ако тя (партията) не иска да се самоотрече, ако иска да повлияе върху волята на трудовите маси от националностите в определена насока. А интересите на народните маси говорят, че искането за отделяне на покрайнините при дадения стадий на революцията е дълбоко контрареволюционно.

Също така трябва да бъде изключена като форма на съюз между центъра и покрайнините на Русия и така наречената културно-национална автономия. Практиката *на Австро-Унгария (родината на културно-националната* автономия) през последните десет години показа цялата ефимерност и нежизнеспособност на културно-националната автономия като форма на съюз между трудовите маси на националностите в една многонационална държава. Шпрингер и Бауер, тези създатели на културно-националната автономия, които седят сега пред разбитото корито на своята хитроумна национална програма, служат като живо доказателство за това. Най-после, глашатаят на културно-националната автономия в Русия, някога знаменитият Бунд, бе принуден неотдавна сам да признае

официално ненужността на културно-националната автономия, заявявайки открито, че:

„Искането на национално-културна автономия, издигнато в рамките на капиталистическия строй, губи своя смисъл в условията на социалистическата революция“ (виж „XII Конференция на Бунд“, стр. 21, 1920 г.).

Остава *областната* автономия на покрайнините, отличаващи се с особен бит и национален състав, като единствено целесъобразна форма на съюз между центъра и покрайнините, автономия, която трябва да свърже покрайнините на Русия с центъра чрез федеративни връзки. Т. е. същата съветска автономия, която бе провъзгласена от съветската власт още в първите дни на нейното възникване и която се провежда сега в покрайнините във вид на административни комуни и автономни съветски републики.

Съветската автономия не е нещо застинало и веднаж завинаги дадено, тя допуска най-разнообразни форми и степени на своето развитие. От тясна административна автономия (немците в Поволжието, чувашите, карелите) тя преминава към по-широка политическа автономия (башкирите, татарите от Поволжието, киргизите), от широка политическа автономия — към още по-разширената нейна форма (Украйна, Туркестан), най-сетне от украинския тип автономия — към висшата форма на автономията, към договорните отношения (Азербайджан). Тази еластичност на съветската автономия съставлява едно от първите нейни достойнства, защото тя (еластичността) позволява да се обхване цялото разнообразие на покрайнините на Русия, които стоят на най-различни степени на културно и икономическо развитие. Трите години на съветската политика по националния въпрос в Русия показаха, че като осъществява съветската автономия в нейните разнообразни форми, съветската власт стои на правилен път, защото само благодарение на такава политика тя успя да си пробие път в най-затънтените кътове на покрайнините на Русия, да повдигне към политически живот най-изостаналите и разнообразни в национално отношение маси, да свърже тези маси с центъра чрез най-разнообразни нишки — задача, която

не само не е решавало, но и не си е поставяло (страхували са се да поставят!) нито едно правителство в света. Новото, административното разделяне на Русия върху началата на съветската автономия още не е завършено, северокавказците, калмиците, черемисите, вотяците, бурятите и пр. чакат още разрешаването на въпроса, но какъвто и вид да приема административната карта на бъдеща Русия и каквито и да бъдат грешките, допуснати в тази област — а някои грешки действително имаше, — трябва да се признае, че извършвайки новото административно разделяне върху началата на областната автономия, Русия направи голяма крачка напред по пътя на сплотяването на покрайнините около пролетарския център, по пътя на сближаването на властта с широките народни маси от покрайнините.

Но провъзгласяването на една или друга форма на съветската автономия, издаването на съответни декрети и постановления, дори създаването на правителства в покрайнините под формата на областни совнаркоми на автономните републики далеч още не са достатъчни за заздравяването на съюза между покрайнините и центъра. За да се заздрави този съюз, нужно е преди всичко да се ликвидира онази отчужденост и затвореност на покрайнините, онази патриархалност и некултурност, онова недоверие към центъра, които са останали в покрайнините като наследство от зверската политика на царизма. Царизмът нарочно култивираше в покрайнините патриархално-феодалното потисничество, за да държи масите в робство и невежество. Царизмът нарочно засели най-добрите кътчета на покрайнините с колонизаторски елементи, за да изтика местните национални маси в най-лошите райони и да засили националната вражда. Царизмът ограничаваше, а понякога просто закриваше местното училище, театър, просветни учреждения, за да държи масите в тъмнина. Царизмът пресичаше всяка инициатива на най-добрите хора от местното население. Най-после, царизмът убиваше всяка активност на народните маси в покрайнините. С всичко това царизмът пораждаше всред местните национални маси най-дълбоко недоверие, което преминаваше понякога във враждебни отношения към всичко

руско. За да се заздрави съюза между централна Русия и покрайнините, трябва да се ликвидира това недоверие, трябва да се създаде атмосфера на взаимно разбиране и братско доверие. Но за да се ликвидира недоверието, нужно е преди всичко да се помогне на народните маси от покрайнините да се освободят от остатъците на феодално-патриархалното робство, нужно е да се премахнат — на дело, а не само на думи да се премахнат — всички и всякакви привилегии на колонизаторските елементи, нужно е да се даде на народните маси да вкусят от материалните блага на революцията.

Накратко: трябва да се докаже на масите, че централна пролетарска Русия защищава тях и само *техните* интереси, и това трябва да се докаже не само чрез репресивни мерки срещу колонизаторите и буржоазните националисти, често съвсем непонятни за масите, а преди всичко чрез последователна и обмислена икономическа политика.

На всички е известно искането на либералите за всеобщо задължително обучение. Комунистите от покрайнините не могат да бъдат по-десни от либералите, те трябва да проведат там всеобщо образование, ако искат да ликвидират народната тъмнота, ако искат да сближат духовно центъра и покрайнините на Русия. Но за това е необходимо да се развие местно национално училище, национален театър, национални просветни учреждения, да се повдигне културния уровен на народните маси от покрайнините, защото едва ли е нужно да се доказва, че невежеството и тъмнотата са най-опасният враг на съветската власт. Ние не знаем доколко успешно върви нашата работа в тази насока изобщо, но имаме сведения, че в една от най-важните покрайнини местният Наркомпрос изразходва за местните училища всичко само 10% от своите кредити. Ако това е вярно, трябва да се признае, че в тази област ние, за съжаление, не сме отишли далеч от „стария режим“.

Съветската власт не бива да се разглежда като власт, откъсната от народа, напротив, тя е единствена по рода си власт, която е излязла от руските народни маси и е родна, близка за тях. С това собствено се обяснява

онази невиждана сила и гъвкавост, която обикновено проявява съветската власт в критически минути.

Необходимо е съветската власт да стане също така родна и близка на народните маси от покрайнините на Русия. Но за да стане родна, съветската власт трябва да стане, преди всичко, понятна за тях. Затова всички съветски органи в покрайнините, съдилищата, администрацията, стопанските органи, органите на непосредствената власт (а също така и органите на партията) трябва да бъдат съставяни по възможност от местни хора, които познават бита, нравите, обичаите и езика на местното население, в тези институти трябва да бъдат привлечени всички добри хора от местните народни маси, местните трудови маси трябва да бъдат въвлечени във всички области на управлението на страната, като се включи тук и областта на военните формирания, та масите да видят, че съветската власт и нейните органи са дело на техните собствени усилия, са олицетворение на техните надежди. Само по такъв начин може да бъде установена нерушима духовна връзка между масите и властта, само по такъв начин съветската власт може да бъде направена понятна и близка за трудещите се маси от покрайнините.

Някои другари гледат на автономните републики в Русия и изобщо на съветската автономия като на временно, макар и необходимо зло, което не е могло да не бъде допуснато поради някои обстоятелства, но с което трябва да се борим, за да го отстраним след време. Едва ли е нужно да се доказва, че това гледище е в основата си невярно и във всеки случай няма нищо общо с политиката на съветската власт по националния въпрос. Съветската автономия не трябва да се разглежда като нещо абстрактно и измислено, а още по-малко тя може да се смята като празно декларативно обещание. Съветската автономия е най-реалната, най-конкретната форма на обединяване на покрайнините с централна Русия. Никой не ще се опита да отрича, че Украйна, Азербайджан, Туркестан, Киргизия, Башкирия, Татария и другите покрайнини, доколкото те се стремят към културно и материално процъфтяване на народните маси, не могат да минат без родно училище, без съд, администрация, органи на вла-

стта, съставени предимно от местни хора. Нещо повече, действителната съветизация на тези области, превръщането им в съветски страни, тясно свързани с централна Русия в едно държавно цяло, *са немислими* без широко организиране на местни училища, без създаването на съд, администрация, органи на властта и пр. от хора, познаващи бита и езика на населението. Но да се организира училището, съда, администрацията, органите на властта на роден език — това именно означава да бъде осъществена на дело съветската автономия, защото съветската автономия не е нищо друго, освен сбор от всички тези институти, облечени в украинска, туркестанска, киргизка и т. н. форми.

Как е възможно след това да се говори сериозно за ефимерност на съветската автономия, за необходимостта от борба с нея и пр.?

Едно от двете:

или украинският, азербайджанският, киргизкият, узбекският, башкирският и прочее езици представляват действителна реалност, при което в тези области следователно е абсолютно необходимо да бъдат развити родното училище, съд, администрация, органи на властта от местни хора и тогава — съветската автономия трябва да бъде проведена в тези области докрай, безрезервно;

или украинският, азербайджанският и прочее езици са празна измислица, училища и други институти на роден език следователно не са нужни и тогава — съветската автономия трябва да бъде захвърлена далече като ненужна вехтория.

Търсенето на трети път е резултат на непознаване на работата или на печално недомислие.

Една от сериозните прегради по пътя към осъществяването на съветската автономия е големият недостиг на интелигентни сили от местен произход в покрайнините, недостиг на инструктори по всички, без изключение, клонове на съветската и партийна работа. Този недостиг не може да не спъва както просветата, така и революционно-строителната работа в покрайнините. Но тъкмо затова би било неразумно, вредно за делото да отблъскваме от себе си тези и без това малобройни групи от

местни интелигенти, които може би биха искали да служат на народните маси, но не могат да направят това, може би поради това, че те, като не са комунисти, се смятат заобиколени от атмосфера на недоверие, страхуват се от възможни репресии. Към тези групи с успех може да бъде приложена политиката на привличането им на съветска работа, политиката на привличането им към промишлени, аграрни, продоволствени и други постове с цел за постепенната им съветизация. Защото едва ли е възможно да се твърди, че тези интелигентски групи са по-малко надеждни отколкото, да кажем, тези контрареволюционни военни специалисти, които, въпреки тяхната контрареволюционност, все пак бяха привлечени на работа и след това съветизирани на най-важни постове.

Но използуването на националните интелигентски групи е още далеч недостатъчно за удовлетворяване на нуждата от инструктори. Необходимо е същевременно да бъде развита богата мрежа от курсове и школи в покрайнините по всички клонове на управлението за създаване на инструкторски кадри от местни хора. Защото ясно е, че без наличието на такива кадри организирането на родно училище, съд, администрация и пр. институти на роден език ще бъде крайно затруднено.

Не по-малко сериозна преграда по пътя към осъществяването на съветската автономия е и прибързаността, преминаваща често в груба нетактичност, която проявяват някои другари в работата по съветизацията на покрайнините. Когато тези другари в областите, изостанали от централна Русия с цял исторически период, в областите с още ненапълно ликвидиран средновековен строй, се решават да положат „героичните усилия“ за провеждането на „чистия комунизъм“, то може с увереност да се каже, че от такова кавалерийско нападане, от такъв „комунизъм“ добро не ще се получи. На тези другари ние бихме искали да припомним известната точка от нашата програма, според която:

„РКП стои на историческо-класово гледище, като се съобразява с това, на каква степен от своето историческо развитие се намира дадена нация: на пътя от средновековието към буржоазната демокрация или от буржоазната демокрация към съветската или пролетарската демокрация и т. н.“

И по-нататък:

„Във всеки случай от страна на пролетариата на онези нации, които са били нации потискащи, е необходима особена осторожност и особено внимание към преживелиците от национални чувства у трудещите се маси на угнетените или непълноправните нации" (виж „Програмата на РКП").

Тоест, ако например преките мерки за сгъстяването на квартирите в Азербайджан отблъсква от нас азербайджанските маси, които смятат квартирата, домашното огнище за неприкосновено и свещено, то ясно е, че преките мерки за сгъстяване на населението по жилища трябва да бъдат заменени с косвени, обходни мерки за постигането на същата цел. Или пък: ако например дагестанските маси, силно заразени с религиозни предразсъдъци, вървят след комунистите „въз основа на шарията", то ясно е, че преките мерки за борба с религиозните предразсъдъци в тази страна трябва да бъдат заменени с косвени, по-предпазливи мерки и т. н. и т. н.

Накратко: от кавалерийските набеги за „незабавната комунизация" на изостаналите народни маси трябва да се премине към внимателна и обмислена политика на постепенното въвличане на тези маси в общия поток на съветското развитие.

Такива са в общи черти онези практически условия за осъществяването на съветската автономия, чието провеждане осигурява духовното сближаване и здравия революционен съюз между центъра и покрайнините на Русия.

Съветска Русия извършва невиждан още в света опит за организиране на сътрудничеството на цял ред нации и племена в рамките на единна пролетарска държава върху началата на взаимното доверие, върху началата на доброволното, братското съгласие. Трите години на революция показаха, че този опит има всички изгледи за успех. Но той, този опит, може да разчита на пълен успех само в случай че нашата практическа политика по националния въпрос на места няма да бъде в противоречие с изискванията на декларираната съветска автономия, взета в нейните разнообразни форми и степени, ако всяка наша практическа крачка по места съдействува за приобщаването на народните маси от покрайнините

към висшата пролетарска духовна и материална култура във форми, отговарящи на бита и на националния облик на тези маси.

В това е залогът за заздравяването на революционния съюз между централна Русия и покрайнините на Русия, пред който ще се пръснат на пух и прах всички и всякакви машинации на Антантата.

„Правда“ № 226,
10 октомври 1920 г.
Подпис: И. Сталин.

РЕЧ ПРИ ОТКРИВАНЕТО НА I ВСЕРУСКО СЪВЕЩАНИЕ НА ОТГОВОРНИТЕ РАБОТНИЦИ НА РСИ

15 октомври 1920 г.

Моля да се смята открито първото Всеруско съвещание на работниците от работническо-селската инспекция.

Другари! Преди да преминем към деловата работа на съвещанието, позволете да изразя мнението на НК на РСИ по въпроса, необходима ли е инспекция в работническо-селската държава и ако е необходима, то какви трябва да бъдат нейните основни задачи.

Русия е единствената страна, където за пръв път работниците и селяните взеха властта в свои ръце. Предпоставка за вземането на властта бе най-дълбокият в света преврат, след който последва ликвидирането на старите апарати на държавната власт и зараждането на новите. Едно време работата беше такава, че работниците обикновено работеха на господарите, а господарите управляваха страната. С това собствено се и обяснява, че до революцията целият опит за управляване на страната се съсредоточаваше в ръцете на господствуващите класи. Но след Октомврийската революция на власт дойдоха работниците и селяните, които никога не са управлявали, които само знаеха да работят за другите и които нямаха достатъчно опит по управляването на страната.

Това е първото обстоятелство, което послужи като източник на грешките, от които сега страдат апаратите на държавното управление на съветската страна.

По-нататък, след ликвидирането на старите апарати на държавното управление бюрократизмът бе сломен, но бюрократите останаха. Пребоядисали се като съветски

работници, те влязоха в нашите държавни апарати и използувайки недостатъчната опитност на току-що заелите властта работници и селяни, въведоха старите машинации по разхищаването на държавния имот, внесоха старите буржоазни нрави.

Такова е второто обстоятелство, което послужи като основа за недостатъците на нашите държавни апарати.

Най-после, новата власт наследи от старата съвсем разрушен стопанския апарат. Това разрушение се задълбочи поради гражданската война, наложена на Русия от Антантата. Това обстоятелство също така послужи като едно от условията за съществуването на недостатъци и грешки в механизма.

Ето, другари, онези основни условия, върху почвата на които изникнаха недостатъците на нашите държавни апарати.

Ясно е, че докато съществуват тези условия, докато недостатъците в държавните апарати си остават — на нас ни е нужна инспекция.

Разбира се, работническата класа се старае да придобие опит по управлението на страната, но все пак опитът на представителите на новата класа, която зае властта, е още недостатъчен.

Разбира се, бюрократите, пребоядисали се и вмъкнали се в нашите апарати, се обуздават, но те са още недостатъчно обуздани.

Разбира се, разрухата, която имаме пред себе си, се намалява благодарение на трескавата дейност на нашите държавни органи, при все това тази разруха все още си остава.

И именно заради това, докато тия условия остават, докато съществуват тези недостатъци, е необходим специален държавен апарат, който да проучва тези недостатъци, да ги изправя и да помага нашите държавни органи да вървят напред по пътя на усъвършенствуването.

Какви са основните задачи на инспекцията?

Основните задачи са две.

Първата е тази, че в резултат или в хода на своята ревизионна работа работниците по инспекцията да помагат на нашите другари, стоящи на власт, да установят най-

целесъобразни форми на регистриране на държавните имоти както в центъра, така и по места, да помагат да установят най-целесъобразни форми на отчетност, да помагат да се турят в ред апаратите по снабдяването, мирновременните и военновременните апарати, стопанските апарати.

Това е първата основна задача.

Втората основна задача се състои в това, РСИ в хода на своята работа да подготвя от работниците и селяните инструктори, които да могат да овладеят целия държавен апарат. Другари, страната се управлява на дело не от онези, които избират свои делегати за парламентите при буржоазния строй или за конгресите на Съветите при съветския строй. Не. Страната се управлява фактически от тези, които са овладели на дело изпълнителните апарати на държавата, които ръководят тези апарати. Ако работническата класа действително иска да овладее държавния апарат за управление на страната, тя трябва да има опитни агенти не само в центъра, не само в онези места, където се обсъждат и решават въпросите, но и в тези места, където решенията се провеждат в живота. Само тогава може да се каже, че работническата класа действително е овладяла държавата. За да се постигне това, трябва да има достатъчно кадри от инструктори по управлението на страната. Основната задача на РСИ се състои в това, да възпитава, да подготвя тези кадри, като привлича към своята работа широките слоеве на работниците и селяните. РСИ трябва да бъде школа за такива кадри от работници и селяни.

Такава е втората задача на РСИ.

Оттук произтичат и методите на работа, които трябва да практикува работническо-селската инспекция. В старото, дореволюционно време контролът стоеше вън от държавните учреждения, това бе външна сила, която, извършвайки ревизия на учрежденията, се стараеше да улавя виновниците, да улавя престъпниците, и се ограничаваше само с това. Този метод, бих казал, е полицейски метод за улавяне на престъпниците, метод на сензационни разобличавания, с цел целият печат да крещи за това. Този метод трябва да бъде захвърлен настрана. Това не

е метод на работническо-селската инспекция. Нашата инспекция трябва да гледа на учрежденията, които ревизира, не като на чужди, а като на свои родни учреждения, които трябва да учи, които трябва да усъвършенствува. Главното не е в това, да се улавят отделни престъпници, а преди всичко в това, да се проучват ревизираните учреждения, да се проучват вдълбочено, да се проучват сериозно, да се проучват недостатъците и достойнствата и да се развива по-нататък работата по усъвършенствуването на тези учреждения. Най-лошото, най-нежелателното е, ако инспекцията се увлече по посока на полицейските методи, ако тя започне да се залавя за дреболии в учреждението, което ревизира, ако тя започне да се заяжда, ако се плъзга по повърхността на явленията, оставяйки настрана основните недостатъци.

Методите на работа на РСИ трябва да се състоят в това, че да разкриват основните недостатъци. Аз зная, че този метод на РСИ е много труден, че той предизвиква често недоволство от страна на някои работници на ревизираните учреждения, аз зная, че често най-честни работници на РСИ се преследват с ненавист от страна на някои забравили се чиновници, а също така и от някои комунисти, които се поддават на думите на тези чиновници. Но работническо-селската инспекция не трябва да се страхува от това. Тя трябва да има пред себе си основната заповед: да не щади отделни лица, каквото и положение да заемат, да щади само работата, само интересите на работата.

Тази задача е много трудна и деликатна, тя изисква голяма издържливост и голяма чистота, безукоризнена чистота от страна на дейците. За съжаление, трябва да кажа, че в хода на няколко фактически ревизии на някои учреждения, тук в Москва, самите агенти на контролата не се оказаха на висотата на призванието си. Трябва да заявя, че към такива агенти комисариатът ще бъде неумолим. Комисариатът ще иска прилагането към тях на най-строги мерки на наказание, защото те петнят честта на работниците на работническо-селската инспекция. Ако на работническо-селската инспекция се е паднала високата задача да изправя грешките на нашите учреждения, да

помага на работниците в тези учреждения да вървят напред — да се усъвършенствуват, ако на работническо-селската инспекция е поставена задачата да не щади никого, а да щади само интересите на работата, очевидно е, че самите работници на РСИ трябва да бъдат чисти, безукоризнени и безпощадни в своята правда. Това е абсолютно необходимо, за да могат те да имат не само формално, но и морално право да ревизират другите, да учат другите.

„Известия на Работническо-селската инспекция“ № 9—10, ноември—декември 1920 г.

ОТ АВТОРА

Предисловие към сборника от статии по националния въпрос, издаден през 1920 година

В настоящата брошура влизат всичко три статии по националния въпрос. Определеният подбор на статии, направен от издателството, има, както изглежда, този смисъл, че избраните три статии отразяват три най-важни периода в разрешаването на националния въпрос в редовете на нашата партия, при което брошурата изцяло има за цел, очевидно, да даде повече или по-малко цялостна картина на политиката на нашата партия по националния въпрос.

Първата статия („Марксизмът и националният въпрос", виж списание „Просвещение", 1913 г.)[104] отразява периода на принципните дискусии по националния въпрос в редовете на руската социалдемокрация през епохата на помешчическо-царската реакция, половин година преди началото на империалистическата война, в епохата на нарастването на буржоазнодемократическата революция в Русия. Две теории за нацията се бореха тогава и, съответно, създадоха се две национални програми: *австрийската,* поддържана от Бунда и меншевиките, и *руската,* болшевишката. Характеристика на двете течения читателят ще намери в статията. Последвалите събития, особено пък империалистическата война и разпадането на Австро-Унгария на отделни национални държави, нагледно показаха на коя страна е истината. Сега, когато Шпрингер и Бауер седят пред разбитото корито на своята национална програма, едва ли можем да се съмняваме в това, че историята осъди „австрийската школа". Дори Бунд трябваше да

признае, че „искането на национално-културна автономия (т. е. австрийската национална програма, *И. Ст.*), издигнато в рамките на капиталистическия строй, губи своя смисъл в условията на социалистическата революция" (виж „XII конф. на Бунд", 1920 г.). Бунд и не подозира, че с това признава (несъзнателно признава) *принципната* несъстоятелност на теоретическите основи на австрийската национална програма, *принципната* несъстоятелност на австрийската теория за нацията.

Втората статия („Октомврийският преврат и националният въпрос", виж „Жизнь национальностей", 1918 г.)[105] отразява периода след Октомврийската революция, когато съветската власт, като победи контрареволюцията в Централна Русия, се сблъска с буржоазно-националистическите правителства в покрайнините, като огнища на контрареволюцията, когато Антантата, разтревожена от нарастващото влияние на съветската власт в нейните (на Антантата) колонии, започна открито да поддържа буржоазно-националистическите правителства с цел да задуши Съветска Русия, когато в хода на победоносната борба с буржоазно-националистическите правителства пред нас застана практическият въпрос за конкретните форми на областната съветска автономия, за организирането на автономните съветски републики в покрайнините, за разпространяване влиянието на Съветска Русия върху потиснатите страни от Изток чрез източните покрайнини на Русия, за създаването на единен революционен фронт на Запада и Изтока срещу световния империализъм. Статията отбелязва неразделната връзка на националния въпрос с въпроса за властта и разглежда националната политика като част от общия въпрос за потиснатите народи и колонии, т. е. онова именно, срещу което възразяваха обикновено „австрийската школа", меншевиките, реформистите, II Интернационал и което се потвърди после от целия ход на събитията.

Третата статия („Политиката на съветската власт по националния въпрос в Русия", виж „Жизнь национальностей", октомври 1920 г.)[106] се отнася до сегашния период на още незавършено административно преустройство на Русия върху основата на областната съветска

автономия, към периода на организирането в покрайнините на административни комуни и автономни съветски републики като съставни части на РСФСР. Центърът на тежестта на статията е въпросът за фактическото провеждане на съветската автономия в живота, т. е. въпросът за осигуряването на революционния съюз между центъра и покрайнините като гаранция срещу интервенционистическите предприятия на империализма.

Може да изглежда странно, че статията решително отхвърля искането за отделянето на покрайнините от Русия като контрареволюционен замисъл. Но всъщност в това няма нищо странно. Ние сме за отделянето на Индия, Арабия, Египет, Мароко и другите колонии от Антантата, защото отделянето в този случай означава освобождаване на тези потиснати страни от империализма, отслабване позициите на империализма, засилване позициите на революцията. Ние сме *против* отделянето на покрайнините от Русия, защото отделянето в този случай означава империалистическо робство за покрайнините, отслабване на революционната мощ на Русия, засилване позициите на империализма. Поради това именно Антантата, борейки се против отделянето на Индия, Египет, Арабия и другите колонии, се бори заедно с това за отделянето на покрайнините от Русия. Поради това именно комунистите, като се борят за отделянето на колониите от Антантата, не могат заедно с това да не се борят против отделянето на покрайнините от Русия. Очевидно е, че въпросът за отделянето се решава в зависимост от конкретните международни условия, в зависимост от интересите на революцията.

От първата статия би могло да се изхвърлят някои места, представляващи само исторически интерес, но поради полемическия характер на статията се наложи да се пусне тя изцяло и без изменения. Втората и третата статия се печатат също така без изменения.

1920 г. октомври

И. Сталин. Сборник статей.
ГИЗ, Тула, 1920 г.

ЗА ПОЛИТИЧЕСКОТО ПОЛОЖЕНИЕ НА РЕПУБЛИКАТА

Доклад на Краевото съвещание на комунистическите организации от Дон и Кавказ в г. Владикавказ
27 октомври 1920 г.

Другари! До Октомврийската революция всред някои социалистически кръгове в Западна Европа съществуваше убеждението, че социалистическата революция може да избухне и да се увенчае с успех най-напред в капиталистически развитите страни, при което едни гадаеха, че такава страна ще бъде Англия, други — Белгия, и т. н. Но почти всички говореха за това, че в капиталистически изостаналите страни, където пролетариатът е малоброен и слабо организиран, като например в Русия, не може да започне социалистическата революция. Октомврийският преврат опроверга този възглед, защото социалистическата революция започна именно в страна, изостанала в капиталистическо отношение, т. е. в Русия.

По-нататък, някои участници в Октомврийския преврат бяха убедени в това, че социалистическата революция в Русия може да се увенчае с успех и този успех може да бъде траен само в случай че непосредствено след революцията в Русия започне революционен взрив на Запад, по-дълбок и сериозен, който ще подкрепи и тласне напред революцията в Русия, при което се предполагаше, че такъв взрив обезателно ще започне. Този възглед също така бе опроверган от събитията, защото социалистическа Русия, без да срещне пряка революционна подкрепа от страна на западния пролетариат и заобиколена от враждебни държави, с успех продължава своето съществуване и развитие вече три години.

Оказа се, че социалистическа революция може да започне не само в капиталистически изостанала страна, но и да се увенчае с успех, да върви напред, служейки за пример на капиталистически развитите страни.

По такъв начин поставеният в дневния ред на съвещанието въпрос за сегашното положение на Русия добива следния вид: може ли Русия, повече или по-малко предоставена сама на себе си и представляваща някакъв оазис на социализма, заобиколена от враждебни капиталистически държави, може ли тази Русия да се задържи и занапред, побеждавайки и унищожавайки своите врагове също така, както правеше това досега?

За да се разреши този въпрос, нужно е преди всичко да се изяснят онези условия, които осигуряват и могат и занапред да осигурят съществуването и успешното развитие на Съветска Русия. Тези условия са двояки: постоянни, независещи от нас условия и променливи, зависещи от хората условия.

Към числото на първите условия ние трябва да отнесем, първо, обстоятелството, че Русия представлява необятна, грамадна страна, върху територията на която ние можем дълго време да се държим, отстъпвайки дълбоко в страната в случай на неуспех, за да можем, след като съберем сили, отново да преминем в настъпление. Ако Русия беше малка страна като Унгария, където силният натиск от страна на противника бързо решава съдбата на страната, където е трудно да се маневрира, където няма къде да се отстъпва, ако Русия беше такава малка страна, тя, като социалистическа страна, едва ли би се задържала така дълго.

Освен това има и второ условие, също от постоянен характер, което благоприятствува за развитието на социалистическа Русия. Това е обстоятелството, че Русия е една от немногото страни в света, която има в изобилие всички видове топливо, суровини и продоволствие, т. е. страна, независима от чужбина по отношение на топливото, продоволствието и пр., страна, която може да мине в това отношение без чужбина. Няма съмнение, че ако Русия живееше с чуждо жито и топливо, като например Италия, тя би изпаднала в критическо положение още

на другия ден след революцията, защото достатъчно би било да я блокират, за да остане без жито и топливо. При това, предприетата от Антантата блокада на Русия засегна интересите не само на Русия, но и на самата Антанта, защото последната се лиши от руските суровини.

Но освен постоянните условия има още и променливи условия, толкова необходими за съществуването и развитието на Съветска Русия, както и постоянните. Какви са тези условия? Това са условията, които осигуряват резервите на Русия. Работата е в това, че при тази ожесточена война между Русия и Антантата, война, която продължава три години и може да продължи още три години, при такава война въпросът за бойните резерви е решаващ въпрос.

Какви са резервите на Антантата?

Какви са нашите резерви?

Резервите на Антантата са, преди всичко, войските на Врангел и младите армии на младите буржоазни държави, незаразени засега още от „отровата на класовите противоречия" (Полша, Румъния, Армения, Грузия и пр.). Слабото място на Антантата в това отношение е там, че тя няма своя собствена контрареволюционна армия. Поради революционното движение на Запад тя не е в състояние да изпрати срещу Русия свои, т. е. английски, френски и други войски, вследствие на което тя е принудена да използува чужди армии, които тя финансира, но с които тя не може да разполага напълно по свое усмотрение като със свои собствени армии. Фактът, че тези армии действуват под директивите на Антантата, съвсем не опровергава наличието на ония търкания, които съществуват и ще съществуват между Антантата и националните интереси на държавите, чиито войски се използуват от Антантата. Мирът с Полша, подписан въпреки нашепването на Антантата, за сетен път потвърждава наличието на такива търкания. А това обстоятелство не може да не подкопава вътрешната мощ на бойните резерви на Антантата.

Резервите на Антантата се състоят, второ, в контрареволюционните сили, които действуват в тила на нашите

армии, като организират всякакви партизански и други прояви.

Най-после, Антантата има още резерви, действуващи в колониите и полуколониите, поробени от Антантата, за задушаване на започващото революционно движение в тези страни.

Да не говорим за резервите на Антантата в самата Европа под формата на всички и всякакви скорпиони, включително и II Интернационал, които целят задушаването на социалистическата революция на Запад.

Резервите на Русия — това е преди всичко Червената армия, съставена от работници и селяни. Червената армия се различава от наетите и подкупени армии на Антантата по това, че тя воюва за свободата и независимостта на своята собствена страна, че нейните интереси се сливат с интересите на тази страна, за която пролива кръвта си, и с интересите на това правителство, по директивите на което тя воюва. В това е вътрешната неизчерпаема мощ на основните резерви на Съветска Русия.

Резервите на Русия се намират, второ, в онези революционни движения на Запад, които, развивайки се, се превръщат в *социалистическа революция*. Няма съмнение, че без това революционно движение на Запад Антантата щеше да има свои собствени контрареволюционни войски и щеше да се реши да рискува с пряка военна намеса в работите на Русия.

Най-после, резервите на Русия се състоят в онова нарастващо брожение на Изток и в колониите и полуколониите на Антантата, което, превръщайки се в открито революционно движение за освобождението на страните на Изтока от игото на империализма, заплашва да остави Антантата без източници на сурови материали и топливо. Трябва да се помни, че колониите са ахилесовата пета на империализма, ударът по която поставя Антантата в критическо положение. Няма съмнение, че революционното движение на Изток създава около Антантата атмосферата на неувереност и разстройство.

Такива са нашите резерви.

Какво е историческото развитие на тия фактори?

В 1918 година Съветска Русия представляваше вътрешна Русия, отрязана от източниците на сурови материали, продоволствие, топливо (Украйна, Кавказ, Сибир, Туркестан), без сериозна армия, без подкрепа от страна на западноевропейския пролетариат. Тогава Антантата можеше да говори за пряка военна намеса в работите на Русия, което и правеше. След две години Русия представлява вече съвсем друга картина. Сибир, Украйна и Кавказ с Туркестан са вече освободени. Юденич, Колчак и Деникин са разбити. Част от младите буржоазни държави (Финландия, Естония, Латвия, Литва, Полша) са неутрализирани. Остатъците от деникинската армия (армията на Врангел) е под разгром. Революционното движение в западните страни върви нагоре, като укрепва своя боен орган — III Интернационал, при това Антантата не смее вече да мечтае за пряка военна намеса в работите на Русия. Революционното движение на Изток срещу Антантата нараства, създавайки свое ядро в лицето на революционна Турция и свой боен орган във формата на Комитет за действие и пропаганда[107].

Накратко: резервите на Антантата се топят от ден на ден, а резервите на Съветска Русия се попълват.

Ясно е, че изгледите за поражение на Русия сега, през 1920 година, са по-малко, несравнено по-малко отколкото преди две години. Ясно е, че ако Русия преди две години издържа напора на Антантата, то тя толкова повече ще го издържи сега, когато резервите на Русия растат във всичките области на борбата.

Означава ли това, че войната с Антантата е към края си, че ние можем да сложим оръжие, да разпуснем войската и да пристъпим към мирен труд?

Не, не означава. Антантата, примирила се със свито сърце с факта на подписването мира с поляците, според всички данни няма намерение да слага оръжие, тя, изглежда, възнамерява да пренесе театъра на военните действия на юг, в района на Закавказието, при това напълно е възможно, че Грузия, поставена в положението на държанка на Антантата, няма да се откаже да направи услуга на последната.

За Антантата заедно с Русия, очевидно, е тясно на земята, една от тези страни трябва да загине, за да настъпи мир на земята. Ако въпросът стои така, ако така го постави Антантата — а тя го поставя само така, — ясно е, че Русия не може да сложи оръжие. Напротив, ние трябва да положим всички усилия, за да приведем в движение всичките сили на страната за отбиване на новия удар. Засилване и укрепване на Червената армия, защитница на свободата и независимостта на нашата страна, всестранна подкрепа на социалистическата революция на Запад, подкрепа с всички сили, с всички средства на страните от Изтока, борещи се срещу Антантата за своето освобождение — ето нашите най-близки задължения, които ние трябва да изпълняваме неотклонно, с цялата си енергия, ако искаме да победим.

И ние несъмнено ще победим, ако изпълним честно тези задължения.

Завършвайки своята реч, аз бих искал да спомена за едно условие, без което победата на революцията на Запад би била крайно затруднена. Думата ми е за създаване на продоволствен фонд за революцията на Запад. Работата е в това, че западните държави (Германия, Италия и пр.) се намират в пълна зависимост от Америка, която снабдява Европа с жито. Победата на революцията в тези страни би поставила пролетариата пред продоволствена криза още на другия ден след революцията, ако буржоазна Америка откаже да ги снабдява с жито, което е напълно вероятно. В Русия няма особени продоволствени запаси, но тя все пак би могла да събере известни запаси, и предвид на възможността и вероятността от обрисуваната продоволствена перспектива би трябвало още сега да се постави въпроса за образуването на продоволствен фонд в Русия за нашите западни другари. На този въпрос не обръщат нужното внимание някои другари, но той може да има, както виждате, най-съществено значение за хода и изхода на революцията на Запад.

„Коммунист“ (Владикавказ) № 172,
30 октомври 1920 г.

ТРИ ГОДИНИ ПРОЛЕТАРСКА ДИКТАТУРА

Доклад на тържественото заседание на Бакинския съвет 6 ноември 1920 г.

Другари! Преди да премина към своя доклад, аз бих искал да ви предам поздрав на вас, Съвета на бакинските работнически депутати, от Всеруския централен изпълнителен комитет на Съветите на Русия, от Съвета на народните комисари на Ревкома на Азербайджан и неговия ръководител др. Нариманов, а от името на Реввоенсъвета на републиката аз ви предавам горещия поздрав на XI Червена армия, която освободи Азербайджан и отстоява с гърдите си неговата свобода. *(Аплодисменти.)*

Несъмнено е, че основният въпрос в живота на Русия през тригодишната дейност на съветската власт е въпросът за международното положение на Русия. Беше време, когато не забелязваха Съветска Русия, не държаха сметка за нея, не я признаваха. Това беше първият период — от деня на установяването на съветската власт в Русия до разгрома на германския империализъм. През този период империалистите от Запад, двете коалиции — английската и германската, вчепкали се една с друга, не забелязваха Съветска Русия, не им беше, така да се каже, до нея.

Вторият период е периодът от разгрома на германския империализъм и началото на германската революция до момента на широкото настъпление на Деникин в Русия, когато той стоеше пред вратите на Тула. Този период, от гледна точка на международното положение на Русия,

се отличава с това, че Антантата — англо-френско-американската коалиция, — като разгроми Германия, насочи всичките си свободни сили срещу Съветска Русия. Това е периодът, когато ни заплашваха — с оказалия се впоследствие митичен — съюз на 14 държави.

Третият период е този, който ние сега преживяваме, когато нас не само ни забелязват като социалистическа държава, не само ни признават фактически, но и се страхуват малко нещо от нас.

ПЪРВИЯТ ПЕРИОД

Преди три години, на 25 октомври (или 7 ноември по нов стил) 1917 година — малка група болшевики, дейци от Петроградския съвет, се събра и реши да обкръжи двореца на Керенски, да плени неговите войски, вече разложени, и да предаде властта на събралия се тогава 2 конгрес на Съветите на работническите, селските и войнишки депутати.

В онзи момент мнозина гледаха на нас в най-добрия случай като на чудаци, в най-лошия — като на „агенти на германския империализъм".

От гледна точка на международното положение този период би могъл да бъде наречен период на пълна изолираност на Съветска Русия.

Не само буржоазните държави, които ни заобикаляха, се отнасяха враждебно към Русия, но дори нашите социалистически „другари" на Запада ни гледаха с недоверие.

Ако тогава Съветска Русия все пак се запази като държава, то се дължи само на това, че империалистите на Запада бяха заети със сериозна борба помежду си. При това към експеримента на болшевиките в Русия те се отнасяха с ирония: те смятаха, че болшевиките ще умрат от собствената си смърт.

От гледна точка на вътрешното положение този период може да се охарактеризира като период на разрушение на целия апарат на старата буржоазна власт.

Ние знаехме теоретически, че пролетариатът не може да вземе просто старата държавна машина и да я пусне в ход. Това наше теоретическо положение, дадено от

Маркс, изцяло се потвърди от фактите, когато ние се срещнахме с цяла вълна от саботажи от страна на царските чиновници, служащи и някои части от върхушката на пролетариата — вълна от пълна дезорганизация на държавната власт.

Първият и най-важен апарат на буржоазната държава, старата армия и нейният генералитет, бе разрушена. Това струваше скъпо. В резултат на това разрушение ние трябваше да останем временно без всякаква армия и да подпишем Брестския мир. Но друг изход нямаше, историята не ни даваше никакъв друг път за освобождението на пролетариата.

После бе разрушен, бе отдаден на разрушение друг също толкова важен в ръцете на буржоазията апарат — чиновническият апарат, апаратът на буржоазната администрация.

В областта на стопанското управление на страната най-характерното е изземването от ръцете на буржоазията на основния нерв на стопанския живот на буржоазията — банките. Банките бяха иззети от ръцете на буржоазията и последната бе оставена, така да се каже, без душа. По-нататък започва работата по разрушаването на старите апарати на стопанския живот и експроприацията на буржоазията — отнемането на нейните фабрики и заводи и предаването им в ръцете на работническата класа. Най-после — разрушаването на старите продоволствени апарати и опита да се построят нови, които да могат да събират житото и да го разпределят всред населението. В заключение — ликвидирането на Учредителното събрание. Ето приблизително всички мероприятия, които Съветска Русия бе принудена да проведе в този период за разрушаването на буржоазния държавен апарат.

ВТОРИЯТ ПЕРИОД

Вторият период започва тогава, когато англо-френско-американската коалиция, като разби германския империализъм, се зае да се разправи със Съветска Русия.

От международна гледна точка този период се характеризира като период на открита война между силите

на Антантата и силите на Съветска Русия. Докато през първия период нас не ни забелязваха, смееха ни се, подигравaxa ни се, то през този период, напротив, всички черни сили се дигнаха на крак, за да сложат край на така наречената „анархия“ в Русия. заплашваща да разложи целия капиталистически свят.

От гледна точка на вътрешните отношения този период трябва да се охарактеризира като период на строителство, като период, когато разрушаването на старите апарати на буржоазната държава в основни линии бе завършено и когато започна нов период на строителство, когато се турят в ред отнетите от собствениците фабрики и заводи, създава се действително работнически контрол, а след това от контрол пролетариатът преминава към непосредствено управление, когато на мястото на разрушения продоволствен апарат се изгражда нов, на мястото на разрушения железопътен апарат в центъра и по места се изграждат нови органи, на мястото на старата армия — нова.

Трябва да се признае, че строителството през този период изобщо куца, тъй като основната строителна енергия — девет десети от тази енергия — отива за създаването на Червената армия, защото в смъртната борба със силите на Антантата става въпрос за самото съществуване на Съветска Русия, а съществуването в този период можеше да се отстои само със силите на мощна Червена армия. И трябва да кажем, че нашите усилия не отидоха напразно, защото Червената армия, като победи Юденич и Колчак, показа още през този период цялата си мощ.

От гледна точка на международното положение на Русия този втори период може да се нарече период на постепенно ликвидиране самотността, изолираността на Русия. Започват да се появяват първите съюзници на Русия. Германската революция отделя сплотени кадри от работници, комунистическите кадри, като слага началото на нова комунистическа партия в лицето на *групата Либкнехт*.

Малката група във Франция, която не забелязваха по-рано, групата на Лорио, се превръща в сериозна

група на комунистическо движение. Комунистическото течение в Италия, слабо на първо време, завладява едва ли не цялата италианска социалистическа партия, нейното мнозинство.

На изток, във връзка с успехите на Червената армия, се започва брожение, което премина, например в Турция, в открита война срещу Антантата и нейните съюзници.

Самите буржоазни държави през този период вече не представляват онази сплотена маса, враждебна на Русия, каквато бяха през първия период, без да говорим вече за разногласията вътре в самата Антанта по въпроса за признаването на Съветска Русия, засилващи се с течение на времето. Започват да се раздават гласове за преговори с Русия, за разбирателство с нея. Такива са например Естония, Латвия и Финландия.

Най-после, станалият популярен всред англо-френските работници лозунг „Долу ръцете от Русия" прави невъзможна откритата въоръжена намеса на Антантата в руските работи. Антантата е принудена да се откаже от изпращането на англо-френски войници срещу Русия. Антантата е принудена да се ограничи с използуването на чужди армии срещу Русия, с които обаче не може да се разпорежда по свое усмотрение.

ТРЕТИЯТ ПЕРИОД

Третият период е този, който ние сега преживяваме. Този период може да се нарече преходен. Първата половина от този период се отличава с това, че Русия, разбивайки главния враг — Деникин — и предвиждайки края на войната, си поставя за цел да премести държавните апарати, приспособени за целите на войната, върху релсите на стопанското строителство. Докато порано се казваше: „всичко за войната", „всичко за Червената армия", „всичко за победата над външния враг", то сега започнаха да казват: „всичко за укрепване на стопанския живот". При все това тази фаза от третия период, започнала след разгрома на Деникин и изгонването му от Украйна, се прекъсна от нападението на Полша срещу Русия. Тук Антантата имаше за цел да

попречи на Съветска Русия да закрепне стопански и да стане най-силната държава в света. Антантата се страхуваше от това и тя насъска Полша срещу Русия.

Наложи се наново да се преустройва държавния апарат, вече приспособен към стопанското строителство, наложи се трудовите армии, създадени в Украйна, на Урал и на Дон, отново да се преустройват във военни, за да се сплотят около тях бойни части и да се отправят срещу Полша. Този период завърши с това, че Полша е вече неутрализирана и нови външни врагове засега няма. Единственият открит враг са остатъците от деникинската армия в лицето на Врангел, която сега нашият др. Будьони разгромява.

Сега има основание да се предполага, че поне за малък промеждутък от време Съветска Русия ще получи значителна почивка, за да може цялата енергия на нейните неуморни работници, които едва ли не за един ден дигнаха изпод земята Червената армия, да се насочи по пътя на стопанското строителство, да се поставят на крака заводите, земеделието, продорганите.

От гледна точка на външните, международните отношения третият период е характерен с това, че не само престанаха да не забелязват Русия и не само започнаха да се борят с нея с всички сили, изкарвайки на сцената дори митичните 14 държави, с които Чърчил заплашваше Русия, но даже, бидейки няколко пъти набити, започнаха малко нещо да се боят от Русия, чувствувайки, че в лицето на Русия расте велика социалистическа народна държава, която няма да позволи да я обиждат.

От гледна точка на вътрешните отношения този период се отличава с това, че Русия остава с развързани ръце след разгрома на Врангел, и тя отдава всичките си сили за вътрешното строителство, при което още от сега се забелязва, че нашите стопански органи работят много по-добре, много по-основно, отколкото това беше през втория период. През лятото на 1918 година московските работници получаваха веднаж в два дни $^1/_8$ фунта хляб с кюспе. Този печален, труден период е изминат. Московските работници, както и петроградските, получават сега по един и половина фунта хляб на ден. Това озна-

чава, че нашите продоволствени органи се укрепнаха, подобриха се, научиха се да събират жито.

Що се отнася до нашата политика по отношение на вътрешните врагове, тя трябва да остане и остава такава, каквато бе през всички тези три периода, т. е. политика на подавянето на всички врагове на пролетариата. Тази политика не може, разбира се, да се смята за политика на „всеобща свобода“ — в епохата на диктатурата на пролетариата не може да има никаква всеобща свобода, т. е. никаква свобода на словото, свобода на печата и пр. за буржоазията у нас. Нашата вътрешна политика се свежда до това, на пролетарските слоеве в града и в селото да се предостави максимум свобода, а остатъците от буржоазната класа да не получават дори минимум свобода.

В това е същността на нашата политика, опираща се на диктатурата на пролетариата.

ПЕРСПЕКТИВИТЕ

Нашата строителна работа през тези три години, разбира се, не беше така успешна, както би ни се искало, но трябва да се вземат под внимание онези трудни, невъзможни условия за работа, от които не можем да се отървем и срещу които не може да се спори, но които трябва да се преодолеят.

Първо, ние трябва да строим под огън. Представете си зидар, който, строейки с едната ръка, с другата ръка защищава къщата, която строи.

Второ, ние не строим буржоазно стопанство, където всеки, преследвайки своите частни интереси, не се грижи за държавата като цяло, не си поставя въпроса за планова организация на стопанството в държавен мащаб. Не, ние строим социалистическо общество. Това значи, че трябва да бъдат взети в предвид нуждите на обществото изцяло, стопанството трябва да бъде организирано планомерно, съзнателно, в общоруски мащаб. Няма съмнение, че тази задача е несравнено по-сложна и по-трудна.

Ето защо нашата строителна работа не можеше да даде максимални резултати.

При такова положение на нещата нашите перспективи са ясни: ние сме пред прага на ликвидирането на нашите външни врагове, пред прага на прехвърлянето на целия наш държавен апарат от военни на стопански релси. Ние сме за мир във външната политика, ние не сме привърженици на войната. Но ако ни наложат война, а някои данни показват, че Антантата се старае да пренесе театъра на военните действия на юг, в Закавказието, и ако тази Антанта, бита няколко пъти от нас, още веднаж ни наложи война, то от само себе си се разбира, че ние няма да изпуснем оръжието от ръце, няма да разпуснем нашите войски. Както и преди, ние ще положим всички усилия, щото Червената армия да се чувствува добре и да бъде във военна готовност, за да може да защищава Съветска Русия от враговете така смело и храбро, както я е защищавала досега.

Като правя преглед на изминатия път от съветската власт, неволно си спомням вечерта на 1917 година, 25 октомври, преди 3 години, когато ние, малка група болшевики начело с другаря Ленин, имайки в ръцете си Петроградския съвет (той беше тогава болшевишки) и незначителна Червена гвардия, имайки на свое разположение всичко на всичко малка, още не напълно стегната комунистическа партия от 200—250 хиляди души, пак ние, тази малка група, като свалихме от власт представителите на буржоазията, предадохме властта на 2 конгрес на Съветите на работническите, селските и войнишките депутати.

Оттогава изминаха три години.

И ето, през този период Русия, минавайки през огън и буря, се изкова във велика социалистическа държава на света.

Докато тогава ние имахме само Петроградския съвет, то сега, след три години, около нас се сплотиха всички Съвети на Русия.

Вместо Учредителното събрание, за което се готвеха нашите противници, ние имаме сега Всеруски централен

изпълнителен комитет на Съветите, израснал от Петроградския съвет.

Докато тогава ние имахме малка гвардия, която се състоеше от петроградски работници, които умееха да се разправят с юнкерите, въстанали в Питер, но не умееха да се борят с външния враг поради това, че бяха слаби, то сега ние имаме многомилионната славна Червена армия, която громи враговете на Съветска Русия, която победи Колчак, Деникин и сега с ръцете на изпитания вожд на нашата кавалерия др. Будьони громи последните остатъци от армията на Врангел.

Докато тогава, преди три години, ние имахме в ръцете си малка, още не напълно стегната партия комунисти — всичко на всичко около 200—250 хиляди членове, — то сега, след три години, след буря и огън, през които премина Съветска Русия, ние имаме партия от 700 хиляди членове, партия, изкована от стомана, партия, чиито членове всеки момент могат да се преустроят в редици и стотици хиляди да се съсредоточат на всякаква партийна работа, партия, която, без да се страхува от смущения в своите редове, с едно махване на ръката на Централния комитет може да преустрои своите редове и да се отправи срещу врага.

Докато тогава, преди три години, на Запад имаше само малки съчувстващи ни групи, групата на Лорио във Франция, Маклин в Англия, групата на Либкнехт, убит от мерзавците на капитализма в Германия — то сега пред нас, след три години, израсна велика организация на международното революционно движение — III Комунистически интернационал, който завоюва главните партии в Европа: германската, френската, италианската. Ние имаме сега основно ядро на международното социалистическо движение в лицето на Комунистическия интернационал, който разби II Интернационал.

Не е случайно, че вождът на II Интернационал Кауцки, прогонен от Германия от революцията, е принуден да търси приют в изостаналия Тифлис, у грузинските социал-кръчмари[108].

Най-после, докато преди три години ние срещахме в страните от потиснатия Изток само едно равнодушие

към революцията, то сега Изтокът се раздвижи и ние имаме сега пред себе си на Изток редица освободителни движения, насочени срещу Антантата, срещу империализма. Ние имаме революционно ядро, което сплотява около себе си всички други колонии и полуколонии, в лицето на правителството на Кемал, буржоазно-революционно, но все пак водещо борба срещу Антантата с оръжие в ръце.

Докато преди три години ние дори не смеехме да мечтаем, че Изтокът ще се раздвижи, то ние имаме сега не само революционно ядро на Изток в лицето на буржоазно-революционна Турция, но ние имаме в ръце социалистическия орган на Изтока: „Комитета за действие и пропаганда".

Всички тези факти, които показват колко бедни бяхме ние преди три години в революционно отношение и колко богати станахме сега — всички тези факти ни дават основание да твърдим, че Съветска Русия ще живее, че тя ще се развива и ще победи своите врагове.

Несъмнено е, че нашият път не е от леките, но несъмнено е също и това, че трудностите не ни плашат. Перефразирайки известните думи на Лютер[109], Русия би могла да каже:

„Тук аз стоя на границата между стария, капиталистическия, и новия, социалистическия свят, тук, на тази граница, аз обединявам усилията на пролетариите от Запад с усилията на селяните от Изток, за да разгромим стария свят. Да ми помогне богът на историята."

„Коммунист" (Баку) № № 157 и 160,
7 и 11 ноември 1920 г.

КОНГРЕСЪТ НА НАРОДИТЕ ОТ ДАГЕСТАН [110]

13 ноември 1920 г.

1. ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА СЪВЕТСКА АВТОНОМИЯ НА ДАГЕСТАН

Другари! Съветското правителство на Руската социалистическа федеративна република, заето през последно време с войната срещу външните врагове и на юг, и на запад, срещу Полша и Врангел, нямаше възможност и време да отдаде своите сили за разрешаването на въпроса, който вълнува дагестанския народ.

Сега, когато армията на Врангел е разгромена и нейните жалки остатъци бягат в Крим, а с Полша е сключен мир, съветското правителство има възможност да се заеме с въпроса за автономията на дагестанския народ.

В миналото властта в Русия се намираше в ръцете на царе, помешчици, фабриканти и заводчици. В миналото Русия беше Русия на царе и палачи. Русия живееше от това, че потискаше народите, влизащи в състава на бившата Руска империя. Правителството на Русия живееше за сметка на соковете, за сметка на силите на потисканите народи, в това число и на руския народ.

Това беше време, когато всички народи проклинаха Русия. Но сега това време отиде в миналото. То е погребано и не ще възкръсне никога.

Върху костите на тази потисническа царска Русия израсна нова Русия — Русия на работниците и селяните.

Започна нов живот за народите, влизащи в състава на Русия. Започна периодът на разкрепостяването на тези

народи, страдали под игото на царе и богаташи, помешчици и фабриканти.

Новият период, започнал след Октомврийската революция, когато властта премина в ръцете на работниците и селяните и властта стана комунистическа, се ознаменува не само с освобождението на народите на Русия. Той издигна още задачата за освобождението на всички народи изобщо, в това число и народите на Изтока, страдащи от потисничеството на западните империалисти.

Русия се превърна в лост на освободителното движение, който привежда в движение не само народите на нашата страна, но и народите от целия свят.

Съветска Русия е факелът, който осветлява пътя на народите от цял свят за освобождение от игото на потисниците.

Сега правителството на Русия, благодарение на победата над враговете, като получи възможност да се заеме с въпросите на вътрешното развитие, намери за необходимо да ви обяви, че Дагестан трябва да бъде автономен, че той ще се ползува с вътрешно самоуправление, запазвайки братска връзка с народите на Русия.

Дагестан трябва да се управлява според своите особености, своя бит и обичаи.

Ние имаме сведения, че шариатът има сериозно значение всред дагестанските народи. Ние узнахме също така, че враговете на съветската власт разпространяват слухове, че съветската власт забранява шариата.

Тук от името на правителството на Руската социалистическа федеративна съветска република аз съм упълномощен да заявя, че тези слухове са неверни. Правителството на Русия предоставя на всеки народ пълно право да се управлява според своите закони и обичаи.

Съветското правителство смята шариата за също така безспорно, обикновено право, каквото имат и другите народи, населяващи Русия.

Ако дагестанският народ желае да запази своите закони и обичаи, то те трябва да бъдат запазени.

Заедно с това аз смятам за необходимо да заявя, че автономията на Дагестан не означава и не може да означава неговото отделяне от Съветска Русия. Автономията

не е независимост. Русия и Дагестан трябва да запазят връзката помежду си, защото само в такъв случай Дагестан ще може да запази своята свобода. Като дава автономия на Дагестан, съветското правителство има определената цел да избере из средата на местните работници честни и предани хора, любещи своя народ, и да им повери всички органи на управлението на Дагестан, както стопански, така и административни. Само така, само по такъв начин съветската власт в Дагестан може да се сближи с народа. Съветската власт няма никаква друга цел, освен издигането на Дагестан на по-висока културна степен по пътя на привличането на местните работници.

Съветската власт знае, че тъмнотата е първият враг на народа. Поради това, необходимо е да се създадат повече училища и органи на управлението на местните езици.

По този начин съветската власт се надява да измъкне народите на Дагестан от това тресавище, тъмнота и невежество, където ги бе захвърлила стара Русия.

Съветското правителство смята, че установяването на автономия в Дагестан, подобно на тази, от която се ползува Туркестан, Киргизката и Татарската република, е необходимо.

Съветската власт предлага на вас, представителите на народите на Дагестан, да възложите на вашия Дагестански революционен комитет да избере представители за изпращане в Москва, които да изработят там заедно с представителите на висшата съветска власт план за автономията на Дагестан.

Последните събития в Южен Дагестан, където предателят Гоцински се е обявил против свободата на Дагестан, явявайки се изпълнител на волята на генерал Врангел, този самият Врангел, който при Деникин, борейки се с въстаниците, разрушаваше аулите на планинците от Северен Кавказ — тези събития говорят много.

Аз трябва да отбележа, че дагестанският народ, в лицето на своите червени партизани, в боевете с Гоцински, защищавайки своята съветска власт, доказа с това своята преданост към червеното знаме.

Ако вие прогоните Гоцински, врага на трудещите се на Дагестан, с това вие ще оправдаете доверието, което ви оказва висшата съветска власт, като дава автономия на Дагестан.

Съветското правителство е първото правителство, което доброволно дава автономия на Дагестан.

Ние се надяваме, че народите на Дагестан ще оправдаят доверието на съветското правителство.

Да живее съюзът на народите на Дагестан с народите на Русия!

Да живее съветската автономия на Дагестан!

2. ЗАКЛЮЧИТЕЛНО СЛОВО

Другари! Сега, когато последният враг на съветската власт е разгромен, става ясно политическото значение на автономията, доброволно дадена на Дагестан от съветското правителство.

Трябва да се обърне внимание на едно обстоятелство. Докато царското правителство и изобщо всички буржоазни правителства в света правят отстъпки на народа и правят едни или други реформи обикновено само в такъв случай, ако са принудени за това от тежки обстоятелства, съветската власт, напротив, намирайки се на върха на своите *успехи*, дава автономия на Дагестан съвсем доброволно.

Това означава, че автономията на Дагестан ще влезе в живота на Дагестанската република като нейна трайна и нерушима основа. Защото трайно е само това, което се дава доброволно.

В заключение аз бих искал да подчертая, щото това високо доверие, което ви бе оказано от съветската власт, да бъде оправдано от дагестанските народи в бъдещата борба срещу нашите общи врагове.

Да живее автономният съветски Дагестан!

„Советский Дагестан" № 76,
17 ноември 1920 г.

КОНГРЕСЪТ НА НАРОДИТЕ ОТ ТЕРСКАТА ОБЛАСТ[111]

17 ноември 1920 г.

1. ДОКЛАД ЗА СЪВЕТСКАТА АВТОНОМИЯ НА ТЕРСКА ОБЛАСТ

Другари! Днешният конгрес е свикан, за да бъде обявена волята на съветското правителство за уреждане живота на терските народи и за техните отношения към казаците.

Първият въпрос е отношението към казаците.

Животът показа, че съвместното жителство на казаците и планинците в пределите на една административна единица доведе до безкрайни смутове.

Животът показа, че за избягването на взаимни обиди и кръвопролития необходимо е да се отделят казашките маси от планинските маси.

Животът показа, че в интереса на двете страни е да се разграничат.

Въз основа на това правителството реши да отдели мнозинството казаци в особена губерния и по-голямата част от планинците в автономна планинска съветска република, като граница между тях служи реката Терек.

Съветската власт се е стремила да не се нарушават интересите на казачеството. Тя не е мислила, другари казаци, да ви отнима земята: тя е имала само една мисъл — да ви освободи от игото на царските генерали и богаташи. Тя води тази политика от началото на революцията.

А казаците се държаха повече от подозрително. Те все гледаха към гората, не се доверяваха на съветската

власт. Ту се съюзяваха с Бичерахов, ту се сприятеляваха с Деникин, с Врангел.

А напоследък, когато мирът с Полша още не бе подписан, а Врангел настъпваше към Донецкия басейн, в тази минута една част от терското казачество вероломно — друг израз не може да се намери — въстана срещу нашите войски в тила.

Аз говоря за неотдавнашното въстание на Сунженската линия, което имаше за цел да отреже Баку от Москва.

Този опит се удаде временно на казаците.

Планинците се показаха в този момент, за срам на казаците, по-достойни граждани на Русия.

Съветската власт дълго търпя, но всяко търпение си има край. И ето, поради това, че някои групи казаци се показаха вероломни, наложи се против тях да се вземат сурови мерки, наложи се да се изселят провинилите се казашки села и да се заселят с чеченци.

Планинците разбраха това така, че сега могат безнаказано да обиждат терските казаци, да ги ограбват, да отнимат добитъка им, да безчестят жените им.

Аз заявявам, че ако планинците мислят така, те дълбоко се заблуждават. Планинците трябва да знаят, че съветската власт защищава гражданите на Русия еднакво, без разлика на националност, все едно дали те са казаци или планинци. Трябва да се помни, че ако планинците не прекратят безчинствата, съветската власт ще ги накаже с цялата строгост на революционната власт.

Занапред съдбата на казаците, както на тези, които преминават в отделна губерния, така и на тези, които остават в границите на Планинската автономна република, изцяло зависи от тяхното собствено поведение. Ако казаците не се откажат от вероломни прояви срещу работническо-селска Русия, аз трябва да кажа, че правителството ще бъде заставено да прибегне наново до репресалии.

Но ако казаците се държат занапред като честни граждани на Русия, аз заявявам тук пред целия конгрес, че нито един косъм не ще падне от главата на казаците.

Вторият въпрос е отношението към планинците от Терската област.

Другари планинци! Старият период в историята на Русия, когато царе и царски генерали тъпчеха вашите права, унищожаваха вашите свободи — този период на потисничество и робство си отиде във вечността. Сега, когато властта в Русия премина в ръцете на работниците и селяните, в Русия не трябва да има повече потиснати.

Като ви дава автономия, Русия ви връща с това онези свободи, които откраднаха от вас кръвопийците царе и потисниците царски генерали. Това означава, че вашият вътрешен живот трябва да бъде изграден върху основата на вашия бит, нрави и обичаи, разбира се, в рамките на общата конституция на Русия.

Всеки народ, чеченци, ингуши, осетинци, кабардинци, балкарци, карачаевци, а също така и останалите в автономната планинска територия казаци, трябва да има свой национален Съвет, който да ръководи работите на съответните народи според бита и особеностите на последните. Аз не говоря за преселниците, които бяха и си остават верни синове на Съветска Русия и които съветската власт ще защищава винаги с всички сили.

Ако се докаже, че е необходим шариат, нека да има шариат. Съветската власт не мисли да обяви война на шариата.

Ако се докаже, че органите на Чеката и на Особения отдел не умеят да се приспособяват към бита и особеностите на населението, то ясно е, че трябва да бъдат внесени съответни изменения и в тази област.

Начело на националните съвети трябва да бъде Совнаркомът на Планинската република, избиран от конгреса на Съветите на последната и свързан непосредствено с Москва.

Означава ли това, че планинците ще бъдат отделени от Русия, че Русия ще ги изостави, че Червената армия ще бъде оттеглена в Русия, както питат с тревога планинците? Не, не означава. Русия разбира, че предоставени сами на себе си, малките народности от Терек не ще могат да запазят своята свобода срещу световните хищници и техните агенти — планинските помешчици,

избягали в Грузия и интригуващи оттам срещу трудещите се планинци. Автономия означава не отделяне, а съюз на самоуправляващите се планински народи с народите на Русия. Този съюз е основа на планинската съветска автономия.

Другари! В миналото работата стоеше обикновено така, че правителствата се съгласяваха на едни или други реформи, на отстъпки в полза на народите само в трудни моменти, когато те, отслабнали, имаха нужда от съчувствието на своите народи. Така постъпваха винаги царските и изобщо буржоазните правителства. За разлика от тях съветското правителство действува другояче. Съветското правителство ви дава автономия не в труден момент, а в момент на големи успехи по бойните полета, в момент на пълна победа над последната опора на империализма в Крим.

Животът показва, че това, което се дава от правителствата в критически момент, е нетрайно, ненадеждно, защото всякога може да бъде отнето, когато премине критическият момент. Реформите и свободите могат да бъдат трайни само в такъв случай, ако се дават не под натиска на временна, моментна необходимост, а с пълното съзнание за полезността на реформата, в разцвета на силата и могъществото на правителството. Именно така постъпва сега съветското правителство, като ви връща вашите свободи.

Постъпвайки така, съветската власт иска да каже, че тя има пълно доверие във вас, другари планинци, че тя има вяра във вашите способности да се самоуправлявате.

Да се надяваме, че вие ще съумеете да оправдаете това доверие на работническо-селска Русия.

Да живее съюзът на народите от Терската област с народите на Русия!

2. Заключително слово

Другари! Аз получих няколко записки по въпроси, които се отнасят до автономията. Аз трябва да отговоря на тях.

Първият въпрос е въпросът за териториалните граници на Планинската съветска република. Границите на републиката в общи черти се определят така: на север Терек, а в останалите посоки — границите на земите на народите от Терска област: чеченци, ингуши, кабардинци, осетинци, балкарци, карачаевци, включително и преселниците и казашките станици отсам Терек. Това ще съставя територията на Автономната планинска република. Що се отнася до подробните очертания на границите, то те трябва да бъдат определени от комисия от представители на Планинската република и съседните губернии.

Вторият въпрос — къде ще бъде центърът на Планинската автономна република и ще влязат ли в състава на републиката градовете Грозни и Владикавказ? Разбира се, ще влязат. За столица на републиката може да се определи всеки град. Лично аз смятам, че такъв център трябва да бъде Владикавказ, като център, свързан с всички народности на Терската област.

Трети въпрос е въпросът за границите на самата автономия. Питат ме: какъв вид автономия се дава на Планинската република?

Автономиите биват различни: административна, както у карелците, черемисите, чувашите, немците от Поволжието, и политическа, като у башкирците, киргизите, татарите от Поволжието. Автономията на Планинската република е политическа и, разбира се, съветска. Това е автономия от типа на Башкирия, Киргизия, Татария. Това значи, че начело на Планинската съветска република ще стои Централен изпълнителен комитет на Съветите, избран от конгреса на Съветите. Централният изпълнителен комитет излъчва Съвет на народните комисари с непосредствена връзка с Москва. Републиката ще се финансира от общите средства на Федеративната република. Народните комисариати, които ръководят стопанските и военни работи, ще бъдат непосредствено свързани със съответните комисариати от центъра. Останалите комисариати: на правосъдието, на земеделието, на вътрешните работи, просветата и пр., ще бъдат подчинени на ЦИК на Планинската съветска република — свързан с

Всеруския ЦИК. Външната търговия и външните работи ще бъдат изцяло в ръцете на централната власт.

По-нататък следва въпрос за времето за провеждане на автономията в живота. За да се изработят подробни правила, или както се казва по научному, „конституция" на републиката, необходимо е да бъдат избрани представители по един от всяка народност, които биха могли заедно с представителите на правителството в Москва, да изработят конституция на Автономната планинска република.

Нищо не ви пречи да изберете на този конгрес за това по един представител от чеченците, ингушите, осетинците, кабардинците, балкарците, карачаевците и от тези казашки села, които влизат в Автономната планинска република, всичко седем представители.

Запитват ме за реда на изборите за национални Съвети. Изборите трябва да бъдат произведени според конституцията, т. е. правото на избор в Съветите се предоставя само на трудещите се. Съветите трябва да бъдат трудови.

У нас, в Русия, смятат, че който не се труди, не трябва да яде. Вие трябва да заявите, че който не се труди, няма да избира. Това е основата на съветската автономия. В това е разликата между буржоазната и съветската автономия.

Следващият въпрос е за армията.

Армията трябва да бъде безусловно обща, защото със своята малка армия Планинската република не ще може да отстоява своята свобода, нищо не ще може да противопостави на войските, субсидирани от Антантата.

Завършвайки, аз искам да подчертая главното, което може да даде на вас, планинците, автономията.

Главното зло, което потиска планинците цял живот, е тяхната изостаналост, тяхното невежество. Само изкореняването на това зло, само широката просвета на масите може да спаси планинците от изчезване, може да ги приобщи към висшата култура. Ето защо планинците трябва да започнат преди всичко със създаването на училища и на културно-просветни учреждения в своята автономна република.

Истинският смисъл на автономията е в това, тя да въвлече планинците в управлението на своята страна. Тук у вас има твърде малко местни хора, умеещи да управляват своя народ. Ето защо в учрежденията на Продкома, на Чека, на Особения отдел, на Народното стопанство работят руснаци, които не познават вашия бит и език. Необходимо е ваши хора да се въвлекат във всички области на управлението на страната. Тази автономия, за която тук се говори, се разбира така, щото във всички органи на управлението да бъдат ваши хора, познаващи вашия език, вашия бит.

В това е смисълът на автономията.

Автономията трябва да ви научи да ходите със своите собствени крака — в това е целта на автономията.

Резултатите от автономията не ще проличат изведнаж: не може в един ден да се създадат от местните хора опитни работници по управлението на страната. Но няма да минат две-три години и вие ще поемете управлението на своята страна и ще отделите от своите среди учители, стопановеди, продоволственици, земемери, военни, съдии и изобщо партийни и съветски работници. И тогава вие ще видите, че сте се научили да се самоуправлявате.

Да живее планинската автономия, която ще ви научи да управлявате своята страна и която ще ви помогне да станете също така съзнателни, както работниците и селяните в Русия, които се научиха не само да управляват своята страна, но и да побеждават своите заклети врагове!

„Жизнь национальностей" №№ 39 и 40,
8 и 15 декември 1920 г.

ПОЛОЖЕНИЕТО В КАВКАЗ

Беседа с един от сътрудниците на вестник „Правда"

Завърналият се от командировка на Юг др. *Сталин* в беседа с един от нашите сътрудници върху положението в Кавказ съобщи следното:

— Важното значение на Кавказ за революцията се определя не само от това, че той е източник на суровини, топливо и продоволствие, но и от неговото положение между Европа и Азия, специално между Русия и Турция, и от наличието на най-важни икономически и стратегически пътища (Батум-Баку, Батум-Тавриз, Батум-Тавриз-Ерзерум).

Всичко това се взема предвид от Антантата, която, владеейки сега Константинопол, този ключ на Черно море, би искала да запази прекия път за Изток през Закавказието.

Кой в края на краищата ще се укрепи в Кавказ, кой ще използува нефта и най-важните пътища, които водят във вътрешността на Азия, революцията или Антантата — в това е целият въпрос.

Освобождаването на Азербайджан отслаби значително позицията на Антантата в Кавказ. Борбата на Турция с Антантата води до същите резултати. При все това Антантата не се отчайва и плете своята паяжина в Кавказ.

Превръщането на Тифлис в база на контрареволюционната работа; създаването на буржоазни правителства в Азербайджан, Дагестан и планинците от Терска област със средствата, разбира се, на Антантата и с помощта на буржоазна Грузия; кокетирането с кемалистите и

проповядването на идеята за федерация на кавказките народи под протектората на Турция; министерската игра в Персия, организирана от Антантата, и наводняването на Персия с английски колониални войски — всичко това и много още говори, че старите вълци на Антантата не дремят. Няма съмнение, че работата на агентите на Антантата в тази насока се е засилила значително и е добила трескав характер след разгрома на Врангел.

Какви са шансовете на Антантата и какви са шансовете на революцията в Кавказ?

Няма съмнение, че шансовете на Антантата, например в Дагестан и Терската област, паднаха до нула. Разгромът на Врангел и провъзгласяването на съветска автономия в Дагестан и Терската област, наред с интензивната съветска строителна работа в тези области, затвърдиха положението на Съветското правителство в този район. Не е случайно, че на народните конгреси представителите на милионното население на Терек и Дагестан се заклеха тържествено да се борят за Съветите в тесен съюз с руските работници и селяни.

Планинците правилно оцениха провъзгласяването на автономията, станало не в труден момент за съветската власт, а в момент на големи успехи на нейните войски, като признак за доверието на властта към планинците. „Това, което се дава на народа от властта — ми казваха планинците в лична беседа — в труден момент, под натиска на моментна необходимост, то е нетрайно. Трайни са само тези реформи и тези свободи, които се дават отгоре в резултат на победата над враговете, както прави сега съветското правителство."

Толкова по-незначителни са шансовете на Антантата в Азербайджан, завоювал своята независимост и встъпил в доброволен съюз с народите от Русия. Едва ли е необходимо да се доказва, че хищническите лапи на Антантата, протегнати към Азербайджан и бакинския нефт, ще предизвикат само отвращение всред трудещите се в Азербайджан.

Шансовете на Антантата в Армения и Грузия също значително паднаха след разгрома на Врангел. Дашнакска Армения стана, несъмнено, жертва на прово-

кациите на Антантата, която я насъска срещу Турция и след това позорно я изостави да бъде разпокъсана от турците. Едва ли можем да се съмняваме в това, че на Армения не остава никаква възможност за спасение, освен една: съюз със Съветска Русия. Това обстоятелство, без съмнение, ще послужи като урок за всички народи, чиито буржоазни правителства не престават да се прекланят пред Антантата, и преди всичко — за Грузия.

Катастрофалното стопанско и продоволствено положение на Грузия е факт, който констатират дори ръководителите на сегашна Грузия. Грузия, омотана в мрежите на Антантата, и поради това лишила се както от бакинския нефт, така и от кубанското жито, Грузия, превърнала се в основна база на империалистическите операции на Англия и Франция, и поради това влязла във враждебни отношения със Съветска Русия — тази Грузия доживява сега последните дни от своя живот. Не напразно разлагащият се вожд на умиращия II Интернационал г. Кауцки, изхвърлен от вълната на революцията от Европа, намери приют във вмирисаната, объркала се в мрежите на Антантата Грузия, у банкрутиралите грузински социалкръчмари. Едва ли можем да се съмняваме, че в един труден момент Грузия ще бъде също така изоставена от Антантата, както и Армения.

Положението на англичаните в Персия, като завоеватели на последната, става все по-прозрачно. Известно е, че извънредно често изменяващото своя състав персийско правителство е параван на английските аташета. Известно е, че така наречените персийски войски престанаха да съществуват, тъй като вместо тях се появиха английски наемни колониални войски. Известно е, че на тази почва се появиха цяла редица демонстрации срещу Англия в Техеран и Тавриз. Едва ли ще можем да се съмняваме, че това обстоятелство не може да повиши шансовете на Антантата в Персия.

Най-после Турция. Няма съмнение, че периодът на Севърския договор[112], насочен срещу Турция изобщо, и особено срещу кемалистите, е към края си. Борбата на кемалистите с Антантата и засилващото се върху тази основа брожение в колониите на Англия, от една страна,

разгромът на Врангел и падането на Венизелос в Гърция — от друга — заставиха Антантата да смекчи значително своята политика по отношение на кемалистите. Разгромяването на Армения от кемалистите при абсолютния „неутралитет“ на Антантата, слуховете за предполагаемото връщане на Тракия и Смирна на Турция, слуховете за преговори между кемалистите и султана, агент на Антантата, и за предполагаемото опразване на Константинопол и, най-после, затишието на западния фронт на Турция — всичко това са признаци, които говорят за сериозно кокетиране на Антантата с кемалистите и за някакво навярно изместване на позициите на кемалистите надясно.

Как ще завърши кокетирането на Антантата и докъде ще стигнат кемалистите в своето движение надясно — трудно е да се каже. Но едно е все пак несъмнено, че борбата за освобождението на колониите, започната преди няколко години, ще се засилва въпреки всичко, че Русия, като признат знаменосец на тази борба, ще поддържа с всички сили и с всички средства привържениците на тази борба, че тази борба ще доведе до победа *заедно* с кемалистите, ако те не изменят на делото на освобождението на потиснатите народи, или *въпреки* кемалистите, ако те се окажат в лагера на Антантата.

За това говори разгарящата се революция на Запад и нарастващата мощ на Съветска Русия.

„Правда“ № 269,
30 ноември 1920 г.

ДА ЖИВЕЕ СЪВЕТСКА АРМЕНИЯ!

Армения, измъчена и многострадална, отдадена по милостта на Антантата и на дашнаците на глад, разорение и бежанство — тази излъгана от всички „приятели“ Армения сега намери своето избавление в това, че се обяви за съветска страна.

Нито лъжливите уверения на Англия, „вековната защитница“ на арменските интереси; нито прословутите четиринадесет точки на Уилсон[115]; нито големите обещания на Обществото на народите с неговия „мандат“ за управляване на Армения — не можаха (и не са можели!) да спасят Армения от кланета и физическо изтребление. Само идеята за съветска власт донесе на Армения мир и възможност за национално обновление.

Ето някои факти, които доведоха съветизацията на Армения. Пагубната политика на дашнаците, агенти на Антантата, довежда страната до анархия и нищета. Войната с Турция, започната от дашнаците, довежда тежкото положение на Армения до последна крайност. Измъчените от глад и безправие северни провинции на Армения въстават в края на ноември и създават революционен военен комитет на Армения, начело с др. Касян. На 30 ноември др. Ленин получава от предревкома на Армения приветствена телеграма със съобщение за раждането на Съветска Армения и завземането от ревкома на града Делижан. На 1 декември Съветски Азербайджан доброволно се отказва от спорните провинции и декларира

предаването на Съветска Армения на Зангезур, Нахичеван и Нагорны Карабах. На 1 декември ревкомът получава приветствие от турското командуване. На 2 декември се получава съобщение от др. Орджоникидзе, че дашнакското правителство в Ериван е изгонено и войските на Армения се поставят под разпореждането на ревкома.

Столицата на Армения, Ериван, сега е в ръцете на съветската власт на Армения.

Вековната вражда между Армения и заобикалящите я мюсюлмани се разреши с един удар, чрез установяването на братска солидарност между трудещите се в Армения, Турция и Азербайджан.

Нека знаят всички, които трябва да знаят, че така наречената арменска „проблема", над която напразно си блъскаха главите старите вълци на империалистическата дипломация, можà да бъде разрешена *само* от съветската власт.

Да живее Съветска Армения!

„Правда" № 273,
4 декември 1920 г.
Подпис: И. Сталин.

БЕЛЕЖКИ

1 На 29 септември 1917 година започнало стоварването на германския десант на Езел, Даго и други острови на Балтийско море във входа на Рижкия залив. — 4.

2 Украинската Централна рада се създава в Киев през април 1917 година от блока на буржоазни и дребнобуржоазни партии и групи. След победата на Октомврийската социалистическа революция Радата отказа да признае съветското правителство и тръгна по пътя на открита борба със съветската власт, поддържайки Каледин и други белогвардейски генерали на Дон. През април 1918 година германските окупационни войски заменят Радата с хетманството на Скоропадски. — 7.

3 В „Ултиматума" на Съвета на народните комисари или „Манифеста към украинския народ с ултимативни искания към Украинската рада", написан от В. И. Ленин, се казва: „. . . ние, Съветът на народните комисари, признаваме народната Украинска република, правото ѝ да се отдели напълно от Русия *или да сключи договор* с Руската република за федеративни и други подобни взаимоотношения между тях. Всичко, което засяга националните права и националната *независимост на украинския народ*, се *признава от нас* — Съвета на народните комисари, веднага, без ограничения и безусловно" (виж В. И. Ленин, Съчинения, т. XXII, стр. 121—123). В „Отговора" на Съвета на народните комисари до Петроградския украински щаб (по-точно: до Украинския щаб на Петроградската краева войскова рада), който водеше от името на Централната рада преговори със Совнаркома, се казва: „Що се отнася до предложените от Радата условия, тоония

от тях, които имат принципен характер (правото на самоопределение), не са представлявали и не представляват предмет за спор или конфликт, тъй като Съветът на народните комисари признава и провежда тези принципи в цялата им пълнота (виж „Известия“, бр. 245 от 7 декември 1917 година). — **9.**

4 В телеграмата се съобщава, че избраният от Всеукраинския конгрес на Съветите на работническите и войнишките депутати и от част от Съветите на селските депутати на 13 декември 1917 година Централен изпълнителен комитет на Съветите взема в ръцете си цялата власт в Украйна (виж „Известия“, бр. 252 от 15 декември 1917 г.). — **17.**

5 Третият Всеруски конгрес на Съветите на работническите, войнишките и селските депутати заседава от 10 до 18 януари 1918 г. в Петроград. На конгреса са присъствували 1046 делегати. Доклад за дейността на Совнаркома направил В. И. Ленин, за дейността на ЦИК на Съветите на работническите, войнишките и селските депутати — Я. М. Свердлов. И. В. Сталин направил на конгреса доклад по националния въпрос. Конгресът приема резолюция, която сдобрява политиката на ЦИК и на Совнаркома, утвърдява написаната от В. И. Ленин при участието на И. В. Сталин „Декларация за правата на трудещия се и експлоатиран народ“, декретите на Совнаркома за независимостта на Финландия и Армения, а също и предложената от И. В. Сталин резолюция относно федералните учреждения на Руската република. — **26.**

6 Има се предвид третият универсал (манифест), приет от Украинската централна рада на 7 ноември 1917 г. — **31.**

7 Кавказкият или Закавказкият комисариат се образувал в Тифлис през ноември 1917 г. от меншевики, есери, дашнаки и мусаватисти; той е съществувал до 26 май 1918 г. — **32.**

8 Народният комисариат на Украинската съветска република — първото съветско правителство на Украинската република — е бил избран из състава на Централния изпълнителен комитет на Съветите на Украйна през декември 1917 г. През април 1918 г. във връзка с окупацията на Украйна от немските войски Народният секретариат е бил реорганизиран и негова главна задача става ръководството на въстаническата борба на народните маси против германските окупатори и хайдамацките отреди. — **35.**

9 Договорът за примирието между Русия и държавите от Четворния съюз (Германия, Австро-Унгария, България, Турция) е подписан на 2 декември 1917 година в Брест-Литовск за срок от 28 дена. Във връзка със затегналите се преговори за сключване на мирния договор примирието е било продължено. На 18 февруари 1918 г. германците преминават в настъпление по целия фронт, като нарушават съглашението за примирие. —35.

10 Има се предвид договорът, сключен на 27 януари 1918 г. в Брест-Литовск след тайните преговори на представителите на Украинската централна рада с държавите на Четворния съюз.—36.

11 **„Бакинский рабочий"** — орган на Бакинската болшевишка организация; излизал през 1906 г., през септември—октомври 1908 г. и от април 1917 г. до август 1918 г. След победата на съветската власт в Азербайджан издаването на вестника се възобновява на 25 юли 1920 г. отначало под названието „Азербайджанская Беднота", а след това от 7 ноември 1920 г. — под предишното название. Понастоящем „Бакинский Рабочий" е орган на ЦК и БК на КП(б) на Азербайджан. — **48.**

12 Войната на Южните щати в Америка със северните се води от 1861 до 1865 г. и завърши с победата на Северните щати. Един от резултатите на войната е преодоляването на сепаратизма на Южните щати и създаването на централизирана държава. — **57.**

13 Зондербундът — реакционен съюз на седемте католически кантона в Швейцария — се образувал през 1845 г. През 1847 г. се разгаря въоръжена борба между Зондербунда и останалите кантони на Швейцария, които са били за централизация на властта в Швейцария. Войната завърши с поражението на Зондербунда и превръщането на Швейцария от съюз на държави в единна съюзна държава. — **57.**

14 Комисията на ВЦИК по изработване на проекта на Конституцията на РСФСР се образувала на 1 април 1918 г. Комисията се е възглавявала от И. В. Сталин и Я. М. Свердлов. В основата на работата на комисията са положени „Декларацията за правата на трудещия се и експлоатиран народ" и резолюцията „За федералните учреждения на Руската република", приета от III конгрес на Съветите по доклад на И. В. Сталин. Проектът на И. В. Сталин „Общи положения на Конституцията на РСФСР" се обсъждал и бил приет в заседанието на комисията на 19 април 1918 г. — **67.**

15 V конгрес на Съветите на Туркестанския край е заседавал от 20 април до 1 май 1918 г. Конгресът провъзгласил автономията на Туркестанската съветска федеративна република, избрал Централен изпълнителен комитет (Турцик) и Совнарком.—68.

16 Съвещанието по свикването на учредителния конгрес на Татаро-Башкирската съветска република е заседавало в Москва от 10 — 16 май 1918 г. под председателството на И. В. Сталин. Присъствували представители на татарите, башкирците, чувашите и марите. Съвещанието е избрало комисия по свикването учредителния конгрес на Съветите на Татаро-Башкирия. Поради започналата гражданска война конгресът не се състоял.—72.

17 **„Наше время“** — вечерен вестник с есеровско направление; излизал в Москва от декември 1917 до юли 1918 г. — 78.

18 Мирните преговори в Батум между представители на Закавказкия сейм и Турция започнали на 11 май 1918 г. След разпадането на Закавказката република на 26 май преговорите в Батум се водели от меншевишкото правителство на „независима“ Грузия. На 4 юни 1918 г. бил подписан мирният договор, по който на Турция се дава Батум, Ахалцихски и част от Ахалкалакската околия. Освен това Турция получила право за свободно движение на войските си по железните пътища на Грузия. — 79.

19 Въстанието против контрареволюционния Закавказки сейм започва в Абхазия през март 1918 г. Премахват се органите на властта на Закавказкия комисариат и се провъзгласява съветска власт. Меншевиките вдигат против въстаналите големи войскови сили. Въпреки героичната борба, продължила до 17 май 1918 г., меншевишките войски успяват да сломят съпротивата на въстаналите. Последват жестоки репресии, които засягат и мирното население. — 80.

20 Става дума за мирната конференция между представителите на РСФСР и украинското хетманско правителство, която започнала своята работа на 23 май 1918 г. в Киев. — 86.

21 На 29 май 1918 г. Совнаркомът назначил И. В. Сталин за общ ръководител на продоволствената работа в Южна Русия. Мандатът на другаря Сталин гласи:

„Членът на Съвета на народните комисари, народният комисар Иосиф Висарионович *Сталин*, се назначава от Съвета на народните комисари за общ ръководител на продоволствената работа в Южна Русия, облечен с извънредни права. Местните

и областни совнаркоми, съвети на депутатите и революционни комитети, щабовете и началниците на отреди, железопътните организации и началниците на станции, организациите на търговския флот, речен и морски, телеграфо-пощенските и продоволствени организации, всички комисари и емисари се задължават да изпълняват разпорежданията на другаря *Сталин.*

Председател на Съвета на народните комисари.
В. Улянов (Ленин)." — **96.**

22 Колегията на петте е ръководещият административно-технически орган на Управленията на Московско-Киево-Воронежката и други железопътни пътища с местонахождение във Воронеж.—**97.**

23 През нощта на 7 юли 1918 г. В. И. Ленин съобщил по прекия телеграф на И. В. Сталин за метежа, вдигнат от „левите" есери в Москва. В записката на В. И. Ленин, приета в Царицин лично от И. В. Сталин, се казва: „Навсякъде трябва да се смажат безпощадно тези жалки и истерични авантюристи, станали оръдие в ръцете на контрареволюционерите... И така, бъдете безпощадни спрямо левите есери и съобщавайте по-често". („Правда", бр. 21, от 21 януари 1936 г.) — **98.**

24 Писмото за Баку е до председателя на Бакинския совнарком С. Г. Шаумян (виж „Документы по истории гражданской войны в СССР", т. I, 1940, стр. 289). — **98.**

25 Има се предвид окупирането на Мурманск от английските войски в 1918 г. — **98.**

26 Чокпрод — Извънреден областен продоволствен комитет в Южна Русия. — **102.**

27 В. И. Ленин, след като получава писмото на Сталин, снема обращението и подписа, отнасящи се лично до него, и изпраща текста на Сталиновото писмо като своя директива в Петроград.—**104.**

28 **„Солдат Революции"** — войскови вестник на Царицинския фронт; създаден по инициатива на И. В. Сталин. Вестникът е излизал от 7 август 1918 г. като орган на Военния съвет на Северо-Кавказкия военен окръг. От 26 септември (от бр. 42) „Солдат Революции" става орган на Военно-революционния съвет на Южния фронт, а от 29 октомври (от бр. 69) до края на издаването — орган на Военно-революционния съвет на X армия. — **109.**

29 **„Борьба"** — орган на Царицинския комитет на РСДРП (б) издаван от май 1917 г. От края на 1917 г. „Борьба" става

орган на Царицинския съвет на работническите, войнишките, селските и казашките депутати. Вестникът е излизал до март 1933 г. — **109.**

30 Рига е предадена на германците от генерал Корнилов на 21 август 1917 г. — **110.**

31 Предпарламентът или Временният съвет на републиката е бил съвещателен орган при буржоазното Временно правителство, избран от състава на Демократическото съвещание, състояло се в Петроград от 14 до 22 септември 1917 г. Създаването на Предпарламента е опит на есерите и меншевиките да спрат нарастващата революция, да прехвърлят страната от пътя на съветската революция на пътя на буржоазния парламентаризъм. — **111.**

32 „Съвещанието по отбраната" е било свикано в Петроград на 7 август 1917 г. от есеро-меншевишкия ЦИК на Съвета на работническите и войнишките депутати с цел да се мобилизират силите и средствата на населението за продължаване на империалистическата война. — **118.**

33 Черният конгрес е съвещание, състояло се в Москва от 12 до 14 октомври 1917 г. под председателството на Родзянко. На съвещанието присъствували едри помешчици, фабриканти и собственици на заводи, представители на духовенството, генерали и офицери. Съвещанието протича под знака на обединяване на контрареволюционните сили за борба с болшевизма и нарастващата революция. — **126.**

34 **„Рабочий Путь"** — вестник, централен орган на Болшевишката партия, излизащ вместо „Правда", спрян през юлските дни на 1917 г. от Временното правителство. Вестникът е излизал от 3 септември до 26 октомври 1917 г. Отговорен редактор на „Рабочий Путь" е бил И. В. Сталин. — **126.**

35 Торпари — безземлени селяни във Финландия; арендуват от земевладелците земя при робски условия. — **134.**

36 Има се предвид I конгрес на мюсюлманите комунисти, състоял се в Москва през ноември 1918 г. Конгресът избрал Централно бюро на мюсюлманските организации на РКП (б). — **142.**

37 Статията „Украйна се освобождава" с някои изменения също била напечатана под заглавие „Освобождаващата се Украйна" като уводна статия на вестник „Правда", бр. 261 от 1 декември 1918 г. — **144.**

[38] Временното работническо-селско правителство на Украйна се образувало около 20 ноември 1918 г. Първоначалното седалище на Украинското съветско правителство е бил гр. Курск, след това гр. Суджа. В състава на правителството влизали К. Е. Ворошилов, Ф. А. Сергеев (Артьом) и др. На 29 ноември 1918 г. Украинското съветско правителство публикувало манифест, който провъзгласил свалянето на хетмана и установяването на съветска власт в Украйна. — **145.**

[39] Украинската директория е контрареволюционно националистическо правителство, образувано в Киев към края на 1918 г. от украинските националисти начело с Петлюра и Винниченко. През 1919 г. директорията е била ликвидирана от въстаналите украински работници и селяни. — **145.**

[40] Статията „Светлина от Изток" едновременно била напечатана във вестник „Правда", бр. 273 от 15 декември 1918 г., без подпис, като уводна статия. — **147.**

[41] Естонската трудова комуна — Естонската съветска република — се е образувала на 29 ноември 1918 г., след като Червената армия освобождава Нарва от немските окупатори. На 7 декември 1918 г. Съветът на народните комисари утвърдил написания от И. В. Сталин декрет за признаването независимостта на Естонската съветска република. — **148.**

[42] Съветската власт в Латвия бива провъзгласена в средата на декември 1918 г. Временното съветско правителство на Латвия издава на 17 декември 1918 г. манифест към трудовия народ на Латвия за преминаването на държавната власт в ръцете на Съветите. В манифеста се казва: „Ние съзнаваме, че на този труден път и в тази тежка борба ние не сме сами. Зад нас стои РСФСР, с която и занапред ще останем тясно свързани не само с външни връзки." — **148.**

[43] Литовската тариба (буржоазен национален съвет) била създадена през септември 1917 г. под контрола на германските окупационни власти — **149.**

[44] Тридневната стачка в Харков е била проведена през първите дни на декември 1918 г. Като повод за нея послужва арестуването от петлюровците Президиума на Харковския съвет. Стачкували работниците от всички предприятия, от трамваите и електростанциите. Петлюровските власти са били принудени да освободят арестуваните, след като стачката по решение на Съвета е била прекратена. — **149.**

45 Демонстрациите и всеобщата политическа стачка във Вилно са проведени на 16 декември 1918 г. Те са били организирани по призива на ЦК на Комунистическата партия на Литва и Белорусия в знак на протест против политиката на буржоазната тариба и германските окупатори. Във Вилно в демонстрацията взели участие около 20,000 работници и бедни градски жители. Демонстрацията била проведена под лозунга „Цялата власт — на Съветите!". Демонстрантите също искали прекратяване износа на железопътно и друго имущество от германците и освобождаване на политическите затворници.—152.

46 Приветствията до Съвета на народните комисари и до Червената армия са били приети на заседанието на Вилновския съвет на 16 декември 1918 г. В приветствието до Совнаркома на РСФСР се казва: „Съветът на народните комисари, възглавяван от изпитания вожд на световния пролетариат — другаря Ленин, ще служи като пътеводна звезда на работническата класа на Литва в разгъващата се война за нейното пълно освобождение."

В приветствието до Червената армия е казано: „... Ние, работниците на Литва, с най-голям възторг следим героическата смелост, проявявана от вас в борбата против въоръжените сили на контрареволюцията. Поздравяваме също онези работници и селяни — синове на Литва, които са постъпили в редовете на тази армия, за да жертвуват своя живот в името на общото освобождение на работническата класа, и специално на своите братя, пъшкащи под игото на тежка окупация..." — 152.

47 Временното революционно работническо правителство на Литва се е образувало през първата половина на декември 1918 г. Начело на него е стоял болшевикът В. С. Мицкевич-Капсукас. На 16 декември 1918 г. Временното работническо правителство издава манифест, в който заявява, че: „1. Цялата власт се предава на Съветите на работническите, безземлените и малоземлени депутати. 2. Властта на немските окупатори отсега нататък се смята за премахната. 3. Литовската кайзеровска тариба със своя министерски съвет се смята за лишена от власт и стояща вън от закона." — 152.

48 С декрет от 22 декември 1918 г., подписан от Ленин, Съветът на народните комисари на РСФСР признал независимостта

на Литовската съветска република. В постановлението на Всеруския централен изпълнителен комитет от 23 декември 1918 г., приет по доклад на И. В. Сталин, се казва: „Пред лицето на създадените от революционната борба на пролетарските и селски маси съветски републики Естония, Латвия и Литва Централният изпълнителен комитет отново потвърждава, че фактът за бившата принадлежност на тези страни към старата царска империя не им налага никакви задължения и същевременно Централният изпълнителен комитет изразява твърдата увереност, че само сега, на почвата на признаване пълната свобода на самоопределяне и преминаването на властта в ръцете на работническата класа, се създава свободен, доброволен и ненарушим съюз на трудещите се от всички нации, населяващи територията на бившата Руска империя...“ — 153.

49 На 30 декември 1918 г. във връзка с катастрофалното положение, създало се на Източния фронт, и особено на участъка на III армия, ЦК на РКП (б) по предложение на В. И. Ленин приема решение да изпрати И. В. Сталин на Източния фронт. На 1 януари 1919 г. се е образувала комисия от ЦК на партията и Съвета на отбраната в състав от членовете на ЦК И. В. Сталин и Ф. Е. Дзержински за разследване причините за предаването на Перм и пораженията на фронта, а също и вземане на мерки за възстановяване на партийната и съветска работа в района на III и II армия. На 3 януари 1919 г. И. В. Сталин и Ф. Е. Дзержински отпътували за Източния фронт, където провеждат голяма работа по възстановяване боеспособността на III армия и укрепване на фронта и тила. В резултат от работата на комисията на Източния фронт към края на януари 1919 г. бил постигнат прелом. — 156.

50 На 13 януари 1919 г. И. В. Сталин и Ф. Е. Дзержински изпращат на В. И. Ленин и на ЦК на партията „Кратък предварителен отчет“ за хода на разследването за причините на пермската катастрофа. В отчета се съобщава също за мерките, набелязани от комисията за възстановяване на положението на участъка на III армия и за гарантиране преминаването на армията в настъпление. На 14 януари В. И. Ленин отговаря на отчета със следната телеграма:

„Глазов и по местонахождението,
до Сталин и Дзержински.

Получих и прочетох първата шифрована телеграма. Много моля двама ви лично да ръководите изпълнението на набелязаните мерки на място, защото иначе няма гаранция за успех.

Ленин“ — 157.

51 Центроколегия — местен орган на Всеруската евакуационна комисия. — 158.

52 Става дума за полковете, които Главното командуване бе длъжно да изпрати в III армия по искането на И. В. Сталин и Ф. Е. Дзержински. Изпращайки този доклад в Революционния военен съвет на републиката, В. И. Ленин написва на него: „. . . Според мене връх на безобразието е, че Вацетис е отдал три полка под Нарва. Отменете това!!“ (Виж Ленинский сборник XXXIV, стр. 90) — 159.

53 Декретът на ВЦИК за еднократен извънреден налог на имотните групи на градското и селското население е публикуван на 2 ноември 1918 г. В декрета се предписва да се освободи от извънреден налог беднотата, умерено да се обложи средното селячество и цялата тяжест на налога да се възложи върху кулаците. — 178.

54 „Известия ВЦИК“ — всекидневен вестник; започнал да излиза от 28 февруари 1917 г. под название „Известия на Петроградския съвет на работническите и войнишки депутати“. След първия всеруски конгрес на Съветите вестникът става орган на Централния изпълнителен комитет на Съветите на работническите и войнишки депутати и от 1 август 1917 г. излиза под название „Известия Центрального Изпольнительного комитета и Петроградского Совета рабочих и солдатских депутатов“. От 27 октомври 1917 г., след втория всеруски конгрес на Съветите, вестникът става официален орган на Съветската власт. От 12 март 1918 излиза в Москва под название „Известия Всероссийского Центрального Изполнительного Комитета Советов крестьянских, рабочих, солдатских и казачьих депутатов“. От 22 юни 1918 г. „Известия“ е орган на ВЦИК и на Московския съвет, а по-късно — орган на ЦИК на СССР и ВЦИК. — 181.

55 Първият конгрес на Съветите на Белорусия се открил на 2 февруари 1919 г. в Минск. На конгреса присъствували

230 делегати. Конгресът провъзгласил Белорусия за независима съветска социалистическа република, утвърдява Конституцията на БССР и избира Централен изпълнителен комитет. В работата на конгреса взема участие председателят на ВЦИК Я. М. Свердлов, който обявява постановлението на ВЦИК за признаване независимостта на Белоруската съветска социалистическа република. — 189.

56 Първи конгрес на Съветите на Литва заседавал от 18—20 февруари 1919 г. във Вилно. На конгреса присъствували 220 делегати. Конгресът обсъдил отчета на Временното работническо-селско правителство на Литва, въпроса за обединяването с Белорусия и други въпроси. Признавайки за необходимо обединението на Литовската и Белоруската съветска република и установяването на федеративна връзка с Руската съветска република, конгресът в резолюцията по този повод заявява: „Чувствувайки живо своята неразривна връзка с всички съветски социалистически републики, конгресът възлага на работническо-селското правителство на Социалистическата съветска република на Литва и Белорусия незабавно да започне преговори с работническо-селските правителства на РСФСР, Латвия, Украйна и Естония за създаване от всички тези републики на единна РСФСР." — 190.

57 Става дума за проектираната от Съвета на Антантата през февруари 1919 г. конференция на Принцовите острови (в Мраморно море) с поканване представители на Съветското правителство и на контрреволюционните правителства на Колчак, Деникин и др. За цел на конференцията се обявява възстановяването мира в Русия. Конференцията не е станала. — 195.

58 Бернската конференция е международна конференция на социалшовинистическите и центристки партии на II Интернационал, състояла се от 3—10 февруари 1919 г. в Берн (Швейцария). — 195.

59 Из стихотворението на А. В. Колцов „Лес" (виж А. В. Кольцов. Полное собрание стихотворений. Л. 1939, стр. 90). — 195.

60 Комисията по съставяне проекта на програмата на РКП (б) била избрана на VII конгрес на партията на 8 март 1918 г. в състав от В. И. Ленин, И. В. Сталин и др. Проектът, изработен от комисията, легнал в основата на програмата, приета на VIII конгрес на партията.

Цитираната в дадената статия част от проекта е влязла без изменение в програмата на партията (виж „ВКП (б) в резо-

люциях и решениях съездов, конференций и пленумов ЦК", ч. I, изд 6-е, 1940, стр. 287). — 198.

61 Има се предвид Всеруското съвещание на Съветите на работническите и войнишки депутати, свикано от Изпълнителния комитет на Петроградския съвет. Съвещанието е проведено в Петроград от 29 март до 3 април 1917 г. — 200.

62 „Правда" — всекидневен работнически болшевишки вестник. създаден съгласно указанието на В. И. Ленин по инициативата на И. В. Сталин; издаван в Петербург от 22 април 1912 г. до 8 юли 1914 г. Отново започва да излиза след февруарската революция (от 5 март 1917 г.) като централен орган на Болшевишката партия. На 15 март 1917 г. в състава на редакцията на „Правда" е включен И. В. Сталин. След завръщането си в Русия през април 1917 г. В. И. Ленин възглавява ръководството на „Правда". Най-близки сътрудници на „Правда" са: В. М. Молотов, Я. М. Свердлов, М. С. Олмински, К. Н. Самойлова и др. През този период „Правда", въпреки преследването и гонението, върши огромна работа по сплотяването около Болшевишката партия работниците, революционните войници и селяни, разобличава империалистическата буржоазия и нейните лакеи — меншевиките и есерите, борейки се за преминаване от буржоазнодемократическата революция към социалистическа. — 200.

63 Виж Априлските тезиси на В. И. Ленин — „За задачите на пролетариата в дадената революция." (Сочинения, т. XX, стр. 87—90). — 200.

64 Международната конференция на революционните социалистически партии се е състояла в Москва от 2 до 6 март 1919 г. В нея взеха участие 52 делегати от най-главните страни в Европа и Америка. Делегати на Руската комунистическа партия са били В. И. Ленин, И. В. Сталин, В. В. Воровски и др. Конференцията се обявява за пръв конгрес на Комунистическия интернационал. Най-важният въпрос от дневния ред беше докладът на В. И. Ленин за буржоазната демокрация и диктатурата на пролетариата. Конгресът образува Изпълнителен комитет на Коминтерна — изпълнителния орган на III Комунистически интернационал. — 202.

65 Бернската комисия е комисията, назначена от Бернската конференция на социал-шовинистите „за изследване социалното и политическо положение в Русия". В нейния състав са

били набелязани Кауцки, Хилфердинг, Лонге и др. На молбата да се разреши на комисията да влезе в Русия съветското правителство на 19 февруари 1919 г. заявило, че макар то да не счита Бернската конференция нито за социалистическа, нито за представляваща в каквато и да е степен работническата класа, все пак разрешава влизане на комисията в Съветска Русия. Пътуването на „знатните ревизори от Берн", както нарекъл членовете на комисията Ленин, не се състояло. — 205.

66 Имат се предвид съобщенията на английския печат, появили се в края на 1919 г., за намеренията на Съвета на Антантата за възобновяване поканата за конференцията на Принцовите острови. — 205.

67 VIII конгрес на РКП (б) се състоял в Москва от 18 до 29 март 1919 г. В дневния ред на конгреса са стоели следните въпроси: 1) Отчет на ЦК; 2) Програма на РКП (б); 3) За Комунистическия интернационал; 4) Военното положение и военната политика; 5) Работата в село; 6) Организационни въпроси; 7) Избиране на Централен комитет. Отчета на ЦК и докладите за партийната програма и за работата в село държал В. И. Ленин.

Военният въпрос се обсъждал от конгреса на пленарни заседания и във военната секция. На конгреса активно се проявила тъй наречената „военна опозиция", която обединявала бившите „леви комунисти" и част от работниците, неучаствуващи в никаква опозиция, но недоволни от ръководството на Троцки във войската. Борейки се против изкривяването на военната политика на партията от Троцки, против неговата антипартийна практика, „военната опозиция" обаче защищавала остатъците на партизанщината във войската и други неправилни възгледи по ред въпроси за военното устройство. Против военната опозиция се обявили В. И. Ленин и И. В. Сталин. Конгресът отклонява ред предложения на „военната опозиция" (проекта на Смирнов), като същевременно осъжда вредната позиция на Троцки. Назначената от конгреса военна комисия в състав от другарите Сталин, Ярославски и др. изработила резолюция по военния въпрос, която е била приета от конгреса единодушно.

За VIII конгрес на РКП (б) и неговите решения по военни и по другите въпроси виж „История на ВКП (б). Кратък курс", стр. 205—210, бълг. издание. — 205.

отредите и частите. На съвещанието се приема предложения от Сталин план за завладяване на Красная Горка чрез едновременен удар от морето и откъм сушата. На 15 юни под непосредственото ръководство на И. В. Сталин, който се намира на бойната линия, бреговата група и другите части при поддръжката на корабите от Балтийския флот започват настъплението Като разгромяват метежниците на подстъпите на Красная Горка, съветските войски на 16 юли в 00 часа и 30 минути овладяват форта. След няколко часа бива завладян и фортът Серая Лошадь. — 219.

75 Times („Таймс") — влиятелен вестник на английската едра буржоазия; издава се в Лондон от 1788 г.; през дните на похода на Юденич призовавал да му се оказва помощ. — 223.

76 Видлицкият завод на източния бряг на Ладожкото езеро е бил главна база на белофините, действуващи на Олонецкия участък на Петроградския фронт. На 27 юни 1919 г. части от Червената армия при поддръжката на корабите от Онежката флотилия и Балтийския флот с внезапен удар овладяват Видлица, като унищожават щаба на тъй наречената „Олонецка доброволческа армия" и завладяват богати складове с бойни припаси, снаряжение и продоволствие. Белофините били отхвърлени отвъд финската граница. — 225.

77 В началото на юли 1919 г. белополяците преминават в общо настъпление, като застрашават Съветската република от Запад Централният комитет възлага на Сталин непосредственото ръководство на Западния фронт. На 9 юли 1919 г. И. В Сталин, назначен за член на Революционния военен съвет на Западния фронт, пристига в щаба на фронта в Смоленск. — 228.

78 На 26 септември 1919 г. ЦК на РКП (б) взема решение за изпращане на И. В. Сталин на Южния фронт да организира разгрома на Деникин. На 3 октомври И. В. Сталин пристига в щаба на фронта. Планът за разгрома на Деникин, предложен от И. В. Сталин, бил приет от Централния комитет на партията. — 231.

79 II Всеруски конгрес на комунистическите организации на народите от Изтока се състоял в Москва от 22 ноември до 3 декември 1919 г. На конгреса присъствуват около 80 делегати — представители на мюсюлманските комунистически организации от Туркестан, Азербайджан, Хива, Бухара,

68 Проектът декрет за реорганизирането на Държавния контрол е бил подготвен от комисия в състав И. В. Сталин, Я. М. Свердлов и др. Проектът е бил обсъждан на заседанията на Совнаркома на 8 март и 3 април 1918 г. С доклади по проекта излиза И. В. Сталин. В подготовката и окончателното редактиране на проекта взема непосредствено участие В. И. Ленин. — **210.**

69 Двата документа: първият под заглавие „Разстрелът на 26 комисари" и вторият — „Срещата на генерал Томсън с господин Чайкин на 23 март 1919 г." са напечатани като приложение към настоящата статия в „Известия" от 23 април 1919 г. — **211.**

70 **„Знамя Труда"** — вестник на бакинския комитет на есерите; излизал от януари 1918 г. до ноември 1919 г. — **211.**

71 **„Единная Россия"** — вестник с кадетско направление; издавал се от така наречения „Руски национален комитет в гр. Баку" от декември 1918 г. до юли 1919 г. — **211.**

72 **„Искра"** — вестник на Бакинския комитет на меншевиките; излизал от ноември 1918 г. до април 1920 г. — **214.**

73 Във връзка с настъплението на Юденич през май 1919 г. и създалата се заплаха от обкръжаване и завладяване на Петроград от белите, на Петроградския фронт бива изпратен И. В. Сталин, като извънреден пълномощник на Съвета на отбраната. В мандата на Съвета на отбраната от 17 май 1919 г. се казва, че И. В. Сталин се командирова в Петроградския район и другите райони на Западния фронт „за вземане на всички необходими извънредни мерки във връзка със създалото се положение на Западния фронт". На 19 май 1919 г. И. В. Сталин пристигнал в Петроград. — **217.**

74 Красная Горка и Серая Лошадь са фортове до Петроград. На 13 юли 1919 г. гарнизонът на тези фортове, поддал се на контрареволюционната агитация на белогвардейците, свързани с есерите и меншевиките, вдига метеж против съветската власт. За действия против метежниците по заповед на И. В. Сталин на 13 юни излезли в морето корабите на Балтийския флот. Същевременно в Ораниенбаум се сформирала бреговата група войски, ядрото на която се състояло от отреди моряци. На 14 юни И. В. Сталин пристига в Ораниенбаум и провежда съвещание на представители на морското и сухопътно командуване, командирите и комисарите на

Киргизия, Татария, Чувашия, Башкирия, Кавказ и от отделни градове (Перм, Вятка, Оренбург и др.). Доклад за текущия момент направил В. И. Ленин. Конгресът изслушал отчета за работата на Централното бюро на мюсюлманските организации на РКП (б), обсъдил източния въпрос и други въпроси и набелязал задачите на партийната и съветска работа в Източните страни. — **235.**

80 Постскриптумът към статията „За военното положение на юг“ бил написан от И. В. Сталин във връзка с публикуването на тази статия в списанието „**Революционен фронт**“ — орган на революционния военен съвет на Югозападния фронт и на Украинския съвет на трудовата армия. — **245.**

81 Украинската трудова армия е създадена през февруари 1920 г. В нейния състав се включват военни части, изтеглени от Югозападния фронт за използуване в областта на стопанското строителство, главно в работата по възстановяването на Донбас. За ръководство на Украинската трудова армия Совнаркомът на РСФСР, съвместно с Всеукраинския революционен комитет, образувал съвет на трудовата армия от стопански представители на министерствата и на Революционния военен съвет на Югозападния фронт под председателството на специалния пълномощник и член на Съвета на отбраната И. В. Сталин. — **246.**

82 IV Всеукраинска конференция на КП(б)У се състояла в Харков от 17—23 март 1920 г. В нея взели участие 278 делегати. В дневния ред на конференцията влезли следните въпроси: 1) Политически и организационен доклад на ЦК на КП(б)У; 2) Взаимните отношения на Украинската съветска република и РСФСР; 3) Отношението към другите политически партии; 4) Стопанската политика; 5) Въпросът за земята и работата в село; 6) Продоволственият въпрос; 7) Избиране на ЦК на КП (б)У и делегати на IX конгрес на РКП (б).

И. В. Сталин взел участие в конференцията като представител на ЦК на РКП (б). Централно място в конференцията заема въпросът за стопанската политика. При обсъждането на този въпрос е бил даден отпор на антипартийната група на „демократическия централизъм“ (Сапронов и др.), обявила се против принципа на единоначалието в ръководството на промишлеността. По въпроса за работата в село конференцията приела

важно решение за създаване в Украйна съюз на малоземлени и безземлени селяни (комитети на бедните селяни). Конференцията избрала И. В. Сталин за делегат на IX конгрес на РКП (б). — 248.

83 Има се предвид контрареволюционния преврат (тъй нареченият преврат на Кап) в Берлин на 13 март 1920 г., организиран от германските реакционери. Правителството Кап е било изгонено след няколко дни в резултат на всеобщата стачка на работниците. — 249.

84 Става дума за тезисите на ЦК на РКП (б) на IX конгрес на РКП (б) — „Предстоящите задачи на стопанското строителство". Тезисите са публикувани в „Известия ЦК РКП (б)", бр. 14, от 12 март 1920 г. — 254.

85 Всеруският конгрес на Съветите се състоял в Москва от 5—9 декември 1919 г. Конгресът изслушал доклада на В. И. Ленин за работата на ВЦИК и Совнаркома и обсъдил въпросите: за военното положение, съветското строителство, продоволственото положение, за топливото и др. Решенията, приети от конгреса по основните въпроси от дневния ред (резолюциите: „За организацията на продоволствената работа в РСФСР", „За съветското правителство", „За организацията на топливното дело в РСФСР"), били посветени на задачите за организиране на съветското стопанство и съветското управление.

Резолюцията на Харковската конференция е резолюция за стопанското строителство, приета на Харковската губернска конференция на КП (б) У на 15 март 1920 г. след доклада за икономическата политика. — 254.

86 IX конгрес на РКП (б) се състоял в Москва от 29 март до 5 април 1920 г. Конгресът обсъдил следните въпроси: 1) Отчет на ЦК; 2) Предстоящите задачи на стопанското строителство; 3) Професионално движение; 4) Задачите на Комунистическия интернационал; 5) Организационни въпроси; 6) Отношението към кооперацията; 7) Преход към милиционната система; 8) Избиране на ЦК. В. И. Ленин изнесъл на конгреса политическия отчет на ЦК и държал речи за стопанското строителство и кооперацията.

Конгресът определил най-близките стопански задачи на страната в областта на транспорта и промишлеността. Особено внимание конгресът обръща на въпроса за общ стопански

план. Главно място в този план заема въпросът за електрификация на народното стопанство. На конгреса е бил даден отпор на антипартийната групировка на „демократическия централизъм" (Сапронов, Осински и др.), обявила се против установяването на единоначалие в промишлеността.—255.

87 Боротбистите са украинските леви есери, които образуват през май 1918 г. самостоятелна партия. Именуват се боротбисти по названието на централния орган на своята партия „Боротьба". През март 1920 г. във връзка с нарастването на влиянието на болшевиките върху селските маси в Украйна боротбистите биват принудени да разпуснат своята партия и да се присъединят към Комунистическата партия (болшевики) на Украйна. Четвъртата конференция на КП(б)У взема решение за приемане на боротбистите в партията, при което всички новоприети са били подложени на пререгистрация. В следващите години много от боротбистите, заставайки на пътя на двуличието и измяна на партията, възглавяват антисъветската борба на контрареволюционните националистически елементи в Украйна и са били разобличени като най-зли врагове на украинския народ. — 256.

88 Лондонският конгрес — V конгрес на РСДРП, състоял се от 30 април до 19 май 1907 г. в Лондон. — 257.

89 Виж К. Маркс. Тезисы о Фейербахе. Избранные произведения в двух томах, т. I, 1941, стр. 382. — 258.

90 Виж В. И. Ленин. Сочинения, т. IV, стр. 359—508. — 260.

91 Виж В. И. Линин. Сочинения, т. VI, стр. 155—336. — 260.

92 Тези думи са от писмото на Лесал до Маркс от 24 юни 1852 г. приведени от В. И. Л-нин в епиграфа към труда „Что делать?" (виж Сочинения, т. IV, стр. 359). — 260.

93 Имат се предвид трите партии, образували се след разцепването на старата германска социалдемократическа партия: социалдемократическата партия, независимата социалдемократическа партия и комунистическата партия на Германия. — 260.

94 Булигинската дума е съвещателно представително учреждение, което царското правителство възнамерявало да свика в 1905 г. Проектът на закона за учредяване на съвещателна Държавна дума и положението за избори за Думата са били разработени от комисия под председателството на министъра на вътрешните работи Булигин и е била публикувана заедно с царския манифест от 6 август 1905 г. Болшевиките обявяват активен

бойкот на Булигинската дума. „. . . Булигинската дума никога не била свикана. Тя бе пометена от революционния вихър, преди още да бъде свикана" (В. И. Ленин. Сочинения, т. XIX, стр. 352). — 263.

95 Виж В. И. Ленин. Сочинения, т. VIII, стр. 27—126. — 263.

96 Виж В. И. Ленин. Сочинения, т. IX, стр. 79—143. — 263.

97 Брошурата „Задачите на руските социалдемократи" е написана от Ленин на заточение в края на 1897 г. Първото издание на брошурата с предговор от П. Акселрод е било пуснато в 1898 г. в Женева от „Съюза на руските социал-демократи" (виж В. И. Ленин. Сочинения, т. II, стр. 167—190). — 264.

98 Тамерфорската конференция е първата конференция на болшевиките, състояла се от 12 до 17 декември 1905 г. На конференцията за пръв път лично се срещат В. И. Ленин и И. В. Сталин. Дотогава те поддържат връзка помежду си чрез писма или чрез другари.

В дневния ред на конференцията влизали следните въпроси: 1) Доклади от места; 2) Доклад за текущия момент; 3) Организационен отчет на ЦК; 4) За обединение на двете части на РСДРП; 5) За реорганизацията на партията; 6) Аграрният въпрос; 7) За Държавната дума. — 266.

С докладите по текущия момент и по аграрния въпрос, а също с реч по въпроса за отношението към Витевската дума, излязъл В. И. Ленин. И. В. Сталин направил на конференцията доклад по работата на Закавказката организация на болшевиките и говорил в защита на Ленинската тактика за активен бойкот на Думата. Конференцията приела решение за възстановяване единството на партията, фактически разцепена на две партии, и предложената от В. И. Ленин резолюция по аграрния въпрос. И. В. Сталин заедно с В. И. Ленин взел участие в работата на комисията по изработването на резолюцията за отношението към Думата. В тази резолюция конференцията призовава партията и работническата класа към бойкот на Думата и предлага на всички партийни организации широко да използуват избирателните събрания за разширяване на революционната организация на пролетариата и за водене във всички слоеве на народа агитация за въоръжено въстание.—266.

99 Има се предвид дипломатическата преписка, възникнала във връзка с нотата на английския министър на външните работи Кързон до народния комисар на външните работи на РСФСР

от 11 април 1920 г. В тази нота Кързон предлага на Съветското правителство пълната капитулация на Врангел и на неговите войски в Крим при условие на амнистия. За тази преписка виж също настоящия том, стр. 333—334. — **268.**

100 Конференцията на държавите от Антантата в Сан-Ремо (Италия) се състояла от 19 до 26 април 1920 г. На конференцията се обсъждал въпроса за изпълнение от страна на Германия на Версайския мирен договор, проекта на мирния договор с Турция и други въпроси. — **274.**

101 **„Красноармеец“** — ежедневен червеноармейски вестник на Политическия отдел при Революционния военен съвет на XVI армия на Западния фронт; излизал е от 20 март 1919 г. до 15 май 1921 г. — **287.**

102 *Върху проекта на даденото писмо има резолюция* от В. И. Ленин, адресирана до секретаря на ЦК на РКП(б), в която се казва: „Аз съм за **незабавното** разпращане, тъй като това е безспорен факт.“ Писмото е било разпратено от Централния комитет до партийните организации във втората половина на юли 1920 г. — **289.**

103 Войските ВОХР са били войски за вътрешна охрана на републиката; през 1919—1920 г. носят службата по охрана на градовете, заводите, железните пътища, складовете и др., в тила и в прифронтовите райони. — **293.**

104 Статията „Марксизмът и националният въпрос“ (виж Съчинения, т. 2, стр. 290—367) е написана от Сталин в края на 1912 г. — началото на 1913 г. във Виена; за пръв път е напечатана с подпис К. Сталин в списанието „Просвещение“, броеве 3 — 5 от 1913 г. под заглавие „Националният въпрос и социалдемокрацията“. — **311.**

„Просвещение“ — болшевишко месечно списание, издавало се е в Петербург от декември 1911 г. до юни 1914 г., когато е било спряно от царското правителство. През есента 1914 г. излиза още един двоен брой. Работата на списанието ръководил В. И. Ленин. В периода на своето пребиваване в Петербург И. В. Сталин взема най-живо участие в работата на списанието.— **311.**

105 Статията *„Октомврийският преврат и националният въпрос“* (виж настоящия том, стр. 129—138) е публикувана във вестник „Жизнь Национальностей“, брой 1, от 9 ноември 1918 г. Вестник **„Жизнь Национальностей“** е бил орган на народния комисариат по националностите; излизал ежедневно в Москва

от 9 ноември 1918 г. до 16 февруари 1922 г. От 25 февруари 1922 г. вестникът е бил преобразуван в списание, излизащо под същото название до януари 1924 г. — 312.

106 Виж настоящия том, стр. 295—305. — 312.

107 Комитетът за действия и пропаганда или Съвет за пропаганда и действия на народите от Изтока е бил създаден на първия конгрес на народите от Изтока в Баку през септември 1920 г. Комитетът имал за задача да организира пропагандата, поддръжката и обединяването на освободителното движение в Изтока. Съществувал е около година. — 318.

108 На 14 септември 1920 г. в Грузия под формата на „социалистическа делегация“ пристигат водачите на II Интернационал (Вандервелд, Макдоналд, Ренодел и др.). К. Кауцки, който се е считал за един от ръководителите на „делегацията“, пристигнал в Тифлис на 30 септември. Меншевиките устроили на „делегацията“ и на Кауцки тържествено посрещане. След две недели „делегацията“ отпътувала обратно в Западна Европа, а Кауцки остава в Тифлис и живее там до декември 1920 г. — 328.

109 Имат се предвид думите от защитната реч на Лютер на Вормския събор (1521 г.), където на Лютер е било предложено от католическата църква да се отрече от своето учение (виж D. Martin Luthers Werke. Kritische Gesammtausgabe. Weimar 1897, Band 7, стр. 838). — 329.

110 Конгресът на народите от Дагестан се е състоял в Темир-Хан-Шура на 13 ноември 1920 г. На конгреса присъствували около 300 делегати. След обявяването на автономията на Дагестан от И. В. Сталин, приветствена реч на конгреса държал Г. К. Орджоникидзе. Конгресът приел резолюция, в която заявява за нерушимостта на съюза на народите от Дагестан с трудовите народи на Съветска Русия. — 330.

111 Конгресът на народите от Терската област се състоял във Владикавказ на 17 ноември 1920 г. На конгреса присъствували повече от 500 делегати. В работата на конгреса взели участие Г. К. Орджоникидзе и С. М. Киров. В резолюцията по доклада на И. В. Сталин конгресът изразява своята увереност, че „автономията още повече ще укрепи връзките на братство, свързващи трудовите маси на Терската област със Съветска Русия“. — 334.

112 Севърският договор е мирният договор, продиктуван от Антантата на Турция — съюзница на Германия в първата световна война; подписан на 10 август 1920 г. в Севър (близо до Париж). Робските условия на този договор, сключен с Цариградското правителство, фактически унищожавали независимостта на Турция. — 343.

113 Четиринадесетте точки на Уилсон са програмата за мир, предложена от президента на САЩ Уилсон през януари 1918 г. В една от точките се говорело за гарантиране пълната независимост както на големите, така и на малките държави. — 345.

БИОГРАФИЧНА ХРОНИКА

(октомври 1917—1920)

1917

25—26 октомври	*В. И. Ленин и И. В. Сталин* ръководят II Всеруски конгрес на Съветите на работническите и войнишки депутати.
26 октомври	И. В. Сталин на II конгрес на Съветите е бил избран за член на ВЦИК и утвърден за народен комисар по въпросите за националностите.
През нощта на 28 октомври	В. И. Ленин и И. В. Сталин посещават щаба на Петроградския военен окръг, където разработват с военните работници оперативния план за разгрома на войските на Керенски—Краснов.
28 октомври	В. И. Ленин и И. В. Сталин подписват постановлението на СНК за забраняване излизането на буржоазните вестници.
31 октомври	И. В. Сталин излиза на заседанието на военнореволюционния комитет със съобщение за положението на фронта.
2 ноември	В. И. Ленин и И. В. Сталин подписват „Декларацията за правата на народите на Русия“, написана от И. В. Сталин.
3 ноември	И. В. Сталин участвува в разискванията на съвещанието на представителите на политическите партии, работниците от Путиловския завод и Централния изпълнителен комитет на Всеруския железничарски съюз (Викжел).
6 ноември	И. В. Сталин държи на заседанието на ВЦИК реч по въпроса за създаването на „Общосоциалистическо правителство“.

9 ноември	В. И. Ленин и И. В. Сталин подписват заповед за уволнението на генерал Духонин от длъжността върховен главнокомандуващ.
14 ноември	И. В. Сталин произнася реч на конгреса на финландската социалдемократическа работническа партия в Хелзингфорс.
16 ноември	И. В. Сталин излиза на заседанието на Совнаркома с предложение за предаване на историческите ценности на украинския народ; бил избран в състава на комисията по изработване декрета за революционните съдилища.
19 ноември	И. В Сталин на заседанието на Совнаркома излиза с доклади: 1) за търговията с Финландия и 2) за Украйна и Радата.
20 ноември	И. В. Сталин внася на разглеждане от Совнаркома проект за обращението на съветското правителство „Към всички трудещи се мюсюлмани на Русия и Изтока“; прави доклад до Совнаркома за контрареволюционните действия на комисията по изборите в Учредителното събрание.
22 ноември	И. В. Сталин говори на заседанието на Военнореволюционния комитет по въпроса за спирането на контрареволюционните вестници.
27 ноември	И. В. Сталин говори на заседанието на Совнаркома по въпроса за провеждането на политиката на социалистическата държава в областта на финансите и икономиката.
Не по-рано от 27 ноември	В. И. Ленин и И. В. Сталин съставят конспект на програмата за мирните преговори.
28 ноември	В. И. Ленин и И. В. Сталин подписват съставения от В. И. Ленин „Декрет за арестуването на водачите на гражданската война против революцията.“
29 ноември	Централният комитет на партията създава бюро на ЦК, в което влизат В. И. Ленин, И. В. Сталин и Я. М. Свердлов.
1 декември	И. В. Сталин беседва с председателя на Изпълнителния комитет на Всеруския мюсюл-

	мански съвет за връщане на мюсюлманите на „Свещения коран на Османа“.
2 декември	И. В. Сталин на заседание на Совнаркома изнася доклади относно Украйна и организирането конгрес на Съветите на Белорусия.
5 декември	Във вестник „Правда“ се публикува подписаният от В. И. Ленин, И. В. Сталин и Я. М. Свердлов декрет за създаване на Висш съвет на народното стопанство (ВСНХ).
	И. В. Сталин сключва съглашение с представителите на Белоруския областен комитет за съвместна работа с цел за укрепване съветската власт в Белорусия.
12 декември	И. В. Сталин написва статията „Отговор на другарите украинци в тила и на фронта“.
14 декември	И. В. Сталин на заседание на ВЦИК прави доклад за взаимоотношенията с Украинската рада.
16 декември	И. В. Сталин на заседание на Совнаркома излиза с доклади за положението в Оренбург, Уралския окръг, Туркестан и Кавказ.
18 декември	В. И. Ленин и И. В. Сталин подписват декрета за държавната независимост на Финландия.
	И. В. Сталин на заседанието на Совнаркома прави съобщение по военното положение в Оренбургския окръг.
19 декември	И. В. Сталин излиза на заседанието на Совнаркома с доклад относно Украинската централна рада.
21 декември	В. И. Ленин и И. В. Сталин вземат участие в заседанието на Всеруската колегия по организиране и формиране на Червената армия.
22 декември	И. В. Сталин на заседание на ВЦИК прави доклад по въпроса за независимостта на Финландия.
23 декември	И. В. Сталин се назначава за председател на Совнаркома през време на отпуската на В. И. Ленин.
24 декември	И. В. Сталин председателствува заседанието на Совнаркома и излиза с доклади по поло-

жението на Дон за конгреса на трудовото казачество и за подготовката на настъпление на революционните отреди срещу Оренбург.

27 декември Съветът на народните комисари в заседание под председателството на И. В. Сталин приема постановление за национализацията на Путиловските заводи и декрет за конфискацията на самолетния завод Анатра в Симферопол и др.

27 и 28 декември И. В. Сталин беседва с делегатите на левицата на казашкия войскови кръг от Донската област и с представителя на 8-а казашка дивизия.

31 декември Статията на И. В. Сталин „За „Турска Армения““ е била напечатана в брой 227 на вестник „Правда“.

Написаният от И. В. Сталин декрет „За „Турска Армения““ е бил напечатан в същия брой на „Правда“ с подписите на В. И. Ленин и И. В. Сталин.

1918

8 януари На заседанието на Совнаркома И. В. Сталин е бил избран в комисията по разработка на мероприятията в областта на продоволствената политика на съветската власт.

10—18 януари И. В. Сталин участвува в работата на III Всеруски конгрес на Съветите.

11 януари И. В. Сталин на заседанието на Централния комитет на партията излиза в защита предложението на В. И. Ленин по въпроса за мира с германците.

15 януари И. В. Сталин излиза на заседанието на болшевишката фракция на III конгрес на Съветите с доклад за Федерацията на съветските републики.

И. В. Сталин излиза на заседанието на III конгрес на Съветите с доклад и заключително слово по националния въпрос. Конгресът приема предложената от И. В. Сталин резолюция за федералните учреждения на Руската република.

24 януари	И. В. Сталин на заседанието на ЦК на партията, посветено на свикването на VII конгрес на партията, се изказва за ревизия на програмата на РСДРП(б). И. В. Сталин по поръчение на ЦК на болшевишката партия провежда съвещание на дейците от революционното крило на социалистическите партии на ред страни от Европа и Америка.
28 януари	В. И. Ленин и И. В. Сталин изпращат телеграма до съветската мирна делегация в Брест-Литовск за необходимостта от незабавно сключване на мир с Германия.
21 (8) февруари*	Във връзка с настъплението на германските войски В. И. Ленин и И. В. Сталин дават директива на Петербургския градски и на районните комитети на болшевишката партия за организирането на отпор срещу германските окупатори и по мобилизацията на буржоазията за копаене на окопи под контрола на работниците. Също такава директива И. В. Сталин изпраща на киевските болшевики.
23 февруари	И. В. Сталин в заседанието на Централния комитет на партията поддържа В. И. Ленин в борбата му против Троцки и Бухарин по въпроса за Брестския мир.
24 февруари	И. В. Сталин по пряката телеграфна линия дава директива на Народния секретариат на Украинската съветска република за изпращане на мирна делегация в Брест и за основите на нейната тактика при преговорите с германските империалисти.
Не по-рано от 2 март	В. И. Ленин и И. В. Сталин в разговор по пряката телеграфна линия с председателя на Мурманския съвет искат вземане на срочни дипломатически мерки за запазването на Мурманск от окупация от страна на Англия и Франция.

* От 21 (8) февруари 1918 г. в биографичната хроника датите сѐ дават по нов стил.

6—8 март	И. В. Сталин участвува в работата на VII конгрес на РКП (б).
8 март	На VII конгрес на РКП (б) И. В. Сталин е избран за член на Централния комитет на партията и член на комисията по изработване проекта на партийната програма.
По-рано от 10 март	И. В. Сталин се избира за делегат на IV Всеруски извънреден конгрес на Съветите от Петроградския съвет.
10 март	И. В. Сталин заедно с правителството отпътувал за Москва.
14 март	Статията на И. В. Сталин „Украинският възел" е напечатана в брой 47 на вестник „Известия". В. И Ленин и И. В. Сталин в писмо до Г К. Орджоникидзе, извънреден комисар на Украйна, искат създаване на единен боен фронт на Крим и Донецкия басейн с цяла Русия за борба срещу нашествието на германските окупатори.
14—16 март	И. В. Сталин участвува в работата на IV Всеруски извънреден конгрес на Съветите.
16 март	IV Всеруски извънреден конгрес на Съветите избира И. В. Сталин за член на ВЦИК.
19 март	И. В. Сталин в писмо до С. Шаумян и А. Джапаридзе посочва необходимостта от укрепяването на Баку във военно отношение.
26 и 27 март	Статията на И. В. Сталин „Контрареволюционерите в Закавказието под маската на социализма" е напечатана в брой 55 и 56 на вестник „Правда".
През нощта на 31 март	И. В. Сталин говори по пряката телеграфна линия с председателя на Ташкентския съвет по вътрешното положение в Туркестан.
1 април	Болшевишката фракция на ВЦИК избира И. В. Сталин за член на комисията по изработване проекта за първата Конституция на Руската съветска република.
2 април	И. В. Сталин на заседание на Совнаркома предлага незабавно започване на мирни преговори с Украинската централна рада във

	връзка с настъплението на немците към Харков.
3 и 4 април	Беседата на И. В. Сталин със сътрудник на вестник „Правда" за организирането на Руската федеративна република е публикувана в брой 62 и 63 на вестник „Правда".
5 април	И. В. Сталин говори на първото заседание на комисията на ВЦИК по изработване на проекта за Конституцията на РСФСР.
9 април	Обращението на И. В Сталин към Съветите на Казан, Уфа, Оренбург, Туркестан и др. е публикувано в брой 67 на вестник „Правда" под название „Една от належащите задачи".
12 април	И. В. Сталин на заседанието на комисията на ВЦИК по изработване на проекта за Конституцията на РСФСР излиза с доклад за типа на федерацията на Руската съветска република.
19 април	Проектът на И. В. Сталин „Общи положения на Конституцията на РСФСР" се обсъжда и утвърждава на заседанието на комисията на ВЦИК по изработване проекта за Конституцията.
27 април	Съветът на народните комисари назначава И. В. Сталин като пълномощен представител на РСФСР по водене на преговори с Украинската централна рада относно сключването на мирен договор.
29 април	И. В. Сталин пристига с делегацията в Курск.
Не по-рано от 2 май	И. В. Сталин тръгва от Курск за Москва да прави доклада пред Совнаркома.
5 май	В. И. Ленин и И. В. Сталин изпращат във Воронеж, Ростов и Брянск радиотелеграма относно сключването на примирие на Украинския фронт.
10—16 май	И. В. Сталин ръководи съвещанието по свикване на Учредителен конгрес на Съветите на Татаро Башкирската съветска република и излиза с речи при откриването и закриването на съвещанието.

23 май	Статията на И. В. Сталин „Положението в Кавказ" е напечатана в брой 100 на вестник „Правда".
29 май	Совнаркомът назначава И. В. Сталин за общ ръководител на продоволствената работа в Южна Русия, облечен с извънредни права.
1 юни	Статията на И В. Сталин „За Донската област и Северен Кавказ (факти и машинации)" е напечатана в брой 108 на вестник „Правда".
4 юни	И. В. Сталин тръгва от Москва за Царицин.
6 юни	И. В. Сталин пристига в Царицин.
7 юни	И. В. Сталин телеграфира на В. И. Ленин за мерките, взети по организиране на транспорта, въвеждането на революционен ред в Царицин и изпращане на храни за центъра.
13 юни	И. В. Сталин в телеграма до В. И. Ленин съобщава за подобряване на работата по транспорта, за плана по събиране на храните и изпращането им в Москва.
25 юни	И. В. Сталин пристига в Камишин за организиране на транспорта и превоза на продоволствени товари.
29 юни	И. В. Сталин съобщава от Царицин по пряката телеграфна линия на В. И. Ленин за изпращането на север на маршрутни влакове с продоволствие.
7 юли	В. И. Ленин и И. В. Сталин разменят телеграми по повод въстанието на „левите" есери. И. В. Сталин в писмо до В. И. Ленин съобщава за военното положение в района на Царицин и за Туркестан.
8 юли	И. В Сталин пише в Баку до С. Шаумян писмо по въпросите на вътрешната и външна политика на РСФСР и Азербайджан.
10 юли	И. В. Сталин в писмо до Ленин протестира против разпореждания на Троцки, водещи към разложение на Царицинския фронт и загубване на Северокавказкия край.

15 юли	И. В. Сталин телеграфира до Народния комисариат по военните въпроси за необходимостта от бърза помощ на Съветски Туркестан.
17 юли	И. В. Сталин телеграфира на В. И. Ленин за резултатите от своето пътуване по Царицинския фронт.
18 юли	И. В. Сталин съобщава по пряката телеграфна линия на В. И. Ленин за изпращането в Москва от 12 до 16 юли на 5 влака с продоволствие.
19 юли	Създава се Военен съвет на Северокавказкия военен окръг начело с И. В. Сталин.
20 юли	И. В. Сталин в телеграма до С. Шаумян от името на ВЦИК и Совнаркома иска от Бакинския съвет провеждане на независима външна политика и решителна борба с агентите на чуждия капитал.
24 юли	И. В. Сталин разговаря по пряката телеграфна линия с В. И. Ленин по въпроса за продоволственото положение на Москва и Петроград.
4 август	И. В. Сталин в писмо до В. И. Ленин съобщава за военното и продоволственото положение на юг.
6 август	От И. В. Сталин е подписана заповед на Военния съвет на Северокавказкия военен окръг относно реорганизирането на всички органи, ръководещи снабдяването на фронта.
8 август	И. В. Сталин и К. Е. Ворошилов се намират на станция Котелниково; дават разпореждане до командуващия южния участък на Царицинския фронт за прехвърляне на войски във връзка с настъплението на красновските банди.
13 август	От И. В. Сталин е подписана заповед на Военния съвет, обявяваща Царицин и губернията в обсадно положение.
14 август	От И. В. Сталин е подписана заповед на Военния съвет за мобилизация на буржоазията в Царицин за копане на окопи.

17 август	И. В. Сталин телеграфира в Москва на Пархоменко относно подобряването на положението на Царицинския фронт.
19 август	И. В. Сталин и К. Е. Ворошилов се намират в Сарепт във връзка с бойните действия на фронта.
24 август	И. В. Сталин и К. Е. Ворошилов подписват оперативна заповед за развиване на настъплението на Царицинския фронт.
26 август	От И. В. Сталин и К. Е. Ворошилов е подписана заповед относно реорганизирането на оръдейния завод в Царицин във връзка с нуждата на фронта от бронирани автомобили.
31 август	И. В. Сталин и К. Е. Ворошилов изпращат до председателя на ВЦИК Я. Н. Свердлов телеграма по повод злодейското покушение върху живота на В. И. Ленин.
6 септември	И. В. Сталин телеграфира в Совнаркома за успешното настъпление на съветските войски в района на Царицин.
8 септември	И. В. Сталин телеграфира на В. И. Ленин за ликвидацията на организираното от есерите контрареволюционно въстание на полка „Грузолес“ в Царицин.
10 септември	И. В. Сталин на митинг в Царицин от името на военния съвет на Северокавказкия окръг приветствува отличилите се в боевете царицински полкове и им връчва знамена с надпис „За храброст в боевете“.
12 септември	И. В. Сталин отпътува за Москва за доклад пред Ленин по въпросите, свързани с положението на Южния фронт.
15 септември	Провежда се съвещание от В. И. Ленин, Я. Н. Свердлов и И. В. Сталин по въпросите на Царицинския фронт.
17 септември	И. В. Сталин се назначава за председател на новообразувания Военно-революционен съвет на Южния фронт.
9 септември	И. В. Сталин се занимава с въпросите по състава и реда на работата на колегията на

	Народния комисариат на националностите.
	В. И. Ленин и И. В. Сталин изпращат приветствена телеграма до революционните войски на Царицинския фронт.
21 септември	Във вестник „Известия“ се публикува беседата на И. В. Сталин със сътрудник на „Известия“ за положението на Царицинския фронт.
22 септември	И. В. Сталин се връща от Москва в Царицин
28 септември	И. В. Сталин ръководи първото заседание на Военно-революционния съвет на Южния фронт по въпроса за разделянето войсковите части на фронта на четири армии.
3 октомври	И. В. Сталин и К. Е. Ворошилов изпращат телеграма до В. И. Ленин с искане да се обсъди в ЦК въпроса за действията на Троцки, заплашващи с разложение на Южния фронт.
6 октомври	И. В. Сталин отново отпътува за Москва.
8 октомври	С постановление на Совнаркома И. В. Сталин е назначен за член на Революционния военен съвет на републиката.
11 октомври	И. В. Сталин се връща от Москва в Царицин.
	И. В. Сталин осведомява по пряката телеграфна линия Я. Н. Свердлов за положението на Царицинския фронт.
16 октомври	„Писмото към Донската беднота“, подписано от И. В. Сталин и другите членове на Военния съвет, е напечатано в брой 58 на вестник „Солдат Революции“.
18 октомври	И. В. Сталин телеграфира на В. И. Ленин за разгрома на красновските войски при Царицин.
19 октомври	И. В. Сталин тръгва от Царицин за Москва.
22 октомври	И. В. Сталин изпраща поздравителна телеграма до революционните полкове, разгромили белогвардейските войски при Царицин.
	На II конгрес на Комунистическата партия (болшевики) на Украйна И. В. Сталин е избран за член на ЦК на КП(б)У.

29 октомври	И. В. Сталин излиза на пленума на Московския съвет с доклад по положението на работите на Южния фронт.
	Статията на И. В. Сталин „Логиката на нещата (по повод „Тезисите" на ЦК на меншевиките)" е напечатана в брой 234 на вестник „Правда".
6 ноември	Статията на И. В. Сталин „Октомврийският преврат (24 и 25 октомври 1917 г. в Петроград)" е напечатана в брой 241 на вестник „Правда".
6—9 ноември	И. В. Сталин участвува в работата на VI Всеруски извънреден конгрес на Съветите.
9 ноември	VI Всеруски извънреден конгрес на Съветите избира И. В. Сталин за член на ВЦИК.
11 ноември	И. В. Сталин излиза от името на ЦК на РКП(б) с приветствена реч на I конгрес на мюсюлманите-комунисти в Москва.
13 ноември	И. В. Сталин на заседанието на Всеруския централен изпълнителен комитет е избран за член на Президиума на ВЦИК.
17 ноември	Статията на И. В. Сталин „Преградна стена" е напечатана в брой 2 на вестник „Жизнь национальностей".
24 ноември	Статията на И. В. Сталин „Не забравяйте Изтока" е напечатана в брой 3 на вестник „Жизнь национальностей".
30 ноември	И. В. Сталин се назначава за член на Съвета на работническо-селската отбрана и заместник на председателя на Съвета.
1 декември	И. В. Сталин участвува в разискванията на първото заседание на Съвета на работническо-селската отбрана.
	С решение на Съвета на отбраната на В. И. Ленин и И. В. Сталин се дава право да утвърждават постановленията на комисиите на Съвета на отбраната.
3 декември	И. В. Сталин ръководи заседанието на комисията на Съвета на отбраната по въпроса за уреждането на железопътния транспорт.
7 декември	Съветът на народните комисари утвърждава написания от И. В. Сталин проект на декрет

за признаването независимостта на Естонската съветска република.

11 декември И. В. Сталин излиза на заседанието на Съвета на отбраната с доклади: за туряне на ред в железопътния транспорт, за политическата агитация и изпращането на комисари във формиращите се дивизии и за разквартируването на войсковите части.

22 декември Статията на И. В. Сталин „Работите вървят" е напечатана в брой 7 на вестник „Жизнь национальностей".

25 декември И. В. Сталин беседва с отговорните сътрудници на Белоруския национален комисариат за държавното устройство на Белорусия.

И. В. Сталин по пряката телеграфна линия дава указания на Мясников в Смоленск по въпросите за организирането на БССР и КП(б) на Белорусия.

29 декември На заседанието на Съвета на отбраната И. В. Сталин прави съобщение относно положението с продоволствието в прифронтовата област.

30 декември ЦК на РКП (б) по предложение на В. И. Ленин взема решение да командирова И. В. Сталин на Източния фронт.

1919

1 януари От Централния комитет на РКП (б) и Съвета на отбраната се образува партийно-следствена комисия в състав от И. В. Сталин и Ф. Е. Дзержински за изясняване причините за предаването на Перм и приемане на мерки за възстановяване на партийната и съветска работа в района на II и III армия на Източния фронт.

5 януари И. В. Сталин и Ф. Е. Дзержински пристигат във Вятка.

И. В. Сталин и Ф. Е. Дзержински в писмо до В. И. Ленин от Вятка поставят въпроса за прехвърляне на подкрепления за III армия.

През нощта на 7 януари	И. В. Сталин и Ф. Е. Дзержински тръгват за Глазов, в щаба на III армия.
7 януари	И. В. Сталин и Ф. Е. Дзержински дават указания на Областния комитет на партията във Вятка относно провеждането на мобилизацията на комунистите за фронта.
13 януари	И. В. Сталин и Ф. Е. Дзержински изпращат на В. И. Ленин кратък предварителен отчет за хода на следствието по причините на Пермската катастрофа.
18 януари	И. В. Сталин и Ф. Е. Дзержински тръгват от Глазов за Вятка.
19 януари	И. В. Сталин излиза на обединеното заседание на уралските и вятските партийни и съветски организации, свикано от комисията на ЦК на партията и Съвета на отбраната, с реч по въпроса за създаването на Вятски военно-революционен комитет. И. В. Сталин и Ф. Е. Дзержински провеждат съвещание на представителите на Народния комисариат на пътищата и съобщенията, на отдела за военните съобщения на III армия и други организации относно разчистването на вятския железопътен възел. И. В. Сталин и Ф. Е. Дзержински изпращат до В. И. Ленин доклад относно мерките, взети по укрепване фронта и тила на III армия.
20 януари	И. В. Сталин съобщава на В. И. Ленин за подобряването на положението на Източния фронт.
21 януари	И. В. Сталин и Ф. Е. Дзержински тръгват от Вятка за Глазов, в щаба на III армия.
25 януари	И. В. Сталин и Ф. Е. Дзержински се връщат от Глазов във Вятка.
27 януари	И. В. Сталин и Ф. Е. Дзержински тръгват от Вятка за Москва.
31 януари	И. В. Сталин и Ф. Е. Дзержински след пристигането си от Източния фронт представят на В. И. Ленин отчет на комисията на Централния комитет на партията и Съвета на отбраната.

9 февруари	Статията на И. В. Сталин „Политиката на правителството по националния въпрос“ е напечатана в брой 30 на вестник „Известия“.
17 февруари	И. В. Сталин в заседанието на Съвета на отбраната прави доклад относно организацията на маршрутните влакове за превозване на храни и въглища.
22 февруари	Статията на И. В. Сталин „Двата лагера“ е напечатана в брой 41 на вестник „Известия“.
2 март	Статията на И. В. Сталин „Нашите задачи в Изтока“ е напечатана в брой 48 на вестник „Правда“.
2—6 март	И. В. Сталин взема участие в работата на I конгрес на Коминтерна като член на делегацията на Руската комунистическа партия (болшевики).
8 март	И. В. Сталин в заседанието на Совнаркома прави доклад върху проекта на декрета за реорганизирането на Държавния контрол.
9 март	Статията на И. В. Сталин „За две години“ е напечатана в брой 53 на вестник „Правда“ и в брой 8 на вестник „Жизнь национальностей“.
16 март	Статията на И. В. Сталин „Резервите на империализма“ е напечатана в брой 58 на вестник „Известия“.
18—23 март	И. В. Сталин взема участие в работата на VIII конгрес на РКП(б).
19 март	И. В. Сталин в заседанието на VIII конгрес на РКП(б) е избран за член на комисията по окончателното редактиране програмата на партията.
21 март	И. В. Сталин държи на VIII конгрес на РКП(б) реч по военния въпрос.
22 март	И. В. Сталин в заседанието на VIII конгрес на РКП(б) е избран в състава на комисията по изработване на резолюцията по военния въпрос.
23 март	И. В. Сталин на VIII конгрес на РКП(б) е избран за член на ЦК на РКП(б).
	Във вестник „Известия“ е публикувано под-

	писаното от В. И. Ленин и И. В. Сталин „Съглашение“ на централната Съветска власт с Башкирското правителство за Съветската автономна Башкирия“.
25 март	И. В. Сталин на Пленума на ЦК на РКП (б) е утвърден за член на Политбюро и Оргбюро на ЦК на РКП (б).
30 март	И. В. Сталин с постановление на ВЦИК е утвърден за народен комисар на Държавния контрол.
3 април	И. В. Сталин в заседанието на Совнаркома излиза с доклад по проекта на декрета за реорганизирането на Държавния контрол.
9 април	И. В. Сталин излиза на пленарното заседание на ВЦИК с доклад относно реорганизирането на Държавния контрол.
	В. И. Ленин, И. В. Сталин и М. И. Калинин подписват утвърдения от ВЦИК декрет за Държавния контрол.
13 април	И. В. Сталин взема участие в работата на пленума на ЦК на РКП (б).
21 април	В. И. Ленин и И. В. Сталин с решение на Съвета на отбраната се назначават за членове на комисията по обследване организацията на отчетността на военното имущество в Извънредната комисия по снабдяването на Червената армия.
23 април	Статията на И. В. Сталин „За разстрела на 26 бакински другари от агентите на английския империализъм“ е напечатана в брой 85 на вестник „Известия“.
30 април	И. В. Сталин подписва съобщение до „Всички граждани на Съветската република“ относно създаването на Централно бюро за жалби и заявления при Народния комисариат на държавния контрол. Съобщението се публикува във вестник „Известия“, брой 97 от 8 май 1919 год.
4 май	И. В. Сталин взема участие в работата на пленума на ЦК на РКП (б).

5 май	И. В. Сталин в заседанието на Съвета на отбраната прави доклад по резултатите от ревизията на съветските учреждения.
8 май	В. И. Ленин и И. В. Сталин изпращат директивата на ЦК на РКП(б) до Совнаркома на Украйна относно усилването на военната помощ на Южния фронт във връзка със застрашаването на Донбас от страна на Деникин.
17 май	ЦК на партията и Съветът на отбраната във връзка с настъплението на Юденич и застрашаването на Петроград изпращат И. В. Сталин на Петроградския фронт.
19 май	И. В. Сталин след пристигането си в Петроград провежда съвещание с главнокомандуващия, командуващия Западния фронт и командуващия VII армия по въпроса за положението на фронта. И. В. Сталин съобщава по пряката телеграфна връзка на В. И. Ленин за положението при Петроград и за мерките, взети по укрепяването на фронта.
20 май	И. В. Сталин отпътува от Петроград за Старая Руса, в щаба на Западния фронт.
21 май	И. В. Сталин съобщава по пряката телеграфна връзка на В. И. Ленин и на Революционния военен съвет на Републиката за положението на фронта при Гатчина.
22 май	И. В. Сталин тръгва от Старая Руса за района на Гатчина, намиращ се под непосредствения удар на белите.
25 май	И. В. Сталин се запознава в Кронщад със състоянието на Балтийския флот. И. В. Сталин оглежда укрепленията на Карелския участък на фронта.
28 май	И. В. Сталин се връща в Петроград от пътуването си по фронта.
30 май	И. В. Сталин провежда съвещание с главнокомандуващия, представителите на Революционния военен съвет на Републиката, командуването на Западния фронт, на VII армия и

	на Балтийския флот по въпроса за отбраната на подстъпите към Петроград.
Началото на юни	И. В. Сталин се обръща към войските, отбраняващи Петроград, с призив за борба с дезертьорите и предателите на фронта.
8—9 юни	И. В. Сталин се намира на Нарвския участък на фронта.
10 юни	ЦК на РКП(б) възлага на И. В. Сталин да проведе централизацията в управлението на Западния фронт.
13 юни	И. В. Сталин във връзка с възникването на контрареволюционния метеж на фортовете Красная Горка и Серая Лошадь отдава заповед за изкарването на корабите от Балтийския флот във външния рейд за обстрелване на форта Красная Горка и дава указание за формирането в Ораниенбаум на бреговата група войски за настъпление към Красная Горка по суша.
14 юни	И. В. Сталин пристига в Ораниенбаум и провежда съвещание с представителите на морското и сухопътното командуване, командирите и комисарите на частите от бреговата група по въпроса за плана на настъпление срещу Красная Горка.
15 юни	И. В. Сталин отпътува от Ораниенбаум в района на бойните действия за ръководене на операцията по овладяването на Красная Горка.
16 юни	И. В. Сталин съобщава на В. И. Ленин за овладяването на фортовете Красная Горка и Серая Лошадь от частите на Червената армия. И. В. Сталин пристига на форта Красная Горка и участвува на митинга на моряците от Балтийския флот и частите на Червената армия.
22 юни	И. В. Сталин съобщава на В. И. Ленин за започналото настъпление на частите от Червената армия на Петроградския фронт.
28 юни	И. В. Сталин изпраща приветствие до I стрелкова дивизия и моряците от Онежката флотилия и Балтийския флот, овладели Видлица —

	военна база на белофините до границата с Финландия.
3 юли	И. В. Сталин пристига в Москва.
3—4 юли	И. В. Сталин взема участие в работата на пленума на ЦК на РКП (б).
5 юли	И. В. Сталин е назначен за член на Революционния военен съвет на Западния фронт.
8 юли	Във вестник „Правда“ е публикувана беседата на И. В. Сталин с кореспондента на „Правда“ по положението на Петроградския фронт.
9 юли	И. В. Сталин пристига в Смоленск, в щаба на Западния фронт.
13 юли	И. В. Сталин провежда в Минск съвещание с членовете на Литовско-Белоруското правителство по въпроса за разпускане на правителството и на минския Съвет на отбраната и влизането на техните членове в органите на фронта.
23 юли	И. В. Сталин подписва директивата на Революционния военен съвет на Западния фронт до Петроградския и Западния окръжен военен комисариат относно организирането отбранителните възли.
5 август	И. В. Сталин подписва заповедта на Революционния военен съвет на Западния фронт за създаване на Петроградския укрепен район. И. В. Сталин подписва директивата на Революционния военен съвет на Западния фронт до армиите на фронта относно разгрома на белите на подстъпите към Петроград и за овладяването на Псков.
11 август	И. В. Сталин в писмо до В. И. Ленин съобщава за положението на Западния фронт.
13 август	И. В. Сталин запитва по пряката телеграфна връзка Г. К. Орджоникидзе за положението в района на действията на XVI армия от Западния фронт.
26 август	И. В. Сталин съобщава на В. И. Ленин за превземането на Псков от частите на Червената армия.

Август	И. В. Сталин ръководи Специалното съвещание на отговорните политически работници на Западния фронт по изработване на „Инструкцията за комисаря на полка в действуващите части“.
2 септември	И. В. Сталин съобщава на В. И. Ленин за започнатото контранастъпление от частите на Червената армия при Двинск.
10 септември	И. В. Сталин отпътува от Смоленск за Москва.
15 септември	И. В. Сталин се връща в Смоленск.
25 септември	И. В. Сталин отпътува от Смоленск за Москва.
26 септември	И. В. Сталин взема участие в работите на пленума на ЦК на РКП(б). Пленумът на ЦК решава да изпрати И. В. Сталин на Южния фронт за организиране разгрома на Деникин.
27 септември	И. В. Сталин се назначава за член на Революционния военен съвет на Южния фронт.
	И. В. Сталин участвува в заседанието на Революционния военен съвет на републиката. По предложение на И. В. Сталин се вземат решения за създаването на сборна дивизия от полкове на Западния фронт за изпращане на Южния фронт и за създаване на Управление на формированията на Южния фронт.
28 септември	И. В. Сталин пристига в Смоленск.
30 септември	И. В. Сталин отпътува от Смоленск за Москва.
2 октомври	И. В. Сталин участвува в заседанието на Революционния военен съвет на републиката. По предложение на И. В. Сталин се взема решение за попълненията на Латвийската дивизия, която се изпраща на Южния фронт.
3 октомври	И. В. Сталин пристига в село Сергиевское, в щаба на Южния фронт.
9 октомври	И. В. Сталин подписва директивата на Революционния военен съвет на Южния фронт за създаването на ударна група войски за действия против Деникинската армия при Орел.
11 октомври	И. В. Сталин отпътува от Сергиевское в Серпухов във връзка с преместването на щаба на Южния фронт.

15 октомври	И. В. Сталин в писмо до В. И. Ленин предлага стратегически план за настъпление срещу Деникин от района на Воронеж през Харков — Донбас към Ростов.
17 октомври	И. В. Сталин подписва директивата на Революционния военен съвет на Южния фронт до командуването на XIV армия за овладяването на Орел. На 20 октомври Орел е овладян от части на Червената армия.
20 октомври	И. В. Сталин подписва директивата на Революционния военен съвет на Южния фронт до армиите на фронта за преследване на отстъпващите деникински армии с посока на главния удар към Курск.
25 октомври	И. В. Сталин съобщава на В. И. Ленин за разгрома на конните корпуси на Шкуро и Мамонтов при Воронеж от конния корпус на Будьони и за превземането на Воронеж от Червените войски.
30 октомври	И. В. Сталин отпътува от Серпухов в района на бойните действия на Южния фронт.
3 ноември	И. В. Сталин се връща в Серпухов от пътуването си по фронта.
4 ноември	И. В. Сталин отпътува за Москва.
6 ноември	И. В. Сталин взема участие в заседанието на Политбюро на ЦК на РКП (б). По предложение на И. В. Сталин се взема решение относно попълненията за Южния фронт.
9 ноември	И. В. Сталин се връща в Серпухов, в щаба на Южния фронт.
	И. В. Сталин подписва директивата на Революционния военен съвет на Южния фронт за развиване на настъплението по целия фронт и разгромяването на Курската група на деникинските войски.
11 ноември	По предложение на И. В. Сталин Революционният военен съвет на Южния фронт взема решение за създаване на Конната армия.
Първата половина на ноември	И. В. Сталин ръководи разработването на инструкцията за инспекция по организирането

	на съветската власт в местата, освободени от окупация и на инструкцията до революционните комитети в района на Южния фронт.
16 ноември	И. В. Сталин отпътува за Москва.
17 ноември	И. В. Сталин участвува в заседанието на Революционния военен съвет на републиката при обсъждане на въпроса за създаване на Конната армия.
18 ноември	И. В. Сталин се връща в Серпухов, в щаба на Южния фронт.
19 ноември	И. В. Сталин подписва заповедта на Революционния военен съвет на Южния фронт за преименуването на I Конен корпус в Конна армия.
21 ноември	И. В Сталин взема участие в предварителното съвещание на делегатите на II Всеруски конгрес на комунистическите организации на народите от Изтока в Москва, проведен под председателството на В. И. Ленин.
22 ноември	И. В. Сталин държи реч при откриването на II Всеруски конгрес на комунистическите организации на народите от Изтока.
27 ноември	Президиумът на ВЦИК взема решение за награждаване на И. В. Сталин с ордена на Червеното знаме за ознаменуване на неговите заслуги по отбраната на Петроград и самоотвержената работа на Южния фронт. И. В. Сталин отпътува от Серпухов за района на бойните действия на Южния фронт.
29 ноември	И. В. Сталин пристига във Воронеж.
5 декември	И. В. Сталин пристига на станцията Касторная, откъдето се отправя за Стари Оскол.
6 декември	И. В. Сталин пристига в района на действията на I Конна армия (село Велико-Михайловка, близо до Нови Оскол). На обединеното заседание на Революционните военни съвети от Южния фронт и I Конна армия И. В. Сталин държи реч за задачите на I Конна армия и за осъществяването плана за разгрома на Деникин.

6—7 декември	И. В. Сталин се запознава със състоянието на частите на Конната армия и с хода на бойните операции.
7 декември	И. В. Сталин и С. М. Будьони правят оглед на бойното поле около Велико-Михайловка.
8 декември	И. В. Сталин пристига в Нови Оскол.
9 декември	VII Всеруски конгрес на Съветите избира И. В. Сталин за член на ВЦИК.
10 декември	И. В. Сталин пристига във Воронеж.
12 декември	И. В. Сталин се връща от пътуването по фронта в Серпухов, в щаба на Южния фронт.
	И. В. Сталин подписва директивата на Революционния военен съвет на Южния фронт до армиите на фронта за овладяването на Киев и Донбас.
13 декември	И. В. Сталин отпътува от Серпухов за Москва.
17 декември	И. В. Сталин се връща от Москва в Серпухов.
18 декември	Във вестник „Петроградская Правда“ е публикувано приветствието на И. В. Сталин от името на Революционния военен съвет на Южния фронт до петроградските работници с благодарност за помощта, оказана на Южния фронт.
26 декември	И. В. Сталин написва статия „За военното положение на юг“. Статията е напечатана във вестник „Правда“, брой 293, от 28 декември.
29 декември	И. В. Сталин отпътува от Серпухов за Москва.

1920

3 януари	И. В. Сталин пристига в Орел.
	И. В. Сталин подписва директивата на Революционния военен съвет на Южния фронт до армиите на фронта относно овладяването на Ростов.
5 януари	И. В. Сталин пристига в Курск, в щаба на Южния фронт.
10 януари	И. В. Сталин съобщава на В. И. Ленин за овладяването на Ростов от частите на конницата на Будьони.
	И. В. Сталин подписва заповедта на Революционния военен съвет на Южния фронт до

армиите на фронта с поздравление по случай разгрома армиите на Деникин и овладяването на Донбас и Ростов.

11 януари — И. В. Сталин отпътува от Курск в района на XIV армия на Югозападния фронт*.

13 януари — И. В. Сталин подписва директивата на Революционния военен съвет на Югозападния фронт до армиите на фронта относно преследването на деникинските армии, отстъпващи към пристанищата на Черно море.

14 януари — И. В. Сталин се връща в Курск от пътуването по фронта.

15 януари — И. В. Сталин отпътува от Курск за Москва.

20 януари — И. В. Сталин на заседанието на Совнаркома прави съобщение по „Правилника за Украинския съвет на трудовата армия". Совнаркомът утвърждава „Правилника" и назначава И. В. Сталин за председател на Украинския съвет на трудовата армия.

2 февруари — И. В. Сталин пристига от Москва в Курск, в щаба на Югозападния фронт.

7 февруари — На сесията на ВЦИК И. В. Сталин се включва в състава на комисията при Президиума на ВЦИК по разработване на въпросите за федеративното устройство на РСФСР.

10 февруари — И. В. Сталин пристига в Харков във връзка с преместването там на Революционния военен съвет и щаба на Югозападния фронт.

12 февруари — И. В. Сталин провежда предварително съвещание на членовете на Украинския съвет на трудовата армия.

13 февруари — И. В. Сталин по пряката телеграфна връзка съобщава на В. И. Ленин за мероприятията по организацията на Украинската трудова армия.

16 февруари — И. В. Сталин ръководи първото заседание на Украинския съвет на трудовата армия, на

* На 10 януари 1920 год. Южният фронт е бил преименуван в Югозападен фронт.

	което изнася доклад за организирането на Съвета на трудовата армия и неговите задачи.
20 февруари	И. В. Сталин подписва постановленията на Украинския съвет на трудовата армия за милитаризирането на каменовъглената промишленост в Донбас и за снабдяването на работниците с предмети от първа необходимост.
7 март	И. В. Сталин в заповед по Украинската трудова армия се обръща към бойците, командирите и комисарите на 42 дивизия, включена в състава на Украинската трудова армия с призив да одържат победа в борбата за въглища.
9 март	И. В. Сталин провежда съвещание с членовете на Украинския съвет на трудовата армия, членовете на Украинския совнарком и други организации по въпроса за продоволствената работа.
15 март	И. В. Сталин провежда извънредно заседание на Украинския съвет на трудовата армия във връзка с предложението на В. И. Ленин за установяване на границите на Донецката губерния.
17—23 март	И. В. Сталин ръководи работата на IV Всеукраинска конференция на КП(б)У в Харков.
17 март	И. В. Сталин произнася реч при откриването на IV Всеукраинска конференция на КП(б)У.
19 март	И. В. Сталин изнася на IV Всеукраинска конференция на КП(б)У доклад по икономическата политика.
20 март	И. В. Сталин излиза на IV Всеукраинска конференция на КП (б)У със заключително слово по доклада за икономическата политика.
23 март	И. В. Сталин на IV Всеукраинска конференция на КП(б)У се избира за делегат на IX конгрес на РКП(б).
	И. В. Сталин произнася реч при закриването на IV Всеукраинска конференция на КП(б)У.
	И. В. Сталин отпътува от Харков за Москва.
29 март—5 април	И. В. Сталин взема участие в работите на IX конгрес на РКП (б).

1 април	И. В. Сталин на заседанието на IX конгрес на РКП (б) се избира в комисията по изработване на резолюцията по въпроса за професионалните съюзи и тяхната организация.
4 април	И. В. Сталин на IX конгрес на РКП (б) е избран за член на ЦК на РКП (б).
5 април	И. В. Сталин на заседанието на пленума на ЦК на РКП (б) е утвърден за член на Политбюро и Оргбюро на ЦК на РКП (б).
16 април	И. В. Сталин на заседанието на Съвета на труда и на отбраната прави съобщение по положението на каменовъглената промишленост в Донецкия басейн.
23 април	Статията на И. В. Сталин „Ленин като организатор и вожд на РКП“ се напечатва в брой 86 на вестник „Правда“.
	И. В Сталин държи реч на събранието на Московския комитет на РКП (б), посветено на 50-годишнината от деня на рождението на Ленин.
29 април—2 май	В. И. Ленин и И. В. Сталин вземат участие в разработването на тезисите на ЦК на РКП (б) относно постановката на агитацията по повод войната с Полша.
4 май	И. В. Сталин на заседанието на Совнаркома е назначен за председател на комисията по въпроса за образуване на Автономната Татарска съветска република.
10 май	И. В. Сталин по решение на Съвета на труда и на отбраната е назначен за председател на комисията по снабдяването на армиите на Западния фронт с облекло.
14 май	И. В. Сталин на заседанието на Съвета на труда и на отбраната прави доклад по снабдяването на армиите на Западния фронт с облекло.
	С решение на Съвета на труда и на отбраната И. В. Сталин е назначен за председател на комисията по въпроса за снабдяването на армията с патрони, пушки и картечници и

	за мерките по засилването на работата на патронните и оръжейни заводи.
17 май	И. В Сталин провежда заседание на комисията *по въпроса* за снабдяването на армията с патрони, пушки и картечници и за мерките по засилване работата на патронните и оръжейни заводи.
20 май	Във вестник „Известия" се публикува подписаната от народния комисар на работническо-селската инспекция И. В. Сталин „Инструкция за провеждането на изборите и за участието на работниците и селяните в работническо-селската инспекция".
21 май	И. В. Сталин на заседанието на Съвета на труда и на отбраната прави доклад за резултатите от работата на комисията по въпроса за снабдяването на армията с патрони, пушки и картечници.
25 и 26 май	Статията на И. В. Сталин „Новият поход на Антантата срещу Русия" е напечатана в брой 111 и 112 на вестник „Правда".
26 май	ЦК на РКП (б) във връзка с нападението на Полша срещу Съветската република изпраща И. В. Сталин на Югозападния фронт.
27 май	И. В. Сталин пристига в Харков, в щаба на Югозападния фронт.
29 май	И. В. Сталин с телеграмата до В. И. Ленин съобщава за мерките, взети за укрепяването на Кримския участък на Югозападния фронт. И. В. Сталин отпътува от Харков за Кременчуг.
31 май	И. В. Сталин съобщава на В. И. Ленин за положението на Югозападния фронт. И. В. Сталин подписва директивата на Революционния военен съвет на Югозападния фронт до командуването на XIII и XIV армия за мерките по отбраната на Одеса.
Началото на юни	И. В. Сталин провежда съвещание с командирите от I Конна армия в Кременчуг и говори

22—25 септември	И. В. Сталин взема участие в работите на IX Всеруска конференция на РКП (б).
22 септември	И. В. Сталин на IX Всеруска конференция на РКП (б) взема участие в разискванията по отчета на Централния комитет.
10 октомври	Статията на И. В. Сталин „Политиката на Съветската власт по националния въпрос в Русия" се напечатва в брой 226 на вестник „Правда".
15 октомври	И. В. Сталин излиза с реч при откриването на I Всеруско съвещание на отговорните работници от работническо-селската инспекция.
16 октомври	И. В. Сталин по поръчение на ЦК на РКП (б) отпътува за Северен Кавказ и Азербайджан.
18 октомври	И. В. Сталин пристига в Ростов на Дон и се запознава със състоянието на партийната работа.
21 октомври	И. В. Сталин пристига във Владикавказ.
26 октомври	И. В. Сталин изпраща до Централния комитет на РКП (б) и до В. И. Ленин съобщение за положението в Кавказ.
27—29 октомври	И. В. Сталин ръководи работата на краевото съвещание на комунистическите организации на Дон и Кавказ във Владикавказ.
27 октомври	И. В. Сталин на краевото съвещание на комунистическите организации на Дон и Кавказ прави доклад „За политическото положение на републиката".
30 октомври	И. В. Сталин отпътува от Владикавказ за Баку.
4 ноември	И. В. Сталин участвува в заседанието на Политбюро на ЦК на КП (б) на Азербайджан с членовете на Кавказкото бюро на ЦК на РКП (б) по въпросите за преговорите с Грузия и за положението в Армения.
6 ноември	И. В. Сталин на тържествено заседание на Бакинския съвет прави доклад „Три години пролетарска диктатура".
9 ноември	И. В. Сталин прави доклад за задачите на партийната и съветска работа в Азербайджан на обединеното заседание на ЦК на КП (б)

	на Азербайджан, Кавказкото бюро на ЦК на РКП (б) и Бакинските партийни и съветски организации.
12 ноември	И. В. Сталин пристига в Темир-Хан-Шура.
13 ноември	И. В. Сталин на събрание на партийния актив прави доклад за задачите на партийните и съветски органи във връзка с обявяването автономията на Дагестан.
	И. В. Сталин на конгреса на народите на Дагестан излиза с декларация за съветската автономия на Дагестан.
16 ноември	И. В. Сталин пристига във Владикавказ.
17 ноември	И. В. Сталин на конгреса на народите от Терската област излиза с доклад „За съветската автономия на Терската област".
	И. В. Сталин приема група делегати от конгреса на народите на Терската област — членове на казашко-селската фракция.
20 ноември	И. В. Сталин отпътува от Владикавказ за Москва.
30 ноември	Във вестник „Правда" е публикувана беседата на И. В. Сталин със сътрудник на „Правда" за положението в Кавказ.
4 декември	Статията на И. В. Сталин „Да живее Съветска Армения!" е напечатана в брой 273 на вестник „Правда".
22—29 декември	И. В. Сталин взема участие в работите на VIII Всеруски конгрес на Съветите.
29 декември	VIII Всеруски конгрес на Съветите избира И. В. Сталин за член на ВЦИК.
31 декември	И. В. Сталин на заседанието на Всеруския централен изпълнителен комитет е избран за член на Президиума на ВЦИК.

СЪДЪРЖАНИЕ

1919

1920

ИЛЮСТРАЦИИ

ИЗДАТЕЛСТВО НА БЪЛГАРСКАТА
КОМУНИСТИЧЕСКА ПАРТИЯ

И. В. СТАЛИН

СЪЧИНЕНИЯ

Том IV

Превел: Живко Ошавков

Редактор: Христо Халачев

Коректор: Анжел Зонана

Тираж: 20.000

Печатница на Бълг. комунистическа партия

СОФИЯ — № 796 — 1949